
Foraaret saa sagte kommer

Prosa af

Kaj Munk

Udgivet i 2019. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Metadata om værket	5
Titel	6
I	9
II	14
III	20
IV	29
V	33
VI	40
VII	48
VIII	53
IX	59
X	69
XI	78
XII	84
XIII	87
XIV	99
XV	103
XVI	115

XVII	122
XVIII	129
XIX	135
XX	145
XXI	152
XXII	161
XXIII	169
XXIV	180
XXV	185
XXVI	191
XXVII	195
XXVIII	201
XXIX	208
XXX	220
XXXI	229
XXXII	235
XXXIII	246
XXXIV	252

Kilde Munk, Kaj, 1942. *Foraaret saa sagte kommer*, København: Westermann.

Foraaret saa sagte kommer

Erindringer

KAJ MUNK

FORAARET
SAA SAGTE KOMMER

ERINDRINGER

*Foraaret saa sagte kommer.
Snart kan vi vente den glimrende Sommer,
hvor Fuglen bor i sit grønne Hjem.*

(K. M. 1906)

*Der bliver ikke skudt en eneste i denne Bog. Ikke et Skrat at et Maskingevær høres.
For saa vidt burde jeg give Undskyldning for, at jeg udsender den.*

Men er der alligevel ikke stadigvæk ogsaa andet, det er værd at høre lidt om?

*Her fortælles bare om en Dreng, der ikke kunde blive klar over, om han skulde være
Præst eller Digter, og som endte med at blive begge Dele.*

*Den er altsaa ikke blodig, Bogen her; og dog er der noget rødt i den. En usynlig rød
Traad.*

*Det er H. C. Andersen, der fortæller om den røde Traad, der gaar gennem alt den en-
gelske Marines Tovværk som Tegn paa, at det er Kronens. Saaledes, siger den store Digter,
gaar der gennem hvert Menneskes Liv en usynlig Traad som Tegn paa, at det tilhører Gud.*

*»Den usynlige røde Traad« kunde jeg have kaldt denne Bog. »Usynlig«, det er Guds.
»Rød« er Kronens. —*

Egentlig skal Erindringer ikke skrives, før man er 80.

Dels kan man saa ikke længere huske noget. Og dels er de døde, der ellers vilde blive vrede.

Paa begge Maader var man altsaa friere stillet.

Naar jeg nu mod alle Planer og Forsætter har skrevet mine, er Grunden følgende:

Hullet udtyldes ved Lejlighed, mine Læsere.

Jeg har bestræbt mig for ikke at nævne Navne mere end højst nødvendigt og for at tage med Smil paa mig selv.

Men den usynlige røde Traad haaber jeg en og anden vil fornemme. Løst og fast har jeg fortalt; for den skulde jo ikke blotlægges, kun anes glimtvis.

Dog — en Pen er et ustyrligt Apparat. Den vil skematisere. F. Ex. skriver jeg, at da jeg var i Overgangsalderen, døde Gud for mig. Det er ikke rigtigt. Den, for hvem Gud har levet, dør han aldrig helt for. Laa Gud end Lig i et af mine Hjertekamre, i de andre færdedes han stadig. Et Menneske kan være baade Fritænker og Hedning og gudfrygtig paa een Gang. Det første er jeg i hvert Fald ikke mere, de andre to — — —.

Jeg kunde ogsaa have kaldt min Bog »De lollandske Stjerner«. Naar jeg af Far blev sendt i Brugsen Vinteraftener, da straalte Stjernerne over den lave Ø højere og blankere, end jeg nogensinde siden har set dem.

De straalte af Renhed, Ære, evigt Liv.

Nu synes jeg, alle Stjerner er slukket. Efteraarsstormen pisker i Mørke og Slud.

Men Gud skal tænde dem igen, over Lolland, min kære Fødeø, over Danmark, mit Fædreland.

Og vi skal se dem, som jeg saa dem i min Barndom, og elske dem og lyde dem og elske dem igen.

Foraaret saa sagte kommer.

Saa sagte, ja.

Men kommer.

Vedersø Præstegaard i September 1942.

KAJ MUNK

I

DET ALLERFØRSTE, jeg synes, jeg kan huske, er, at jeg laa i et bittelille, snævert Rum med Hovedet nedad; der var saa varmt, at jeg var lige ved at stønne, og af og til sprællede jeg. Saa tyssede min Mor paa mig paa sit lollandske Bondemaal, som var under Dressur hen imod maribonitisk: »Kan du være stille, din lille Tokking,« og hun lo og klagede til Far: »Jeg mistænker ham for, han slaar Hovedkrager derinde. Det kan aldrig busse, han bliver til en Dreng.« Saa lo Far ogsaa. Jeg var ved at revne af Nysgerrighed. Hvordan saa de mon ud, de to Mennesker, der stod derude og var saa interesserede i mig, og som jeg engang skulde kalde Far og Mor? Og hvordan mon hele deres Verden derudenfor saa ud? Jeg sprællede igen af Utaalmodighed, og Mor raabte stolt og fortrydelig: »Han sprætter hele Tiden. Han kan ikke holde sig i Ro et Øjeblik.« Og nu hørte jeg Fars smukke stærke Stemme: »Han bliver en ægte Petersen, skal du se.«

Skønt — nej — det er ikke rigtigt, jeg fortæller; det kan ikke passe, at det er det første, jeg husker. Der var gaaet noget forud, længe forud. Nogle Aar inden jeg blev født, var jeg med Far i Australien. Da sad jeg ikke i Mors Mave, men i Fars Tanke. Saa tydeligt, som om det var sket i Gaar, kan jeg se det for mig, at Far fandt et Stykke muldent Brød paa en Grøftekant. Vi var blevet Uvenner med Bedstefar hjemme i Maribo, jeg erindrer ikke længere over hvad. Men det ene Ord havde vel taget det andet, gamle Garver Johan Christopher Petersen var ikke at spøge med, og saa forlod Far Garveriet og Ba'torret og hele Maribo og Lolland og Danmark og Europa, for naar vi Petersener bliver vrede, saa gør vi det grundigt, og gik i Land i Australien.

Hvad der havde foresvævet ham som Maal for den Rejse, skal jeg lade usagt; maaske har han tænkt sig at kunne oprette Garverier paa Kænguruerne, bare lige skære Maven af dem og garve den og sætte Lynlaas paa, værsgod, der var der en Citytaske fix og færdig. Som sagt, hvad der havde spøgt for hans Tanke med den Rejse, ved jeg ikke. Jeg ved bare, at var jeg med i Tanken, saa var jeg ikke med paa Tanken; fra første Færd af havde jeg raadet fra: »Lad os blive hjemme, Far! det er Synd mod den gamle Mand; og vi risikerer aldrig at træffe Mor; det er slemt for dig og værre for mig; og een Ting vil jeg sige dig: du kan lige understaa dig i at gaa hen og faa mig med en Negerpige.«

Saadan blev jeg ved med at tigge og true. At man dog aldrig bliver klogere end at ville tale Folk i Affekt til Fornuft! Far tog ikke det mindste efter mine Forestillinger. Han stak bare af. Og da jeg paa det Tidspunkt ikke havde Existens i mig selv, var der ikke andet at gøre end pænt følge Trup. Rejsen over staar meget uklar for mig, ja, jeg maa ærligt indrømme, at jeg ikke mindes noget fra den. Jeg tror ikke engang, jeg lod mig gaa paa af Søsygen, den jeg siden paa mine Sørejser har døjet saa meget med; men vi Mennesker bliver jo ogsaa ringere med Aarene; jeg for mit personlige Vedkommende kan ikke sige

mig fri for en Fornemmelse af, at jeg aldrig har haft det bedre eller været værdifuldere end i Aarene dér, inden jeg blev født.

I den fremmede fjerne Verdensdel døjede Far en Masse ondt. Ideen med Kængurutaskerne slog ikke an. Og der var heller ikke noget andet, der slog an. Til sidst var Far saa langt nede, at det gjorde ham lykkelig, da han en Dag var saa heldig paa en Grøftekant at opdage hint Stykke muldne Brød. Han kyssede det og satte sig ned, hvor han stod, og gik i Lag med Festmaaltidet.

Imens prøvede jeg for anden Gang at snakke Manden til Fornuft. Jeg hviskede i hans indre Øre: »Bedstefar har Mad nok derhjemme baade til sig selv og til alle Svendene paa Værkstedet. Nu sidder han for Bordenden og spiser lollandsk Rugbrød; de stærke jyske Tænder brydes med Skorpen, og det mægtige Tve-Skæg vipper op og ned for hvert Tygg. Skal vi ikke tage hjem og se til ham? Han siger ikke Goddag til os, det ved vi nok. De første 3-4 Dage ser han os slet ikke. Men den femte Dag om Morgenens kunde det godt ske, at han kiger ud i Luften og siger: »Du kunde jo tage ned til Greven, Carl, og købe noget Egebark til Garveriet.« Jeg synes, du skulde tage hjem til Bedstefar nu. Og det er for Resten heller ikke for tidligt at hitte en Mor til mig; du er nu langt inde i Tredverne; du skal se, hun gaar hjemme i Maribo eller deromkring. Haanden paa Hjertet, synes du ikke snart, det er paa Tide, du faar draget Omsorg for, at jeg bliver til?«

Saadan hersede jeg med ham i nogle Dage, og Enden paa det blev selvfølgelig, at vi steg om Bord paa en Damper, der havde Næsen ad Europa til. Men var Udturen gaet snildt, saa gik Hjemturen vildt. Det blev en Storm, saa Skibet regnede med, at dets eneste Chance for at naa Land var at gaa nedefter. Men da bad Far til Gud, og saa sendte Gud en Engel, der reddede Skibet. Jeg kan ikke selv huske, jeg saa Engelen; men hele Situationen hang der et Billede af hjemme i vor Dagligstue; saadan forklarede Mor det, da jeg 3 Aar gammel spurgte hende, hvad det skulde forestille, det, der hang paa Væggen der.

Naa, vi naaede altsaa velbeholdne hjem til Maribo; men Mødet mellem Far og Bedstefar forløb ikke, som jeg havde foregøglet os det.

Gamle brede stoute Bedstefar! fra et eller andet Sted i Jylland — skal vi sige Fredericia — var han kommen til Maribo i sine unge Aar, og paa Jyders Vis havde han bidt sig godt fast, hvor han kom. Han drev Garveriet paa Torvet op til en betydelig Virksomhed, det kom til at dække Grundene helt hen til Tværgaden, og yderligere købte han Grunde uden for Byen, saa han til sidst ejede Jorderne helt ud til Trekanten og drev Landeri ved Siden af Haandværket. Han var dygtig, han var flittig, han var paapasselig, og han var streng. Orden i Sagerne skulde der være. Og i Guds frygt og Nøjsomhed skulde hans Børn opdrages. Kun 2 Gange om Aaret fik de Lov til at spise sig mætte: paa Fødselsdagen og paa Juledag (og saa var stakkels Tante Julie endda født Juledag, hvad jeg ikke tror, hun har tilgivet ham endnu). Om Søndagen kunde Pigerne faa Lov til at brodere. Det var Luxus og Fornøjelse, der ikke passede sig Hverdagsaftener.

Bedstemor var et betydeligt Menneske; de kunstneriske Anlæg i vor Familie stammer fra hende; paa min Væg hænger den Dag i Dag en Blyantstegning af en Frugtskaal med Frugter i, som hun har skilt sig fint og nænsomt fra, da hun var 13 $\frac{3}{4}$ Aar gammel.

Men Bedstefars Vilje var Husets Lov. Hans Tugt og Orden var Enevoldsherskerens. Og dog maa ingen tro, han var uden Hjerte. Han holdt meget af Ungdom, var glad ved at samle den i sit Hjem og især ved at faa den til at synge. Han var en stor Ynder af Sang. Med Aarene mildnedes han vel ogsaa. Hans ældste Datter, Helga, var maaske det kæreste af hans Børn. Da hun blev gift med Sadelmager Wael, og Børnene begyndte at indfinde sig, var det Bedstefar en stor Lykke. Det havde været hans Livs Drøm at eje 2 Køreheste. Og nu var han naaet saa vidt. Med Smeld i Pisken kunde han om Søndagene køre frem for sin Datters Dør og invitere paa Udflugt. Da Børnene blev flere, kunde det sommetider blive Helga lidt rigeligt, og hun kunde sige: »Du behøver da heller ikke at tage Børnene med ud hver Søndag, Far.« Da vendte Bedstefar sig paa Bukken og bemærkede: »Se, det er nu for Børnenes Skyld, at jeg kører.«

Men nu var Bedstefar blevet syg. 2 Aar før havde han mistet sin Kone. Nu bar det visst bortover med ham selv. De var samlet om Sygesengen, Helga og Aksel og Knud og Valdemar og Julie og Betty. Men Carl var der ikke. Hvor var Carl? Aah, han var jo i Amerika. Nej, Australien var det vel. Men der var gaaet Bud til ham. Og han havde svaret, han var paa Vej hjem. Mester vilde ikke rejse, før han havde budt sin ældste Søn Farvel. Orden skulde der være i Sagerne. Det var ham, der skulde have Garveriet. Det maatte overdrages i hans Hænder af Ejeren selv. Derfor udsatte Bedstefar Afrejsen, udsatte den Dag efter Dag.

Men over for Døden kom selv hans Vilje til kort. Da Sønnen traadte ind i Stuen, forsinket flere Dage af Sørejsens onde Vejr, havde den gamle Maribo-Haandværker lukket sine strenge Øjne. Det var tungt for Far. Sammen med sine Brødre bar han ham til Graven ved Bedstemors Side paa Maribo Kirkegaard og lod plante en Sørgepil over dem. Saa vendte han tilbage til Arbejdet. Han var hjemme igen. Og Garveriet var hans. Og jeg – ja, jeg sad jo stadigvæk i hans Pande og følte nu, at Tiden nærmede sig, da noget for mig betydningsfuldt vilde ske.

Ude i Stokkemark Præstegaard dér tjente en rigtig lollandsk Kernepige. Ikke for det, hun havde oplevet noget af hvert. Da hun og hendes 6 Søskende endnu var smaa, blev det lille Indsiddershjem i Stokkemark Skovhuse opløst, og Børnene spredt for alle onde Vinde, tinget i Kost af Fattigvæsenet hos Familie og ellers hvor. Men pyt med det. Nu havde Mathilde Christensen sig jo en god Plads hos Pastor Galschiøt.

De forvirrede Kaar i Opvæksten havde hverken ødelagt hendes Kræfter eller hendes Sind. Sund og stærk var hun, rolig og ligevægtig, lun og vittig. Naar Frk. Galschiøt kom

hjem og fik Tyfus, tog Mathilde hende paa sine Arme og bar hende i Seng. Fru Galschi-øt passede selv sin Datter og forbød for Smittefarens Skyld alle at komme derind; men saa snart Fruen var ude af Døren, kom Mathilde listende ind paa Strømpefødder: »Hvordan gaar det? vil Frøkenen ikke have den store graa ind i Sengen?« Den store graa var Præstegaardens Kolos af en Kat — og baade Frøkenen og Pigen var Dyrevenner.

Tyfussen sejrede ikke over den lille Præstegaardsfrøken, men hun over den, og lykkelig var Mathilde, der hægede om sin kære Patient, støttede hende, for at hun atter kunde lære at gaa, og fandt paa alle Slags Læk-kerier. Saa der var Sorg paa begge Sider, da Mathilde efter flere Aars tro Tjeneste kom og meldte sit Herskab, at hun havde faaet Tilbud om en Stilling som Husbestyrerinde hos en Garver i Maribo, det var jo en Plads, der var mere selvstændig, og den var godt lønnet, saa de maatte undskylde, men den syntes hun ikke, hun kunde lade gaa fra sig.

Da Far og Mor mødtes første Gang, gav det et ordentligt Sæt i mig. »Der er hun!« for jeg til. »Vrøvl!« hviskede Far tilbage; »stille!« Saa sagde jeg ikke mer. Jeg holdt mig musestille. Men jeg var slemt forskrækket, for Mor forlangte en anseelig Løn, og jeg var bange for, Far ikke vilde slaa til, og hvad saa? Men Far slog til med det samme. Og nu oprandt der helt nye Tilstande for os. Faste Maaltider, god Mad, Orden i Huset, Orden i Tilværelsen. Fars prægtige Sangstemme foldede sig ud. »Ja, vi elsker dette Landet«, tonede gennem Garveriet Dagen lang.

Jeg smilede polisk, hvor jeg sad: Naa, Garvermester Carl Immanuel Petersen, nu begynder du vel nok at mærke, hvor det bærer hen. Det skulde jeg aldrig have sagt. Far blev tavs. »Jeg er for gammel til at gifte mig.« Snak, Far, du er jo ikke engang 40 endnu. Du er en ung Mand i din bedste Alder. »Jamen jeg duer ikke til at være Ægtemand. Det er mit Blod alt for uroligt til.« Lad være med at skabe dig, Far, du duer jo slet ikke til at lade være. »Jeg kan ikke sidde her og kukkelure alle Dage i denne lille By. Jeg skal ud paa Farten igen.« Hvem skulde saa passe Garveriet? Bedstefars Garveri? Næ, lille Far, du *har* været paa Farten. Nu har du faaet Ansvar og Opgave, og nu bliver du her. »Jamen hun er heller ikke den rigtige for mig; hun er for ung, og — min Familie vil heller ikke synes om, at jeg tager en fra Landet.«

Da blev jeg vred, lige saa gnistrende vred, saa det gjordt ondt imellem Øjnene paa ham. Nu skal du snart have Tak, Carl, hvædede jeg; der er ingen, du er saa meget i Familie med som med hende, naar I først er bleven gift; al den anden Familie kan du blæse en lang March, hvis den tillader sig Uartigheder; og det tror jeg for Resten ikke, den gør; for den ved, at du trænger til at komme i Havn nu, og det skal nok vise sig, at det kunde du ikke komme noget bedre Sted end hos hende. Hun er en dygtig og djærv Pige med en god Forstand og et frisk Humør; hun er køn og sund... »Hun gaar da med noget om Halsen ustandselig.« Herregud, hun har daarlige Mandler. Lidt skal der vel være i Vejen med os allesammen. Lad hende prøve at gaa med dig om Halsen. Det er saamænd det eneste, hun

mangler. »Jamen jeg duer ikke til Ægteskab.« Snak om en Ting. Du bliver en storartet Ægteemand. Og du kan heller ikke saadan tænke paa dig selv alene. Du maa ogsaa tænke paa mig. Du kan jo ikke nægte, at du af og til længes efter mig. Og du vil vel ikke have mig uden for Ægteskab. Vel?

Far drev ud i Køkkenet, hvor Mor stod og vaskede op. Hans Øjne gled hen over hendes kølige faste Ungpigenakke. Han kom med en Bemærkning og drev ind igen. Og drev igen ud i Køkkenet.

»Se, Mathilde, jeg havde en Dreng med mig hjem fra Australien.«

»En Dreng?« Ikke Tale om, at hun saa meget som drejede Hovedet, men Viskestykket tørrede Glasset, saa der var ved at gaa Ild i det.

»Hvor er den Dreng da henne?«

»Ja, det er det tossede ved det, det er det tossede ved det, Mathilde, at han er egentlig ingensteder — ikke endnu.«

Nu maatte Hovedet alligevel drejes. Var der nogen, der havde sagt hende, at det sommetider kunde ramle lidt i Garverens Hovede? Hendes Øjne var helt ængstelige. Men der stod han jo saa køn og kær som ingensinde før, med det mest poliske Smil i det mest forlegne Ansigt.

»Jeg har ham herinde, Mathilde, her i Panden; men han er fuld af Spilopper, jeg kan næsten ikke styre ham mere. Han vil ud. Saa mente jeg, hvis vi to nu hjælpes ad med at... der skulde jo ogsaa gerne være nogen til at arve Garveriet engang.«

Far gik i Staa, og Mor blev ildrød i Kinderne. Og der stod de.

Saa kys dog hinanden for Pokker, raabte jeg.

Det gav et Stød i Mor, og Far gjorde et Spring frem, og Glassene dansede paa Køkkenbordet.

Søndag d. 13. September 1896 blev Mathilde Christensen pyntet til Brud af sin Svigerinde Helga og sat i Karet og kørt den lange Vej fra Maribo til Stokkemarke. Med Kongebrev i Lommen kom Far dertil paa Cykle — Cykle? CYKLE! De læste vel Ordet rigtigt? det svarer til Selvejermøl nu; forstaa saa, hvad det var for en Mand, hun fik! Foran Altret mødtes de, og hendes gamle Husbond, Pastor Galschiøt, gjorde dem til Mand og Kone. Saa gik Turen tilbage til Maribo, hvor Bryllupsmiddagen stod hos Søster Helga og Svoger Wael. Desserten var noget saa fornemt som Trifli. —

Far var 39 Aar og Mor 28, da de blev gift. Det var en usigelig Glædesdag for dem begge. 3 Aar derefter var Far død, og 4 Aar efter ham døde Mor.

II

DET ER MULIGT, at der er lige saa kønne Steder til i Verden, men der er ingen kønnere end Maribo.

Med yndefuld Frækhed i Rimet har Valdemar Rørdam forsøgt at sige det:

Og se, bag sølvgraa Pile,
 hvor Indsø-Spejlet er,
 Maribo Købstad smile
 rød som et Skovjordbær.

Det er overordentlig dejligt sagt. Men er det helt rigtigt? Hvad er et Skovjordbær for noget? Det er vel Skovens Kys til Barnet. Støjende, leende Børn bliver stille, naar de finder Skovjordbær. De tamme Jordbær er renlige og overdaadige. Dem kan man fraadse i med det samme, og man kan spise dem portionsvis med Fløde til. Men Skovjordbærret vilde man handle uhøvisk imod ved ikke at give det Tid til at tage sig ud. Det skal findes, og der skal knæles for det, og det skal trækkes paa Straa. For det er en Perle, Skovens røde Perle. Se, nu sidder de der, en levende Kæde af Kys. Lad os sætte os i Skovbrynet og smage.

Smager de saa godt? Meget bedre end godt. De smager af noget, Barnet slet ikke forstaar. Det er selve Pan, der paa sin letfodede Færd gennem Skoven er kommet Bærret forbi, har smilt til det og er løbet igen. Men det Smil har faaet det til at rødme. Den purunge Piges første Kys, dette hastige vil-gerne-vil-ikke, har det vilde Jordbærs Aroma.

Men saa uskyldig og uerfaren er Maribo nu heller ikke. Jeg vilde hellere nævne Skovhindebærret. Ogsaa det har Skovens Hemmelighed i sig, men det er lettere at finde, og man skal ikke knæle for at plukke det. Dets Smil er varmt og roligt, dets Kys er fuldt af Sødme og dvælende: Fald ikke paa Knæ for mig, men læg dig her ved min Busk i Solen og smag mine Frugter og nyd Skovens Fred.

Fred — ja, det er Ordet for Maribo. Man kan høre det paa selve Byens Navn. Den hellige Jomfru har endnu en By i Danmark; men i Mariager, der skal hun pløje og saa og høste, det er det, man har Ager til; i Maribo bare bor hun. Ja, hun har udbredt sin Fred over denne blide Stad i den frodige Egn af vort rolige Land. Næsten alle vor Byer har Havne, og Havne giver Uro. Men Maribo ligger skærmet midt inde paa den lertunge Ø. Ja, der er Fred, men ikke Stagnationens, end ikke Idyllens; dens Fred er stærkere end som saa. Søerne om Maribo er ikke Gadekær; de er lønlige dybe og siger ingenlunde alt, hvad de ved. Forvild dig ud paa deres Is en taaget Vinteraften, og du skal faa at mærke, at de kan ville andet end godt. Og selv den mest drømmende Sommerdag kan de begynde at bulpe mod Baaden eller mod Kysten paa en uhyggesvanger Maade; da antyder de Rædsler fra gamle Dage, du aner en lille Nonnes hjælpeløse Skrig under Fødselens Ve bag en Busk, du hører et nyt Skrig, et famlende spædt, og kort efter et Plump, og skimter Vandet lukke sig

om et blodigt Spædbarnelegeme.

Men atter falder Søen til Ro. Domkirkens Taarn spejler sig i den hvilende Flade. Efter Kampen, der er kæmpet til Ende, bliver Freden dobbelt dyb, men med Styrke til nye Kampe. Du gaar ind paa Kirkegaarden. Alle Stenene dér minder om Kampe, der er kæmpet til Ende. Stilig og værdig ligger den med sine Taxe og Tujers Cistercienserstil, Fuglene kvitrer i Buske og Hække, Bølgebilpet fra Søen blander sin Melodi deri; velholdt er Haven, og dog snyder en Tusindpige eller en Snerle sig til at stikke dig et Smil: Du røber mig ikke, vel? Du standser ved Eføjten over dem, du holdt af, og Rosen røger sin Balsam hen over deres Minde. Aah, de hviler godt, de hviler godt. Staar Kirkedøren paa Klem? er det Kirkens blinde Organist, Hr. Ringberg, der rører Orgelet, eller er det Orgeltonen oppe fra selve Sommerens evige Rige, der naar hened? De hviler godt, dine døde, i Gudsfreden her. Der er ikke langt fra Maribo Kirkegaard og til den himmelske Salighed.

Byen ved selv, hvor dejlig dens Kirkegaard er. Den kan næsten ikke faa sig selv til at tage Afsked med den. Selv efter at Laagen har lukket sig, bliver Kirkegaarden ved. Der er en lille bitte Filial af den uden for Laagen. Det var gamle Onkel Lange, der holdt saa meget af sin Have, at han bad om at blive begravet i den. Og da den strakte sig næsten helt ned til Kirkegaarden, saa nænnede man ikke at nægte ham den Fornøjelse. Nu ligger de to Grave der midt paa Gaden og giver den et Præg af Indviethed. Og alle de smaa Gader deromkring er signet af Kirkegaardens Nærhed. Det er Søndag Formiddag i dem hele Ugen igennem. Og saa nær er Torvet, at Søndagen er lige ved at udstrække sig ogsaa til det.

Ja, der er noget om, at i den ene Ende af Torvet er det altid en Smule Søndag. Men gennem den anden Ende støjer Lollands Hovedfærdselsaare. Og morsomt nok, hvor de to Halvdele mødes, laa Johan Christopher Petersens Garveri. Paa Hjørnet af Mellemgade, ja, det hed den virkelig! Mellemgade! er det ikke ustyrligt at tænke sig? Lidt længere nede i samme Gade laa Maribo private Realskole, hvor Garverens Sønesøn skulde tilbringe 3 væsentlige Aar af sit Liv, fra sit 13. til sit 16. Aar.

Men midt paa Torvet stod Frederik Folkekær som en Borgen for, at Byen var en god dansk demokratisk Stad. Apatisk overværede han Valghandlingerne til Folketinget, Torvedagene, naar Bønderne kom ind med deres Pattegrise, Markedernes Rabalder og Gøgl, de driftige, ligevægtige Hverdage, hvor Livet gik sin sunde og jævne Gang. For det hører ogsaa med til Freden i Maribo, at Forretningslivet kender ikke det moderne hidsige Jag. Byen er anbragt saadan i Verden, at den ingen Mulighed har for at blive Storstad. Det ved den, og den føler det som en Lettelse, at den ikke skal hæsblæse efter at naa frem til Borger Rekordnummer saa og saa mange Tusinde. Den har Raad til at leve og være og passe sit Arbejde og forblive, hvad den er. Men den sætter en Ære i at bevare Stillingen. Tilbagegang og Forfald tillader den ikke. Det nævntes før, at den ikke er en Havneby, og det er sandt, det er den ikke, nej, men *den har en Havn*. Det er Bandholm, og den ligger en Mil fra den, og en af de første Baner, der blev til i Danmark, lod just Maribo bygge sig til sin Havn. Dé ser vi dens Sind og dens Skæbne.

Rundt om Byen har vi de givtige Marker og de yppige Skove. Bonden er flittig, og hans Flid bærer Frugt. Her er ingen Mulighed for den Fattigdom, der skaber oprørske Sjæ-

le. Dybt i Ro pløjer den lollandske Bonde sin tunge Jord. Naar Foraarets og naar Høstens Travlhed er klaret, skal han til Bys og handle. Han kommer saa sindigt, som var han Vestjyde, og hans Sprog er endnu mere sindigt, somme vil kalde det drævende. Han lægger solide Penge paa Disken og tager kun mod solide Varer for dem. Soliditet — det er Forretningenslivets Fred.

Naar saa Købmand, naar saa Haandværker har tjent skikkeligt Ugen igennem, skal han i Skoven med Familien om Søndagen. To Frederiksborgere for Landauerer og Kusk med Smæld i Piskan, og saa drager Sadelmager Wael og Frue og Børnene ud med Madkurven under Forsmækket. Prægtige Herresæder, Slotte og Parker ligger spredt saa tæt, at der altid er nok at vælge imellem; og gæstfrit aabner de sig for Besøg. Bliver Landauerer for dyr i Længden, saa lejes en Robaad, og Turen gaar til Borgø eller Hestø, hvor nu Kaffen smager bedst. Man kunde jo ogsaa finde paa at trænge til en Enepassiar med Skoven. En Sommeraften efter Lukketid f. Ex. Og Træer har Maribo paa alle Leder og Kanter, Skovfred med ranke Stammer og tætløvede Kroner, der spejler sig i hvilende Vand: Trekanten er det fattige Navn paa eet Skønhedsskjul, Bangs Have det ikke stort mere sigende paa et andet, Lysemose det koglende Navn paa et tredie.

Fred! hvisker det inde i dig. Ikke Andemadsfred. Men Fred, der hviler paa et Fundament af Arbejde og Sind. Det maa Margrethe have følt, da hun bestemte, Birgiteklostret skulde oprettes her. Fred gav Maribo til Christian den Fjerdes stolte Datter Leonora Christina, og af sin egen storladne Fred gav hun Maribo tilbage. Det var ikke sit Sct. Helena, hun fandt henede; det var Danmarks Belønning, Fædrelandets Hædersgave til sin høje Datter, for hendes i Sandhed kongelige Aand.

Og saa ender vi da i Domkirken, hvor Freden samler sig til et Himmelrum. Der er saa livsnært og tidsfjernt derinde som sjældent i en protestantisk Kirke. Den kyske Farve skænker af sin Renhed til Hjertet; de strenge venlige Linier aabenbarer selve Enheden af Guds Vrede og Naade. At faa Lov at dvæle derinde alene en Andagtsstund, det er at opleve, at Mennesket er paa eengang et Stykke intet og noget usigeligt stort. Aarhundrederne er ilet, Slægt efter Slægt er blevet til Støv under Kirkens Gulv og omkring dens Mure. Her sidder du nu selv, og du er et Støvgran, og du mærker, du kan rumme Evigheden.

Saadan var altsaa Byen, hvor Mathilde blev Fru Petersen, og Garveren paa Torvet blev Mathildes Mand. Deres sene Ungdoms, deres store Lykkes By. Indsidderdatteren ude fra Skovhusene, hun, der var blevet hjemløs allerede som lille, der havde døjet Nød i sin Barndom og Tilsidesættelse i sin Ungdom, hun havde nu eget Hjem, hun var blevet Frue i Købstaden, hun kunde sige »min Mand« om en Mester. Eja, hvor holdt hun af Far! Og han, hvis Barndom var gaaet i hvas Tugt og grov Nøjsomhed, han, hvis Ungdom var sjanglet bort paa vidtløftige Foretagender, ah! han rettede sin kraftige runde Ryg og følte, at han var kommen i Frihed, den bedste af alle, den Frihed, der hedder Ansvar. Nu duftede den ham af Roser, den daglige Dont mellem Huder og Harpix og Bark.

Men den første Fredag i hver Maaned maatte Formiddagsaltergangen i Kirken passes, og om Søndagen efter Gudstjeneste og Middag var der aabent Hus for Familie og Venner, eller den stod paa en Udflugt i den skønne Natur. Hvor nød de det begge to, Far bred og favnende, altid med et Smil i Reserve paa det aabne Ansigt, Mor høj og køn og stærk, sikker i sin nye Værdighed, lykkelig ved at kunne sige det rige Ord: Velkommen. Og Snakken gik, og Latteren løb, og Sangen sprang gennem Huset ud paa de søndagsstille Gader.

Der var Skub i Forretningen, alting lod til at lykkes, alting gik godt. Vilde det blive ved med at gaa saadan? nej, ikke saadan, bedre endnu. Det begyndte at blive umiskendeligt, at jeg havde foretaget Forandring, havde vendt Far Ryggen og i Stedet for slaaet mig paa Mor. »Ja, vi elsker dette Landet«, steg et Par Toner yderligere. Tante Helga havde allerede haft sin fjortende Barnefødsel og skottede maaske en Smule prøvende til Bror Carl. Men Far lo bare, og Mor lo med, og der var selvfølgelig ogsaa langt til den fjortende endnu.

Og saa naaede vi omsider til den trettende Januar 1898. Da fik Skolerne fri, Butikkerne lukkede, Lollandsbanens Lokomotiver standsede, alle Byens Borgere iagttog flere Timers Taushed, Nordlysene flammede over Himlen. Den 13. Januar 1898 lod jeg mig føde i Maribo.

Og Morgenen efter begyndte Skolerne igen, Butikkerne aabnede, Lokomotiverne satte sig hvæsende i Gang, Nordlysene slukkedes, og Borgerne stod op og gik til deres Arbejde. For det var jo bare paa 1ste Salen af Hjørnehuset ved Mellemgade og Torvet, at der var sket en Verdensrevolution.

Men der kan De saa ogsaa stole paa, den var sket. Jeg blev betragtet som en Buddha, og jeg *var* en Buddha, i hvert Fald hvad Fedme angaar. Desværre blev der gjort for meget Væsen af mig. Mor studerede Lærebøger og læste sig forskrækket i Trusler om Fedt, der kan spærre Hjertet inde, saa hun gav mig videnskabelig Føde saa længe, til alt mit gode Huld var sat til — og det er aldrig indvundet siden. Saa snart jeg kunde stolpre rundt, blev jeg klædt i blaat Silkefløjl, der hang løst om mig som en Kjole, sammenholdt af et Lakbælte. Lille Kusine Ellen, der var 12-13 Aar, syntes, jeg var det yndigste Barn. Hun maatte tage den Missekat op og knuge den, og pludselig havde den tisset paa hende, og det var endda en Dag, hun var i sin nye blegrøde Kjole. Aah, hvor hun græd! det var første Gang, hun forstod, man maa ofre for sin Kærligheds Skyld.

Og tro nu ikke, det var Damerne alene, der gjorde Stads af mig. Nej, jeg havde kun lige løst Verdensborgerskab, da Far begyndte at sætte Smaabeløb ind paa en Bankbog med mit nyskabte Navn. 10 Kr., 25 Kr., en enkelt Gang 50 Kr.! Spædbarn med Bankbog! Naa, meget blev det jo ikke til, og det kunde træffe sig, at Fars næste Besøg i Banken gjaldt Uddrag af, hvad hans sidste havde sat ind. For selv om Forretningen gik smukt, og Mor var vant til Økonomi, kunde det ikke undgaas, der sprang Penge i det glade gæstfri Hjem, hvor enhver var velkommen, hvor Traktementet var solidt, og hvor Mors tørre og Fars overgivne Vid konkurrerede.

Mor holdt Pige. Det er bare 3 Ord, men tænk paa, hvad de betyder. Og var der man-

ge Gæster, kom gamle Margrethe og gav en Haandsrækning, saa Mor var fri og kunde følge med ud paa Turene om Søndagen. Der lejedes en Landauer, og af Sted gik det til Smaalandsøen eller Østersøen. Knuthenborg Park, Danmarks største, laa ogsaa nær; den kunde naas med Hestekøretøj paa mindre end en Time. Og der var Christianssædeskovene. Og der var Hardenberg. For den er jo Løgn, Clicheen om Lollands Grimhed. Ja, eller Far og Mor slog sig sammen med Helga og Wael og lejede en Robaad. Madkurven var pakket hjemmefra og skulde fortæres etsteds i Sivene ved Maribo Sø. Det var det, der kaldtes en Rørsnapsetur. Dog, den var mest for Herrer.

Skinnede Solen særlig forførende en Hverdag, var Far saadan stillet, at han nok kunde tage sig fri en Eftermiddagstime eller to til en Kop Kaffe med Mor og et Par Venner i Lysemose.

Derude sad de den 8. August 1899 og lo og skæmte. Far havde en af sine store Dage, da der ikke var Grænser for hans Indfald og Uglspilstreger. Men pludselig blev han taus. Han satte Koppen fra sig og greb sig til Hjertet.

»Jeg tror, jeg lige kommer til at tage hjem,« mente han. De vilde alle bryde op. Men Far fik dem til at blive. Kun Mor tvang igennem, at hun vilde med.

Stien til Lysemose er meget smuk; den løber i Enge langs med en Sø, og al Maribos Fred hviler over den.

Men Mor havde ingen Sans for dens Skønhed paa denne Tur, skønt det blev sidste Gang i sit Liv, hun gik den.

Far følte sig mere og mere elendig. De naaede til en Bænk, og han kastede sig paa den, sad stille et Stykke Tid, greb haardt om Mors Arm og slæbte sig til den næste Bænk. (Den staar der endnu). Hvordan de overhovedet naaede hjem, var hende altid siden en Gaade. Men de vandt altsaa frem til Torvet og til Huset og endogsaa op ad Trappen. Far væltede sig over paa Sengen. »Hent Vand, hent Vand til min Mand,« raabte Mor til Pigen.

Pumpen var i Gaarden. Pigen skulde altsaa ned ad Trappen og have pumpet, og i Porten paa Vejen op mødte hun en Bekendt, hun skulde have læstet det sidste Nyhedsstof af til. Mor vred sine Hænder deroppe ved sin døende Mand. Hvor blev hun af, hvor blev dog den Pige af? Endelig knirkede Trappen, Mor løb frem til hende og rev Vandet ud af hendes Haand, men da hun vendte sig mod Far med det, saa hun, det var for silde.

I det Øjeblik maa Far have følt, hvad Fare han var i. Tanken om det store Forbi maa have været den kraftige og livsglade Mand saa fjern, at den umuligt kunde komme til ham før i yderste Stund. Nu kom den. Paa eengang vidste han, at han var kun to Minutter fra Døden. Til hvad skal man bruge to saa dyrebare Minutter af sit Liv? Tale kan man ikke mere. Haanden hænger slap og lam.

Er der Tid at tænke bagud paa Livets lange Kæde af Sekunder, tænke paa Glæderne med Taknemlighed, paa Synderne med Anger? er der Tid til at tænke fremad paa den bundløse Ensomhed og Mørket, hvis Slugt gaber foran En, allerede nærmere end Vinduet,

der er blevet borte. Men nærmere endnu er der en Kvinde, hvis Øjne er vilde af Rædsel, og hvis Strube svælger og svælger for at kvæle Skriget, der trænger paa. Og tale kan man ikke mere, og løfte Haanden til et Kærtegn kan man heller ikke.

Da stolprer det af smaa bitte Ben etsteds i Stuen, smaa bitte faste velsignede Ben. Aah, man vilde saa gerne... men tale kan man ikke, og Armen er blevet lam. Saa fylder man Øjnene med det bristende Livs sidste Kraft: Tak, siger Øjnene, Tak, du kære, kære, kære. Tak, at du gav mig din Kærlighed, at du kronede mit brogede Liv med Lykke til Slut, Tak, at jeg ikke ligger her ensom, men du staar hos mig, og Barnet leger ved min Seng. Tak, at du fik skabt Mening i min tilfældige Tilværelse, at du lod mit Liv lykkes, saa jeg nu kan dø glad.

Man vilde saa gerne smile, men Ansigtsmusklerne lystre ikke mere. Saa stolprer de smaa faste Ben igen rundt i Stuen; det blev den sidste Lyd, den flygtende Hørelse tog med sig, og Smilet til Barnet fra Kvinden, der for dets Skyld gjorde sig tapper, var det sidste, Øjnene greb, før de brast. Saa var der ikke mere. Og Læberne, de tørre, der havde forsmægtet efter Vandet, mærkede ikke, de blev læsket af Fortvivlelsens Taarer og Kys.

Mor kom ude fra Landsbyen, hvor Gud jo stadig er til. Han havde været hende en haard Herre. Hvorfor? Hun havde faaet Forklaringen: for at vende alt til det gode. De haarde Kaar i Barndom og Ungdom havde jo bare været Guds Gave til hende, for at hun rigtig skulde kunne skønne paa Lykken, naar den kom. Og den kom. Og da den kom, forstod hun det. Og hun havde skønnet paa den.

Og nu stod hun her og forstod ingenting mer. Gud var mere gaadefuld for hende end nogensinde før. Skulde hun smide ham væk? kassere ham? Ak, hvor kunde hun! Havde hun nogensinde haft Brug for ham som nu? Før i Tiden var det blot hendes egen Skæbne, det gjaldt. Nu var det uendeligt mere. Det var hans, den Elskedes, den Dødes. For hans Skyld maatte det evige Liv være til. For hans Skyld maatte Guds Barmhjertighed være til. Hun og han kunde ikke være skilt for evig.

Og naar Gud var til, saa var ogsaa Bønnen til. Bønnens urimelige underfulde Gave. Hun kunde folde sine Hænder og bede sig ham nær. Ja. Han var ikke saa langt borte, naar hun bad. De var ikke saa slemt adskilt mere. De var sammen i Guds Kærlighed.

Og det var jo endda ikke blot ham, det gjaldt. Det var jo ogsaa hans Barn. Hvordan skulde hun kunne være baade Far og Mor for det Barn? Være sig selv og saa tilmed erstatte ham? Det kunde hun ikke alene. Det maatte Gud hjælpe hende med. For en død Mands og for et levende Barns Skyld maatte hun klamre sig til Guds Kjortel.

Alt dette tænkte Mor jo ikke; for Mor var en Almueskvinde og gjorde sig ikke sine Tanker bevidste og klare. Men saadan levede det i hendes Hjerte. Og saadan lod hendes Hjerte mig forstaa det, allerede før jeg var fyldt mit tredie Aar.

III

HVORNAAR begynder et Barn at kunne huske? Jeg synes, jeg kan se Mors Ansigt for mig endnu. Jeg kan huske hende munter. Jeg kan huske hende vred. Men jeg mindes aldrig at have set hende græde. Hun gjorde sig tapper. Hun styrkede sig i Herren sin Gud. Og dog døde hun af at have mistet Far. Hun vilde — for min Skyld — ikke dø. Hun vilde leve. Men hun orkede det ikke.

Mor bestemte sig til at drive Garveriet selv ved Hjælp af en Bestyrer. Vi blev altsaa boende i vort eget Hus paa Førstesalen. Lyse, søde Minder staar for mig fra disse mine spæde Aar. Et Billede af mig selv viser, at jeg det første halve Aar var en Fedtflomme, men allerede inden Far døde, havde Borte taget Fedtet, saa jeg saa tynd og svagelig ud. Men sprællende af Liv var jeg. Der var jo ikke Biler dengang, saa det kunde tidligt betros mig at løbe Ærinder for Mor. 3 Aar gammel blev jeg sendt tværs over Torvet for at hente Krydder hos Bager Bouschinger. Jeg ser mig staa ved Trappens Fod, og Mors milde Ansigt kiger ned efter mig. »Farvel, Mathilde!« raaber jeg. Det er jo en Uartighed, og Mor truer mig med Fingeren, og jeg skrupgriner og raaber højere: »Farvel, Mathilde!« Saa begiver jeg mig ud paa Togtet tværs over Torvet, og Mor staar i Vinduet deroppe og følger min Færd.

Hvad mere kan jeg huske? At Frk. Mathiesen fra Realskolen besøger os — alle Folk har milde Ansigter, naar man er i den Alder. Jo, Mor har Dameté, og lille Kaj troner ved Bordet midt mellem Damerne og afgiver pludselig en forfærdende Lyd. Mor tager ham afsides og forsøger at forklare ham det upassende i explosive Bidrag til Underholdningen af Damer. Hvad man da skal foretage sig, naar den indre Trang begynder at røre paa sig? Mor foreslaar ham at gaa ind i Soveværelset og lukke Døren. Et Øje-blik efter rejser han sig, bukker vellært for de kagetyggende Damer, forsvinder ind i Nabostuen og sætter extra Kraft paa Drønet, for at de ikke skal være i Tvivl om, hvad hans Opbrud betød, og vender tilbage som Triumfator med Bemærkningen: »Er jeg nu stor, Mor? Nu bar jeg mig da rigtigt ad. Ikke?«

Aah, hvorfor husker man slige Narrestreger, mens store Begivenheder er gaaet i Glemme saa grundigt, som om de aldrig var sket? Er Grunden til, at denne Bagatel har bidt sig fast i Hukommelsen, en nagende Følelse af, at man ikke hos Selskabet ved sin Tilbagekomst opnaaede den Succes, man havde gjort Regning paa? Børn, Kunstnere og Hunde er fintfølende for, om de gør Lykke eller ikke.

En anden Fiasko: der var sket mig noget storslaaet. Mor havde bevilget mig, at jeg maatte faa Træsko lige som Læredrengene. Nu funkledede de fedtlæderisk paa mine halvtredieaarige Fødder, og jeg tog de første svinglende Skridt fra Stentrappen ud paa Gaardens

toppede Sten. Og der laa jeg saa med en af de spidseste Toppe ind i min Pande. Det er over 40 Aar siden, men endnu klinger mit eget ustyrlige Vræl i mine Øren, endnu mærker jeg den svale Kniv mod min Bule, og løfter jeg mine Fingerspidser, mærker jeg stadig Arret i Kraniet. Mest rasende gjorde det mig maaske, at Mor ikke tyssede og kyssede, men smilte paa sin rolige Maade og sagde: »Saadan er det at faa sin Vilje.«

Tredie Fiasko: Købmanden har stukket Kaj en mægtig Chokoladecigar ud. »Lad os pakke den ind,« raadede Mor til, men nej, ikke Tale om, han vil være sin egen Cigars Herre. Nu var han en meget lille Mand, og Mor var en høj Kone. Hans højre Haand svæver oppe i de Regioner, hvor Mors venstre befinder sig, halende af med ham, og hans venstre er strakt bagud, fattende om Cigaren og bestræbende sig for at følge med. Dette Syn var for fristende for en Gadedreng, der kom piftende forbi, hans havde han snappet sit Bytte ud af hans Haand og forsvandt om et Hjørne med det. Atter maatte de højeste Toner i Registret tages i Brug, og atter til Trøst kun Mors rolige Stemme: »Der kan du se.«

Fjerde Fiasko: Per eller Poul eller Henrik har hvide Mus; jeg ogsaa, Mor! ikke ogsaa, Mor! jeg ogsaa, Mor! Mor stritter imod, men giver Køb til sidst. Musene ankommer fra Kammeraten i et af ham selv forfærdiget Træbur. Lykken er stor. Forfærdelsen større, da en Mus kort efter har løftet en Tremme og sidder oven paa Huset. Atter dette fatale: »Der ser du selv.« Og lille Kaj maa gaa Ydmygelsens Bodsgang til Kammeraten og bede ham komme og tage sine Mus tilbage.

Mor og hendes lille Dreng er sammen altid, ved Dag og ved Nat. Det er næsten, som om hun ikke har født ham endnu, saa nøje er de forbundne. De gaar Tur sammen, og Kaj har lært at bukke artigt og nydeligt, naar de møder Bekendte, men bukke for Gluuds Vindue, naar han ikke kan se, der sidder nogen derinde, det vil han nu ikke. Han stirrer med store Øjne, men kan ingen opdage, og saa er det for sent, og saa kniber Mor ham i Armen, saa det — 40 Aar efter — gør ondt endnu. For Gluud skal man være særlig høflig ved. Han bor i Maribos smalleste Hus, men bag det har han Rebslageriet; det kan man ikke blive træt af at se paa; der gaar Folk baglæns med Reb om Maven og mellem Hænderne lange, lange Veje, helt ned til Aaen, og det maa jo da ende med, at de engang falder i den; med mindre Gud har givet Rebslagere Øjne i Nakken; men det ser det ikke ud til. Aah, om man kunde ramme at være til Stede, den Dag, de plumper i! Det vilde være frygteligt og frydeligt.

Ydermere har Gluud en Hest, og det er en skikkelig Skimling; den kan Mor faa Lov til sommetider at laane, og saa kører vi ud paa Besøg til Møllers paa Idasminde. Det er grænseløst spændende. Man kommer ikke hjem, førend det er mørkt, og man er søvnig, og saa lægger Mor sig paa Knæ og kigger op under Sengen for at se, om der ikke ligger en grim Mand derinde; for det var der engang, der gjorde, da en Kone kom hjem, og da hun var faldet i Søvn, kravlede han frem og gjorde Utyskestreger. Haarene staar lodret paa ens lille Hovede, indtil Mor rejser sig og meddeler, at der ingen var heller i Aften. Det er vel nok en Befrielse og lidt af en Skuffelse.

Og saa skal man i Seng og er næsten for søvndrukken til Aftenbønnen, som Mor beder med En, men klarer dog at holde sig vaagen til Slutningen, da man selv skal sige det vigtigste: Godnat, Far, og Godnat, kære Gud og Jesus og alle smaa Engle. Ja, for Far har jo en

Seng i Himlen; derfor er det, man sover i hans henede og vaagner i den om Morgenen og kravler saa over til Mor og ligger og snakker og trykker og har det rart. Og det første, man skal huske at spørge om, det er: hvordan har dit Ben det; for det var Gelænderet ude paa Kirkegaarden, og Mor var gaaet derud og havde glemmt Nøglen til Laagen, og saa skrævede hun over, og en rusten Pig rev hendes Ben til Blods. Men Mor ler og siger, at det er gaaet over for længe siden.

Der var ogsaa en anden Gang, da tændte hun op i Kakkellovnen med Petroleum, og Ilden slog ud og tændte Ild i hendes Haar, og hun kunde lige saa nemt være blevet blind, hvis ikke Gud havde passet paa hende.

Men nu er Stuen inde ved Siden af lejet ud til den nye Bestyrer; man kan høre, hvordan han pruster i Vaskefadet om Morgenen; Mor siger, at det gjorde Far ikke, han vaskede sig pænt uden Støj; men Drengen synes nu, at det er lige godt Sjøv at have et Mandfolk i Huset. Og Mor siger, at det kan godt være, hun sælger Garveriet til ham, for han er visstnok en dygtig Mand, og saa skal vi flytte fra Torvet, det er trist nok, men saa vil Mor købe et Hus i Ny Østergade, og det kan jo ogsaa blive spændende; bare vi kan blive ved med at bo i Maribo og gaa Tur sammen, især om Aftenen og især i Maaneskin, for Maanen i Maribo den er saa morsom, den leger Skjul med En, naar man er ude at gaa; der staar den nede over en Sidegade, men saa er den væk, og tror I saa ikke, naar man naar hen til den næste Sidegade, saa er den rendt udenom og staar allerede og skinner i den. Og saadan bliver den ved og følger En lige til Dørs.

Foruden den morsomme Maane har Maribo ogsaa en Kirke; der kommer vi hver Søndag; og det er noget saa fornøjeligt, for lige med ét giver alle Folk sig til at raabe i Munden paa hinanden. Gamle Provst Jensen han siger ogsaa noget, men det er der ikke saa meget ved; saa putter man sig bare tæt ind til sin Mor og sidder stille, til han er færdig. Og saa begynder Folk at skriges igen. Mor kalder det at synge, og en Dag spurgte man sin Mor, om man selv maatte synge med; det lo hun af og sagde Ja til. Og næste Besøg i Kirken satte man i af sine smaa Lungers fulde Kraft: Ahbahbuhbombelomhejhøjhurra. Mor gav En et Tryk i Siden med Albuen, og det ansporede jo til at raabe meget højere, men saa kom Provst Jensen frem i en Korbue og saa saa mærkelig skarpt ned i Kirken, saa man tav i en Følelse af, at her var Ugler i Mosen. Ugler i Mosen, ja, Ugler i Mosen. De tynde Ben dinglede i Kirkestolen: Var det ikke en underlig Ting, naar man i Eftermiddag skulde ud at spadseres med Mor og kom til Vejen til Lysemose, og alle Herrer og Damer og Børn i Søndagstøj trak derudad, og man vilde selv saa gerne følge Trop, men saa sukkede Mor tungt og sagde: »Nej, lille Kaj, nej, min Dreng, den Vej skal vi to ikke. Den Vej kommer Mor aldrig mer.«

En skønne Dag boede vi virkelig i Ny Østergade. Her havde vi Have. Det var jo en Fordel frem for Huset paa Torvet. Det var næsten ogsaa den eneste. Og hvad var det nu for noget med Mor? Mor var begyndt at tale om, at hun vilde have en Husbestyrerindeplads, hvor hun kunde have sin Dreng hos sig. Men saa var der noget, der hed Lægen — en mærkelig Ting, som formodentlig kunde snakke, og den havde sagt, at det kunde der slet ikke være Tale om. Tværtimod skulde Mor holde Ferie og leje sig ind for Sommeren i en

Bondegaard nær ved Vand.

Vi tog til Bandholm for at drøfte Sagen med nogle Bekendte der; de var vældig rare, og de havde Drengene lidt ældre end En selv, flinke Drengene, der spurgte, om de skulde vise En Lokummet. Det fik man saa at se og vendte stolt tilbage til Stuen og forkyndte med høj Røst, at nu havde man oplevet Lokummet. Saa syntes Mor ikke, vi skulde være der længere, og vi fik tinget os ind paa en Gaard, hvor der — eja — var Grise og Køer og Høns bag et Hegn og en Dreng, der lærte En, at naar man løb frem med fuld Fart lige til Hegnet, kunde man faa Hønsene til at flaxe noget saa komisk omkring. Det forsøgtes med Effekt en Del Gange, indtil der pludselig paa den anden Side Hegnet fremtrent et Uhyre, som i Stedet for at tage Flugten gik frem for fulde Sejl med slæbende Vinger, udspilet Hale, ildrød i Hovedet og pludrende i et frygtindgydende Sprog, som man ikke forstod. Nu blev det Angriberens Tur at tiltræde et Tilbagetog, som desværre endte med Bagdelen i en Balje fuld af Vand. Det var ikke nemt for Mor Mathilde at trøste Krigeren efter et saa forsmædeligt Nederlag.

Men sidenhen viste det sig, at der var dejligt paa Landet. Der var friskt, og der var Sol, strømmende Sol overalt. Mor sov længe om Morgenen og spiste godt og blev gladere for hver Dag, der gik. En Morgen vaagnede hun, før hun plejede, og da Knægten ogsaa var vaagen, sendte hun ham i hans stumpe Natskjorte ind til Folkene for at bede om Morgenkaffen paa Sengen. Glad pilede han af, tudbrølende vendte han tilbage. Hvad var der sket? Umuligt at faa opklaret. Folkene sad om Davrebordet, da han fornøjet traadte ind. Pludselig stak han i at tude. Havde de kigget paa ham allesammen? var det den mangelfulde Paaklædning? var han vaagnet i Paradisets Have som Adam til at se, han var nøgen?

Efter Sommeren kommer Vinteren. Det er ikke nogen sund Anordning for Folk, der har Tuberkulose. Der er langt fra Ny Østergade til Domkirken. Men de lollandske Roepo-lakkers Kirke er nær. Den er katholsk og altid aaben. Der gaar Mor tit hen med sin Dreng. Der er ingen, der synger, og ingen, der prædiker. Der er bare stille. Og selv gør man ikke andet end sidde stille. Bare sidde stille og mærke, at Gud er nær. Der er slet ikke noget andet af alt det, man oplever, der ligner *det*.

Nærmest maaske at sidde ved Vinduet, naar Skumringen sænker sig over Gaden. Saa er det ogsaa saa stille. Men med-et lyder der travle Fødder og Latter og Raab derude. Det er de andre Børn, der løber paa Vej mod deres Far'e, som kommer fra Arbejde. »Mor, hvorfor har jeg ikke ogsaa en Far at løbe paa Vej imod?« »Det ved du jo godt, Kaj; det er, fordi din Far er oppe hos Jesus og Gud og Englene.« Ja, selvfølgelig, jovel, og det er jo godt saadan, og alligevel... »Men dig har jeg da, Mor, ikke ogsaa? dig har jeg da her!« Hvorfor bliver Mor saa underlig og svarer med en mærkelig Stemme? Og hvorfor der er saa meget

med hvorfor Hvorfor ligger Mor saa tit i Sengen nu? Det har hun da ikke plejet før. Og nu bliver der sendt Bud efter det, der hed Lægen. Det viser sig at være en Mand.

»Jeg tror, Fru Petersen, De kommer til at tage en Rejse til Syden.« Mors Smil er blevet saa træt: »Det er jeg bange for, jeg ikke tjener Penge nok til i det daglige. Det er en Bestilling, der ikke kaster videre af sig, at gaa og være syg.« »Hm hm! hm hm! men ved De, hvad jeg saa vilde, Fru Petersen? saa vilde jeg flytte Syden herop. De har jo en dejlig Have. Byg Dem et Drivhus derude, hvor De kan ligge og bade Dem i al Sommerens Sol.«

Da Foraaret kom, stod der et Hus ude i Rosenbedet, og det var næsten af det bareste Glas. Oh, blot Solen skinnede en Smule, var det selv paa de koldeste Aprildage sommervarmt derinde. Et gaadefuldt Hus var det. For det skulde give Mor Livet, havde Lægen sagt. Og saa var der noget uhyggeligt i det. For naar man sad derinde alene — hvad i Alverden, uha, uha! tik! tik! tik! tik! sagde det etsteds i Træværket. En eller anden forklarede, at det var et Dødningeur. Man blev saa besynderlig i sin Mave af at høre paa det. Man maatte stikke af, ud i frisk Luft, langt væk.

En Morgen kunde jeg ikke lukke Øjnene op. De var klistrede til; det var baade morsomt og til at blive forskrækket over, at dér vaagnede man og hev i Øjenlaagene, men de vilde ikke af Stedet. Mor fik noget at bade dem med. Jeg kan endnu høre hende le, naar jeg vaagner og glipper og er blind: »Nej, det kan du ikke, lille Kaj; nu skal jeg hjælpe dig.« Det er dejligt at have en Mor til at hjælpe sig med at lukke Øjnene op!

Da jeg var helt rask igen, begyndte jeg at opdage *Gaden*. Der maatte jeg ikke komme, for der holdt de uartige Drengene til. Og der smuttede jeg ud, naar Mor »var i Syden«. Der var en Dreng, der var et Par Aar ældre end jeg, en sjov Fyr med korte Buxer og bare Knæ, saadan runde pæne bare Knæ. Han var hittepaasom, saa det var en Lyst. Gravede de Gasrør ned i Gaden, kom det gule Ler op, og saa sagde han, at han kunde se med Fingrene, for der gemte sig Figurer i Leret, det var dem, han kunde se, og sandelig, om ikke en Lerklump gik hen og blev til et Væsen mellem Fingrene paa ham. Han gav ogsaa Circusforestillinger ved Hjælp af 2 tomme Tønder og en Sæk og en Kost og andre storartede Ting; man fik Lov at overvære dem for en Knap eller en Øre, og man kunde ogsaa være saa heldig og højtbetruet, at man fik Lov til at virke med.

Vi havde ogsaa Genboer her i Ny Østergade. Tænk, der var et Sted, dér kom Kongens Foged en Dag; man skulde jo have troet, at Folkene var bæret, men ingenlunde, Manden var gaaet i By, og Konen gemte sig bag Døren, saa mærkværdige er Mennesker. - Oppe i Gavlen paa Nabohuset laa den voxne Datter af Skarlagensfeber. Det var noget, man kunde dø af. Og der var engang en, der for Sjovs Skyld sendte nogle Skaller i et Brev til en anden, og strax blev den anden syg og døde. Naada, hvor man skævede op til Vinduet, naar man krympede sig forbi. — Naboen til den anden Side havde Høns. »Og tænk, Ida« — forklarede man sin Kusine, der var 11 Aar ældre end En selv — »saadan en Høne kan lægge en Masse Æg om Dagen.« »Næ, lille Kaj, en Høne kan kun lægge eet Æg om Dagen.« Ah, disse Kvindfolk, altid skulde de spille klogere end En selv; naar man nu med sine egne Øjne havde set Manden tage en hel Huefuld ind hver Aften. »Jamen han har jo ogsaa flere Høns.« Ja ja, visst saa, det havde han, men — — ja, det kunde man jo ikke sige noget imod, men man havde nu Ret alligevel.

En Dag jeg var paa Gaden »til Circus«, kom vor Pige og hentede mig hjem, »for Tante Marie var kommen«. Hvilken Tante Marie? Ja, det vidste Pigen ikke; men det var da Tante Marie fra Landet. Jo pyt, Tak, det var de begge to. Den ene var Mors Kusine fra Opager, hun kom altid med noget til mig; den anden var Mors Søster fra Skørringe. Den Dag var det hende, da jeg kom hjem. »Naa, er det bare dig,« sagde jeg, »jeg havde haabet, det var den anden Tante Marie.« Og dermed gik jeg paa Gaden igen.

Faa Dage efter kom virkelig den anden Tante Marie. Men heller ikke det Besøg faldt vellykket ud. Hun og jeg gik nemlig en Tur i Haven, og hun bøjede sig og plukkede et Jordbær og — puttede det i sin egen Mund. Næ, hvor jeg hylede op og ikke vilde have mere med hende at bestille. Og hun blev ogsaa godt gal paa mig: »At skave sig saadan, fordi jeg tog det Verdens lille bitte Bær! Du trænger til nogen om Ørnerne.«

Dog — vi blev forsonede. Senere hen paa Sommeren skulde Mor og jeg ud at besøge dem i Opager. Onkel Munk var ved Ryde Station efter os med to stejle smaa Løver for Vognen. Mor havde fortalt mig, vi skulde køre gennem Skov og Dyrehave. Skoven var der rigtignok, men Dyr saa jeg ingen af. Det var en bitter Skuffelse. Mor var meget bevæget paa hele Turen. Jeg selv slugte Eventyret med Øjne og Øren og aaben Mund. Og hvad blev det ikke til senere hen i Maribo over for Kammeraterne! »Jo, og saa var der en Stork derude, den spankulerede paa Marken, og jeg strøede Korn foran den, og gik baglæns, og den fulgte efter og pikkede Kornet op og blev paa den Maade narret med ind i Huset, og saa jeg hen og smak Døren i bag den.« Tilhørerne var fuldstændig opslugt, men Circusdirektøren, der lugtede Konkurrence, bemærkede tørt, at Storke ikke spiser Korn. Der stod jeg og saa Lysene slukkes paa Ansigterne omkring mig. Og saadan lærte jeg første Gang Sandheden i, at Kendsgerningerne distraherer.

Efteraaret nærmede sig. Det var mærkeligt med Mor, hun tog sig ikke saa meget af mig mere. Ofte blev jeg sendt op at lege hos Sadelmager Waels, Onkel Jacob og Tante Helga og Kusinerne Ellen og Ida og Fætrene Carl og Hjalmar. Hele Dagen kunde jeg være der og blev saa fulgt hjem om Aftenen. Stadig laa jeg i Fars Seng om Natten, og stadig kom jeg om Morgen over til Mor. »Er det rigtigt, Mathilde?« spurgte Tante Helga. Og Mor svarede ikke. Mor var altid venlig og rolig og ligevægtig, jeg var 5 Aar gammel og anede intet om, at Fortvivlelsen brændte i hendes Sind om Kap med Feberen i hendes Legeme. For hun vilde ikke forlade mig. Hun havde selv prøvet en hjemløs Barndom; den maatte ikke blive hendes egen lille svagelige Dreng til Del. Hun kyssede mig paa Munden, hun lod mig drikke af Koppen paa samme Sted, som hendes Læber havde rørt den. Stakkels lille velsignede Mor, du vidste ikke, hvad du gjorde i din Angst og din Nød. Og i dit Hjerte stønnede du til din Gud: »Tag mig ikke fra ham, giv mig ham med, giv mig Lov til at faa ham med.«

Saadan kæmpede hun i Døden for sin eneste, men over for mig var hun, saa vidt Feber og Træthed tillod det, den samme rolige, glade Mor. Endnu var hun lidt oppe om Eftermiddagen. Endnu kunde hun finde paa en Spøg. Naar Pigen lige havde forladt hende efter at have pakket hende til i Stolen, kunde hun blinke til mig: »Skal vi to liste ud i Køkkenet og se, hvad hun laver?« Saa støttede hun sig til mig, og med Besvær fik vi lirket os frem, og der stod vi i Døren og lo begge to. Pigen lo for Resten ikke; for hun havde Madam Blaa over Blusset til en Trøstetaar for sin egen Mund. Tænk, at jeg endnu kan se for mig hendes forskrækkede og uvillige Blik!

— — —

De vækkede mig en Morgen, gjorde Pigen og gamle Margrethe, de vækkede mig og tog mig ud af Fars Seng og lagde mig i nogle Dyner ind paa Sofaen. Det var endnu mørkt, og der laa jeg søvnig og halvvaagen og funderede paa, hvad nu det skulde betyde. Saa hørte jeg inde fra Soveværelset en aparte Lyd, et dybt Suk eller Støn, og lidt efter kom de begge to ind til mig, svøbte mig godt ind i et graat Tæppe og bar mig ud af Huset og ned gennem Gaden. »Naa, er Mor nu død?« henkastede jeg. Det benægtede de begge.

Da vi var naaet omtrent til Torvet, begyndte de at mumle sammen, og saa rømmede gamle Margrethe sig paa Hjørnet af Jernbanegade og sagde: »Ja, lille Kaj, din Mor hun er jo altsaa død.« »Naa!« svarede jeg. »Ja,« fortsatte Margrethe, hun mente vel, hun skulde sige noget; »hvorfor troede du ellers, at vi saadan allesammen gik fra hende?« »Aah, jeg tænkte, det var, fordi I var saa onde,« lød mit Svar.

Nu var vi naaet til Sadelmager Waels. De bar mig op ad Trappen og bankede paa Døren. Saa stod vi og ventede.

Omsider blev der lukket op. Onkel Jacob stod med Selerne hængende ned; det var første Gang, jeg saa Mandfolkeseler, det var yderst interessant.

Jeg blev lagt i en Seng, og da det blev Dag bestemte Tante Helga, at jeg skulde blive i Sengen, hvad jeg fandt uretfærdigt, da jeg jo slet ikke havde været syg.

Men Tiden gik godt. Kusine Ida var flink og satte sig hen og læste Historier for mig. Jeg var vel til Mode og fandt hele Situationen langt ud over det almindelige. De spurgte

mig, om jeg ikke var ked af, at Mor var død. Men det fandt jeg ikke paa nogen Maade Grund til. Mor var jo bare gaaet op til Far, og hun havde lovet at hilse ham fra mig. Interessant var det ogsaa, at da vi kom til Aftenbønnen, lærte Ida mig, at nu kunde jeg ikke nøjes med at sige Godnat Far, nu maatte jeg have Mor med: Godnat Far, Godnat Mor, Godnat Gud og Jesus og alle smaa Engle. Saa sov jeg veltilfreds ind og vaagnede til en ny spændende Dag.

Men da jeg vaagnede tredie Dags Morgen, spurgte jeg pludselig Ida: »Hvornaar kommer Mor til mig igen?« Jeg fik et undvigende Svar: Mor kom ikke saadan igen. »Jamen,« udbrød jeg i højeste Bestyrtelse: »Hvornaar faar jeg da Mor at se igen?« »Ja — ja — det — det bliver visst ikke før oppe hos din Far, lille Kaj.« Pludselig væltede der et Uhyre over mig, paa engang laadent og taaget og af en kvælende Tyngde: betød det, at Mor - at Mor var gaaet fra mig - at Mor blev væk lige som Far — først se hende igen oppe hos Far, det kunde der jo blive længe til, mange Dage, mange Aar, jeg kunde jo være uheldig og komme til at leve i mange Aar - jeg snappede efter Vejret, aah nej, aah nej, og saa styrtede Graaden ud af mig, ud af Øjne og Næse og Mund, den rystede mig med sine Kramper, Time efter Time græd og græd og græd jeg. Mor — — Mor var blevet væk.

Ak ja. Allerede paa Begravelsesdagen var jeg strunk igen. Jeg fik Lov at komme med til Jordefærden, og da Pastor Dujardin, Kateketen, sagde nogle Ord om Afdødes lille Søn, der staar her ved Graven, brystede jeg mig. »For ikke sandt, Ellen?« som jeg spurgte bagefter, »det var jo da mig, han mente med »Afdødes lille Søn«? det var jo da mig?«

Ude paa Maribo Kirkegaard paa Bedstefars Gravsted under Sørgepilen var Far blevet begravet og nu ogsaa Mor. Stenen, der staar over dem, har Form af et udgaaet Træ. Øverst staar Fars Navn, Fødested, Dato og Aar for hans Fødsel og ligesaa for hans Død. Ved Mors Navn har man sparet paa Oplysningerne. Hvorfor? For at skaffe Plads paa Pladen til endnu et tredie Navn. Saa sikkert regnede man med, at »den lille Stakkel« snart vilde slaa Følge. Er det utilgiveligt, om Staklen nu engang imellem midt i Legen med sine 5 Børn standser og sender en Tanke af Triumf til den udgaaede Træstub paa Maribo Kirkegaard?

Onkel Aksel kom fra Svendborg og var Kurator. Det skulde ordnes med en hurtig Haand, hvad der her skulde ordnes. 2 Døde og 1, der var saa godt som død — her var ikke Grund til nogen større Afbrydelse i Forretningerne. Onkel Aksel havde altid travlt. En rask Auktion over det hele, det gav et Par Tusind i en Bankbog, et Forslag om, at de kunde gaa til Nis Petersen og hans Søskende, saa snart Knægten her — ikke sandt. Og saa var Hr. Kuratoren tilbage til sin Vinhandel igen. Hvad der skulde ske med en Bagatel som Barnet, kunde Waels se til: Det kunde jo desværre ikke sælges paa Auktionen.

Men nu kom det frem, hvorfor Mor havde været saa bevæget under Turen til Opager. Tante Marie og Onkel Munk levede i barnløst Ægteskab paa 12te Aar. Mor havde talt om,

at hvis det skulde gaa, som det kunde se ud til, saa vilde hun saa inderlig gerne, om hendes Barn kunde havne et Sted, hvor Hjemmet ikke selv havde Børn i Forvejen, som han kunde komme til at staa i Skyggen af. Der var jo nok hendes Søster paa Gaarden i Skørringe, men hun var bare Husbestyrerinde for en Enkemand og hans Søn. Mors Begravelsesdag faldt underlig nok paa Tante Maries Fødselsdag (28. Okt.).

Da Følget stod omkring Graven efter Jordpaakastelsen, skete der noget. En lille, uanseelig, bondeklædt Kone, der trak noget paa det ene Ben, traadte ud fra sin Plads i Baggrunden og gjorde sig til Hovedperson. Med en Stemme, der skingrede lidt af Nervøsitet, begyndte hun at tiltale de let chokerede Købstadsmennesker: »Ja, jeg er jo Mathildes Kusine, og min Mand og jeg har talt med hende om at tage Kaj, hvis der skulde blive Brug for det.« Det var der ingen, der svarede noget paa, og nu blev lille Tante Marie rød i Kinderne: »Det er altsaa vort Tilbud, og hvis I tager imod det, kan I jo bare sende ham ud til os. Men det maa være snart. For vi vil have Orden paa Sagerne.« Saa blev der stille igen. Ikke en Stemme lød, undtagen fra den friske Grav. Den sagde Tak. Men den var der ingen, der hørte. Nogen tænkte vel paa, at de ingen Adkomst havde til at svare, og nogen tænkte vel paa de 2000 i Bankbogen.

Omsider fik man dog taget sig sammen til at svare Naa og Ja og Det er jo godt. Men da Tante Marie saa lod sig forlyde med, at fik hun Barnet, var det rimeligt, at hun ogsaa fik lidt Klæder og Sengetøj til det af Dødsboet, var man atter paa Vagt og svarede hende med den Oplysning, at det kunde hun jo købe paa Auktionen. Saa alt, hvad jeg fik i Arv fra mine Forældres Hjem, var min Daabskjole, en Kaffedug og Gud. De tre Ting ejer jeg endnu.

IV

FORELØBIG var jeg hos Onkel Jacob og Tante Helga. Det var et af de gamle Huse i Maribo skraas over for Olsens Hotel. Et Eventyrhus. Nu knejser der et Bankpalads med Søjler og Springvand og Ærkeenglen Gabriel og hans Pumpestok. Det har intet med Maribo at gøre. Men i Onkel Jacobs Hus der boede Maribos Aand. Hvor skal jeg begynde Beskrivelsen, og hvor skal jeg ende? Tante Helga var svagelig; en sammensunken Ryg allerede fra Ungpigealderen og siden de talrige Fødsler havde tidlig gjort hende til Sagtegænger. Ud fra Køkkenet var der blevet bygget — ja, det kaldtes bare for Altanen, men det var en *Svalegang*, flere Alen lang og saa drejende i et Knæk hen til Loftsrummet paa et Pakhus i Gaarden. I Knækket laa der, heroppe i Luften, hele Sommeren igennem, et Lysthus af Lærred, randet af Kasser med Jord i, hvorfra Nasturtierne kastede sig frem og fyldte Luften med deres Farvelatter. Skal jeg tænke paa noget rigtig dejligt, saa lukker jeg Øjnene og tænker paa »Altanen«. Jeg maa holde op med at fortælle om den lidt, jeg bliver alt for grebet af det. Men jeg kommer til den igen.

Et Eventyrhus, ja det var, hvad det var. Lad os gaa ind fra Gaden. Til venstre der er Singers Symaskiner eller hvad det er, kommer ikke os ved, har aldrig været der, det er den Del af Ejendommen, Onkel har lejet ud, Butik og Husets Stuelejlighed. Men til højre der har vi Onkels Butik, den er lille, men lugter prægtigt af Læder, og der hænger Seletøj og staar Kufferter og — saa sandt jeg ikke lyver: en Gyngest. Tager vi Mod til os og gaar om bag Disken, er der en Dør ind til Værkstedet. Den har en lille Glaslug, og vi er ikke længe om at opdage, hvad den er til: den kan Onkel Jacob kigge ind igennem, naar Butiksklokken ringer, for at se, hvem Kunden er; og er det en, hvem det lovede ikke er færdigt til, kan han sende Petersen ind. Petersen det er Mestersvenden, og han er god til at ride Storme af.

I det lange Værksted staar Onkel selv ved det første Bord med sit grønne Forklæde paa. Hans Strubehoved hopper op og ned med morsomme Lyde: br br br br. Kniven skærer sikkert igennem Læderet, Snittet løftes op imod Ruden for at synes. Ved næste Bord staar Petersen, saa følger Deichmann, og helt henne i Hjørnet er Yngstemanden. Hvor vilde man dog gerne være dernede og fylde alle sine Sanser til Randen med Sadelmagerverdenen der! Men man maa ikke holde til i Værkstedet, Tante Helga vil ikke have det, man kunde faa Ting at høre, man ikke er gammel nok til endnu. Huh, hvor længes man efter at blive gammel nok!

Men vi kan gaa ud i Gaarden, ja, eller ogsaa gaa ud paa Gaden igen igennem Butikken og ud i Gaarden ad Porten, der hen over sig bærer det stolte Skilt

I. S. WAEL

Sadelmager og Tapetserer.

Huder og Skind købes til Dagens højeste Priser.

Og hele sin Barndom spekulerede man over, hvorfor Onkel var saa stor en Idiot, at han ikke prøvede at faa dem lidt billigere. Inde i Gaarden var der — ja, hvad var der ikke? sig mig det! der var toppede Brosten, der var en vældig Ask, som skabte en skyggegrøn Stemning af Skov, der var saltede Huder og Skind, som glimtede rødt i Solen og spredte en Duft af Slagmark i Askens Fred, der var Oplagsrum for Læder og Bark og Tapeter og uudgranskelige Genstande, der var Tremmedøre til gammeldags WC'er, nogen med Nøgle i, og nogen lidt finere, hvor man maatte hente Nøglen oppe, hvis man skulde besøge Madam Meier, som Ellen kaldte det. Og fremfor alt var der alle Vegne et intrigant og piftende, puslende og farende Liv af Rotter.

Bag ved Gaarden igen var Haven, den var ikke bred, men til Gengæld lang. Og den lollandske Jords Frodighed fornægtede sig ikke. Paa Espaliertræerne tyngede de saftige Pærer, Roserne prøvede paa at overdøve de udspilede Skind i saavel Dufte som Farver, og Ærter og Salat og Persille holdt sig til Devisen: Ej blot til Lyst.

Men nu gaar vi tredie Gang ud paa Gaden og ind igen og denne Gang lige op ad Trappen til Førstesalen. Vi hænger Hatten fra os i den bitte Gang, der næsten ikke er blevet Plads til oven for Trappen foran Døren. Vi lukker denne op, og havde det nu været om Vinteren, var vi strax blevet indfiltret i et stort tungt Klædes Tæppe til at opfange Trækken, for vi staar i Stuen med det samme. En ganske lille Spisestue med Gulvet overtrukket med tykt Linoleum, ved Siden af den en ganske lille Dagligstue med Klunkemøbler, ofte af egen Tilvirkning, f. Ex. en allerkæreste Fodskammel til Tante Helga, Gyngestol en miniature, rødt Plys med et broderet Midtstykke; mellem Stuerne kun Portierer; til højre en Tapetdør ud til Køkkenet med en Glasplade under Haandtaget, for at man ikke skal fedte.

Lad os først gaa til venstre ind i Dagligstuen og derfra to Skridt op til Soveværelset, der har Forhøjning ved Vinduet ud til Gaden og Gadespejl, saa Tante Helga kan følge med i Byens Liv. Saa begynder vi at gaa tilbage igennem en bælgmørk Gang ind til Ellens søde Ungpigeværelse under Skraavæggen og til nye Kamre, nogle uden Vindue, andre med et halvt — og Legetøj er der gemt i dem, fra da Børnene var smaa, Aargange af Familiejournalen, indbundne Fabelsamlinger i Lommeformat, og hvad er det? en Lem! pil ikke ved den! Lugen fører ned til Porten og gennem hele Huset op til Loftet, der hejses Høet op, som gemmes over alle Stuerne, Onkel bruger det til at polstre Møbler med, Fest, den Dag det kommer, og Fest, mens det ligger heroppe og dufter Huset fyldt af den lifligste af alle Dufte, og spændende tillige, for har man ikke hørt noget om, at det kan brænde sammen og svide hele Herligheden af over Hovedet paa os?

Nu dunder det nede i Porten. Vognene kommer med Bark. Koner møder op for at rive Bark og faar Betaling pr. Bunke; da Onkel Jacobs egne Børn var smaa, fik de ogsaa Lov til at være med til at rive Bark og fik Betaling for deres smaa Bunker. For Onkel kan saadan

med Børn. Huha, som han kunde slaas med dem. Og sige dem Gaader. »Der bor en Mand i Østergade, han hedder hverken Grød eller Vælling, men det midt imellem. Hvad hedder han saa? Dumme Børn! saa hedder han Eller.«

Fald nu ikke i Tanker! vi gaar Tur i et Hus og ikke i Minderne. Ak, Huset er ogsaa et Minde kun. Men her, hvor vi faldt i Staver over en Luge, hvor er her mørkt! vi finder aldrig herfra. Det hele lille Hus er et Rige, en Verdensdel, som Stanley og Livingstone ikke fandt den bedre. Vi er faret vild. Men her er en Klinke. En Dør. Hvor er vi endt? Der staar Ellen og ler. Vi er havnet i Køkkenet; her skinner alting af Properhed, men mest lyser Ellens glade Smil og evige Latter. Og derhenne er Døren ud til Altanen, og den — ja, for Køkkenet har været Altanens Havestue engang — Døren har, o Mirakel, henved en Snes smalle Randruder om selve Vinduet, og Glassene i dem er blaa og gule og røde og grønne, man kan selv bestemme, hvad Lys man ønsker at se Verden i; vil man Morgenrøde, saa blot staa paa Taa; vil man Graavejrshimmel, saa bare hænge med Hovedet!

Og saa gaar vi ud paa Altanen. Pas paa! lige til højre, er der en fritsvævende Trappe ned med bare et Reb at holde sig ved, fedtet ved mange glidende Greb af Sadelmagerhænder. Langs med Altanen er der paa højre Side en Mur, paa venstre et solidt Gelænder, saa ingen af Tante Helgas Smaafolk har kunnet tage Turen ned paa Gaardens Stenbro. Henne fra Teltet lyder der fornemme Stemmer, Tante Helga har Damer paa Eftermiddagsvisit, nu gælder det om at kunne bukke og svare belevent. Foran breder sig under En Havernes Skønhed og Fred, Have efter Have med fløjtende Drosler og unge Piger i Hvidt, der gaar og klipper Roser, saa dukker Domkirken frem og et blaanende Glimt af Søen. Alting blander sig heroppe, Lyde og Lugte fra Gaardens travle Liv, Svendenes hambre Skæmt, Hudernes Tørring i Solen og rundt om fra Haverne den vældende Duft af yppig Ynde, Damernes Porcellænspassiar og den spinkle Klirren af Kopper, saa knager Trappen under Onkels fyrige Spring, snart staar han i Teltet — br br br br — og har et Smil og en dristig Spøg til sin Kones Gæster, og Solen synker, nu ringer den ærværdige Klosterkirkes Klokker den ned, er man i Maribo? eller i Evigheden? Begge Steder paa eengang.

Hvorfor fik jeg saa ikke mit Hjem i dette Paradis? Aah, Tante Helga havde taget sin Tørn med Livet, nu havde hun just faaet konfirmeret den sidste, hun havde ikke Kræfter til at begynde igen.

Men hele sin Barndom igennem var Onkel Jacob og Tante Helgas Hus mit andet Hjem, den lille Ø, der var blevet tilbage af min Oprindelses Atlantis.

Med-et var jeg flyttet til Skørringe. Mors Søster, Tante Marie, havde slaet en Klo i mig. Det var jo at komme paa Landet, ud til Køer og Heste og Grise. Men Tante Marie og jeg divergerede. Vi kunde ikke finde hinanden. »Din snottede Unge!« sagde Tante Marie og fik til Svar: »Jeg vil bare gøre opmærksom paa, at jeg pudser min Næse lige saa tit som du.« Saa vilde hun have, jeg skulde drikke Kaffe. Ikke Tale om. Jamen jeg skulde. Nej. En Aften serverede hun noget mørkagtigt for mig og erklærede, at det var Chokolade. Jeg

tog en Mundfuld — og slyngede Koppen med Indhold hen ad Gulvet; det var Kaffe. Den Aften klædte jeg mig af alene. Tak, jeg skulde ikke have Hjælp. Ellers mange Tak.

De prøvede at være gode ved mig, hun og Bonden, hun styrede Hus for. Han havde et lille Lysbilledapparat. En Aften blev Lyset slukket, og saa saa vi Lysbilleder. Det var en vældig Begivenhed. En anden Gang satte de mig i Feberspænding ved at fortælle mig, at næste Dag kom Kongen fra Norge paa Besøg. Det var sandt nok. Det var en Gaardmand, der hed Niels Konge, og som boede i Sognet Norre. Men der foresvævede mig jo høje Ting, og min Skuffelse sidder i Kroppen paa mig endnu over, at der næste Dag fremtonede et Menneske af det mest umiskendelige lollandske Tilsnit.

Nej, det kunde ikke nytte noget, det *var* den forkerkte Tante Marie, jeg var havnet hos. Jeg var ikke tilpas. Gudskelov at jeg havde Gud med mig. Han overbragte velvilligt hver Aften min Hilsen til Far og Mor, og om Dagen passede han paa mig som en Smed. Det skete en Stormvejrsdag, at Vinden hugg den store Ladeport i, saa den ramte mig, og jeg trillede og trillede og blev ved at trille, indtil jeg omsider blev standset ved at støde mod fire Hestebagben. Men ingen af dem løftede Hoven til Spark. Manden ved Spandet rystede over hele Kroppen og skreg op, og jeg rejste mig lidt fortunlet, men vidste jo nok, hvem jeg kunde takke for, at det var gaaet saa godt. —

Der var vel en Mil til Maribo fra Gaarden. Den anden Tante Marie boede en halv Mils Vej endnu længere ude. En Dag skrev hun til Waels, at nu eller aldrig. Saa bestemte Tante Helga sig for nu. Der gik Brev til Skørringe, at jeg skulde afleveres til Opager. Men nu var der Blod mellem de to Familier. I Stedet for at fragte mig den halve Mil, kørte Skørringe mig til Maribo, hvor Opager hentede mig. De to Køretøjer mødtes paa Vejen, men der hilstes ikke. Det var i November. Forkommen af den 1 Mil lange Tur maatte jeg op paa en ny Vogn og køre hele Stykket tilbage og endda en halv Mil til. Saa var jeg da naaet til Opager, hos Onkel Munk og Tante Marie, der altid havde haft noget godt med til mig i Maribo. Lille, tynd og rystende stod jeg og holdt mig ved et Bord, der næsten overragede mig. Og Sadelmager Christensen fra Hjørnet, der traadte ind ad Døren for at syne sin nye Genbo, rystede paa Hovedet og mumlede: »Næ, nej — næ, nej, han duer skam ikke til at lægge til.«

V

OPAGER SKOV kalder det sig — og bluffer lidt, for saa poetisk er det nu heller ikke. Der maa have været Skov engang, men den er ryddet forlængst. Der findes ikke Skovtræ tilbage fra dengang paa de 13 Husmandssteder, som udgør den Bydel af Landet Sogn. Men Skovens Buske og Planter gemmer sig rundt om i Grøfter og Mergelgrave, Violerne paa Skrædderens Dige maa Barnet kigge efter allerede i Marts, og selve Skoven er saa nær, at du kan følge Aarets skiftende Gang igennem den fra Peter Munks Køkkenvindue. Christianssæde har sit Slot liggende en Fjerdingvej herfra. Grevskabet har indtil fornylig ejet det meste af Jorden. For en 90 Aar siden var Søren Pedersen Munk Kusk paa Christianssæde og Trine tjente hos Kammerraaden. Trine hun var en Pige med baade Musik og Humør i. Hun havde først tjent hos Nannestad, Præsten i Landet, han var ikke just Demokrat. Endnu som 80-aarig kunde Trine forfærde sig over, at da Bønderne kørte til Bys til Rigsdagsvalg første Gang, stod Hans Velærværdighed og saa gennem Ruden ud i den silende Regn og bemærkede til sin Frue: I Dag er der Die for Ormene.

Men Nannestad havde ogsaa noget andet end antidemokratiske Anskuelser, noget meget bedre havde han, nemlig Døtre. Hør, hvor de spillede og sang:

Vor gamle Karo holdt en Støj,
da Vognen holdt for Døren.
Min Kuffert og mit Rejsetøj
blev baaret ud af Søren.

Trine anede ikke, hvad en Vaudeville var, og kom aldrig til at ane det. Men dens Viser dansede fra Præstegaardsklavertangenter ind i Stuepigens kønne lille Hovede og blev ved at danse der i de næste 60 Aar.

Siden kom hun til at tjene paa Norregaarden, hvor den gamle Frue var tysk og et galt Spektakel. Datteren, den unge Frue, var dansk og et lige saa galt Spektakel. Naar hun og Gemalen kørte i By, sad den gamle og græd. Saa maatte Trine ind at trøste. »Den unge Frue sagde til mig, hun var saa glad for, den gamle Frue var her og kunde se til Børnene. Den unge Frue siger altid saa meget godt til mig om den gamle Frue.« — »Ger hun doch virkli? ger hun doch virkli?« lyste hun op og tørrede Taarerne af.

Sidste Sted, Trine tjente, var hos Kammerraaden. Trine var Morgenpige, og Kammerraaden var Nattermand. Men et Gry skete det, at han kom op samtidig med Solen. Indsvøbt i Slaabrok, tænderhakkende stod han et Øjeblik efter i Køkkenet: »Trine! Trine! Skoven brænder! Skoven brænder!« — »Jøss, Hr. Kammerraad, hvor dog? naa der! nej, det er bare Solen, der staar op.« — »Snak, Trine, Snak, jeg ser dog med mine egne Øjne. Ud med dig! ud og sig til Søren, at Skoven brænder, at han skal slukke, at — aah Gud! aah Gud! saa skynd dig dog, Menneske! Gør, hvad jeg siger.« — Der var junne aan'et for, jæ mutte

ræn'e øu aa seie te Søren: Søren! Søren! Kammeraaen seier, du ska skøn'e dej øu i Skoui' aa slukke Solen.

Der stod de og grinte begge to. Det blev ikke til Skovbrand, men til Hjertebrand. Saa blev Søren og Trine gift og Fæstehusmandsfolk paa Opagerskov. Huset ligger der endnu, lavloftet, straatækt, hvidkalket Bindingsværk. Men det er voxet noget i Tidens Løb. Der hørte ikke mere end 3 Tønder Land til det. Men da Skolejorden blev skiftet ud, fik Søren Haand i Hanke med de bageste Skolelodder, saa han efterhaanden var Fæstehusmand til en halv Snes Tønder Land af Lollands, d. v. s. Danmarks bedste Jord. Kun eet Barn fik de, Peter Sørensen Munk, sin Mors ubegrænsede Kæledægge. En køn Dreng, fingersnild, ferm til Arbejde, men opdraget efter Princippet: Det kan Mor gøre. Til hendes Dødsaar, 86 Aar gl., var det Trines Valgsprog, naar der var Tale om Arbejde: Lad mig, lad dog mig! — Lille Peter blev sendt i Opager Skole, i 1867, da han var 7 Aar gammel. Samme Dag kom ogsaa til Skole for første Gang Marie Hansen fra »Køllegaarden« paa Vejleby Skov. De to forlovede sig, og den Forbindelse holdt til 1938, da Døden skilte dem ad.

Hvor var de dog forskellige, de to smaa Mennesker. De lignede ikke hinanden i nogetsomhelst undtagen i Legemsstørrelse. Han Husmandssøn. Sund og rask, lystig og overfladisk, ødsel med Løfter som en Aprilsol, hurtig i Arbejde og hurtig til at blive træt af Arbejdet, hurtig til Vrede, hurtig til Glemsomhed. Vant til at kunne gaa udenom, til at kunne regne med, at andre skulde nok klare det for ham. Livshungrig af Natur. Varmhjertet. Glad for Dyr, glad for Børn. Og hun. Gaardmandsdatter. Syg allerede fra 9-Aars-Alderen og dog lunerig, men paa en træt Maade; paalidelig som Karlsvognen; med mere Sind end Hjerte, sejt, udholdende i Arbejde, langsom til Vrede, men uden Evne til Tilgivelse. Vant til at skulle bære sin egen Byrde og sættende en Ære i at kunne det. Nøjsom. Fuld af Foragt for dem, der forlangte noget af Livet. Med Sans for Naturen, men, som saa ofte med trætte Mennesker, uden egentlig Følelse for Børn. Hvordan skulde den Kværn komme til at male, der blev bygget af 2 saadanne Stene? Ikke lydløst. Det siger sig selv. Men den gik ikke Tomgang. Den kunde male Mel til Brød. Og Gud være lovet, den gjorde det.

Maaske gaar det an at sige, at havde de to ikke været Almue og ejet dennes rodfæstede Forestilling om Ægteskabets Uopløselighed, var det kanhænde ikke gaaet. Det er min faste Forvissning, at et Kultursamfund kan ikke bestaa uden Instinkt for Ægteskabet som Skæbne. De havde dette Instinkt. Og det hjalp dem frem til den Dag, da ogsaa de sandede Evangeliets Ord fra Brylluppet i Kana, at hvor Kirken er med i et Ægteskab, er den bedste Vin gemt til sidst.

Det var altsaa Søren og Trines Peter og Stine Kølles Marie. De blev viet i Vejleby Kirke d. 4. December 1890. Da havde de kendt hinanden i 23 Aar og været ringforlovet i 11 Aar.

Hvad var Peters Ungdom gaaet med? Han havde gaaet hjemme hos sin Far og Mor paa det lille Sted, hvor Trine var i Stand til at gøre hele Arbejdet. Et halvt Aars Tid havde han

været ude at tjene. Men hans Mor kunde ikke rigtig bære over sit Hjerte at unde ham saa haard en Skæbne. Han havde gaaet i Danseskole. Og han var kendt for at være slagfærdig og fuld af Humør. Og var der nogen, der var ude efter et Slagsmaal, kendte han Adressen paa en, de kunde henvende sig til.

Og nu Marie Kølles Ungdom? Ja, det Hjem, hun var fra, var ikke et Ligetil-Hjem. Det var en af de 3 Fæstegaarde paa Vejleby Skov, der laa ved den Vej, som bar saa poetisk et Navn som Skovvolden. Oprindeligt var det en Storgaard (og det var hun stor af til sin Dødsdag) ved Navn Hellebankegaard. Nu var hele dens ene Side revet op til Fæstehusmandssteder paa hver en 3 Td. Land, saadan skaffede Herregaarden sig Arbejdskraft. Paa Nabogaarden kun 100 Skridt fra den boede Jørgen Ladefoged og paa den tredie Gaard, helt ind i Skovbrynet, Rasmus Nissen, af somme kaldet Skovnissen. Marianne Ladefoged var omvendt; det var Jørgen visselig ikke. Deres Ægteskab var barnløst. Hos Rasmus Nissen var begge omvendte, og dér var 3 Børn. Stine Kølle sad Enke; hun var blevet det paa den sørgeligste af alle Maader. Indtil da var der kommet 7 Børn. Deres Far omtaltes aldrig. Det var, som om han ikke havde været til.

Gaardens Sind var stille, men stridige og haarde. Næsten ordløs færdedes Enken i sin Gaard paa en egen mild og sagtmodig Maade. Men lad jer ikke narre af Maaden: Stine Kølle er ikke nem at bide Skeer i Stykker med. Af Religion var hun hverken vantro eller troende; hun var gudfrygtig paa sund gammeldags Maade. Der var født en lille Marie, som døde. Den nye lille Pige, der kom, blev derfor kaldt Marie. Der var en ældre Søster Anna. De to blev eneste Piger. De var Søstre i Skind, men ikke i Sind. Anna var fuld af Løjer og Latter. Hun elskede Sensationer. Var der ingen, lavede hun dem selv. Mandfolk var hende en evig Svir. Hun helmede da heller ikke, før hun blev hastigt gift med Peder Clausen. Som hun kunde snakke! alt det hun vidste! og alt det meget mere, hun kunde fortælle! Som Johan Munk sagde det: »de' æ no ledt mæ di Folk, dænne fortæller de baare Løjn; for dem, der jø de, dær vee ma da, hva ma ska tro; men di aan're, der blaen'er de sammel, dær æ dénne te aa hitte Ree i.«

Den ældste af Sønnerne hed Hans Jørgen. Han havde Tuberkulose og hostede sig langsomt ihjel. Den anden hed Peder. Han rejste til Amerika. Kom en Tur hjem. Men Jøss, han sagde du til alle, om saa det var til Politiet i Rø'by. Ham maatte de have sendt af Sted derover igen. Saa var der Morten, min Barndoms Ven. Saa blød af Sind, saa haard af Sind. Ogsaa tragisk i sin Hverdagsskæbne. Han var sin Mors Bestyrer og fik Gaarden efter hende, men forlod den strax i Demonstration mod sine Søsken, hvem han ellers ikke mente at kunne klare Arven til. Og endelig var der den bitte, Rasmus, som ikke blev synderlig større af Væxt Livet igennem, men som var den mest energisammenbidte af dem. Hvor kan det være, der er saa mange smaa Folk paa vore sydlige Øer? Rasmus var vel nok lille, en Knast af Energi og Beslutsomhed. 1½ Aar gammel blev han tabt mod en glødende Kakkellovn. Et brandrødt Ar flammede ned over hans venstre Kind Resten af Livet. Det gav ham et endnu mere djævlbidt Udtryk.

Han blev siden Vognmand i Nakskov, med en 18 Heste paa Stalden. Hvor har jeg ofte set ham hænge det tunge Seletøj op paa Knager, 1½ Gange højere oppe end hans Næsetip. Med Læderet i Favnen og Armene strakt med Bøjlen i Hænderne hoppede han, naaede ikke, hoppede igen og blev ved at hoppe, til det hang der.

Da han var over 60 Aar, købte han sig en Gaard og holdt Bestyrer paa, mens han selv boede i Nakskov. Jeg ser ham en Dag, han havde hørt et eller andet ærgerligt om den unge kraftige Bestyrer, gaa hen til Telefonen og ringe til Politiet: »Det er Vognmand Kølle. Jeg vil gerne spørge om, hvor meget det koster at give sin Bestyrer en Lussing. Kan det gøres for 20 Kr., sender jeg Pengene ned til Dem strax, inden jeg kører ud paa Gaarden.« Tro ikke, det var Spøg! hele Forespørgslen blev fremført i hans sædvanlige afsnubbede, forretningsmæssige Tone.

Da Marie var 9 Aar gammel, slog hun sit Ben ved at springe op ad et Skab. Det blev til, hvad man dengang kaldte Benedder. Dermed var hun for Livstid sat uden for det, somme kalder Livet. Man kunde maaske med endnu større Ret sige, at dermed var hun for Livstid anbragt i Brændpunktet af Livet.

Det var forbi med at løbe rundt og lege som de andre Børn, det blev aldrig til som ung Pige at faa sig en Dans. Hvad det lille Menneske døjede af Smerter! Tilmed saa det ud, som Benet skulde sættes af. Saa tegnede det til, at hun ikke slap fra det med Livet. Og hvad vilde hun helst, enten det ene eller det andet? Hun vidste det daarligt nok selv. Bensplinter blev ved at bore sig ud af det. Det kunde true med, at Benet vilde smuldre hen af sig selv. Saa lægtes det, og saa brød det op igen. En evig Trusel var det over hende. Sit hele Liv maatte hun leve under den, kæmpende mod sin Skæbne. Og hvad forsøgte man af Raad? Læger, kloge Koner, endog en Rejse til Lübeck. Det kogte stundom i det, og en »klog Mand« opgav da det Middel at fange Frøer og sætte paa det. Det var noget, Anna kunde lide. Nu var hun den ivrigste for at bringe sin Søster Hjælp.

Marie var nok syg. Men hun var ogsaa rask. Det var jo kun Benet paa hende, der fejlede noget. Alt det andet var i Orden. Og selv Benet kunde i lange Tider holde sig nogenlunde i Ro og dets Sygdom kun spores i en svag Hinken, naar hun gik. Saa gjaldt det om at indhente, hvad der i Arbejde var forsømt. Ja, mere end indhente. For de andre havde jo hjulpet hende under Anfaldene. Saa dem maatte hun ogsaa tage en Tørn for nu. Ikke skyldte nogen noget. Frem for alt udfylde sin Plads.

Der var nok at gøre paa Gaarden. Der var Tjenestefolk; der var Daglejere; der kom mange Folk. Og blot en Nabo keg ind, skulde der lirkes ved Klinken til Spisekammeret. Gæstfrihed var uskreven Lov. Havde man kiget ind, kunde man ikke trække sig tilbage igen uden i det mindste en Bid Brød og en Dram. Og husk, der var ikke noget, der hed at købe i de Tider. Gaarden var saa godt som selvforsynende. Den bagte selv sit Brød, bryggede sit Øl, kærnede sit Smør. Der skulde slagtes, saltet og røges. Der skulde vaskes Faar, klippes, kartes, spindes. Der skulde støbes Lys og flettes Kurve af Sejgpilevidjer. Den

daglige Husholdning. Middagsmad sendt i By til syge eller fattige i Smaahusene. Og der var den anseelige Have, Køkkenhaven, det mægtige Valnøddetræ, Frugttræerne. Saa var der den store Rengøring om Lørdagen, Vask og Haarklipning. Eftersyn af Forbindsager til Ugens Rifter. Og endelig Forberedelserne til Højtiderne, især Julen, da alt gennemgik Behandling, om saa det var Spillekortene, som blev gnedet i Tælle for at være ny til Juleaften, naar Mor spillede med Børnene: Bonden ud af Gaarden og Femkort sidste Stik en Kærest.

Lille Marie fattede rundt — nej, det gjorde hun ikke. For Tempoet i Køllegaarden var ikke Fut, men det lange sejge sindige Slid, der bliver ved til det hele er overkommet, og overkommet grundigt. Altsaa: Marie hængte i, og da lille Søster vilde gerne og store Søster nødtigt, passede de jo for saa vidt godt sammen i det daglige Arbejde. Om Natten sov de sammen i et lille Værelse ud til Forstuen, det, der siden skulde blive deres Mors Gammelkoneværelse, og hvori hun skulde dø. De havde paa Gaarden en gammel Arbejdsmand, der altid slæbte Træskoene hen over Gaardens Sten og satte Støtkæppen fra sig uden for Døren. Han blev syg. En Aftenstund, efter at begge Pigerne var gaaet i Seng, hørte de ham komme, de hørte hans Træskos vante Skraben over Stenen og Stokkens Klap imod Dørfyldingen. Saa blev der stille, og pludselig sad Pigerne op i deres Senge og skreg. Saa sprang de ud og for hylende op til deres Mor og fik fortalt hende, hvad de havde hørt. »Det betyder nok bare, at nu døde han,« mente Stine Kølle paa sin rolige Vis; »den Slags Ting skal I aldrig snakke om. Men nu kan I ligge her ved mig i Nat.«

Det viste sig selvfølgelig ogsaa næste Morgen, at gamle Emmiche var død om Natten ved den Tid.

De kunde ogsaa opleve, at en eller anden af Hestene stod skumsvedt i Stalden om Morgenen. Saa havde Maren redet den om Natten. Men ogsaa det hørte til den Slags Ting, der ikke skulde snakkes om.

Marie blev en pæn Pige, da hun voxede til. Og Skolelærer Winther i Opager Skole sagde, at hun havde Evner. Han foreslog Stine Kølle, at hun skulde lade hende læse til Lærerinde, ogsaa under Hensyn til det daarlige Ben. Marie vilde gerne, men Stine tyggede paa det. Det blev til, at en saadan Luxus kunde en Fæstegaard ikke tillade sig.

Marie fik et Par Ungdomsaar, hvor Benet var usædvanlig rask. Hun var endogsaa med til et Skovbal i Christianssæde. En af Byens unge Karle trak hende med ind i Træerne. Hun var ikke kendt med Skovbal og fulgte troskyldig med, men da han tog hendes Hænder og førte dem nedefter ind mod sig, blev hun forskrækket og løb fra ham. Det var alt, hvad der skete. Næste Gang de mødtes, lod de som ingenting. I over 50 Aar derefter levede de i samme Sogn og var gode Venner og mødtes ofte. Men i de 50 Aar saa han hende ingensinde ind i Øjnene mer.

Hvilken ufordærvet Ungdom! Der er Duft fra Paradiset i den, da Slangen var saa lille, at der knap var Gift i dens Tænder endnu.

Men der var skam ogsaa en Gaardmand i Højreby, der spillede Næseborene ud og fornam, at der var begyndt at dufte af Roser fra Skovvolden. Naar sidenhen det en enkelt Gang kunde falde hende lidt trangt i Husmandsstedet i Opager, saa udvidede hun Horisonten med et: »Jæ kun'e ha faat in', der hue in' stor Goer i Højhrebøi!!«

Men det blev Skolekæresten, det blev til Ring med. Og da Peter Munk havde ventet tilstrækkelig længe paa, at Søren og Trine kunde blive gamle nok til at gaa paa Aftægt og havde kørt Mælk for sin Far til det nyoprettede Mejeri i Kortrup saa længe, at der var tjent nok til at afkøbe Herskabet Ejendommen, byggede han Aftægtsstue og Bryggers i dens østre Ende, saa der nu kom 2 (!) Skorstene paa Huset, og førte den modvillige Marie hjem som sin Brud. Ja, modvillig var hun. Kunde hun klare det, hun gik ind til? Benet var ikke godt nu igen, der var to gamle Folk paa Stedet, og Ejendommen bestod nu af 10 Td. Land, d. v. s. den var for lille til at holde Folk paa og for stor til at lade være med det. Og man maatte sove i Spisestuen. Der var ikke engang et Soveværelse at trække sig tilbage til, naar man var syg.

Hvad Peter tænkte ved jeg ikke. Der havde været Tid nok ogsaa for ham til at faa Betæneligheder. Men det var i og for sig ligegyldigt, hvad de tænkte begge to. For Marie havde jo engang sagt Ja. Og dermed var Sagen afgjort. »For der skal nu være noget Mening ved En.«

Den første kom ikke lige med det samme. Og da den endelig kom, blev den ogsaa den sidste. Livet flottede sig aldrig med Smil over for Marie. Og smilte det endelig, var det, som om det fortrød det strax, fejede Smilet bort af sit Ansigt og tog atter sin barske Mine paa. 6 Aar var gaaet efter den Bryllupsdag, da Brudgommen havde gjort Skandale ved at sige Ja Tak til en Tallerkenfuld Suppe ud over den første, saa at alle Bønderne for hans Skyld maatte sidde og vente paa næste Ret. Ogsaa nu maatte der ventes. Barnet vilde ikke komme, som det skulde. Jordemoderen maatte have Bud efter Dr. Wittrup i Rødby, han kom og meldte, at Barnet var dødt og havde været det i et Par Dage.

Det blev en frygtelig Fødsel derinde i Spisestuen. Peter, hvis gode Hjerter ikke kunde taale, hverken at han selv eller andre led, vidste ikke, hvor han skulde gemme sig i de to Døgn, det varede. Marie var mest bevidstløs og vidste ikke, hendes Barn var uden Liv. Just mens det stod paa, blev en lille Pige uden Far født i Jordemoderboligen. »Kan vi ikke faa fat i hende?« mente han i sin Nød, »kan vi ikke lægge hende i Sengen ved Marie, naar det er overstaaet, og bilde hende ind, at det er hendes Barn, saa hun dog faar noget for alt det, hun har lidt?« Der var ingen, der svarede ham, og han hørte ikke Gud i Himlen, som lo bag sin Haand og mumlede: »Jeg skal nok give hende Erstatning, lille Peter. Giv bare Tid. Alting kommer, som det skal. Det sørger jeg for.«

Den 13. Marts 1897 var Fødslen igennemkæmpet. Det var en kraftig, velskabt Dreng, og Trine, som han skulde have gjort til Bedstemor, tog ham i sine Arme og løb rundt med ham og kunde ikke bekvemme sig til at lægge ham bort. »Han er død, Trine,« sagde de til hende, »det nytter ikke, Trine; han er død.« Men hun vilde ikke høre paa dem. Dog, han *var* død. Og det var hans Mor næsten ogsaa. Slidt i Stykker indvendig og udvendig. De maatte have hende fragtet til Sygehus i Nykøbing og efter nogen Tid til Rigshospitalet. Der stillede Schaldemose Diagnosen: »De er en Del hysterisk; men nu kan De gaa her og holde Ferie en Maanedstid.«

Den lille Kone fra Opagerskov havde aldrig i sine Dage holdt Ferie. Hun vidste, at kunde ikke andet slaa hende ihjel, saa kunde i hvert Fald *det*. Hun skrev til sin Mand, at han maatte komme og hjælpe hende, for hun følte, det gjaldt hendes Liv. Han kom og skulde altsaa hjælpe, naar nu Stuegangen holdt Indtog. Men næst Gud og hans Stedfortræder her paa Kloden er ingen saa frygtindgydende som Overlægen, naar han træder ind i Slagterkitlen. Man vil helst gøre sig usynlig. Man føler, at det staar i denne Mands Magt at gøre En til Pølser inden Aften. Schaldemose fra Rigshospitalet og Parcellist P. Munk stod nu Øje i Øje. »Ja-e, jæ æ hin'es Maan' — altsaa: Man,« værgede den lille Lollik for sig og sin Kones Liv med en virrende Pegefinger mod Sengen. »Patienten er en Del hysterisk,« sagde Guddommen med Grammofonstemme, »men nu bliver hun hos os en Maanedstid.« »Javel.« Den lille Mand modtog Dødsdommen over sin Kære med det Sind, der bøjer sig for det uafvendelige. Og Højheden svingede paa Hælen, og Kitlen rejste sig om ham som Ærkeenglevinger, der bredes ud.

Men da begav det sig, at den Genstand, som kaldes Patienten, og som er et paa Hospitaler og Sygehuse paa Grund af sin Uundværlighed taalt Inventar — det begav sig, at denne Genstand fik Mæle. Lille Marie Munk, med Døden stridende i sit mishandlede og torturerede Legeme, rejste sig paa Albuen og viste Fanden Korset. »Nej, nu ta'r jeg ud til Howitz,« sagde hun. Alle Rigshospitalets Barometre for paa Tælling ned under Jordskælv i Messina Anno 1783; der hørtes en svag, gurglende Lyd fra den overlægelige Strube. Saa fandt han det om ikke forløsende, saa dog brugbare Ord i Udtrykket Naa og fjernede sig hastigt. For sent fandt han paa, han burde have svaret, at naar Folk er for raske til at dø, er det godt, der ogsaa er Læger til at hjælpe dem til *det*.

Da Marie Munk var den samme som Marie Kølle, laa hun Dagen efter hos Howitz. »Men lille Frue dog!« sagde han, »men lille Frue dog! Hvorfor kom De ikke her strax? 2 Dage senere, og Deres Tilfælde havde været den visse Død.« Han gav sig i Kast med en Operation, han selv bagefter kaldte for den næstsværeste af de Tusinde, han havde foretaget. Og da hun saa kom sig — — »Hvordan er det? har De en Gris derhjemme, Munk?« »Ja — jæ haar da et Par Støkker,« kom det ikke uden Selvfølelse. »De skulde have sagt Nej, Munk. Saa havde jeg gjort det gratis. Nu slipper De ikke med mindre end 20 Kr.«

Behøver jeg at sige, at de elskede ham?

Det var d. 13. Marts 1897, at den døde Dreng blev født paa Opagerskov. Og d. 20. Nov. 1905 stod *jeg* der og holdt mig ved Bordet og blev synet og fik Erklæring for, at »heller ikke han duer skam til at lægge til.«

Og saa blev jeg lagt til.

VI

DET BEGYNDTE ikke godt med Tante Marie og mig. Hun fandt paa noget saa aldeles urimeligt, som at jeg skulde sige Mor til hende. Mor var jo i Himlen — bare et lille Stykke borte. Hvor kunde jeg saa gaa hen og kalde et andet Menneske for Mor? Disputen mellem os var haard og holdt sig en god Maanedes Tid. Men Juleaften stod der pludselig en Engel i Stuen saa skinnende som den for Hyrderne paa Marken. Ja, saa man meget nøje til, kunde man maaske nok opdage, at det egentlig var et Grantræ, oversaaet med Lys, og man vidste vel ogsaa nok, at det var Tante Marie, der var Ophavsmanden til det prægtige Syn. Men det var som en Engel at se til, som en Hærskare af Engle var det. Overvældet af Synet vendte man sig og hviskede: »Naar du har pyntet saadan et Træ til mig, Tante Marie, saa vil jeg ogsaa kalde dig Mor.«

Og saa kom det jo af sig selv, at Onkel Munk var Far og Søren og Trine Bedstefar og Bedstemor.

Det sidste gik ganske af sig selv. For Trine var den fødte Bedstemor. Med sine rødmosede Æblekinder saa hun saa frisk og munter ud, og hvor var hun dog allerkærest god imod mig fra første Færd af. Og Søren han var jo bare en gammel gnaven Mand, der spyttede og ikke hørte godt. Bedstemor maatte hjælpe ham i Tøjet, og saa udspandt der sig følgende Samtale iblandt dem om Kapellanen i Tirsted. »Det var dengang, Sjøsse han...« »Han hed ikke Sjøsse,« afbrød Bedstemor ilter, »han hed Sjøffe.« »Jeg siger jo ogsaa Sjøsse,« bed Bedstefar rasende. Og Bedstemor rettede ham indædt til Sjøffe igen. Nu maatte Bedstefar med den ene Haand holde paa den anden, for at den ikke skulde slaa. »Hvad træder du mig for, Kone?« fnøs han; »jeg siger jo Sjøsse lige som du.« Og videre skændtes de, om Manden hed Sjøffe eller Sjøsse. Han hed Schöpfe.

En Dag kom de og sagde, Bedstefar var død. De spurgte mig, om jeg vilde se ham, og dér stod jeg saa og mønstrede for første Gang et Lig. Sikke dog en stor Næse han havde faaet! Og saa tillukket han saa ud! Han var nok ikke kommen til at høre bedre af at dø. Bedstefar her han var ikke i Himlen, som mine rigtige Forældre. Han var bare død. Det var helt mærkeligt. Og nu skulde han i Kiste. Den kunde ikke komme ind igennem den smalle Dør. Saa brækkede man hele Vinduet ned, og den Vej kom Bedstefar ud i Haven. Og Tjørnehækken var savet ned i en Kistes Bredde ud til Vejen; igennem Hullet i Hegnet fik man ham over Grøften ud paa Vejen. Og dermed gled Søren Munk ud af Verdenshistorien. Men Hullet i Hegnet forblev. Det ventede vel paa, at Bedstemor skulde samme Vej. Men hun snød det. Da hun en Tylvt Aar senere døde, var der lavet Dør ind til Aftægtsstuen fra Storstuen, saa Bedstemor kom standsmæssigt ud. Men Hullet i Tjørnehækken er ikke groet efter, den Dag i Dag. Hvem venter det paa?

Denne Mand, Onkel Munk, som nu hed Far, han kom en Aften hjem fra Brugsforeningen med en Tavle. Hvad var det for noget? Og en Griffel. Hvad var den til? Jo, nu sætter vi os hen i Krogen under Petroleumslampen, og se saa her: Griflen kan gaa hen over Tavlen, og før man ser sig om, staar der min Sandten en Mølle. Med Vinger og Trappe og det hele. Gaadefuldt. Storartet. Han var nu flink, var Onkel — æh Far. Men saa kunde han en Dag finde paa at sætte En op paa et Svinehus ude i Gaarden. Benene kunde ikke naa ned paa Jorden; der var ingen Frelse den Vej; saa maatte man prøve den modsatte: at skrige, saa det naaede Himlen. Saa blev man jo taget ned. Men tænk: saa var de alle sure et Stykke Tid.

Tante — altsaa Mor, hun var ogsaa god ved mig. Især hvis jeg var syg. Saa varmede hun Uldtæppe paa Kakkelovnen og svøbte mig ind, og jeg blev puttet til Sengs og havde det rart. Jeg laa i Stuen i den værste Vinter. De andre to laa i Sovekamret. Ja, for nu var der kommen Sovekammer mod Øst ved, at et Stykke af Kostalden var taget ind. Senere fik jeg stillet min lille Seng derop og kunde ligge og høre alle Lydene fra Køerne, naar de brummede, og naar de klirrede med Jernet om Halsene. Om Morgenen var den nye Mor ogsaa saa flink, løftede mig op og bar mig ind til Paaklædning ved Kakkelovnen. Der hang et Billede af en Mand, der havde rundt Ansigt og Overskæg og Fipskæg lige som Onkel — altsaa Far, han hed Vilh. Beck og var nok død, og under ham stod:

Brødre og Søstre, vi skilles nu ad.
Far nu med Jesus fornøjet og glad
hver sine lovlige Veje.

Mor læste det bare een Gang, saa kunde jeg det, og saa blev jeg berømmet over for Naboerne for at være noget, der hed lærenem. Jo, hun var flink nok. Men saa kunde hun være helt anderledes, forlange, at man selv skulde snøre sine Støvler og andre indviklede Ting, og kunde man ikke finde ud af det, blev hun vred, og saa kunde man slet ikke noget, end ikke de selvfølgeligste Ting, og det kaldtes »at blive sær« og var en meget uartig Ting, som straffedes med baade Knubs og haarde Ord. Da græd man udadtil og rasede indvendig og bad til Gud: »Kære Gud, lad mig leve saa længe, at jeg er blevet stor nok til at kunne hævne mig paa hende.« Men det kunde ogsaa ske, at Bedstemor kom til Undsætning, og hun havde en mystisk Sætning, hun altid rammede ud i Synet paa Mor: Hvad der ikke har været under Hjertet, det kommer der heller ikke.

De bedste Stunder man havde, det var Aftenerne, de Aftener, naar Far og Mor var »bedt bort«. Saa var Bedstemor og jeg ene hjemme. Vi hyggede os om Bøgebrændet i Kakkelovnen, hvor Æblerne sydede paa hver sit Stykke Papir af Nakskov Tidende. Bedstemor sang og fortalte, og jeg fortalte, og lykkeligst var vi, naar jeg kunde faa Bedstemor til at slaa Næven i Forklædet og udbryde: »Nej, nu har jeg aldrig hørt saa galt.« Det var hendes Udtryk for den højeste Forundring, i hvad det saa gjaldt. Havde man meddelt hende, at hun havde vundet den store Gevinst i Lotteriet — hun vilde have sat en Trumf paa og slaaet Næven mod Laaret og raabt: »Nu har jeg aldrig hørt saa galt.«

Gamle Bedste! der var utrolig Plads i mit lille Hjerter til Kærlighed, det trængte saadan, og tænk, at jeg saa skulde træffe dig, der var Storleverandør!

En Dag kom Mor cyklende hjem fra Maribo med en Gave til mig. Fy for al Landsens Ulykker! den Ting var større, end den saa ud til. Det var en Rodtrævl til Kundskabstræet. Hvo der øger sin Kundskab, øger sin Smerte. Jeg vikledede Pakken fornøjet op uden at ane, en Slange laa gemt i den. Det var en liden Bog med mærkelige Tegn udenpaa og indeni. Mor kaldte den en ab se! Hun mente, jeg skulde være henrykt for den, og saa var jeg henrykt.

Men Henrykkelsen gik snart over. Den viste sig at være stopfuld af Ubehageligheder og usandsynlige Ting, som man skulde huske, og hvis man ikke kunde, saa var man sær. Mor læste højt af Avisen. »Saa dygtig kan du ogsaa blive til at læse, bare du hænger i med at øve dig,« hed det. Umuligt. At læse flydende som Mor. Udelukket. Der var Graad og Tænders Gnidsel, hvergang Ordren lød: Kom saa med ABC'en. Den blev ofte væk. Far, der saa mine Taarer og strax følte Hjertekrympen, var utrættelig i at hjælpe mig med at gemme den. Saa smuttede den ned under Chaiselongen, saa gled den om bag Chatollet. Det var jo ikke en Indledning til Skoletime af de heldigste, hverken moralsk set eller befordrende for Harmonien mellem Mor og mig. Det er mig selv, der har præsteret, hvad der i »Egelykke« er lagt Grundtvigs Elev i Munden. Jeg laa syg, og Mor bød mig: »Nu gaar jeg et Smut hen til Sadelmagerens, og nu husker du, til jeg kommer tilbage, hvad K, a, t siger.« Hun var ikke naaet ud ad Døren, før min Hulken skar sig Vej fra Sengen gennem Stuerne: Bedstemor, Bedstemor, K, a, t siger det ikke Mis?

Nej, jeg ansaa det for aldeles udelukket, at jeg nogensinde skulde faa tilegnet mig Læsningens Kunst. Men duede jeg ikke til at læse, var jeg habil til at prædike. Kunde jeg faa samlet Bedstemor, Mor, Sadelmager Christensens Datter Anna, 4 Aar, og hans Husbestyrerinde Sofie for mine Fødder, besteg jeg en af Stolene og udfoldede en flammende Veltalenhed. Opdagede jeg et Smil paa et Ansigt, var jeg der: Man griner ikke i Kirken. En Aften blev Gestikulationen saa voldsom, at jeg faldt over mod Kakkellovnen og havde brændt mig, hvis ikke Mor havde grebet mig. Far havde længe lyttet uden for Døren. Nu da der blev stille, brød han ind: »Hvad er det? jeg synes, Prædikanten er endt paa Skødet!« Der sad jeg med Armene om Mors Hals og blev ordentlig flov.

Det var ogsaa galt med Salmebøger til vore Gudstjenester. Men der havde Anna og jeg det Held, at hendes Far havde flere trykte Lister over Medlemmerne i Marcher Madsens Brandkasse. Disse Lister lod sig udmærket klippe i Salmebogsformat og sy sammen med Stoppenaale, og dermed havde vi en god Samling Kærnesalmer, som der kunde synges af med høj og frydelig Røst.

Vinteren gled til Ende, Sommeren nærmede sig og aabenbarede alle de Stedets Herligheder, Sne og Pløre havde holdt skjult. Det var jo dog et Ferige, jeg var havnet i. Selv

inde i Huset var der meget sjov, om end det naturligvis ikke kunde maale sig med Onkel Jacobs. Det smalle Køkken mod Nord havde Lergulv og Indgang lige fra Gaarden uden saa meget som Forrum. Man klemte sig forbi Komfuret ad en smal Dør ind i Spisestuen. Lige som man kom ind fra Gaarden i Køkkenet, stod Vandspanden paa sin Skammel til højre, og forbi den kom Kælderdøren. En Kampestenstrappe førte ned til et Kældergulv, hvor der om Vinteren altid stod mindst en halv Alen Vand. Fra et Vindue mod Gaarden sivede lidt grønt Lys ind. Hele Indtrykket var af et Middelalderfængsel i Borgens Bund. Men forstod man at klatre paa Stiger og Borde, fandt man det Krus fra Sarepta, der aldrig løb tomt.

I den modsatte Ende af Køkkenet var Døren ud til en bitte firkantet mørk Entré med 4 Døre, en førte ud, en til Spisekammeret, og en ind til den diminutive Dagligstue midt i Huset; Øst for den laa Storstuen, der virkelig var usædvanlig stor og forholdsvis umøbleret; Vest for den laa Spisestuen, vort egentlige Opholdsrum foruden Køkkenet. Med egen Indgang gennem det nybyggede Bryggers laa Bedstemors Værelse. Men det bedste ved Huset var Loftet under Straataget; det laa først paa Vinteren dækket af Korn, hældt løst ud over det, men stukket ind i Straataget og i Kroge bag Skorstenene kunde man i den usikre Belysning fra det eneste Vindue mod Øst med den store Tjørnehæk næsten klods op ad sig bilde sig mange Steder hen i Verden og finde de morsomste Ting gemt hen i det hundreaarige Hus.

Foran Huset gængede Kastanierne deres brede Kroner. Yndige, naar de stod med de rødhvide Blomsterstande knejsende som Lys, morsomme, naar de kastede de piggede Frugter med bristende Smæld mod Stenbroen, grønne og svale og majestætiske Sommeren igenem. Dannende et naturligt Lysthus i Hjørnet ud til Vejen, hvor Far havde slaaet en Vinkelbænk op, og hvor megen Sommeraftenkaffe blev drukken. Alle Kastanierne var plantet af Far. Ved Indkørslen stod 2, lidt tilbage i Væksten, dog da jeg var en halv Snes Aar gammel naaede de at lukke og skabe en fornem Portal.

Bag Huset, altsaa Syd for det (du kommer derom ved at klemme dig imellem Østgavlen og Tjørnehækken, der er tæt og saa høj som Huset selv) ligger Haven. Vildvinen strækker sig om de smaa Vinduer under det lave Tagskæg, hvori Graaspurvene bygger deres Reder. To Silketræer kæmper med Telefontraadene, mellem dem staar et Blommetræ med et naturligt Sæde af en Gren til at læse Lektier paa for en Dreng, hvis Higen altid stod til det, der var højere end Jorden. En Nøddehæk dækker mod Vejen. Saa følger høje Aske, Frugtbuske, et Flaskeæbletræ, flere Æbletræer med Ymper i, og et Bøgelysthus afslutter Haven ud mod Marken og Roeaffaldskulen. Haven ejer, hvad en lollandsk Have skal eje, Ribs, store gule Stikkelsbær, Hindbær, Brombær, røde Blommer og grønne Svedskeblommer, Kræger, Spilker, der er Sneboller og Kejserkroner, Tuja og Tax. Der er Persille og Ærter, Kartoffler og Gulerødder. Og henne i Solkrogen ved Soveværelsesvinduet baler i Solen Tomatplanterne. Rose efter Rose rejser sig og kigger ind i Stuerne. Og lige foran Huset indbyder til Hvile den elskeligste Græsplæne med Stedmoderbedet i.

Ved Siden af Haven er Hønsegaarden. I min Barndom byggedes der en kolossal Fjællelade til at rumme Hø og Korn og Redskaber. Inden den groede op, laa Hesteomgangen her. Ved De, hvad en Hesteomgang er? Det er de takkede Hjul paa en lang Stang, hvorfor

man spænder en Hest, som ved at gaa rundt driver Tærskværk eller Kværn eller Hakkelse-maskine paa Loen indenfor. Efter Loen med Hønhus i den ene Side kommer Kostalden med Fodergang foran, dernæst Hestestalden med Skærlo foran, her staar Hakkelsemaskinen med sine 2 Knive, beregnet til Haandkraft. Et evigt Slæb. Herfra gaar vi ud i Agerummet, hvor Charabancen staar.

Og nu er vi atter i Gaarden med Pumpen med Karret under Tuden lige foran Køkkendøren med et prægtigt Æbletræ strækkende sig velsignende ud over denne Del af Gaarden, med sødmefulde læskende saftige Æbler, der desværre alt for tit knustes mod Stenbroen. Gaar vi til den anden Side, naar vi til Gaardens mest idylliske Sted, Møddingen, solbeskinnet, glørværdig, skærmet mod Vinden af Huset, af Svinehuset, af en Rad af høje susende lollandske Popler, men overstraalet af Sol, Hjemsted for den knejsende Hane, de skrabende Høns, de vraltende Ænder... næst Maribo Domkirke ved jeg intet Sted saa fredfyldt som min Barndoms Mødding i Opager i Middagssøvnstidens Stilhed, eller naar den synkende Sol fra et fjernt Sted nær Landet Kirke overskyllede den med sit røde Godnatlys.

Ud fra Møddingen strakte sig Markerne, købt til efterhaanden, derfor for saa vidt upraktisk beliggende, ikke samlet; men den ene bag den anden i een Uendelighed, ofte kun sammenhængende med en Stump Vej med en Vildrose ved eller endog en Fjællebro over en Grøft fra Agerspids til Agerspids. Paa den Maade fik vi Veje saa lange at gaa, som var det en hel lille Herregaard, ud til den alleryderste Mark, der kaldtes for Snippen. De randedes af flettede Risgærder og sprukmavede Pile, af Grøfter og »Hovedrenden«, som var en hel lille Kanal, knastør om Sommeren, men til andre Tider halvt for en Aa at regne.

Fra de 4 Mergelgrave rundt om paa Markerne kvækkede Frøerne, i den ene levede Karudserne deres indgetogne Liv, i den anden foldede en Aakande sin hvide Skønhed ud. Rundt omkring dem og langs med »Hovedrenden« kunde man læse Daabsattesten for Opagerskov. Teskaelæggen, Lollands gule Kodriver, bebudede her Sommer omkap med Anemoner og Violer. De smaa røde Stikkelsbær rev man sine Fingre til Blods for, de vilde Æbletræer var bedaarende, men et Bid i deres Frugter kunde snerpe selv den bredeste Flab til en Kirsebærmund. Og der var blaaduggede Tornbær, der var tætte Krat af Skovnød og Tjørne og Sejgpil, hvor en Dreng kunde lege Urskov, og hvor Sangfuglene stemte Instrumenterne. Skoven var saa nær, at Fasanen kunde føre sin glødende Pragt gennem de graagrønne Roetoppe; der pilede Agerhønsene, der sov Haren sin Middagssøvn. Og Rødbyfjord var saa nær, at en Kile Graaænder kunde komme en Eftermiddag og kaste sig i en Mergelgrav, og Far blev rolig ved at pløje til Fyraften, spændte saa fra og hentede Bøssen og kom charmerende vigtig hjem og viftede Mor under Næsen med en Graaandrik.

Men Rosinen i Pølseenden, Prikken over i'et, Kronen paa Værket er ikke nævnt endnu; thi ydermere ejede vi — ja, ejede kan jeg vel ikke sige, men hørte der endvidere til Gaarden nogle paa Bunden af Mergelgravene boende, menneskestore, loddenhaarede, abearmede, grønansigtede og rødjede Uhyrer med Arp af Frøslim; de hed Losser og fortærede levende

Smaabørn, som de saa deres Snit til at trække under Vandet, naar de vovede sig for nær. Ofte gik jeg med Far i Haanden forbi disse Mergelgrave og hørte det plumpe bag os af Losserne, som var oppe at se, om de ikke kunde faa Kløer i mig. Engang fik jeg vendt mig saadan, at jeg opdagede, Plumpet hidrørte fra, at Far smed en Jordklump derud. Men det viste sig, at det havde han maattet gribe til, fordi der var en særlig blodgrisk, som var paa Vej op efter os. Det blev galt, da jeg et Par Aar efter var stor nok til at vande Køer, men ikke turde nærme mig Gravene. Men nu kom det for en Dag, at Losserne nærrede en uovervindelig Rædsel for Køer, saa et Barn var altid hyttet, blot det var i Selskab med en Ko.

Naar Svend og jeg var sammen, legede vi Los. Svend var Karetmager Madsens eneste Søn, han var 2 Aar yngre end jeg, og han gik op i Legen med om muligt endnu vildere Glød. Græsplænen var Dammen, og hele Legen bestod i, at vi her hoppede og hoppede, til vi var saa heldige at faa fat i et Barn, som vi druknede og spiste. Et Par Aar var det vor Livleg. Da kom der engang nogle Maaneder, vi ikke saas. Hvor glædede jeg mig til, da jeg atter var paa Vej til et Besøg hos ham, at vi skulde have os en ordentlig Omgang Los. Jeg skulde lige til at foreslaa det efter Kaffen, da Svend sagde: »Sikke dog ellers noget Pjat, vi legede der i gamle Dage, med det Lossevrøv!« Jeg mærkede, noget døde inden i mig, men jeg var dog, 8-9 Aar gammel, Mand nok til at svare: »Ja, det var vel nok noget værre Pjat.« Saa uddybede vi lidt sammen, hvor barnerumpede vi havde været, og gik saa over til Røver og Soldat. Og dermed havde Losserne fundet deres endelige Plads paa Musæet.

Saa mange Herligheder rummede et Husmandssted paa Danmarks venlige Jord. Og saa har jeg endda ikke nævnt det kære af det hele, Hunden og Kattene, Køerne, der var Personligheder og havde Navne, vraltende Ænder og kaglende Høns, engang imellem Gæs og Faar. Og først og sidst de to smaa Heste: den brune og den sorte. Menneskenaturen, hvor er den dog besynderlig! der fandtes ikke forsigtigere Sjæl end Far. Hans Liv var et evigt Pas paa. Han var bange for Gløder i Asken, naar den blev kastet ud, han var saa bange for Stormvejr, at han gik i Seng, naar det blæste op. Pas paa, du spiser godt med Brød til Fedtgreverne! pas paa, du ikke glider paa Trappen ned i Kælderen! pas paa, du ikke gaar Mergelgraven for nær! pas paa, du ikke kommer foran Slaamaskinen! pas paa! pas paa! pas paa! han undgik omhyggelig selv alt, der kunde være Fare ved, og vogtede os andre med irriterende Omhu. Men over for Heste, dér havde han det saadan, at tossede Kuler, som andre ikke kunde styre, var hans Lyst. De to smaa Ildsjele, der var der ved min Ankomst, var oprindelig anskaffet til Christianssæde til Herskabskørsel, men viste sig saa umulige at faa Skik paa, at Kusken maatte give op. Far havde købt dem næsten for Seletøjets Pris, og Seletøjet var tilmed Sognets fineste, for det var jo Greveseletøj med Krone paa.

Far havde arvet en Pisk, det første, han nu gjorde, var at brække den og smide den væk. Han elskede Dyr, og han kendte kun een Methode over for dem: at snakke sig til Rette med dem. De dansede foran Vognen og vilde i Grøften som sædvanlig, men Far foreslog dem at lade være, det var meget nemmere at holde sig paa Vejen. De vilde nu i Grøften alligevel, og saa var der ikke andet for end at spænde dem for Plov i Stedet for Vogn, køre dem trætte i Marken og saa prøve at komme paa Talefod med dem. Det varede heller ikke længe, inden de 3 smaa, Manden og Hestene, var de bedste Venner af Verden.

Der storkede jeg altsaa rundt paa tynde, 6-aarige Ben og var — Godsejer. Rigere end de fleste: en Far og Mor i Himlen og en Far og Mor paa Jorden. Hvem kan flotte sig med to Hold Forældre i den Alder? En dejlig gammel Bedstemor — og et helt Rige af Træer og Buske, af Marker og Veje, af Grave og Grøfter. Og sugede det trods alt sommetider under Hjerteroden af Længsel efter den rigtige Mor, saa havde man jo Vorherre i sin Aftenbøn; slog heller ikke han til, og man stod og var saa fattig, saa kom Mis og skød Ryg og spandt og strøg Siden mod et Skinneben og forlangte Kærlighed af en, der følte sig helt udgaet for Kærlighed og nu pludselig opdagede, han ejede en Masse til at forære bort i Stryg og i Klap. Og havde man været »sær« og var blevet knebet og var søgt ud i Graad og Nød, saa stod der et helt Kompagni Køer med godlidende trofaste Øjne, fulde af Trøst; og saa kom Hunden farende og raabte: Vi trænger visst til at faa os en Tagfat, vi to.

De gode Dyr! de gode velsignede Dyr! saa længe vi har dem, kan det aldrig blive helt galt at være Menneske.

Til Ejendommen hørte ogsaa et Københavnerbarn. En lille tynd, fregnet Pige havde Far for mange Aar siden for første Gang hentet paa Ryde Station. Deres første Møde forløb ikke heldigt. »Er det dig, jeg skal have? Jøss, hvor er du grim!« var det bristet ud af hans børneuvante Hjerte, og Pigebarnet havde stukket i en Storhylen, han nær aldrig havde faaet snakket hende fra. Næste Morgen begik han endnu et forfærdende Traadd i Spinaten. Da Barnet var kommen op, og han sad med Avisen foran sig, læste han højt af den: »Det meddeles herved for Slægt og Venner, at Fru Petersen, København, er afgaaet ved Døden pludselig i Aftes.« Det var selvfølgelig digtet frit ud af Luften som en Spøg, liden Olga skulde grine af, men atter steg Hylet mod Højderne. Far forsøgte at forklare hende, at selv om det havde passet, kunde det umuligt være naaet i Avisen allerede, men alle Forklaringer var længe spildt. Det begyndte altsaa skidt, men blev hurtig godt. Aar efter Aar var hun kommen bleg og tynd og rejst solbrændt og trindet.

Nu var hun blevet en 16 Aar, men skulde stadig komme. Hvor var jeg spændt. Hun kom, saa og — sejrede ikke. Hun betragtede mig uden Velvilje; det var hende øjensynligt imod, at hun ikke længere var ene Høne i Kurven. Og bedre blev vort Forhold jo ikke af, at hun blev sat til at mishandle mig med den usalige ABC. Da hun rejste, var mit unge Liv

en Skuffelse rigere. Hendes ogsaa. Hun kom aldrig mere. Og hvad der var mærkeligere: hun lod aldrig nogensinde høre fra sig. Olga! Olga! ser dine Øjne dette Blad, saa spørger det dig: er du til endnu?

Kort efter, at hun var rejst, fik jeg Ordre til at skrive et lille Brev til hende. Det var vel mit første. Hvad jeg saa skulde skrive? Ja, jeg skulde jo skrive, at jeg savnede hende. Jeg stirrede forbløffet paa Mor. Jamen det er jo ikke sandt. Nej, men det er Høflighed, mente Mor.

Ikke sandt, Fru Danmark?

VII

DET UFATTELIGE var altsaa sket, det umulige naaet: jeg kunde læse og skrive. Hvad man havde tvunget mig til under min dybeste Mistillid, havde baaret Frugt. Mistillid — ja, jeg var egentlig ikke noget tillidsfuldt Barn. Min første Mor havde siddet i Sygestolen og ikke vidst, hvad Pigen lavede ude i Køkkenet. Min anden Mor havde det daarlige Ben og en mislykket Fødsel. De raske kan have saa mange Ting for, som de Syge ikke kan være med i og ikke ved Besked med. Det er ikke for godt, at de Syge kan stole paa de Raske. Far havde et hurtigt Sind og sparede ikke paa et Smil og et Klap. Kunde hun stole paa ham? Stumper af mine to Mødres Sind gled tidligt ind i mit. Kunde man stole paa de Voxne? De tvang En til Ting, man nødigt vilde, de kujonerede En, og saa hed det altid: »Din Tid kommer nok; vent, til du bliver stor.« Men blev man nogensinde stor? Der laa Hunden begravet. Det var jo altfor eventyrligt, at man virkelig engang selv skulde bestemme og have Penge paa Lommen og kunde købe sig al den Chokolade, man bare vilde. Nej, det var nok Løgn. De Store blev ved at være store, og de Smaa smaa. Og det med, at de Smaa blev store engang, var nok noget, man bare sagde til dem for at dølle dem og holde dem hen, for at de ikke skulde enten fortvivle eller gøre Oprør.

Men nu var det i hvert Fald virkelig, at man kunde læse saa godt som en Stor. Maaske saa ogsaa alt det andet virkelig engang lidt efter lidt vilde indfinde sig. Og hvor var det skønt at læse! sidde i Solskinnet i Spisestuen og studere Bibelhistorien! Men da man kom til Lidelseshistorien, var det næsten ondt, at man kunde læse. Med Øjnene blændet af Taarer maatte man lirke paa Køkkendørsklinken og kige ud til Mor, der stod og stegte Sild: »Aah, Mor, hvor var de dog onde ved Jesus!«

Jeg havde altsaa nu lært at læse og skrive og være høflig. Saa var Tiden vel inde til at tænke paa Skolegang.

Men først skulde jeg til »Primjelæsning« paa »Kresjanssæde« (med Tryk paa *Kre*). Hvad var det for noget? De fortalte mig, at det var en Slags Indvielse til Skolegangen. En gammel Greve havde oprettet et Legat (jeg vidste hverken, hvad oprette eller Legat var). Men alle de Børn, der hørte til Grevskabets Skoler, havde Lov til ved 7-Aars-Alderen at møde paa selve Slottet og lade sig høre i, hvad de kunde; saa fik de en »Primje« (Præmie) og en Kop Chokolade oven i Købet.

Mor tager sin Dreng ved Haanden en Solskinsmorgen. Matroskraven dasker mod Ryggen, de tykke Uldstrømper med Riller i for at lade de tynde Ben se massivere ud, stikker i blankpudsede Støvler, som Dugg og Amæl (Agemel, Vejstøv) hurtigt tager Glansen af. Der konverseres livligt. Emnet er den store Tabel, som den lille Dreng er godt hjemme i. Det bliver nok Førsteprimjen, mener Mor. Saa passerer vi af Lærer Winther, der gaar rask til med Stok i Haand. Det er Mors Lærer fra Skoleaarene. Han standser og snakker

pænt med Mor, og hvor er det morsomt (Drengen klukler indvendigt ved det) at se Mor forvandles til en artig Skolepige, der smiler forlegent og svarer med nedslagne Øjne.

Lidt efter er vi ved Parken; den altid laasede Jernlaage er i Dag slaaet op, det døde Slot myldrer af Liv, alle Skolernes Lærere, benovede Børn i fineste Puds og Mødre, der nuffer dem frem. Der er et Sørens Pigebarn fra Brandstrup, der kan svare paa alt, de spørger om. Naa, det kan jeg ogsaa. Ja, siger Mor, ogsaa den store Tabel. Saa er de rare og nøjes med 11-Tabellen, og det gaar fint; men saa er der en kvindekær (maa det være) Tamp til Lærer, der vil have stavet til hvorfor, og de andre Herrer smisser saa lønligt derved. Hvorfor det? Det siger da sig selv, at hvorfor staves v, o, r, f, o, r. Og saa faar Pigen fra Brandstrup Førstepræmien. Æv! havde hun endda været en Dreng. Men at stilles i Skygge af Skørter.... Og saa var II-Præmien dog det, jeg af alt i Verden helst vilde eje, for det var saa dyrebar en Ting som en stor Billedbibel. —

— Den gamle Skole paa Opagerskov under de høje Træer havde modtaget Bedstefar og siden Far og Mor og ventede nu ogsaa paa at modtage mig. Saa sad jeg da en skønne Dag bænket paa Rad og Række med en Del andre Tumlinger ved Siden af et rustødt Monstrum til Kakkelovn og stirrede mod en frygtindgydende Skabning, som kaldtes gamle Lærer Larsen, der tronedede ophøjet over os alle og var en tobaksdunstende Mellemtung mellem en Konge og en Gud. Skønt han talte venligt til mig, var mit Hjerte dog dunkende besat af Ærefrygt for ham. Ved de gymnastiske Øvelser skulde vi gaa Balancegang ad et Bræt, og nu afsløredes den Sandhed, at Balancekunst ikke laa for mit særlige Naturel. Med Tungen skævt i Munden og paa exende Knæ prøvede jeg paa at løfte mig over Naturen og underkaste Tyngdeloven min Vilje, og Lærer Larsen, der saa mine heroiske Anstrengelser, gik hen til mig og nikkede venligt: »Hold dig til mit Frakkeskøde, min Dreng.« Der maatte en fornyet Opfordring til, før jeg vovede at række Haanden frem, og endnu føler jeg det Gys gennem Kroppen, jeg fornam, da jeg rørte ved den guddommelige Jakkelomme og ventede, der vilde udgaa en Kraft fra ham og gennemryste stakkels lille profane mig.

Det var morsomt at komme i Skole. Man fik saa meget at vide, man aldrig havde tænkt over før. Der var f. Ex. noget, der hed Piger, og det mærkeligste ved dem det var, at de ikke var lige kønne. Der var f. Ex. Laurine, hun havde det lyseste Haar, men det var endda ikke det bedste, nej, men saa lo hun saadan, især i Frikvarterene, aah hun kunde le, saa hele Verden blev lys af Latter, saa lys som — ja, som hendes eget dejlige Haar. Man gjorde ogsaa den Opdagelse, at alle Folk er ikke lige kloge. Rent ud sagt: der er nogen, der er dumme, og dem skal man grine af. Der forefalder ogsaa en Masse Sjov i Skolen, noget, man slet ikke anede kunde lade sig opføre her i Verden, som f. Ex. i et Frikvarter Jens er gaaet ind bag ved Tremmedøren, og vi andre leger udenfor, og lige med ét stikker han sin bare Ende ud og giver et Klask i den, og væk er den igen. At nogen kunde finde paa noget

saa forfærdeligt! Og min Sandten, om den saa ikke for frem, skinnende hvid, anden Gang, og Klask, og væk. Man var forarget og rystet, og det værste var, at man ikke kunde holde sig for at grine højt af det.

Men hvis Larsen havde faaet det at vide — saa Tak. For Larsen han havde en Tamp. Den var gemt i Katederpulten, og naar Larsen blev gal, saa rystede Himmel og Jord. Det var ganske som, naar det trak op til Torden. Luften var tung og knugende, Solen brændte, men med ét blev det halvmørkt, man kunde næsten ikke aande, det stod stille i Brystet, men til Gengæld rørte det sig i Maven, og paa eengang hørte man den første Rullen — Kære Gud, kære Gud, bevar og beskyrm! For naar Larsen blev vred, saa bandede han nemlig — rigtig store og forbudte Band: Jeg skal — og saa kom Navnet paa den onde Aand og saa det, som Hanen gør — lære jer, I aller — og saa et grimt Lokale — Knægte! og op røg Katederlaaget, og ud sprang Tampen og spillede med sin sorte Tunge imod os, og ve den usalige, der blev kaldt op og fik at mærke dens Brod i sin Haandflade. Naar jeg ikke døde af Rædsel, skyldtes det sikkert kun, at jeg havde en mystisk Følelse af en ubevidst Pagt mellem mig og den vældige deroppe paa Katederet om en Slags Lynafleder, anbragt ved netop den Skolebænk, der dirrede under min private lille Endestump.

»Hvem har gjort det?« lød Tordenen deroppefra; »hvem har smurt Bæh paa min Kones Køkkendør?« Det var der ingen, der havde. Eller det tordnede: »Hvem har tegnet paa Tavlen i Frikvarteret?« Det var altid den samme, der havde gjort det forkerte, nemlig ingen. Saa rullede Dommen hen over de dukkede Hoveder: »I kommer ikke hjem, før den Skyldige har meldt sig. Nu kan I selv bestemme.«

Der var dyster Stemning Timen igennem, og naar Frikvarteret oprandt, skulde vi altsaa selv bestemme. Det tør jeg nok sige, vi gjorde. Nu kom det for en Dag, hvad Guds Mening med de dumme er her i Verden. Det havde man vel funderet paa; men nu viste det sig, at ogsaa de har et Kald og er ganske nødvendige i den store Husholdning. Den dumme var en lille Stymper fra en Gaard i saa sandt jeg lever: Taareby; jeg kan ikke nænne at huske hans Navn; lad os kalde ham Lars Kvab. Vi anede ikke, hvem Synderen var, maaske var det flere, men vi udnævnte Lars Kvab til det. Han var en fast Institution. Hvad vi ejede i Buxelommerne af Knapper, Søm, Lakrids og Glansbilleder transporteredes over i hans forfrosne, krympede Haand. Naar vi kom ind, rullede det fra Katederet: »Naa, har I snart bestemt jer til at røbe den Skyldige?« Saa rejste Lars sig og mumlede i sløv Hengivelse til Prædestinationen: »Det var mig.« »Jeg tænkte det nok,« lød det saa uvægerligt, og Tampen krøb frem og begyndte strax at træne paa Vejen fra Katederet til Skolens nederste Plads.

Var der knust en Rude, var der forsvundet en Griffel, var der traadt paa en Mellemmad, var der spildt Blæk paa Gulvet, — Lars Kvab var Syndebukken, der blev sendt ud i Ørken til at møde sin repeterende Skæbne. Sommetider vilde han ikke, hvor meget jordisk Gods vi fristede ham med; saa blev han udnævnt til det — og foretrak vel Tampens Tæv for Kammeraternes.

Men engang fik han saa hvas en Medfart, at selv haarde Drenghejter sadlede Medlidenhedens Ganger til Omskiftelsens Daad. I det store Frikvarter blev Tampen i Triumf bortranet og nedslynget i Maskosjøvlen, en Mergelgrav paa Olstrup-Jorderne ikke langt fra Skolen, og en laarstærk Frø hjembragt og hensat under Katederlaaget i Tampens Sted. Saaledes oplevede man allerede i 8-Aars-Alderen de Følelser, der besjælede et helt stort europæisk Folk i 1789. Larsen tren ind, paa Tavlen haanlo en uartig Tegning, Tordenen begyndte at rulle, Laaget blev revet op, Haanden jog ind paa den vante Plads, men for med uformodet Hast tilbage, og op mod det forbløffede Læreransigt svang sig den forvandlede Tamp. Der var aandeløs Spænding i Klassen. Hvid af Vrede ledte han med sitrende Hænder Katederet rundt efter Tampen. Den var der ikke. Saa forlod han Klassen. Vi ventede ham tilbage med i det mindste et Lyn i Haanden. Men da han kom, var han tomhændet og rolig og sagde intet. Og der anskaffedes ingen ny Tamp. Lars Kvabs Martyrium var til Ende.

Jeg fulgtes i Skole med Anders fra Brugsen. Der var ikke en Ting til i Verden, man ikke i *den* kunde købe for Penge. Og saa strakte den dog ikke til over for min Fantasi. Far havde Fødselsdag. Hvad skal vi give ham, Mor? Jæ tror, ha' læne har ønske sei en Gullmaatte. Javel. Det forstod jeg. Det var jo ogsaa en udmærket Præsent. Jeg fik en 25-Øre og skred stoltelig i Brugsen. »Har I en Gullmaatte?« »Det kan du tro, vi har.« Anders's Far forelagde mig en saadan. Jeg stirrede maabende paa den. »Jamen — jamen — jamen —.« »Er der noget i Vejen med den?« »Nej, men — men har I ikke en *Guldgulvmaatte*.« — »Nej, det har vi pin-de ikke.« — Med hængende Øren hjemførte jeg min Desillusion. Far besvimede pligtskyldigst af Glæde over den store og uventede Gave. Men jeg var og forblev slukøret. Hvilken Verden man levede i! De kom med Gulv, naar man sagde Guld.

Jeg kommer ind til Anders om Morgenen for at faa ham med i Skole. Katekismen faar sin sidste Overhaling: I annammede ikke en Trældoms Aand atter til Frygt, men en sønlig Udkaarelses Aand, i hvilken vi raaber Abba Fader. Hvergang Anders siger Abba, siger jeg Babba. Det er vi ved at dø af Grin over begge to. Det er utrolig sjov. Saa kommer Anders's Mor: »I skal i Skole, Dreng. Men hvad er dog det med dig, Kaj? du har jo røde Hunde?« Naada — hvad i Alverden var det nu, de fandt paa med En, de Store? Men hjem maatte jeg og i Seng.

Mor kunde finde paa at dirigere en Kurv Æg til gamle Lærer Larsen. Det gjorde ham ikke uomgængeligere. Kun eengang ved jeg, Uvejret brød løs mod *min* Person. Jeg havde været oppe med min Skrivebog og faaet skrevet et stort T for. Mor havde lært mig, at stort T skulde have to Prikker paa Overliggeren: "T, og paa den Maade sad jeg rolig og skrev det, til jeg opdagede, at Forskriften ikke havde dem. Nu var gode Raad dyre. I min Kvide fandt jeg paa (maaske har jeg tænkt, Larsen har glemt dem; maaske var det virkelig Rævefiffighed fra min Side) selv at anbringe dem paa Forskriftens T. Saa sad jeg og havde

min Samvittighed i 8-aarig, flunkende Orden. Larsen kom og kigede i Bogen: »Det er meget godt, Kaj. (Lille Pause). Men du behøver ikke de to Prikker der. Du kan jo se paa mit. (Øjnene nærmere til). Hvad F. i H. er det? begynder du at rette paa Forskriften? er det, jeg laver, ikke godt nok til en næsvis Knægt som dig?« Jeg tænkte: Nu dør du. Jeg tænkte: I hvert Fald gaar Vandet. Begge Dele er lige frygtelige. Men de udeblev. Larsen trak sig snøftende tilbage. Næste Dag var vi gode Venner igen. Jeg tror endda, Fru Larsen stak Hovedet og en Arm ud fra et Vindue og puttede et eller andet Legetøj til mig fra Kramkisten, hvor hun gemte Minderne, fra da hendes egne 2 Drengene var smaa.

Det eneste, jeg *husker*, jeg fik lært hos Larsen, er Jammerbugten paa Jyllands Vestkyst. Han har selvfølgelig lært os en Masse mere. Hvorfor husker jeg da alene *det*? Jo, for naar vi var oppe ved Danmarkskortet og ikke kunde komme paa det tossede Navn, smilte han lunt for Tretusind- firehundredeogsyvogtredivte Gang ved den Lejlighed og sagde: Hvis jeg slog dig, saa vilde du jamre dig.

Opager Skole, der stammede helt ned fra Reventlow og Frederik den Sjette, skulde nedlægges og gamle Larsen flytte ned til et nyopført Skolepalads paa Ryde Høj, som befandt sig nogle forblæste km fra Opagerskov. Vort Hus laa i yderste Udkant af Landet Sogn. Eet Skridt fra Gaardspladsen ud paa Vejen bragte os ind i et andet Sogn og et andet Herred. Vejleby Skole blev nu langt den nærmeste Skole, og Vejen dertil snoede sig lunt mellem Haver og Pilehegn. Far gik til Vejleby Sogneraad og spurgte, om jeg kunde faa Lov at gaa i Skole der. Svaret lød, at vilde Lærer Wested tillade det, kunde det bevilges, hvis Far anskaffede en Stol og et Bord til mig, saa jeg ikke sled paa Kommunens Ting.

VIII

DET VAR VINTER. Jeg laa syg, Skravl som jeg var. Jeg var 9 Aar og i fuld Gang med Digtning. Alt graat Indpakningspapir fra Brugsen skulde afleveres ved min Sygeseng, hvor det strax blev omsat til klingende Poesi. Lærer Wested kom forbi en Dag og kigede indenfor for at aflægge sin vordende Elev et Besøg. Han kastede et Blik paa Produktionen paa Margarinepapiret, og den gode Mand fik Taarer i Øjnene. Han læste:

Foraaret saa sagte kommer.
 Snart kan vi vente den glimrende Sommer,
 hvor Fuglen bor i sit grønne Hjem.
 For os den synger saa køn en Sang,
 ja, synger og kvidrer Dagen lang,
 mens Græsset og Blomsterne sagte gror frem.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

saa kan vi jo haabe paa,
 at vi et frugtbart Aar maa faa
 med Sol og megen Glæde.

Jeg var aldrig syg længere ad Gangen end, at jeg blev rask igen. Mor tog mig ved Haanden og fulgte mig anden Gang i Skole. I Vejleby Skole, der var nyopført, stod der 3 Rækker Borde, og foran Kakkelovnen ind imod Væggen stod der et Slags Sybord med en Spisestuestol foran. Det var mit Opholdssted. Jeg havde faaet Lov til at være med i denne Verden, men jeg maatte forstaa, at jeg var noget for mig selv.

Men det gjorde ikke noget; for oppe paa Katederet sad Lærer Wested. Og han var bare et Menneske.

Naar jeg nu tænker tilbage paa min kære Lærer, der sidder ung og sprællevende paa sit gamle Kateder endnu, saa samler alt, hvad han var og blev og kom til at betyde for mig, sig deri, at han var et Menneske. Han var ingen Mellemtung mellem en Gud og en Konge, han var ikke Embedsmand, han var ikke Læreren. Men han var heller ikke Kammerat og Dusbroder; ikke af Angst for sin Værdighed, men fordi han havde Kald til at tage sig af os, Kald ikke alene paa Papiret, men nok saa meget i Hjertet. Han behandlede os aldrig som Elever, men altid som Mennesker. Det gjaldt ikke for ham om at stoppe Kundskaber i os; men alt det, han holdt af i Livet, vilde han ogsaa gerne have os til at holde af. Hans Undervisning var, som naar det ene Menneske fortæller det andet noget, drøfter med det de Ting, det er optaget af, maaske ogsaa stundom spørger det til Raads.

Jeg betænker mig ikke paa at sige, at hans Undervisning var adlende. Hans Gennem-

gang af Bibelhistorie eller Danmarkshistorie bestod i en Appel til de ædle Instinkter i os. Hvor havde han dog et varmt Hjerte, og hvor regnede han med, at vi andre maatte være indrettet som han selv! Engang læste han højt for os af »En Soldat fra 64«. Glødende optaget var han naaet til Skildringen af et Stormangreb: Frem, for Satan, frem! Ved at høre vor Lærer bande, brast vi alle i en skraldende Latter. Han standsede overrumplet, kastede saa Bogen til Side og saa paa os, paa eengang saaret og vred: »Det er dog for galt, her læser jeg for jer et Stykke af vort eget Folks Historie, der er helligt ved Ofre af vore egne Blod, og saa sidder I og *griner!*« Hvor blev vi stille og skamfulde! Det virkede bedre end Torden og Tamp, denne Appel til vor Ære.

Min Hengivenhed for Jesus kan jeg ikke takke ham for; den fyldte i hele min lille Person, længe før jeg lærte Wested at kende. Men ja, han kunde ikke lære min Mund at synge: »I Danmark er jeg født« og »Kong Christian stod« og »Det haver saa nyligen regnet«, for der er ikke Tone skabt i Livet paa mig; men han lærte mit Hjerte at synge dem.

Den gode Lærer skal have to Hjerter, et for Stoffet (et forbasket Ord) og et for Eleverne (lige saa forbasket). Wested havde disse 2. Vi Børn var ikke en forskelsløs Masse for ham; hver af os var en Ener, der havde sin bestemte Maade at skulle tages paa. For mit Vedkommende — der var noget Nimbus af Vidunderbarn om mig; jeg var ikke en Bryder som de andre; jeg sad ved et Bord for mig selv; men disse 3 Ting existerede ikke i Westeds Bevidsthed. Den specielle Metode over for mig maatte være at behandle mig nøjagtigt, som om jeg var en af de andre. Kunde han ikke faa Kammeraterne til det, selv skulde han nok lade være at huske paa, jeg var udensogns; mit Helbred spurgte han aldrig til; og det at kunne skrive Vers var ingen særligt udmærkende Færdighed her i Verden. Det kunde ske, at han læste op af mig for de andre. Jeg husker en Stil »Snevejr«, den havde jeg skrevet paa Rim. Jeg har Slutningen endnu i mit Hovede:

Jeg tager min Slæde med et Buk
og kører saa med et Befrielsens Suk
ud mellem de andre Dreng.

Den foredrog han for Klassen, men da han saa et lille Selvtilfredshedens Smil over denne Succes paa mit Ansigt, skyndte han sig at tilføje; Jeg læser den bare op for jer, fordi den er paa Vers, ikke fordi den paa nogen Maade er bedre end de andre.

(Historien gentager sig, 20 Aar efter sagde Hans Brix til mig i Det kgl. Teaters Censurværelse: »De har jo mellem de danske Dramatikere en Evne for Dem selv.« Han maa have set det samme Smil, for ogsaa han skyndte sig med en Tilføjelse: »Jeg siger ikke, De er bedre end de andre, blot, at De har en særegen Evne.«

Stakkels lille Kaj Munk under haarde Opdrageres Haand!)

Det var imidlertid ikke altid let for Wested at gennemføre sit Komediespil. En Mand fra Kramnitze kom aarlig og solgte os et Læs Sand til Gulvene, der endnu ikke var ferniserede (Aah, hvor var Mors Gulve smukke, de skinnende hvide!). Han fortalte, at Oehlschläger

havde faaet lavet en Bog allerede som Barn. Strax lagde jeg i Vej med en stor Roman. Den skulde handle om en ung Pige fra Landet, der kom ind til den store By og blev udsat for mangehaande Fristelser og lidt efter lidt gik i Hundene. De første halvthundrede Sider forelaa; dem tog jeg med til Wested. Han læste i dem og kaldte mig op til Katederet; meget alvorlig saa han paa mig og sagde: »Se, Kaj, man bliver jo ikke berømt, mens man er 9 Aar.« Jeg indvendte: »Sandmanden siger da, at Oehlenschläger fik en Bog udgivet i den Alder.« »Det har jeg aldrig hørt om. Vent nu hellere med det. Du skulde heller ikke skrive saa mange Salmer, Kaj. Hvis du endelig vil skrive Vers, prøv saa ogsaa om andet end Gud og Jesus.« Vi havde da lige læst Henrik og Else. Og næste Dag stillede jeg med et flunkende nyt »Træsnit«, der efter min Mening ikke stak op for Winther. Det blev skam læst højt. Jeg husker endnu Linien:

Han bøjede sig tilbage og hende gav et Kys.

Da skraldede Latteren i Skolestuen, og Læreren gik videre med et smørret Smil.

En Sommer havde Drengene fundet paa i Middagsfrikvarteret at bade i en Mergelgrav et Stykke fra Skolen. Det medførte, at vi kom for sent efter Middag; maaske var ogsaa nogle Piger begyndt at indfinde sig som Tilskuere: i hvert Fald blev det forbudt. Hvorefter det fortsattes. Det gik et Par Dage. Saa stod »Dejni'« i Skoledøren med et Spanskrør i Haand, da vi ankom. Et uvant Syn. Et kraftigt Rap til hver en Ryg, der smuttede ind. Hvad skulde jeg usalige stille op? Et Øjeblik tog jeg Vue over Situationen; saa klemte jeg mig indenom mellem Wested og Dørkarmen bag hans Ryg i Stedet for som de andre at gaa foran ham. Men — han vendte sig, vore Øjne mødtes; mine sagde: »Mig slaar du ikke.« Og hans sagde: »Du forstaar nok, Kaj, jeg kan ikke gøre Forskel paa dig og de andre.«

Saa modtog jeg et Trediedels Rap.

Og Tælleapparatet susede videre.

Den Lærer, der slaar Eleven i fuld Forstaaelse med ham, er bedre end den Lærer, der slet ikke slaar. Men for øvrigt har Wested sikkert hint Spanskrør endnu i bedste Behold. Han hører til den Gruppe af Skolefolk, hvor Læreren bliver slidt op længe før Riset.

Hvilken Lykke for et Barn at gaa i Skole hos en Mand, det har fuld Tillid til, og hvor Venskabsforhold forbyder al Vanskelighed med Disciplin. En af de store Drengene var efter mig, og jeg pilede ind i Skolestuen og naaede at faa drejet Nøglen om. Au, der gik Læreren op og ned og læste i en Bog. Men skældte han ud? Han sendte mig et Tillykke-Smil: Den klarede du — og læste uforstyrret videre. Og glad og taknemmelig fik jeg laaset op og lempet mig ud igen.

Det værste var Examinerne. Da kom Sognepræsten Bachevold med en Sværm af Skolekommissionsmedlemmer. Vi Børn vidste jo nok, at Præst og Lærer var af hver sin Religion. Og det kunde jo ogsaa ske ved selve Examen, at »Den fortabte Søn« blev udlagt

saa grundtvigsk, at Sognepræsten maatte til og dreje den nogle Takker over i det indremissionske. Sligt øgede Spændingen. Ydermere var man sendt af Sted hjemmefra i det fine Tøj. Det gav ogsaa Usædvanlighedsfornemmelser rundt om i Kroppen. — Det var dejligt, naar Hverdagen atter sænkede sig over Skolen.

Ved Solsiden sad Pigerne, ved Kakkellovnen vi Drengene. Langs med Væggene skuede Fortidens Store manende ned til os: Christian den Fjerde, Griffenfeld, Rask, Grundtvig, for blot at nævne nogle. En Dag i 1910 kom Wested ind og gik uden et Ord hen til Bjørnsøns Billede og satte et Kors og Aarstallet paa det. Maaske var det hans Tavshed, der prentede den lille Scene ind i Sindet.

Ellers var han jo en Talens Mand. »Hvad tror I nu er Meningen med den Lignelse?« kunde han spørge, og saa prøvede vi sammen at hitte ud af det. Og Solen vældede saa festligt ind ad de store Vinduer, og Dagen gik hastigt med Tale og Sang.

Skolebibliotek havde vi ogsaa. Nybyggerne i Kanada, Børnene i Nyskoven, Jorden rundt i 80 Dage, Styrmand Flink, Ingemanns Romaner, Andersens Eventyr, Hedins Rejser — det var ikke altid, Mor saa lige mildt til alle de »Romanbøger«, der blev slæbt hjem. Kunde man stole paa, at det var Guds Ord, alt det, der stod i dem? Kusine Clara, der var et Par Aar ældre, var meget forarget over Valdemar Sejrs; hvis den blev ved med at bande saadan, som den begyndte med, skulde hun i hvert Fald ikke læse den til Ende. Det gjorde Wested slemt ondt at høre, at Ingemann (!) ikke var gudfrygtig nok til hans Børn.

Det blev vel en 4 Aar, jeg gik i Skole hos Wested, og kun eengang i den Tid brændte det paa mellem os. Jeg kom en Dag op til Landkortet; vi havde for om Afrika; jeg blev spurgt om, hvad den der Ø hed. Jeg syntes bestemt, Wested under Gennemgangen havde udtalt dens Navn paa en mærkelig Maade, og i min Vaande tænkte jeg; Det klogeste er da at sige som han. Jeg svarede altsaa; Madam Græskar. Drengene og Pigerne jublede. Ogsaa Wested smilede. »Sig det rigtigt, Kaj.« Jeg fik hakket Madagaskar af mig, men derefter gik jeg komplet i Staa. »Har du ikke faaet læst paa din Lektie til i Dag?« »Nej.« »Hvor kan det da være?« »Min Geografibog er blevet væk.« De andre hviskede noget til mig, og jeg nikkede, og saa raabte de: »Den ligger i hans Bordskuffe.« Da skal jeg love for, Wested blev vred. »Ligger den i hans Bordskuffe, og saa siger han, den er kastet væk!« Han gik truende frem imod mig, men jeg havde min Samvittighed i Orden. »Jeg har tabt Nøglen,« forklarede jeg. Wested fik hurtig afblæst sin Forbitrelse. Det gjorde ordentlig godt i ham, at jeg ikke havde løjet. Han gik ind i sin Lejlighed og ledte efter en Nøgle. Forgæves. Men ved at vende Bordet paa Hovedet, fik vi Bøgerne ud. De havde ligget indefrosset en 14 Dage.

Den kønneste Pige i Klassen hed Ellen. Hun var mørkhaaret med et mildt Ansigt og lidt finere Opdragelse end Flertallet. Hun var nemlig Stedbarn hos Sognefogeden. Naar der var Begravelse, maatte vi sidde og læse i Klassen, mens Wested var oppe i Kirken. En skulde da holde Udkig, naar hans runde Skikkelse med de svingende Arme dukkede frem oppe paa Bakken. En Dag var det Ellens Tur. »Nu kommer Læreren.« Et Hyl slog imod hende. »Dejni', Dejni'!« rettede hun forskrækket, men for sent. Hun var ubodelig til Grin. Jeg smilte. Ogsaa mig havde mine Forældre indprentet, at jeg skulde sige Læreren og ikke Dejni', og det havde jeg lovet dem, og det skulde jeg ogsaa nok; men visselig ikke naar nogen af de andre hørte det.

Katrine var ikke saa smuk som Ellen; men hun havde hvalte Øjenlaag, og der var noget aandigt over hendes Ansigt. Hvis man engang kom til at sidde sammen med hende under en Bro, saa vilde man kysse hende. Hendes Bror Karl agtede man at gøre til General. Han skulde føre den venstre Fløj, naar man tilbageerobrede Sønderjylland. Det gik slemt ud over Skarntyderne langs Vejgrøften; hvor han og jeg rykkede frem, faldt Fjenderne i Hobe. Det var ogsaa muligt, han for Familieskabets Skyld (og saa var han selv en pæn Dreng) kunde faa et af Rigerne i Europa, naar man havde sat sig til Rette i Pavestolen.

En Dag friede jeg til Katrine. Hun stod midt iblandt en Flok Piger, da jeg sagde til hende: »Du er jo min lille Kæreste.« De slog en høj Latter op, og hun lo højest. Det var dog en underlig Maade at tage en saa betydningsfuld Erklæring paa.

Wested var Demokrat dengang, Højremand, kongetro Demokrat. (Han er saa levende en Sjæl, at ingen Baas kan holde ham. Han har tørnet Kompasset rundt.) Skolens Dux blev man følgelig ved Kammeraternes Afstemning. Stærke Christian Smed var den bedst begavede, men berygtet som utie (l: uartig). Kunde han vælges? Det var spændende. Men Kammeraterne valgte ham. Nogle nævnede ganske visst mit Navn, men Wested maatte gøre opmærksom paa, at jeg ikke kunde komme i Betragtning, jeg var »Udlænding«.

Christian var selvskreven til at føre os i Leding, naar det gjaldt et Felttog mod en eller anden Fjende. Ofte lagde han mine Planer til Grund for sin Strategi. Engang havde jeg faaet foræret en Knaldhættepistol. »Vi kunde jo ogsaa forsøge med en anden Fører, f. Ex. med mig,« foreslog jeg den Dag. Men det mente Christian ikke var heldigt, og jeg frafaldt saa hurtigt Forslaget.

Christian var en af dem, der fik Spanskrøret til at tabe i Vægt. En Troldmand havde været engang at optræde paa Skolen. Han kunde kaste Spillekort saadan, at de fløj Stuen rundt og vendte tilbage i hans Haand. Han kunde sætte en stor Dukke paa sit Knæ og faa den

til at føre en lang Samtale med sig. Det kaldte Læreren Bugtaleri. Vi var meget imponerede, men vilde jo ikke give os og raabte efter ham, da han gik: Giv os vor 10-Øre tilbage. Wested erfarede det siden, og Christian, der havde samlet sammen et Stykke Tid, fik en Omgang. Da hvinede de andre i Kor: »Kaj Munk raabte da ogsaa efter Tryllemanden.« Wested blev lidt vred. »Jeg troede, det morede jer,« sagde han; »der kan man se.«

Ulykkeligvis faldt Christian Smeds Skolevej sammen med min. Han var haardhændet ved mig. Naar det saa rygtedes til Skolen, maatte Spanskrøret frem igen. Det blev han naturligvis værre af. Nej, den Knude kunde Far løse. Han passede en Dag Christian op. Den store stærke Dreng skulede til ham. Far sagde: »Hør, Christian, Kaj klager over, der er nogen af de store Dreng, der er utie ved ham, men jeg kan ikke faa ham til at sige mig, hvem det er. Han er jo ikke saa stærk. Kan du ikke tage dig lidt af ham og holde de andre i Ørerne; saa skal du faa en 10 Øre af mig engang imellem.« Man skulde tro, det var Korch, men sandt er det, at fra den Dag var Christian og jeg Perlevenner. Christian manglede Tillid. Det var en Vare, Livet ikke havde spenderet paa ham endnu. Ogsaa Wested forstod det snart og tog den opagerske Taktik op, betroede Christian Opsynet med de andre og fik Glæde af at vise ham Tiltro. I Virkeligheden var han en storartet Knægt, og i Livet er det gaaet ham godt.

IX

EFTER den Skoleordning, der var raadende i Vejleby, lagde Skolen kun Beslag paa mig hveranden Dag. De 3 Dage om Ugen stod altsaa til min egen Raadighed. Hvad gør Landsbybørn, naar de gaar hjemme? Oh, de har det frydefulde Privilegium frem for Købstadsbørnene, at de kan faa Lov at hjælpe til. Hvor Far staar i Fabrikken eller sidder paa Kontoret, har Børnene jo ingen Mulighed for at være med. Saa lidt som Konen. Paa Landet er hver Familie et intimt Samfund for sig, hvor alle kan hjælpe alle med alting.

Jeg var ikke gammel i Gaarde hos Peter Munk i Opager, inden der overgik mig den Storhed, at jeg fik Lov at holde Tømmerne, naar vi kørte ud. Ingen Kejser kan føle med større Stolthed op til sin Kejserkrone paa Salvingsdagen, end Barnet skeler til Tømmerne første Gang, de betros i dets Hænder. Er det virkelig muligt, at man kan dreje to vælige Gangere til højre blot ved at stramme højre Haands Greb en Smule? At naar man siger Prr, saa staar de, og naar man siger St st st, saa gaar de. Og saa var det den gamle Peter Smed, ham dømte Lægen til Døden i Løbet af et halvt Aar, og saa rejste han til Amerika for at besøge sine Sønner. De satte ham til at køre Majs, og saa vilde han jo sige Prr til Hestene, men derovre siger de noget andet, og Hestene forstod ikke det Prr, de blev ved at gaa, og han sagde Prr Prr, og Far siger, at Hestene gaar derovre med Peter Smed endnu, saa han kan slet ikke komme til at dø.

Man kunde ogsaa faa et Æreshverv betroet som at bringe Eftermiddagskaffe ned til Far i Marken. Mens Far saa sad og drak Kaffe, fik Hestene Lov til at dyppe Mundene i de morsomme Muleposer. Havde Far ikke Muleposerne med til dem, ruskede man noget vissent Græs og gav dem. Det var de rigtignok glade for; de stjal Føden ud af hinandens Mund og gumlede, saa den hvidgule Fraade fløj i Dotter for Vinden. Mest fornøjeligt var det i Roetiden, naar Far med een Hest for Radrenseren kørte op og ned mellem Roerækkerne; da jeg var blevet lidt ældre, skulde jeg afløse Mor med at lede Hesten. Det var uhyre ansvarsfuldt at gaa der op og ned med Haanden højt oppe i Hestens Hovedstol og passe paa, at den gik lige og ikke traadte paa de smaa Roer, der lige var myldrede op af Jorden og stod i lange Soldatergeledder. Og saa kom Mor med Kaffe, og der var en lille Flaskefuld til mig ogsaa. Hvor var det storartet, aah nej, hvor var det storartet at drikke Kaffe sammen med sin Far ude paa en Grøftekant under den frie blæsende Himmel som en anden stor, nyttig Mand. —

Værre var det unægtelig, naar man skulde hjælpe Mor med at tynde Roer ud; man fik en Hakke stukket i Haanden, og saa skulde man kravle paa sine Knæ og sørge for, at kun een Roe blev staaende for hver Hakkebredde; men hvordan kunde man bedømme en Hakkebredde i den Fart? og hvordan kunde man passe paa, at den ene kom til at hænge ordentlig fast med Jorden, naar alle de andre skulde rykkes op? Det var en Jammer, og øm

blev man i Ryggen, og snavset blev man paa Knæene, og Mor naaede 4 Rækker i den Tid, en anden sølle en naaede $\frac{1}{2}$. Det blev til et Par vanmægtige Forsøg, og saa var Chancen som Roepasser for evig røget i Lyset.

Nej, der var et andet Arbejde, der blev betroet mig, og det var uendeligt sjælfuldere. Mor satte mig til at passe Kyllingerne og Ællingerne. Kyllingerne var der ikke saa meget Ben i, de bestod af en Høne, der flaxede vildt i sit Tøjr, naar man kom i Nærheden, og saa nogle forvirrede Smaaavæsener, der flaxede med, men hurtigt faldt til Ro, naar man havde strøet deres Foder ud for dem og fjernet sig lidt. Men Ællingerne — det begyndte med en And, som polstrede sin Rede ud paa det overdaadigste, satte sig paa den og hvædede ad enhver, der nærmede sig, og stak man sin Haand frem imod den, fik Ens Fingre et bredt Nap. Saa en Dag efter lang Ventetid kom Mor og tog med haard Haand Anden i Nakken og verfede den til Side uden at ænse Hvæs og Bid, samlede Æg sammen i sit Forklæde, bar dem ind og puttede dem i en Spand med lunkent Vand. Og nu var man ved at stirre sig Øjnene ud af Hovedet; thi se: et Par Æg sank til Bunds; de er ikke befrugtet, sagde Mor. Nogle flød stille rundt. De er raadne, sagde Mor. Men de fleste de vippede og dirrede i Vandet, og dem var der Ællinger i; de kom ud under Anden igen, og et Par Dage efter var der spraaet for de første: et lille Hul var pikket i dem indvendigfra, et gult Næb stak frem med en haard Spids paa Enden, lige en Hakke til det ene Brug at faa Hul. Mor brækkede noget af Skallen, og derinde laa virkelig sammenrullet i Slim og Blod en sprællende og pippende pjaskvaad lille bitte Dunand. Sommetider tog Mor dem ind og gemte dem i en Strømpe eller en Uldtrøje i Bagerovnen i Komfuret, sommetider blev de lagt under Anden igen, og efter en Dags Tid kom Andemor, utilbends, utilgængelig og fuld af hvas Omhu, smaasnakkende ud i Gaarden i Spidsen for en 12-14 gule og sorte Hjerteknusere. De blev gennet ind i et Bur, Havregryn drysset ned paa Ryggene, og strax nimsede de af hinanden og lidt efter hen til Underkoppen med Vand i og Næbbet ned og Næbbet i Sky.

En Uge efter blev de jaget ned i Mergelgraven, den pilebuskkransede, der laa en 5-600 Skridt fra Gaarden. Nu var de allerede saa store, at de skulde leve af »Grøft«, Grutning, malet Korn, iblandet Brændenælder, som Bedstemor plukkede med sine bare Næver og finthakkede paa Hakkebrædtet. 3 Gange om Dagen skulde jeg fodre dem, og det var jo let nok og en Øjenslyst at se dem komme torpedopilende, saa saare de øjnede det hvide Emaillefad. Men et Sisifusmas til indædt at tude over var det at faa dem hjem om Aftenen. Da var Livet dejligt, mente de, Myggene kom frem, nu var det just Tid til at gaa paa Sjøv, skældende og skrigende løb jeg rundt om Dammen, de vilde ikke op, de roede midt ud i det dybe, og fik jeg med Sten og Jordklumper og Pisker i Vandet med Pileris fordrevet dem derfra, søgte de ind under Buskene ved den anden Bred. Man maatte stundom med en haard Lerklump ramme En i Ryggen for at faa den op, og det skete jo, den tog sin Helsot af det. Naar man saa endelig havde dem paa det Element, man selv beherskede, tør jeg nok sige, de blev expederet hjemad med et visst Skub. Ork, hvor de skreg og vraltede og baskede. Men næste Morgen var vi gode Venner igen, og det kneb mig i mine mindre Aar at tilgive

Mor, naar hun svang Øxen over dem om Efteraaret. Naa, jeg lærte selv temmelig tidlig at guillotiner mine Venner uden Samvittighedsnag. Og hvor smagte de! Hele Efteraaret igennem, hver eneste Søndag, stod den paa Andesteg i vort lille Hjem. En And til 4 Personer det var jo lige passende.

Køerne lærte jeg ogsaa tidlig at passe, d. v. s. at flytte og vande dem. Malke behøvede jeg ikke, da Bedstemor klarede Malkningen af dem alle sex-syv, til hun var et Stykke ind i Firserne. Vi havde en gammel skikkelig krumhornet Ko med et tænksomt Blik i de mørke Øjne, Assistentkøen hed hun, fordi hun var købt af Skovassistenten. Jeg tænker tit paa hende og tror, jeg skal møde hende i Himlen. En Dag kom Bedstemor tudbrølende ind. »Hvad er der dog i Vejen,« spurgte Mor. »Nu bliver jeg for gammel,« jamrede Bedstemor; »nu duer jeg ikke til noget mer.« Hun var gaaet ned i Marken for at hente Assistentkøen hjem. Og Køen gik paa sin sædvanlige taalige Maade efter den gamle Kone. Da hun naaede hjem til Møddingen, viste det sig, at Tøjret var knækket, og Køen stod nede i Marken endnu. Det var bare det halve af Tøjret, der uden Ophævelser og Svinkeærinder var sjokket bag efter Bedstemor hjem. Det blev visst hendes sidste Udflugt med Køer. Men næsten fra hele min Barndom har jeg Synet af den raske Kone omkring de Firs, der kommer hjem fra Marken under Aften med to svingende Spande duftende Mælk paa Dragten, som Aaget over Skuldrene kaldtes.

Saadan gik det til, at jeg aldrig blev hjemme i Malkningens Kunst. Jeg kan det, hvis nogen vil have mig til det, men de skal betale mig dyrt for det og kan ikke være tjent med det endda; for jeg maler ikke rent; naar jeg er naaet til sidste Fase, har jeg Krampe i Fingrene, og Sveden staar mig som Springvand ud af alle Porer.

Det var altsaa en Del, jeg ikke duede til. Det sværeste Markarbejde stod Far sig ogsaa ved at holde mig fra. Maaske netop fordi han holdt mig fra det. Han lod ikke gerne nogen røre ved sine Heste, naar han ikke selv var nær. Kom der en Husmand og spurgte, om han kunde laane hans Heste en Dag, fik han uvægerligt til Svar: »Skal du have lavet noget, skal jeg komme selv med Hestene.« Men det laa nu heller ikke for mig. Betroede han mig en enkelt Gang Ringtromlen, mens han selv listede bagind i Brugsen for at faa sig en Bajer, kunde han være nogenlunde tryk for, at jeg havde faaet knækket Stangen paa den, inden hans Tørst var slukket.

Til Høstarbejdet derimod blev jeg efterhaanden ganske flink. Da jeg fik lært at lave Negbaandet, blev det mig en hel Svir at være med til at binde Kornet. Vi havde Aflægger i min Barndom. Et Aar tror jeg, jeg rakte hele vor Høst. Og endnu den Dag i Dag er det mig

en Lystelighed at være med til at køre mit eget Korn i Lade. Det første, jeg blev betroet til, var naturligvis at holde Tømmerne og køre det voxende Læs fra Kornhob til Kornhob. Der var nok at passe. Der skulde nemlig ogsaa rives efter med en Haandrive. Og havde Kornet staaet i Hobe et Stykke Tid, var der Mus under. Dem skulde man jo gerne have hjulpet Hunden med at aflive. Jeg tog dem i Halen og løb til Mergelgraven med dem. En bed mig forsvarligt i Fingeren. En pilede op ad min Strømpe og satte sig i Laar-krogen; hurtigt fik jeg Haanden i Lommen og klemte til. Værre end Musene var mig Byggens Avner. Nederdrægtigt som de kunde klistre sig fast i Uldstrømperne og stikke igennem.

Aarets gevaldigste Dag var Tærskningen. Nu stod Kornet i Hæs ved Hæs, og en Aften kom et rødmalet og gaadefuldt Stykke Amerika rullende i to Stykker med en lang Rem. Næste Morgen vrimlede Gaarden med Folk; en 14-15 Naboer var mødt, og den mindste af Maskinerne tøffede allerede, snart brummede og blæste den anden, det føg med Støv og Avner i Næse, Mund og Øjne — rrrrr sagde den, hvergang den slugte et Neg med sin umættelige Mund. Halmen kom glidende ud af Enden som den mest velordnede Afføring, man endnu havde set, det gamle Loft knagede under Kornsæk paa Kornsæk, der overskyllede det, Mor og Bedstemor havde susende travlt med at lave Mad til saa mange, selv vilde man gerne være alle Vegne og maatte ingen Steder være. I hvert Fald vilde man holde Vagt, naar Forken løftede de sidste Neg af Hæsset, for om der var naaet at komme Rotter.

— Næste Dag var der en underlig udløst Stilhed over alt. Nu florerede Raseriet hos Naboen. Hæssene var væk. De høje gyldne prægtige Hæs. De havde alt for kort en Levetid. Hvor havde man befundet sig paa eengang hyggeligt og højt til Vejrs over al Lollands Fladhed, naar man i Middagstimen, mens alt levende sov, kravlede til Vejrs op ad den svajende Stige og anbragte sig med Benene hængende ned deroppe paa Toppen.

Hyggelig, rolig,
Gud, er din Bolig,
inderlig skøn,

jodlede man, indvendig for ikke at vække Husets Folk.

Kornhæssene — ja, det var Aarets Toppunkt. Det var selve Gaardens flade frugtbare livgivende Jord, der i de Høstdage rejste sig op imod Himlen i en Blanding af Takoffer og Pral. Det var ikke sært, at en lille livsglad Dreng, hvem Døden havde truet saa alvorligt, kunde føle sig ovenpaa, som han sad der paa Toppen af en saadan Dyngge af Mad.

Var jeg ikke til megen Nytte for Far, kunde Mor des bedre regne med mig. Duede jeg ikke til det udendørs, saa skulde jeg min Sandten gøre Gavn indendørs; for der er ingen, der tager Fortræd af at bestille noget. Allerede min første Sommer kunde jeg samle Æg ind. En Dag naaede jeg op paa 18. De arme Høns kunde knap slippe Ægget, inden jeg var

der og nalrede det. Mor var flink til at besvime af Forbavselse over hvert nyt, jeg skaffede til Veje. »Ja,« sagde jeg, »I maa være glade for, I har faaet mig. Hvordan vilde I ellers have faaet fat i alle disse Æg?« »Saa havde vi samlet dem ind paa eengang,« afgjorde Mor lidt brat. Det kunde jeg jo ikke modsige, og altsaa blev jeg fornærmet.

»Han kan godt hjælpe til herinde, fordi han ikke er en Pige,« mente Mor; »det vansyner aldrig nogen at have lært noget.« Hun lod mig tørre af, naar hun vaskede op, hun lod mig støve af, hun lod mig dække Bord og varte op, naar der kom fremmede. Senere paa Regensen og i Præstegaarden uden Husbestyrerinde har jeg været lykkelig for, hvad jeg fik nemmet dengang. De Kræ til Mænd, der ikke engang kan lave sig en Kop Kaffe — det er dog ganske umandigt at være saa hjælpeløs.

Vort Brænde skulde vi jo ogsaa selv tilberede. Jeg fik Lov at køre med Far i Skoven efter Bøgebrænde til Kakkellovnen. Til Komfuret stynede vi Pile. Jeg hjalp Mor med at save; og det blev mig en Bedrift at svinge den store Øxe. Brændet fra de flettede Risgærder knækkedes over Knæet. De dejlige lollandske Pile! de var skønne, og de var nyttige! hvor savner jeg dem nu. Og de var poetiske. I Virkeligheden gik der Bud efter Pan, den Foraarsdag en ældre Kammerat viste En den Kunst at skære sig en Pilefløjte.

Om Sommeren hjalp jeg Mor i Haven. Vi havde 2 Haver, den hjemme og en et Stykke henne i Marken til Kaal, Kartoffler, Rødbeder, Gulerødder. Lollands Jord er jo ikke føjelig over for en Spade. Naar Mors syge Ben gav op, rykkede Bedstemor til Undsætning. Det var et bistert Slid, og jeg led det ikke godt. Men prægtigt var det jo, naar Lønningen indfandt sig, og man paa sine Ture ned at flytte Køer kunde rane sig en Ærtebælg fra de Ærter, man selv havde været med til at skabe i sit Ansigts Sved og sine Hænders Vabler.

Den travleste Tid paa Lolland er Roekampagnen. Alene Navnet — ikke sandt! Og det er en formelig Krig, der bryder løs. Et fremmed Folkefærd, Polakkerne, myldrer ud af Kaserne og indtager Valpladserne. Hakkerne svinges, de skarpslebne Jern hugger i hvidt Kød, Roekød ganske visst, men Klasket lyder ægte nok. De tunge Grebe farer op og ned, ad opkørte Veje rumler Vogne fyldt med Roer saa blege som en Fangetransport og returnerer med det syrlige Affald, Jernbanetog klapper af langs Chausseerne og gennemkrydser Markerne, Mænd og Kvinder udasede og plørede byder sig selv, hvad kun en Krig kan give Kræfter til. Jeg var aldrig med i det Virvar. Mor mente, at paa den Aarstid havde hun Pligt til at holde mig inden Døre saa vidt muligt, og at det sølede, forcerede Slid var ikke noget for mig. Men Roekampagnen var dog en af Rytterne i min Barndoms Liv. Den kastede et

Skær af Rusland over det blide Lolland. Og saa maatte man jo alligevel le og sige: »Nej, vi er her i Danmark. Alt dette bare for Sukkers Skyld!«

Saa har vi snakket om Hverdagslivet derhjemme. Nu trænger der sig 2 Spørgsmaal paa: Hvad med Selskabeligheden? Og endnu mere: Hvad med Kulturen?

Hvem kom der i mit Hjem? Hvad Kammerater havde jeg? Jeg havde ingen. Et Par Nabobørn, Sadelmagerens Anna, Mælkekuskens Johannes, Karetmagerens Svend. Siden kom jo Skolekammeraterne. Men det kneb med at komme paa lige Fod med dem; jeg var »vigtig«, derfor skulde jeg kanøfles; jeg talte Bysprog, det var en utilgivelig Synd. Og jeg vilde dog saa gerne omgaas andre, vilde saa gerne have Selskab; naar der til min Fødselsdag var indbudt en 3-4 af Nabobørnene, gik jeg amok af bare Lykke og fik Skældud, »for han bliver hel vild«.

Saa var det snart bedre at blive bedt ud; der var man da uden Kontrol. Men der var jo en Masse Leveregler at holde ude fra hinanden i det lille Hoved. Man skulde tage Hatten af for de Folk, man mødte paa Vejen. Naar man kom ind i Stuen, skulde man begynde med at hilse fra Far og Mor. Man maatte kun tage een Kage. Og man skulde sige Farvel og Tak for i Dag, naar man gik. Hvis man var ude med Far og Mor, maatte man ikke rette paa dem, selv om de kom til at sige noget forkert. Og man maatte aldrig blande sig i de Voxnes Samtale. Engang jeg var til Selskab hos Johan Munk og havde faaet Lov at spise med ved Bordet, sad de og talte om, at i gamle Dage brugte man Spindelvæv til at lægge paa Saar. Det interesserede mig saadan, at jeg højlydt udrød: Det var rigtignok en grov Urenlighed. Der blev saa stille i Stuen, og jeg blev sparket eftertrykkeligt over Benene under Bordet af Far.

Mellem Skolekammeraterne var det værste, at jeg havde det Bymaal at trækkes med. Altid skulde de vrænge ad mig. Og saa havde de fundet et pinefuldt Øgenavn til mig: Præsti'. Hvor jeg gik og stod, saa hed jeg Præsti'. Nej holdt, der kommer Præsti'! Ska' vinne spørre Præsti'. Nej, dær vil vinne haa Præsti' med. Det gik dem dog ikke bedre end Englænderne med deres V-Kampagne: Tyskerne huggede Bogstavet fra dem. Jeg huggede Øgenavnet fra Plageaanderne. Da jeg længe havde fortvivlet for mig selv over det evige Drilleri, fandt jeg paa en Løsning: Goddag, sagde jeg, her kommer Præsten! gør I ikke Plads for Præsten? I maa gaa til Side, saa Præsten kan komme først til Bords. De tabte helt Snøvsen over det, og i Løbet af en Maanedes Tid var det virkelig lykkedes mig fuldstændig at sejle Øgenavnet i Sænk.

Men Drill og Knubs faldt der stadig af til mig. »Han er aparte; han skal kanøfles,« citerede Wested. Jeg ved ikke, hvor aparte jeg var, men jeg fik sande, at Loppen hos H. C. Andersen har en Del Ret: Krop skal der til. Men ogsaa I. C. Christensen har Ret: Aand er Magt. Disse store Dreng, der var saa kaalhøgne over mig, blev mærkeligt tamme, naar det nærmede sig Tiden, da vi skulde hjem fra Selskabet. Forklaringen var den simple, at det gjaldt om at faa mig til at følge dem hjem. Der var en Aften, en af dem næsten havde været

hjemme, da kom der noget stort hvidt flyvende imod ham og truede ad ham. Det viste sig næste Morgen, at det var Vasketøj, der hang til Tørre, men en anden Gang kunde det jo være noget andet. Der var ogsaa en, der havde oplevet en mørk Aften, at en mægtig høj Skikkelse pludselig voxede op af Jorden foran ham; det viste sig at være en Gardist paa Orlov, der havde været nede i Grøften i et naturligt Ærinde, men som sagt en anden Gang kunde det være en anden Ting. Det var ikke til at vide, hvad der var ude i Mørket.

Ud for Jens Niensens Gaard — ja ja, det var endda et Stykke fra den, dér var der en Bysjøvl, ¶: Gadekær. I den Bysjøvl havde Ejnars Mor, en Morgen hun gik til Skole, set et Ansigt. Det viste sig, at en stakkels aandsvag Pige havde druknet sig der den Nat. Det var nu 20 Aar siden; det havde været uhyggeligt nok for Ejnars Mor, men det var meget uhyggeligere for Ejnar, hvis hun nu flød der en Nat igen. I Visen om Hjalmar og Hulda hørte vi jo i sidste Vers, hvordan de to Elskende mødtes i Maaneskin paa Højen Midnat efter Midnat længe efter, at de var dræbt.

Højmodig og nydende mit Højmod og svært tilpas med at være den, hvis Tur det nu var til at være ovenpaa, traskede jeg saa ved Siden af en af de Bengler, der havde gjort mig første Halvdel af Gildet surt nok. Nu snakkede vi kammeratligt og fortroligt sammen, og jeg slap ikke min Protegé, før jeg havde hørt hans Bryggersdør lukke sig efter ham. Selvfølgelig gik jeg ikke med ind. Forældrene maatte ikke ane noget om deres Afkoms Mangel paa Mandshjerte. Saa tiltraadte jeg min Hjemtur alene. Jeg anede ikke, hvad Frygt var. Stod der ikke i Salmen:

Altid frejdig, naar du gaar
Veje, Gud tør kende.

Og den Vej oppe fra Vejleby og til Opagerskov den vidste jeg, Gud turde kende. Altsaa kunde jeg være frejdig, og saa var jeg frejdig. Ingen af Muhammeds prædestinationsbeskyttede Soldater kan have rykket i Felten med større Tryghed end den, der fyldte mit Sind, som jeg der marcherede af Sted i Mørket, skærmet af Gud.

Karetmagerens Svend var det mest interessant at besøge. Desværre indtraf det gerne paa et eller andet Tidspunkt under Besøget, at han af sin Mor eller Far fik en Endefuld, mens jeg med rullende Øjne saa til. Saa kravlede han ned i Bunden af de store Brædestabler, der var stillet i Firkant med Hul i Midten; der sad han og snøftede og havde næsten altid haft Held til under Blusen at rapse sig nogle Smaakager med derind til at trøste sig paa. Naar det sved knap saa slemt i Halen mer, steg han atter op og ud, og saa begyndte Legen, hvor den slap. Jeg har ofte senere grubliseret over, hvad Drengen dog fik de Bank for, og er naaet til det Resultat, at de blev serveret af Hensyn til mig, for at jeg kunde se, hvordan en Dreng havde godt af at blive behandlet.

Uden for Værkstedet gik der en Grøft halvfuld af Vand. Den var det selvfølgelig uomgængelig nødvendigt at hoppe frem og tilbage over saa mange Gange, til man plumpede i den. Nu var gode Raad dyre. Det maatte jo ikke opdages af Uvedkommende, at Støvler

og Strømper var Pjask. Altsaa snøredes hastigt Støvlerne af og tømtes for Vand og fyldtes i Stedet med Amæl; ogsaa Strømperne blev smurt med et Lag af Vejstøvets hvide Pulver. Saa havde det hele et bestikkende tørt Udseende Maaske vi ogsaa i denne Begivenhed kan finde en medvirkende Aarsag til Klapsene.

Laa jeg syg, var Svend flink til at komme og besøge mig. En hel Eftermiddag kunde han sidde ved min Seng og snakke Knold og Tot og Mester Graa. Hvor frydede vi os især over Vitserne, som naar Inspektør Smæk gav dem Smæk for Skillingen. At nogen kunde være saa begavet at finde paa saa sjove Ordspil! De blev gentaget i Skolen og fyret af under al Slags Leg. Men saa var det engang, vi legede Skærslippere, da kom Aanden uventet over Johannes Smed, og han kvad:

Her slibes Knive, her slibes Saxe.
Her drikkes danske Snapse.

Det vakte enorm Jubel, ikke mindst hos Digteren selv. Mig skar det grufuldt i Ørerne, at Rimet ikke var uaddeleligt. Men et Forsøg paa at retlede Folkets Smag, mødtes med Utak, og jeg trak mig ind i mig selv.

Sammen med Mælkekuskens fregnede Johannes, der var to Aar yngre end jeg, gjorde jeg den Opdagelse, at Tændstikker er en kildsk Opfindelse, der strækker sig langt videre end til prosaisk Nyttebrug. Det var en Guds Beskærmelse, at jeg ikke fik lønnet de gode Folk, der tog mig i deres Hus, med at svide det af over Hovedet paa dem. I upaaagtede Stunder lod vi Baalene flamme, hvor der var Lejlighed til det, det vil bare sige, hvor Materiale forefandtes. Jeg kan endnu blive hed og kold ned ad Ryggen, naar jeg tænker paa det, og er der noget, jeg indprenter mine egne Børn, saa er det, at Hans Majestæt Kongen har personlig forbudt Børn to Ting: at lege med Tændstikker og at færdes paa Skinnerne.

En Sommerdag, da Hovedrenden var knastør, sad Johannes og jeg nede paa Bunden af den lejret omkring et knitrende Baal, hvis Røg løftede sig over de flade Agre og fortalte den pløjende Peter Munk, at Stenalderen var blevet genindført i hans umiddelbare Nærhed. Midt i vor glødende Salighed hørte vi et Brøl over vore Hoveder. »Hvad gør vi?« hviskede Johannes — »Vi maa — vi maa lade, som om vi er gaaet herved, fordi vi skulde for os selv. Knap Buxerne ned.« Hurtigt fulgte vi begge Ideen og sad øjensynligt sagligt optagne af denne nødvendige Akt, da Fars ildrøde Hovede jehovask skød frem af Himlen over os. Da begreb vi, at her var kun een Mulighed for Redning, og det var Flugt. Med Buxerne om Hælene væltede vi over hinanden i Panik ned gennem Grøften. Det maa have været en stærkt tilskyndende Udsigt for Far, der stod med et Ris i Haanden, men foreløbig havde han nok at gøre med at slukke det forladte Baal. Og da han kom hjem ved Fyraften, var som sædvanlig Hidsigheden forlængst løbet af ham, og jeg lovede jo Bod og Bedring.

Saadan gaar det i Verden: naar man har fortjent Klø, slipper man, og naar man er uskyldig, faar man. Et Aar havde vi Tjenestekarl, og han blev sendt til Hersø med en Kvie. Hersø — hvad er det for noget? Det skal jeg fortælle Dem. Og nu falder det mig pludselig ind, at jeg engang i Realklassen har skrevet en Stil, hvor Sceneriet var henlagt netop til Hersø:

Beskriv en eller anden bekendt Egn.

Da jeg for et Par Aar siden aflagde et Besøg hos min gamle Ven og Skolekammerat, Lars Peter Pedersen, hvis Forældre er bosiddende paa Hørsø ved Rødby Fjord, kom jeg til at overvære et Natursyn, som jeg sikkert sent vil glemme.

Det var midt i en kold Vinterdag, at jeg kom derud for at slaa en Sladder af med Lars Peter om gamle Tider, men fik at vide af hans Fader, som for Resten bød mig hjerteligt Velkommen, at han for ca. to Timer siden var løbet ned mod Isen med Skøjterne i Haanden, og at der nu begyndte at blive Fare for ham, da det trak foruroligende op i Vejret. Kl. ca. to var han endnu ikke til at opdage, hvilket vil sige, at han havde været borte i hele fire Timer. Hans Fader, hans Moder og jeg gik nu ned til Fjorden, ude af os selv af Angst og Uvished; vi var endnu ikke komne helt derved, da der lød et drønende Brag, og da jeg forfærdet stirrede omkring, laa Egnen foran mig, som jeg vil beskrive den nu.

Foran mig kom Bølgerne væltende frem, skumhvide og frygtelige; paa Toppene bar de mægtige Isflader, som de af og til klaskede mod hverandre, saa Stykkerne fløj omkring, mens frygtelige, klirrende Lyde lod sig høre; en Gang imellem kom der et underligt Brum, der lød som om Fjorden derude vaandede sig i Smerte; højt over det hele lød en Maages stadige Skrig, mens selve Fuglen paa sine prægtige, hvide Vinger svævede stolt og kongeligt deroppe; stadig dalede Snefnuggene ned i tætte Flokke og gjorde alt omkring os graalighvidt.

Til højre for mig drejede en gammel Vejrmølle højtideligt sine fem Vinger rundt, mens en stor, graa Krage lod sine hæse Skrig tone fra en Busk, hvis mange Grene svajede hid og did for den hylende Storms voldsomme Styrke. Længere tilbage saas en Rad Piletræer; de svajede ogsaa frem og tilbage, knagede voldsomt, sank helt ned og hævedes atter. Endnu længere borte løb et stakkels Faar rundt og brægede ynkeligt — og saa opløstes alt i et rygende og flygende Virvar af Sneflokke.

Bag mig laa alle de mægtige Snemarker vidt udstrakt; kun hist og her ragede en enkelt Busk op; langt borte saas nogle mørke Pletter: Gaardene i Korterup. Det var det eneste, som var at se til denne Side med Undtagelse af de umaadelige Mængder af Snefnug, som overalt dansede rundt for vore Øjne.

Til venstre Side saas de to eneste Huse, som ligger derude paa Hørsø, nemlig: min gode Værts og hans Nabos. Ved hvert Hus ragede en tre-fire mægtige Pile op; de stod for det meste i Læ, saa Sneen fik Tid til at lejre sig paa Grenene, før der kom et Vindpust, som rystede dem saadan, at den faldt ned i mægtige Driver, og det saa ud, som om et prægtigt, hvidligt Tæppe sænkedes langsomt ned for Skuepladsen; saa for Blikket videre over Snemarker, udover de sydende Bølger, som for et Øjeblik siden havde brudt den Hersker, der før tæmmede dem med sin knugende Styrke — videre for Blikket, indtil det endelig standsedes af en mægtig Snepyramide, som ved nærmere Eftersyn dog viste sig at være Vejleby Kirke.

Over os hang Skyerne truende og sorte; det var, som om de vilde sige mig, at jeg aldrig mere skulde faa min gamle Ven at se; underlig forrevne og uforanderlige hang de og blev ved at hænge paa samme Sted, skønt Stormen hvinede hernede.

Der blev lagt en Haand paa min Skulder: det var Lars Peter.

»Gud ske Lov!« raabte vi tre, der stod og ventede. »Velkommen!« skreg han. »Lad os nu gaa hjem, faa lidt tørre Klæder paa og faa at vide, hvorfor han er levende endnu, og saa til sidst nyde en Kop varm Kaffe,« foreslog hans Fader; og det var vi alle enige om var bedst.

Kaj Munk.

Saadan kunde der altsaa se ud derude ved Vintertid. Tiest kom vi der kun om Sommeren. Vi ejede jo et Par Tønder Land derude, og det var nogle af de herligste Ture i min Barndom, naar hele Familien blev læsset paa den store Vogn og kørte derud for at høste Hø. Det var jo en helt anden Verden. Der lugtede af Salt, der blinkede af Vand, der løb Fugle, man ikke kendte, der kunde man kaste sig i Høet, beruset af dets Duft, og hvile sig og sparke med Benene mod Himlen, som var allevegne herude, hverken klemt inde af Gaarde eller Haver eller Piletræer. Nu var det, jeg vilde fortælle, at vi skulde have en Kvie drevet derud. Hans Rommelhoff, Karlen, og jeg og Kvien vandrede altsaa ud i Eventyret, vi fik afleveret den til Teodor og drev saa ned til Vandet; dér var der en Vindmølle, og foran den en Grøft paa Nippet til at løbe tør og — piskende fuld af Fisk. Vi blev begge to besatte, sprang ned og greb til med de bare Næver og halede paa Land og fandt ogsaa en Avis, saa vi en Times Tid senere var paa Vej hjemad med en overdaadig Fangst. Naar da, der vilde blive Glæde. Jo, jeg skal love for det. Far og Mor løb ude paa Vejen og kigede efter os, begge paa Kogepunktet af Angst over, at vi blev saa længe væk. Endog Hans fik en over Nakken, og jeg fik flere, og da vi spiste Fiskene til Aftensmad, var der trykket Luft i Lokalet, og de smagte baade af Øretæver og Mudder.

Samme Hans Rommelhoff var min første begærlige Tilhører. Naar vi var i Marken sammen, vilde han, jeg skulde fortælle ham om de Bøger, jeg havde læst. Det gjorde jeg saadan, at jeg digtede det meste selv. Det værste var, at jeg ikke kunde huske Navnene paa mine egne Hovedpersoner fra den ene Gang til den anden. Jeg maatte da gribe til Forklaringer som: »Nu er vi naaet til et Vendepunkt i Heltens Liv, hvor han selv følte det naturligt, at han skiftede Navn. Han kaldte sig fra nu af Makandi.« »Hvad var det nu, han hed i Gaar? jeg har glemt det,« spurgte Hans med et Sideblik. Nu kneb det. Men havde ogsaa han glemt det, maatte man jo kunne stikke ham et Navn ud. »Det var jo — Grifon,« oplyste man. »Gu' var det ej —,« sagde Hans og vilde sige noget mere, men var sød nok og klog nok til at sluge noget og saa slaa ud med Pisken: »Skidt med det! klø saa paa med ham her Manandi eller hvad Fa'en det var!«

X

HVOR glædede jeg mig, naar der skulde komme fremmede derhjemme! Tiest var det jo bare Naboerne. Men selv det var festligt. Mor brasede i Køkkenet, jeg dækkede Bord, og der var tændt Ild i den lille Stue med de fine Møbler og Gulvtæppet med en Kronhjort paa. Spændingen gav sig altid Udslag i, at Far og Mor i sidste Øjeblik blev Uvenner. Ligesom naar de skulde til Selskab. Det kritiske Sekund var, naar Mor skulde hjælpe Far i Kravetøjet. »Du kvæler mig jo, Marie,« stønnede han. Mors arbejdsgrovede Finger hersede mod hans Strube med Kraveknappen, der skulde presses igennem Flippen. Bagefter skyndede han paa hende, altid nervøs for at komme for sent af Sted. »Resolver dig nu, Marie!« Til sidst gav han op, satte sig i en Stol og forsøgte at slide Flippen af sig: »Jeg bliver hjemme. Jeg skal ingen Steder hen paa denne Tid af Natten.« Saa var Mor endelig færdig. Og de gik. Aftenen forløb med en sagtmodig Whist. Det højeste, jeg ved, Far tabte eller vandt saadan en Aften, var en 1½ Kr.s Penge. Havde han sat saa svimlende et Beløb over Styr, var Mor vanskelig hele næste Formiddag.

Om Sommeren kunde det ske, at vi fik Besøg af fine Folk, d. e. Byfolk. Mors Bror lille bitte Onkel Rasmus med høje omfangsrige Tante Hertha kom kørende i egen Vognmandsbefordring. Sommetider var der dækket Bord i Haven. Kom de uventet, tog Far sin Bøsse og gik ned og skød en Hanekylling mellem Ribsbuskene. Jeg for rundt med Tallerkener og Glas og var i den syvende Himmel. Ved Afrejsen vankede der en 25 Øre i Drikkepenge. Saa var man Millionær.

En Dag sad der inde i den lille Stue en Dame, da jeg kom hjem. Jeg kunde med det samme se paa hende, at det var Tante Anna. Det var Mors Ansigt, men fyldigere, finere, ukendt med Smerter og mærkelig tvetydigt. Jeg blev ved at stirre paa hende. Jeg syntes, det var interessant, at Mor fandtes i en helt anden Udgave.

En anden Gang sad der en ældre Herre fra Nakskov med Frue og to Døtre fra København. Der mumledes om, at den ene af Døtrene var avanceret til noget saa fornemt som at være Model for en Maler. Maleren var ogsaa med. Han havde slanke nervøse Haanded. Damerne var meget interesserede i mig. »Hvor ser han dog god ud!« nikkede de til hinanden og smilede til mig. Jeg stillede mig op ad Døren, saa de rigtig kunde se mig, og stod

der længe og saa god ud. Den gamle Herre havde i Brugsforeningen købt en stor Servalatpølse. Da de bød Farvel, anbragte han den et Stykke under Vesten og vuggede med den i Haanden og lo polisk til Damerne, der lod, som de ikke saa det. Jeg stod og syntes, det var en mærkelig Opførsel over for en Servalatpølse.

Vore nærmeste Naboer var Niels Skrædder og hans Husbestyrerinde Signe Paaske. De boede i et gammelt Hus lige klods op ad os. Paa Skrædderens Dige voxede Aarets første Martsvioler. Ogsaa *deres* Hus var omskygget af brede Kastanier. Hvor listede jeg gerne i Mørkningen hen til de to gamle Mennesker! Ilden lyste hyggeligt i Kakkelovnen, og Æblerne spruttede. Og saa kunde man snakke saa godt med dem. Om Bynyt. Og om Jesus. Og om hvad der stod i Avisen. Af og til var de forrygende Uvenner med Far. Saa kom der Avertissement i Avisen, om at

Høns, der træffes paa mine Jorder, vil blive skudt.

P. Munk,

Opager.

Saa maatte Niels Skrædder til at hegne, og Far maatte betale Annoncen, og saa blev de gode Venner igen, og Hegnet gik i Stykker, og Hønsene kom som før.

Signe Berthelsen sad Enke i den ensomt beliggende Berthelgaard. Den gamle grove Kone var en sjældent oprigtig Kristen. Jeg besøgte hende som Barn og i mine Ferier som Student og havde altid Udbytte af det. Hun havde den blandt Kristne ejendommelige Opfattelse, at man skulde gøre Alvor af sin Kristendom. »Føj! vi maa ikke snakke ondt om nogen,« sagde Signe, og hun gjorde det heller ikke, skønt det kneb at holde sig. »Føj, vi syndede i vor Ungdom!« misbilligede hun sig selv; »vi laa i Stubbene; det var forkert.«

Hun havde været gift med Rasmus, der var noget brøsig. Engang skulde han passe et Spædbarn, der skreg i Sky. »Snak dog lidt til Barnet, Rasmus!« Rasmus (med Tordenmæle): »Hvad skal jeg saa sige?« — »Du kan sige: Dydyt, min Lille.« Rasmus (med Tordenmæle): »Dydyt, min Lille!« Saa vrælede Barnet i vilden Sky.

Nu boede Signe alene med 3 Ulvespidser i den øde Gaard. Jorden var forpagtet ud. Spurgte man hende, om hun aldrig om Natten var bange, svarede hun: »Jeg har jo Vorherre og mine Hunde.«

Da Madam Cripschöt laa for Døden, gik Signe om for at omvende hende. Hun satte sig ved hendes Seng og sagde: »Madam Cripschöt, du kan ikke dø, som du er.« Den dødsyge Kone sendte hende et olmt Blik og svarede: »Det skal jeg F. g. m. vise dig, jeg kan.« Jeg er bange for, hun holdt Ord.

Signe Berthelsen havde en Søn, der hængte sig i sin Gaard et Par Mil fra sin Mor. Den Nat hørte hun det banke paa sin Rude. Han kom somme-tider hjem til hende om Natten, for han var menneskesky, saa hun troede, det var ham. Men da der ikke skete mere, lagde hun sig til Ro. Da bankede det igen. Hun raabte: »Er det dig, Vilhelm?« men ingen svarede. En Rædsel kom over hende. Hun satte sig op i Sengen (»for jeg kan ikke ligge paa Knæ mer, det er jeg for gammel og før og stiv til, men jeg tror ikke, Vorherre regner mig det til Last«) og bad til Gud for sin Søn. De to Bankninger udlagde hun saadan over for mig: »Første Gang det har været, da han gik ud med Strikken. Da har hans Sjæl faaet Lov til at ile hjem til mig om Hjælp. Havde jeg bedt dengang, var det ikke sket. Anden Gang var, da han allerede hængte. Da fik hans Sjæl Lov til at prøve en Gang til, før det var for sent. Og takket være, jeg da skyndte mig at bede, har jeg nok faaet Sjælen løs af den Ondes Magt, inden han kom af Sted til Helvede med ham.« De Hellige led ikke saa godt, at hun vovede at regne med anden Udgang end Fortabelsen for sin Søn. Jeg var paa den Tid saa stor, at Skepsis var faret i mig. Derfor spurgte jeg: »Var det nu samme Nat, han døde, du hørte de to Bank paa Ruden?« Dertil svarede hun overraskende: »Det tror jeg nok: samme Nat eller højst et Par Nætter efter.« Jeg kom til at smile, men skottede alligevel ud i Mørket under de susende Pile, der hældede sig ind over Huset.

Af alle dem, der kom hos os, var Anton Nielsen maaske den, der gjorde dybest Indtryk paa mig i Begyndelsen. Anton Nielsen var en undersætsig, kraftigt bygget Mand, der talte et rullende og huggende Sprog, hvoraf man lidet forstod. Han bar over Skuldrene to Byldter Uldtøj og kaldtes for Hosejyden. Naar han sad og lo og snakkede og spiste og — til min Mors Fortrydelse — selv hentede den blaa paa Ilden og skænkede sig Kaffe, betragtede jeg ham i Afstand med nyfigen Gru. Der var et Spørgsmaal, der brændte mig paa Læben, men jeg turde ikke stille ham det. Til sidst maatte jeg have Bedstemor til Hjælp: »Bedstemor, kan du da ikke spørge ham, hvordan de dog kunde nænne til at korsfæste Jesus?« Bedstemor tænkte sig om: »Jamen det har han da'ne vaaren med til.« »Nej, det ved jeg nok, Bedstemor, men det var jo da hans Landsmænd, det var jo Jøderne.« »Ja vel saa,« sagde Bedstemor en Smule usikker, »men Anton Nielsen han hører nu til Jyderne; jeg tror enne, det er det samme.« Der gik en Praas op for mig, og fra det Øjeblik af var Interessen for min Hosejyde fuldstændigt forduftet.

Mine bedste Venner var nok alligevel mine 2 kære gamle Bedstemødre, Stine Kølles ude paa Gaarden og Trine Munk hos os. Stine Kølles laa nu mest i Sengen, naar man kom derud. Hun var saa kær og stille, tog Ens smaa kolde Fingre og trillede dem Hede til i sine valne, sengevarme Hænder. Sommetider havde man Kaffe med ud til hende i en Flaske.

Det var ikke velset; derfor laasede man Døren, mens hun drak. Midt under det hele kom Svigerdatteren brasende og fandt en lukket Dør. Kaffen kom hurtigt til Side, og Døren blev lukket op for Konen i Huset. Hun stirrede noget inkvisitorisk paa En og gik hen og følte paa en lille brun Plet paa Lagenet. Men man holdt sig stiv, saa hun ikke turde spørge. Det var en af mine første Sejre i den Slags Fægtninger.

Den første Gang jeg gik derud alene, gik min ene Træsko fast i Vejens Lerdynd. Jeg kunde ikke hale den op, og pludselig slog det mig med Rædsel, at der var visst nogen, der holdt fast paa den nedenunder. Jeg styrtede rædselskrigende ned til Gaarden gennem Pløret paa een Træsko og een Hosesok. Men Onkel Kølle trøstede mig, fik Træskoen hentet og Sokken tørret. Han var mageløs god ved mig, den Onkel Kølle. Han forkælede mig mere end sine egne 4 Børn. Han købte mekanisk Legetøj til mig i Brugsforeningen, en Mand, der kunde trækkes op og saa trille hen over Bordet med en Hjulbør, han forærede mig Godter og passiarede med mig som en jævnaldrende. Hvor holdt jeg dog meget af Onkel Kølle! Saa blev han og Mor Uvenner, og næste Gang jeg saa ham, var mange Aar efter, da jeg var Præst, og han laa gul og mager og døende af Kræft. Jeg bad en Bøn med ham og naaede at faa sagt ham Tak for hans Godhed mod den lille forældreløse Dreng.

Naar jeg gik ude fra Bedstemor Kølle, knugede jeg gerne en 10-Øre i Haanden. Men Livet skal jo helst byde paa Spænding, og vil det ikke, maa man lave sig noget selv. Saa lukkede jeg Øjnene og smed 10-Øren i Græsset og skulde jo saa finde den igen. Det lykkedes 10 Gange og slog naturligvis fejl ellefte. Jeg spurgte Mælkebøtter og Tusindfryd og alle de andre Beboere paa Skovvolden, men de stod bare ret op og ned og vilde ikke vide Besked. I sort Humør opgav jeg Efterforskningen. Da stødte jeg paa en gammel hullet Galoche. Jeg tænkte, det kunde dog være, det var Lykkens Galoche, og stak Taaen ind i den og ønskede at finde min bortkomne Mønt. Men saa let skal det nu heller ikke gaa i Verden. 10-Øren var og blev væk.

Bedstemor Trine gav mig ingen Penge, for hun ejede ikke en 2-Øre. Men hun gav mig hele sit gamle glade varme Hjerte. Hun sang for mig:

Man hør' sig mangen en at sove
sig Lykken til i Lotteri;
jeg tror, Morlille, vi vil vove
en Dalers Penge med deri.

Ja, saa sandt som vi kan vindde
og faa de mange Tusinde,
saa skulde Pokker mere spindde.
Men nu begyndte Knud at le.

Knud letted paa sin brogede Hue:
 Jeg tror, Kællingen hun er blø'.
 Tror du, du skal være Frue
 og sidde her med Haand i Skø'?

Du skal ikke faa en Skilling,
 ihvor mangan Daler vi end faar,
 men smukt blive ved din Bestilling
 med at rokke, karte ved dit Laar.

— — —

— Se nu, hvor de bid's og de slaas om de Penge,
 som de dog hverken har eller faar.

Og hun fortalte mig Historier fra gamle Dage. Da gik det baade surt og lystigt til. Bedstemor var Datter af en Høker. Det kunde ske, at Kaffen slap op i Forretningen. Saa blev Barnet sendt de 1½ Mil til Maribo efter en ny Forsyning paa ¼ Hendes Søster var gift med Hermaa'i', hvilket betyder, at Manden hed Herman. Hvorfor det Fornavn ene af alle skulde udtales med efterhængt bestemt Kendeord, er mig en Gaade den Dag i Dag. Hermaa'i' var noget ridderlig anlagt mod sin Kone. Naar Butiksklokken ringede, sagde han altid: »La' mig, Marie!« og begyndte at vende og dreje sig i Lænestolen for at komme op, saa Marie var inde og havde fuldført Expeditionen, inden den galante Ægtemand var kommet paa Benene. Bedstemor kunde spille hele Scenen noget saa storartet igennem.

Hendes anden Søster var gift med Jeppe, der havde været i Kongens Klæder og dér lært Levemaade. Naar han var fuld, yndede han at promenere paa Landevejen i bar Skjorte. »Gaa nu ind i Seng med dig,« raadede Hermaa'i' sin Svoger, hvortil denne svarede: »Vil du have en Duel?« Saa løftede Hermaa'i' Skjorten paa ham og gav ham et Klask bagi. Da saa Jeppe saaret paa det Hoved af en Svoger og spurgte med Højhed: »Kalder du det en Duel?« —

Bedstemor havde lært af sin Far, at man skulde være god mod Dyrene. Det var daarligt nok, hun kunde nænne at jage Katten ud, naar den besteg Bordet for at labe Fløde. »De har Klæderne, de er om sig for Føden, sagde min Far altid,« citerede hun som Summen af hans Livsvisdom. Hun havde et Hjerte af Guld over for alle, undtagen hvis de traadte hendes egne for nær. Om det var Degn eller Arbejdskarl, hos hende var der ikke Persons Anseelse. Hun ventede, til deres onde Skæbne ved en eller anden Lejlighed førte dem forbi vort Hus. Naar hun saa dem komme ned ad Vejen, tog hun Vand og glattede sit Haar, skiftede Forklæde, strøg sig med den flade Haand eengang ned over Maven, og saa var hun oprustet. »Goddag, hvad er det, du har sagt om Kaj? Det var bedre, du passede lidt paa dine egne Børn. Naar du har saa mange, saa kan du have nok at gøre dér. Der var en forleden Dag, der spurgte om Vej op til dig. Saa sagde jeg: Nu skal du bare følge Vejen, til du kommer til et Sted, hvor der sidder nogle Børn ude i Haven og løser Bukser med hver sin Mellemmad i Haanden, saa er det der.« — Den Lærer, Far havde gaaet hos, blev grebet i Krebsen en Søndag, han havde været til Alters: »Jeg synes, Petter klager over, han faar

for mange Tæsk i Skolen. Det er kun rimeligt, at de skyldige straffes. Men saa skal de, der sikrer sig mer Brænde fra Herskabet, end der tilkommer dem, saa skal de ogsaa meldes og have deres Straf. —«

Naar der var et forældreløst Barn etsteds, havde Bedstemor naturligtvis ikke kunnet lade være med at tage det til sig. Da Jordemoderen døde og efterlod sig en Johannes, fandt han Asyl hos Trine. »Ha kom ju renje hæerner. Va sku jæ saa jørre?« Nu var det hendes Stolthed, at han var Storkøbmand i Amerika. — Der var ogsaa en Pige, Hanne, der fik Tilhold hos hende nogle Aar. Af politisk Overbevisning var Bedstemor Venstremand, for »dengang Venstre kom til Magten, da fik jeg 8 Rigsdaler til Hanne.«

Havde man Problemer af nogen Art, var Bedstemor den sikreste at henvende sig til. »Hvordan kan man dog kende Forskel paa Piger og Dreng, naar de er helt smaa, Bedstemor?« »Ja — jo — ja — jo, det kan man nok, naar man er vant til det. Jeg kan da huske, jeg kom ned til Rasmus Berthels, da Tvillingerne lige var født og laa sammen i Vuggen; men jeg kunde da ligegodt strax se, hvad for en der var Drengen.« »Det var jo frygteligt, hvis de tog fejl, og det sidenhen viste sig, at en Pige blev til en Mand.« »Jamen det har man aldrig hørt om. Det plejer at gaa helt nemt. Saadan var det engang —« Og saa kom der en Historie, fortalt med Mimik og Pauser og Stemmeføring og smaa Kraftudtryk, saa man ganske glemte, hvad det var, man havde spurgt om.

Da jeg var en 11 Aar gammel, brød Mors syge Ben op igen, og denne Gang slap hun næppe for at faa det sat af, mente man. Men Mor havde fundet Stabslæge v. Harten, der sagdes hellere at ville se Folk som Lig end som Krøblinge. Ikke, at han tog med Fløjls hænder paa Patienterne. Mor fortalte, at han kunde komme og staa bøjet over det brændende og vædskende Ben og pludselig jage en Kniv ind i det med Udbruddet: »Nu er det dér! Nu er det dér!« Hun bed de frygtelige Smerter i sig, for hun var fuld af Tillid til Manden og betragtede det som uden for al Tvivl, at det var Gud, der havde ført hende netop til ham.

Stabslægen skuffede da heller ikke Mors Tro. Ved haardhændede Operationer reddede han Benet, som efterhaanden ikke mere var et Ben af Kød og Knokkel, men et Ben af Brusk med lægte Huller saa dybe, at man kunde stikke en Tommelfinger et Stykke derind.

Mor var ham grænseløst taknemmelig, og til hver Mortensdag sendte hun ham to fede Ænder lige til hans Død over 20 Aar senere. Jeg skulde ind og besøge hende paa Hospitalet. Det var jo frygteligt spændende at skulle rejse til København, oven i Købet alene.

Uheldigtvis traf det sig saadan, at vi skulde have Provstevisitats, og Wested vilde nødig undvære mig ved den Lejlighed. Det var gamle Provst Jensen, min rigtige Mors Præst fra Maribo, der kom. Han talte med os om den fortabte Søns Hjemkomst. »Naa, lille Børn, hvad vilde han saa sige til sin Far, naar han kom hjem?« Mumle- og Raabekor: »Fader, jeg har syndet mod Himlen og mod dig og er ikke længer værd at kaldes din Søn; men lad mig være som en af dine Daglejere.« »Ja, det er rigtigt, Børn. Og saa stod han op fra Svinene og drog hjem, og Faderen saa ham komme langt borte og løb ham i Møde, og hvad sagde

Sønnen saa?» Mumle- og Raabekor: »Fader, jeg har syndet imod Himlen og mod dig, og jeg er ikke værd at kaldes din Søn. Men lad mig være som en af dine Daglejere.« »Nej, lille Børn, det er ikke rigtigt. Det sidste fik han ikke med. Og hvorfor tror I ikke?«

Taushed.

»Det skal jeg, sige jer. Det var, fordi der strømmede ham en saadan Tilgivelse og Kærlighed i Møde fra Faderen, at han forstod, der ikke kunde være Tale om, at han fik Lov at være andet derhjemme end Søn.«

Aarene gik, og min Skæbne magede det saa, at da jeg blev holdt i Realskole i Maribo i 14-Aars-Alderen, kom jeg til at gaa til Præst hos Provst Jensen. En Dag sad han og vippede som sædvanlig paa Bordet og gennemgik med os den fortabte Søn: »Hvad var det saa, Børn, han vilde sige til sin Far, naar han kom hjem?« Mumle- og Raabekor: »Fader, jeg har syndet imod Himlen og over for dig og er ikke længere værd at kaldes din Søn. Men maa jeg være som en af dine Daglejere?« »Ja, det er rigtigt, Børn. Og da han saa var naaet til Hjemmet, og Faderen løb ham i Møde, hvad sagde han saa?« Mumle- og Raabekor: »Fader, jeg har syndet imod Himlen og imod dig og er ikke længere værd at kaldes din Søn. Men maa jeg være som en af dine Daglejere?«

»Nej, lille Børn, det er ikke rigtigt. Det sidste, det med Daglejere, fik han ikke med. Og hvorfor tror I ikke?«

Pause. Saa aabnede Provsten Munden — Og saa sagde *jeg*: »Jeg tænker, det var, fordi han kunde mærke, der strømmede ham en saadan Tilgivelse og Kærlighed i Møde fra Faderen, at han forstod, der ikke kunde være Tale om, at han fik Lov at være andet derhjemme end Søn.«

Den gamle Provst var snurret om imod mig. Hans Øjne blev store og lysende: »Det var godt, Kaj Petersen, det var sandelig godt, min Ven, det var saa godt, som om det var mine egne Ord.«

Og jeg holdt Masken.

Efter Provstvisitatsen drog jeg saa til København. Det var Albertiaaret, og Mor fortalte, at selv paa Hospitalet blev der et saadant Røre paa Afsløringsdagen, at de Syge stjal sig ud paa Gaden for at høre Nyt og kom først hjem over Midnat. Jeg var glad ved at besøge Mor, men der laa en lille Pige i samme Stue, hende vilde jeg hellere snakke med, og det var ikke Mor tilpas. Der laa ogsaa en lille Castenskiold paa en smaa 3 Aar derinde. Han havde opfanget, at Mor en Dag, da han gjorde Knuder, kaldte ham for en nordlig Herre, og siden hilste han hende, naar han vaagnede, med et »Godmorgen, din norne Herre.«

Jeg boede hos min Farbror Axel og Tante Henriette, der havde Urtekramforretning i Charlottenlund. Jeg fik Lov til at gaa i Byen med Varer sammen med Fætter Johan, og Arbejdet fordelte han saadan imellem os, at jeg fik Lov at bære Pakkerne, og til Gengæld tog han saa Drikkepengene. Min Faster Tante Betty boede hos dem med sin Hund Pasop. Det var dejligt, at der dog var eet Dyr i København. Hun tog mig med i Tivoli. Der var

en Fugl, der kunde synge og vippe med Halen, naar man puttede en Tiøre i Buret til den. Utroligt, hvad de Københavnerne kan finde paa. Vi var ogsaa i Sommerteatret. Der var en Dame, der besvimede, og saa knælede en Herre ned og strøg hende op ad Benet. I det samme kom en anden Herre ind og saa det. Den første Herre blev forskrækket, lod, som om han ikke saa ham, men var optaget af at maale Benet og kravlede rundt paa Gulvet og maalte andre Genstande i Stuen bagefter. Tante Betty flyttede sig noget urolig i Sædet. Men jeg lo himmelhøjt og syntes, det var knusende godt fundet paa at redde Situationen paa den Maade. Det skulde jeg fortælle Svend, naar jeg kom hjem.

Jeg rejste hjem med en gammel Gardist, der af og til tog en Tur til København. Jeg vidste ikke andet om ham end, at hans Hane var sløj. Naar Konen lukkede op for Høns huset om Morgen, kunde hun sparke efter den og sige: »Du har vel ikke været i København.« Saa lo de Voxne, og saa lo man selv med, skønt man ikke syntes, det var noget at more sig over, at Folk havde en daarlig Hane. Desværre var det saa ofte saadan, at Voxne lo paa helt forkerte Steder. Eller ogsaa var det saadan, at naar en eller anden begyndte paa en Historie, der tegnede til at blive morsom, saa skulde Hestene fodres. »Kaa du'nne gaa øu aa ji Hæstne,« sagde Far, og saa maatte man jo af Sted. Men det kunde ske, man var ude med ham paa fremmede Steder, hvor der ingen Heste var at fodre. Jeg fik stundom Lov til at gaa med, naar Mor var syg. Saadan var vi en Aften bedt ud at spise i Skovløberhuset. Mændene sad og snakkede efter Bordet, og saa sagde en til Svenskeren: »Hvad vil du dog med alle de Børn?« »Jeg har ogsaa bestemt at holde op,« sagde Svenskeren; »men hvad, saa en Aften kommer jeg alligevel til at smide Buxerne ned i Benenden af Sengen.« Han plirede til mig med Øjnene, og jeg plirede igen og tænkte: »Kommer der virkelig Børn af saa lidt!«

Naa, jeg kom hjem fra Københavnsturen til Far og gamle Bedstemor, der nu et Par og firs Aar gammel stod for hele Husstyret igen. Hun gjorde det godt, og det gik med en mild Haand. Da Mor omsider vendte hjem, strammedes Tøjlerne med det samme. Allerede ved den første Middag forlangte hun, jeg skulde spise af en Ret, der visselig ikke var min Livret, noget, Bedstemor aldrig vilde være kommen i Tanker om. Jeg gik efter Maaltidet ud ved Pumpen og kastede op, og derude græd jeg over, at Mor var kommen hjem.

Det kunde ske, der kom Gæster inde fra København paa Sommerferie; det var det storarteste af alt. Der kom en ung Pige, der hed Esra; næste Aar hed hun Fru Hansen, næste Aar igen havde hun en lille Pige med, der hed Lisbeth. Naar Esra blottede sit unge Bryst og tog efter Lisbeth, kunde der staa en fin hvid Straale af Brystet langt ud i Stuen. Hvor var det underligt! Paa eengang smukt og forvirrende. Der var Liv og glade Dage, naar Esra og Onkel Munk toppedes. Esra vilde ikke op om Morgen; saa listede Far sig op og trak Dynen af hende, og hun ud og fik fat i Vandøsen og pjaskede ham til med Vand. Mor lo af det hele; gik det meget hedt til, maatte hun ogsaa have fat i en Vandøse og hjælpe Esra. Hele Huset genlød af Løjer.

Om Eftermiddagen spændte Far for, og saa kørte vi ud og saa Skoven eller Fjorden eller saa galt helt ud til Havet, Østersøen ved Kramnitze, og havde Madkurv med. Havet, hvor var det ubegribeligt stort! Men endnu særere var det, at derovre bag det laa Tyskland. Tyskerne, som Bedstefar Søren havde kæmpet imod — og endnu spiste vi med en Gaffel med Træskaft, han havde plyndret sig til: »der var mange, der tog meget mere fra de forladte Huse, men jeg tog nu bare den.«

Tyskland laa derovre bag Havet og var virkelig til.

XI

NAA, men alt maa have en Ende. Det er sikkert morsommere for mig at fortælle, end det er for Dem at høre. Nu har jeg længe taget Hensyn til mig selv. Nu skal jeg tage Hensyn til Dem. Og hvad er det, som De spørger mig om, min Læser? De spørger mig om *Aanden*. Hvad var der af Aand i Huset under Kastanierne?

Teatergang var der intet af. Det var noget, ugudelige Københavnerne smak deres Penge ud til, og dermed var sagt, hvad man vidste om *det*. Biografdure existerede ikke. En Aften Svend og hans Forældre var paa Besøg hos os til en Whist, kom Karetmager Madsen pludselig ind til os 2 Dreng: »Vil I i Cirkus?« Hva? vi maatte have hørt fejl. Men ved alle Afgrundens Losser! Far gik ud og spændte for, vi kom i Overtøjet, og lidt efter rullede Charabancen af med os alle 6. Svend og jeg turde næppe trække Vejret af Angst for at vaagne. Hvad staar der nu tilbage i Erindringen af hin alsprængende Begivenhed? 3 Ting. 1) Forventningen, Spændingen, Savsmuld, Lys, Fart, Latter, Gisp, Bortrykkethed til en ukendt Verden. 2) Klownerne: »Hvad er 1 fra 2? Det er 1. Nej, det er 3. Først var der din Mor og Far, og saa kom du fra de to, saa var I 3.« Det var Svends og mit Nøgleord til hinanden, naar vi mødtes mange Aar efter. Det kendte vi stadig hinanden paa: Hvad er 1 fra 2, du? det er 3. — Og endelig 3) Festen er forbi, Folk er gaaet. Men Madsens er blevet tilbage for at hilse paa Direktørerne. Svends Mor staar og taler med en af dem og ser paa eengang fjern og hentaget ud. Først siden fik man at vide, at de to havde visst været Bekendte i deres Ungdom.

Men kom Kunsten ikke til Opager paa stort anden Maade end i Bøgerne, saa kom til Gengæld dens store Søster Religionen. I indbyrdes Uvilje konkurrerede Indre Mission og Luthersk Mission om at vinde Sjæle. For os var det eins Bier og Guds Ord, baade det ene og det andet. Vi kom begge Steder. Oppe i Vejleby var der en gammel Indsidder med Klap for Øjet; han hed Jørgen Munk. Han var luthersk og lidt til Grin for det og alligevel respekteret. »Der æ nu noue ve Jørren,« mente Konerne. Han vidnede kraftigt og dog i al Sagtmodighed. Engang skar de dog sammen om et eller andet, de to Munke. Jeg tror, Jørgen havde faaet sat sin Hjulbør i Vejen for Peter. Far skældte ud. Da greb den Guds Mand Far i Brystet, pegede opad og hvædede: »Jeg har sikret mig en Plads deroppe! Har du det?«

Johan Skoma'er var trods Navnet Gartner paa Christianssæde. Han skulde passe de efterhaanden nærmest vildtvoxende Frugttræer i Parken og fyre i Drivhuset. Den lille vindtørre Mand med sit Bjerg af en Kone, kaldet Ka' Jostens, boede i et faldefærdigt Hus paa

Hjørnet af Skovvolden og Landevejen. Far havde forpagtet deres 3 Td. Land. Siden købte vi baade Jord og Hus og holdt Polakker i Huset til Roearbejdet. Jeg skulde hver Morgen bringe 1 Pot Mælk ud til Karen, fik derfor et rustpletet Æble eller en lille Klase mislykkede Druer, som Johan sikkert under store Samvittighedskvaler unddrog Herskabet. Han var Verdens paalideligste Tjener, vovede sit gamle Liv ved at klatre i kræftgnavede Æblegrene for til Greven paa Fyn at nedplukke et Æble, som denne, om nogen havde vovet at lægge ham det for Øje, havde faaet Brækningsanfald af. For Resten var Johan Skoma'er Veteran, havde været Helt i Sønderjylland, og »dær var der en Pige, ja, det vidste Karen junne af, vi var jo forlovet dengang, Karen og mei, men den Pige hun var sgu Gaardmandsdatter. Men jeg holdt mig nu til Karen,« kom det til Slut midt mellem et Suk og et Pral.

Nu var Ka Jostens og Johan Skoma'er Lutherske. I den utroligt lavloftede Stue samlede en lille Snes Husmandsfolk og en Mand fra Købstaden, der kom paa Motorcykle med Elskerinde paa Bagsædet (Konen var aldrig med) til Møde om en eller anden ravjydsk Missionær. Jeg sad forrest i Forsamlingen paa en Ølkasse, der ogsaa var blevet omvendt. Vi sang om »søde Jesus« og hørte gribende Bekendelser og gik hjem, som vi var komne. Jeg glædede mig altid til Møderne, styrkedes i min Hengivenhed for Jesus og ved aldrig af, at jeg der har modtaget noget, der har virket skadeligt paa min Sjæl.

Dette var den uautoriserede Kristendom. Hvordan nu med Statsreligionen? Ja, om vort Sogn, Landet, fortaltes, at der i lange Tider havde været en Præst, som havde luret Bønderne af, at de ikke gik ind i Kirken, før Præsten var gaaet ind. Kunde han nu se sit Snit til at snige sig uset ind ad Bagvejen, var der ingen derinde, og saa kunde han forsvare at holde Messefald og skynde sig hjem. I mit Nabosogn, Vejleby, var det visselig anderledes. Der virkede Bachevold. Han var Indre-Missions gamle Fører paa Lolland, og han sparede sig ingen Møje eller Kamp for at nøde Sjæle ind i Guds Rige. Om det saa var den forhærdede Brumbasse til Lærer Mortensen i Brandstrup, saa saa han til sidst ingen Udvej til at undgaa at omvende sig. Pastor Bachevold var dyrket af mange, forhadt af en Del, respekteret af næsten alle. Som helt lille kunde jeg ikke godt lide ham. Men det havde sin ganske bestemte Grund.

Der kom ingen i Kirke til Kapellanen, Pastor Schwalbe, skønt han ogsaa var omvendt og troende. Dette opbragte mig. Jeg har altid holdt med de smaa i Samfundet; det gjorde jeg ogsaa, da jeg var 9 Aar. Af akkurat samme Grund var jeg Højremand. Far var radikal. Men Højre havde kun faaet 7 Stemmer i Folketinget. De andre 3 Partier triumferede. Altsaa var jeg med hele mit Hjerte hos Højre. Pastor Schwalbe var ikke god nok til det store Flertal i Vejleby. Vel, saa gik gamle Niels Skrædder og jeg til Schwalbe. Og naar vi to jævndrende, begge en lille halv Snes Aar fra det tomme Rum, det før Fødslen og det efter Døden, fulgtes hjem fra Guds-tjeneste, gennemgik vi Prædikenen og fandt meget at glæde os over. Havde vi derimod en Højtid været hos Bachevold, overbød vi hinanden paa Hjemvejen i uvildig Kritik.

En anden Sag, der gjorde mig reserveret over for Sognepræsten, var det, at jeg vidste, at han og Wested var af hver sin Observans. Naturligvis anede jeg intet om, hvori Forskellen bestod mellem Indre-Mission og Grundtvigianisme, men jeg vidste, at det, Wested var, kunde ikke være forkert. Hver Søndag blev jeg sendt i Søndagsskole, ofte kom jeg til Missionsmøder, og meget hørte jeg, der greb mig og satte sit Spor. Men jeg var rigtignok ikke en af disse Tilhørere, for hvem det er Guds Ord altsammen. Hvad der gik ind ad det ene Øre, mødtes med det, der gik ind ad det andet, og det blev til en Brydekamp i Hjernen om, hvad der skulde faa Lov til at blive derinde, en Kamp, der ingenlunde er endt endnu og ikke ender, før Hjernen selv faar Ende.

Der var jo noget vanskeligt ved dette, at jeg boede i et andet Sogn, selv om det var saa at sige i Skellinien. Rent korporligt følte jeg mig altid en Smule udenfor. Og Præsterne selv skævede over Sognegrænsen: ved enkelte Lejligheder tog de Mod til sig og kom over. En Aften traadte Schwalbe ind ad Døren. Han gjorde tusinde Undskyldninger. Vi sad og spiste til Aftens. Fars Snapseflaske gled automatisk under Bordet. Jeg skulde selvfølgelig vise min Præmiebog, og snart sad jeg paa Pastor Schwalbes Knæ, og han gennemgik Billederne for mig i den store Billedbibel. Han gjorde det, kært og smukt. Jeg holdt meget af ham. Et godt Aars Tid efter blev han forflyttet.

De beklagelsesværdige Kirkeministre, der skulde skaffe Kapellaner til Pastor Bachevold, havde det ikke nemt. De fik de unge Præster ødelagt i dette utaknemmelige Hverv. Kirkeminister Povlsen forsøgte engang med en, han regnede med ikke kunde ødelægges. Det var en tidligere Santalmissionær, lille og sortsmudsket og med et hakkende Sprog. Folkeviddet vidste om ham, at da han sendtes til Santalistan, var han en stor, før og kraftig Mand, hvem de Vilde strax spiste. Der gik nogle Aar, og intet hørtes om Missionærens Virksomhed. Missionssekskabet sendte da Bud om, hvad han lavede. Intet Svar. Atter sendte det Bud, at lod han ikke høre fra sig, vilde det sende en Mand ned efter ham. Nu blev de Vilde bange, og efter nervøst Samraad besluttede de at prøve at sende en af dem selv til Danmark og lade, som om det var den oprindelige Missionær, som Tropesolen havde slidt paa. Dette var den residerende Kapellan i Tirsted-Skørringe-Vejleby.

Samme Mand blev jeg senere Nabopræst til i Vestjylland. Jyderne har større Respekt for deres Præst end vi gudsforgaaede Lolliker. Herovre slog han godt til. Han fik for Resten en tidlig og tragisk Død.

Da Schwalbe havde forladt Egnen med sin unge svenske Kone, og da der stadig ikke skete noget i mit eget Sogn, begyndte jeg at slaa mig paa Bachevold. Det var svært og frugtbart for mig. For han og min Ven og Lærer i Skolen var i et og alt Modsætninger. Den Dag i Dag sidder Wested i Vejleby Skole og sørger over de mange Aar af sit Liv, da han fik sine Søndage ødelagt med at skulle høre paa Forkyndelsen af en asiatisk Religion. »Jeg synger paa Dansk,« sagde han til mig engang; »jeg staar i Degnestolen og synger min danske kristne Tro ud i Kirkerummet; saa kan han staa paa Prækestolen og sige, hvad han vil.«

Vi underlige Mennesker! det underlige Menneskehjerte! De to Mænd blev En saa dyrebare, netop fordi de var Modsætninger, den ene klar og fast og afgjort, den anden af et

varmt og rigt og bevægeligt Sind.

Bachevold — ja, jeg kommer til her at gentage, hvad jeg andetsteds har fortalt om ham. I 1883 forlod Julius Bachevold Lærergerningen ved Borgerskolen og Kateketembedet i Maribo og drog med sin unge Fru Mathilde til Tirsted Kapellanbolig for allerede 2 Aar efter at flytte til Rubbelykke Præstegaard som Sognepræst i samme Sogn. Han var egentlig alt for ung til det store Embede, men nogle af Bønderne rejste ind til Kongen, saa højt agtede de den unge Præst efter bare 2 Aars Forløb. Chr. d. 9. mente ikke, det kunde lade sig gøre, men ved Afskeden havde en af Bønderne det Mod at sige: »Nu har jeg min Konges Haand, nu holder jeg den i min Haand som et Pant paa, at vi nok faar vor Præst.« Og de fik ham. Glade var de. Og glad var det unge Præstepar. Men mærkeligt nok gav Bachevold sin Glæde det Udtryk: Nu har I taget mig, som jeg er; saa maa I ogsaa beholde mig, som jeg med Tiden vil blive.

Præstefolkene gjorde god Fyldest, var begge gudfrygtige og energiske, kom Mennesker aabent i Møde og søgte paa enhver Maade at være til Nytte. Sognebeboerne var svært tilfredse med dem, og alt tegnede rart og godt.

Men een var der dog, der ikke var tilfreds med Præsten, og det var Præsten selv. Tungt er det lollandske Ler. Trods al god Vilje, al Veltalenhed, alle Sygebesøg fik han ikke rigtig noget til at ske. »Herren lod mig arbejde mig træt«, sagde han sidenhen. Gentleman, som han alle Dage var, kastede han ikke Skylden paa Lollikernes Træghed. Nej, det maatte være ham selv, der var noget i Vejen med. Men hvad var det? I hvad Retning skulde han ændres? og hvordan skulde det gaa til? Han var samvittighedsfuld og ærekær. Tilstanden blev ham uudholdelig.

I de Aaringer var det, Vilhelm Beck lod sit muntre Lyn spille hen over Landet. Naar Uvejret trak op i Maribo eller Nakskov, var Bachevold ikke den Mand, der holdt sig hjemme inden Døre. Her rullede der en Torden, der nok kunde gøre Indtryk paa et Gemyt i Urede med sig selv. Her blæste en Orkan, der kunde dreje et ufornaglet Sind, der ikke vidste, til hvad Side det vilde vende sig.

Det kom til at koste Bachevold hans Menneskelighed, men forlenede ham til Gengæld med Ensidighedens Styrke. Han, der før havde sparet alle undtagen sig selv, sparede nu ingen. Og hans 3 Kirker fyldtes, kristelige Foreninger groede op, Missionshus i Brandstrup rejstes. Mennesker blev tvunget til at finde ud af, hvor de havde sig selv og være enten for eller imod, Laster blev forsaget, nye Glæder vundet, Offerviljen kaldt til Live og nyttet. Sognepræst i dette Ords fulde Betydning kunde han ikke længer være, men Embedet beholdt han jo, og Præst til Marven i sine Knokler var han for de ligesindede, og de andre — ja, de maatte jo finde sig i, saa længe de stred imod og ikke vilde omvende sig, at konfirmeres, vies, begraves af en Præst, der regnede dem for Hedninger og Verdensbørn.

Som den gamle, nyomvendte Lærer Mortensen forklarede Lignelsen om Klinten iblandt Hveden: Hveden er Indre-Mission, Klinten blandt Hveden er Hyklerne inden for Indre-Mission, og alle I andre er een stor Klintemark udenom.

Bachevold var en renfærdig Mand. Han blev en virkelig Korsridder. Der stod karsk Blæst omkring ham. Han var uden Smægten i Stemmen, bar ikke Hovedet paa Skraa, klappe ikke paa Skulder. Fru Bachevold udviklede sig desværre til at opsamle alle de Fejl, han lod ligge. Hun fik efterhaanden Omvendelseskartotek i Hjernen. »Kan De huske Michaelsen, Fru Bachevold?« — »Michaelsen? Ja, det var ham, der blev omvendt i Fastelavnsugen 1903.« Da jeg var blevet Gymnasiast, spillede jeg hende et lidet Puds, engang jeg tilfældigt mødte hende paa Maribo Banegaard. »Du er nok blevet forkølet, Kaj?« »Ja, det kommer visst af, at jeg hele Søndag Eftermiddag sad ude i Restaurationen i Kohaven« — der gled 10 000 Skyer for Solen, Ansigtet blev paa eengang bekymret og strengt — »og hørte en Prædiken af Soldatermissionær Brandt.« Solen brød huldsalig gennem alle Skyer, væk var de, og Honning dryppede fra Læben: »Aah, det var i Søndags, det Møde var! Det var flinkt, du var med. Det har glædet Herren.«

— Men det skal aldrig skjules, at da hun og hendes nidkære Mand slog Stemmegaflen an i de uvillige Sogne, blev det til en ny Sang for Herren. Og 10-Aars-Drengen, der gik over Skellet og hentede Vand, havde haft en uendeligt tørrere Barndom, hvis ikke den Kilde var sprudlet frem i hans Nabosogn. Der var Søndagsskolen — javist, de stakkels Kinesere havde baade skæve Øjne og Afgudsbilleder, og de frygtelige Sorte gik næsten uden Tøj og skammede sig endda ikke — og Jesus holdt alligevel baade af de skævøjede og de lændeklædte, javel, javist, men der blev dog slaaet Døre op baade opad til den store Gud og udad til den vide Verden, og sunget smukt blev der ogsaa og fortalt kønt om Børnevennen fra Nazareth. Og hvad var det ikke for en Højtid, naar Far spændte for Charabancen, og af Sted gik det gennem Februaraftenens Pløre eller dens knoldede Kulde under en funkende Maane over til det festligt oplyste og festligt fyldte Missionshus, hvor man for første Gang stiftede Bekendtskab med Ordets *Vælde*: »Hvorhen i din Dødsstund, du uomvendte Sjæl? Bag dig Livet, som Døden lukker til, foran dig Himlen, du selv har lukket til. Saa er der kun den aabne Fortabelse tilbage.«

Heller ikke glemmer man Morgenandagterne i Missionsugen rundt i Gaardene? Dette: en Hverdag at blive stadsklædt, strax man stod op, og halvbeklemt med sin Mor ved Haanden spadserede i Dæmringen til *Proprietærens*, og der var Stole sat sammen og Døre lukket op mellem Stuerne, og alle Naboerne var der, og en fin Missionær, der stundom rullede ufatteligt paa R'erne, talte, og der blev sunget og bedt Morgenbøn og drukket Kaffe.

Og der var Holmeskovsmøderne ved Saxkøbing, hvor alle »Guds Børn« fra Lolland-Falster stævnedes hen en Sommermorgen, og hvor »Mødet fortsættes herude i Eftermiddag Kl. 2, om Gud vil, og det ikke regner.«

Og der var Søndagsskoleudflugterne til Christianssæde Slotspark med Andagt af Præstefruen; bagefter gik Legen jublende under de brede Kroner, To Mand frem og Tre Mand høj, og den tykke Slagter faldt, saa lang han var, og trillede to Omgange og var oppe igen saa let som en Mis og faldt igen og trillede 3 Omgange — havde han ikke været omvendt, var han aldrig naaet til mere end een. Og oven paa Legen skosværtedef Chokolade fra uudtømmelige Spande. Og Jesus var med i det altsammen. Ja, og der var Juletræsfesterne i Missionshuset, og var man rap paa Føden, kunde man naa hen i Forsamlingshuset sam-

me Aften og ogsaa der faa en Kurv med Julegodter; den Trafik brugtes af Sognets mere praktisk indstillede Ungdom; — men Englene, som gik lønligt iblandt os og svævede i Grantræets Grene, de var nu alligevel kun med til Missionshusets Julefest.

Det festligste af alle Billeder fra den Tid er et, der hører sammen med dem alle, Synet af en høj rank spændstig Skikkelse, en Riddersmand, der med foldede Hænder og seende ind i Himlen staar og taler med Gud. —

Gamle Pastor Bachevold kom gaaende forbi vort Hus ude paa Vejen, da kære lille Bedstemor laa alvorlig syg af Koldbrand. Da var hun meget gammel og meget døv. »Jeg syntes, jeg maatte ind,« sagde Præsten, »skønt det ikke er mit Sogn. Jeg har hørt, Deres gamle Kone er syg.« Far og Mor takkede meget. Vor egen Præst havde været der kort forinden, staaet hjælpeløs og mumlet: »Det er fortalt mig, den gamle Kone har besørget al Malkningen indtil for nylig.« Da blev Mor fornærmet; han skulde ikke tro, at hun ingenting gik og bestilte. Og saa var han takket af med et genert God Bedring. Bachevold var hverken forlegen eller hjælpeløs. Han var ude i sin Herres Ærinde og han havde sin Herres Ord med. »Kan den gamle Kone ikke høre, kan dog Gud i Himlen«, sagde han med sin varme, smukke Stemme og knælte ved hendes Seng og bad en Bøn.

Sidste Gang jeg husker jeg saa ham, var jeg en 16-17 Aar. Jeg var paa Vej hjem fra Skoletoget fra Gymnasiet i Nykøbing F. og skød den Dag Genvej gennem Christianssædeskovene og mødte da paa Skovvolden, min Barndoms Vej til Bedstemor Stine, gamle ranke Pastor Bachevold, som sædvanlig skridtende ud med de bare Ben i Støvlerne ad de fedtede Veje til en eller anden Udkant i det store Sogn, vel sagtens Rasmus Skovnissens. Han talte mig venligt til, og da jeg til Afsked tog Hatten af, lagde han sin Haand paa min Pande og velsignede mig. Jeg gik videre, Vejen var stadig pløret, Himlen lav, og Pilene ludede sørgmodigt, men jeg gik og beholdt Hatten i Haanden, gik og følte, at noget helligt havde været mig nær.

Endnu sker det, at jeg drømmer om ham. Han er da altid hjertelig imod mig, og jeg drømmer det saa levende, at det er mig til Bestyrkning og Opmuntring, naar jeg vaagner. Jeg ser ham komme ud fra en Banegaard, paa sin raske Maade, i sin beslutsomme March. Saa opdager han mig og styrer hen imod mig, og jeg staar og er Præst og føler mig som Skoledreng. »Goddag, Kaj,« siger han og rækker mig Haanden, »jeg er glad ved, du prøver at være trofast imod det, jeg lærte dig. Jeg skal komme en Dag og prædike for dig.«

Saa er han gaaet. Men jeg staar tilbage og føler det saa godt, at han en Dag vil komme og prædike for mig. Jeg har en Anelse om, hvad Dag det bliver. Og der er ikke mange, jeg hellere vil have til at komme den Dag. Naar jeg ser ham, tror jeg, jeg bliver tryk og ved, hvad det er for en Banegaard, og hvor det er, Rejsen gaar hen.

XII

DER SKETE noget oprørende, Forargelsen blev sluppet løs paa det hellige Sted. Af en Kirkeminister, selv et Belials Barn, blev der givet Bachevold til Kapellan en Mand, som var alt, hvad der er forfærdende: Grundtvigianer og radikal og Københavner; en brandesinficeret Redaktør af et radikalt Blad i Jylland skulde rykke ind i Tirsted Kapellanbolig.

Saaledes løb Rygterne foran Oscar Geismar. Det skal siges til hans Gloire, at han gjorde ikke Rygterne til Skamme. Rosen fra Frihedsminde, selve *Forpagteren*, var han kun et Par Aar om at faa verftet ud af Stillingen som Sogneraadsformand og erstattet med en uomvendt Gaardmand. Overalt fortaltes der Exempler paa hans gudløse Færd. Det kunde falde ham ind efter en Bispevisitats, at hygge sig i Vognens Tæpper og raabe til Kusken: »Saa kan vi køre, Hansen; nu sidder jeg som en Bisp i en Gaaserede.« Det kunde stikke ham i Brugsforeningen at give sit Besyv med i en Diskussion med følgende Ord: »Naar en Myg vil fjerte som en Elefant, maa den revne.«

Æ de noue aa seie åe i' Præst?

Der gik andre endnu mere haarrejsende Rygter om ham. Han sagdes at have ladet sig bruge til at begrave Herman Bang. Hvem Herman Bang var, vidste man selvfølgelig ikke; men det var utvivlsomt en, der i hvert Fald ikke *burde* begraves. Kristeligt Dagblad havde da ogsaa lyst den forvorpne Præst i Band. Tilmed forlød det nu ydermere, at Herman Bangs Kiste slet ikke havde været til Stede ved Begravelsen, for Manden var visst død i Amerika. Og som Kronen paa det hele havde Præsten sagt »du« til den Afdøde, som om han stadig var i Live, han havde sagt »du« til den altsaa aabenbart ikke forekommende Herman Bang. Og denne »Præst« var nu Kapellan i Tirsted, Skørringe og Vejleby. Sandelig, de sidste Dage maatte være i Anmarch.

Ikke en af de troende satte selvfølgelig en Taa i Kirken de Søndage, da Redaktøren optraadte. Og de andre gjorde det heller ikke. Dels fordi de ikke var vant til det. Og dels fordi — det kunde være galt nok med Bachevold, han overdrev; men en, der ligefrem gjorde Grin med det hellige, nej Tak. Som Geismar engang sagde til mig angaaende Grammatik og Sprogudtale: »Her paa Lolland gaar Folk ikke i Kihrke, her gaar de i Kærke, d. v. s. det gør de heller ikke.«

Geismar maatte altsaa foreløbig prædike for Wested og de øvrige 7 Grundtvigianere, Vejleby kunde præstere. De var til Gengæld med næsten vantro Glæde havnet i »de levendes Land«. Og de kunde vel trøste sig med, at udgjorde de andre Kvantiteten, saa udgjorde de selv — naa ja. De skulde have Lov til at være glade for Geismar som Prædikant. Hans Ord faldt som Dugg paa tørkesprukne Sjæle. I Aartier havde de nu hørt Prædikener, hvis eneste Indhold var dette: Omvend dig og bliv tro i Omvendelsen, saa kan Kristus frelse din Sjæl af Naade; ellers gaar du Fortabelsens Vej efter Guds Retfærd. Nu kommer der

en Religion til dem, der byder paa Tanker, paa Syner, paa Poesi. Kristus er ikke bare en Partistifter. Han er Himlens og Jordens Gud.

Anede disse 7 retfærdige, at det var Landets vordende største Prædikant, de sad og hørte? De anede i hvert Fald ikke, at det var den vordende Slotspræst. Thi du alforbarrende, hvor var den unge Geismar radikal! Man kunde maaske have tegnet hans Program med denne Linie: Brug Alteret til at styrte Tronen og knække Sabelen med! Nu er Fanden jo kønt gaaet i Kloster. Nu mener han alt det, jeg mente dengang og mener endnu. Og nu savner jeg ham, som han var.

Hvordan i Alverden kom nu de to Præster ud af det sammen? Bachevold havde kun Rysten paa Hovedet til overs for Geismar. »Jeg har Indtrykket af, at han er en Mand, der intet aner om, hvor han har sig selv«, mente han. Men morsomt nok havde Geismar en underfundig Maade at besejre ham paa. Naar Kapellanen tog Hul paa den Krukke med Charme, som ogsaa Napoleon anvendte over for Alexander af Rusland ved Mødet i Tilsit, kunde Bachevold glemme, at han var Missionsmand og gaa Geismar i Møde paa et rent Medmenneskelighedens Grundlag fra før Omvendelsens Tid. Bachevold var nemlig selv en Mand af Charme og forstod derfor ogsaa at vurdere denne Substans, hvor den forekom. Saa havde de to Kolleger det nok saa muntert sammen.

Bagefter overvældedes Sognepræsten af Samvittighedsnag, fordi han havde givet sig den gamle Adam i Vold. Og ved Konfirmationen, hvor den unge Præst havde Overhøringen og den gamle Prædikenen, kom der haarde Udfald fra Stolen mod uomvendte Præster, Højskoleforstandere og Foredragsholdere, der levede af at skikke sig lige med Verden og forvanske Guds Ord. Konfirmanderne skulde altsaa indstille sig grundtvigsk under Overhøringen og tværtimod under Prædikenen. En dramatisk Konfirmation.

Om Eftermiddagen sadlede Geismar sin tvehjulede Ganger og aflagde Sognepræsten Besøg: »Ja, jeg kommer i et ganske specielt Ærinde. Jeg vil gerne spørge Dem, Pastor Bachevold, sigtede De til mig under Deres Prædiken i Dag?« De to Mænd saa paa hinanden. To Præster. Men virkelig ogsaa to Mænd. »De mener, Pastor Geismar, med mine Ord om de uomvendte Præster?« »Netop.« »Jeg er glad ved, at De kommer og spørger. Det skal De have Tak for. Jeg har siddet og været lidt beklemt over det. Jeg trængte til en Lejlighed, hvor jeg kunde sige til Dem, at jeg sigtede netop til Dem.« »Udmærket, Pastor Bachevold; det var blot det, jeg vilde vide. At indberette Sagen til Biskoppen og skaffe Dem en Næse, har jeg intetsomhelst Udbytte af. Kun foreslaar jeg for Fremtiden, at vi holder Konfirmation hver for sig.« Og saadan blev det. —

Da Gud havde Hastværk ind under Fyraften, saa han vel fik skabt Mennesket med Øjenlaag, men ikke naaede Øreklapper, og der ingen Undtagelse var sket med Lærer Mortensen, var denne nødsaget at bruge det forhaandenværende som Ersats for det manglende, naar Kapellanen besteg Stolen. Kortere sagt: saa lukkede han Øjnene. En Søndag blev hans Snorken gennemtrængende ud over det sædvanlige. Pastor Geismar standsede paa sit ophøjede Stade, og ligervis som det i Paradiset en Uvejrsoften i Tidens Gry lød »Adam! Adam!« saa kaldtes der nu fra Prækestolen: »Lærer Mortensen! Lærer Mortensen!« Kirkesangerens svære Corpus duvede i Degnestolen; saa rejste han sig forvirret. Og atter lød

det deroppefra: »I Følge kgl. Rescript af 17 Hundrede og dengang maa der ikke indtræffe Forstyrrelse af den gudstjenstlige Orden her i Danmark. Saaledes har under Prædikenen i Kirken kun een ad Gangen Lejlighed til at ytre sig. De snorkede, og jeg talte. Vil *De* fortsætte eller kan *jeg*?«

Mortensen bukkede med et afstaaende Udsving af højre Haand, hvorpaa Udlægningen af det guddommelige og det menneskelige skred videre.

Af hvad Geismar fik gennemført i sin lollandske Periode, er dette det eneste Tilfælde af Vækkelse, der er berettet mig. —

Atter oprandt en Examensdag over Vejleby Skole. For engangs Skyld var Sognepræsten forhindret. Det blev Geismar, der kom. I Frikvarteret kom han hen til mig, lagde sin Arm om min Ryg og spadserede saadan ud over Legepladsen med mig. »Jeg har lagt Mærke til dig i Dag, Kaj, og din Lærer har ogsaa fortalt mig om dig. Har du ikke Lyst til at lære noget mere end de andre? Jeg vil tilbyde dig at læse med dig to Timer hveranden Dag.«

Et Par Dage efter indfandt han sig i Opager for at tale med Far og Mor, og pludselig var det blevet saadan, at jeg havde siddet paa Skolebænk — aah, nej, men ved mit lille Bord da, i Vejleby Skole for sidste Gang. Forbindelsen med Wested slap jeg dog ikke fuldstændig; et Par Timer om Ugen skulde jeg komme til ham og faa Undervisning i Tegning og Skrivning og andre Fag, der ikke laa for en Aandens Mand som Geismar. For Resten, det maa siges, endnu mindre for mig. Og det var godt med de to Timer. Her lærte jeg rigtig Westeds prægtige Kone Camilla at kende. Hun var Sjælen i hans Færd, begavet, tindrende aandsinteresseret. Maaske hun var det første Menneske, der for Alvor troede paa, der stak en Digter i mig. Utrættelig til at anspore. Begejstret, naar hun lyttede. Lige saa levende som livlig.

XIII

IMENS var større Ting sket i Opager. F. Ex. at vi havde faaet nye Heste. »De to smaa«, Kørehestene fra Herskabet, havde gjort deres Dag. Far havde den Skik altid at bruge den samme til Enspænder; derfor blev den ene opslidt længe før den anden. Jeg husker den Dag, den sidste af dem forlod Gaarden. Far var paa Graadens Rand; Mor og jeg vidste intet; han havde ikke kunnet bære over sit Sind at sige os det. Han kom hjem fra Marken med den, jeg skulde vande den, inden den, som jeg troede, skulde ind, et eller andet drillede mig, og jeg gav den et haardt Ryk i Hovedet. Et Øjeblik efter kom Far og — gik ud af Gaarden med den. Det Ryk blev altsaa dens Afskedshilsen fra mig; det har pint mig hele min Barndom, og det piner mig endnu.

I dens Sted fik vi en trofast, lidt klodset, godmodig Hest med Blis i Panden og hvidt i Øjnene; den døbte Far Klaus, men Mor og jeg Prins; det blev Fars Navn, der vandt, og nu kan jeg ogsaa godt se, at det var Far, der havde Ret. Forinden havde han købt Ida, en Frøken med Nykker; det lignede ham jo; hvad ingen andre kunde køre, det kunde han. Klaus og Ida blev min Barndoms Heste. Jeg elskede dem jo, men Ida fik mange Omgange Tærsk, naar Far ikke saa det, for jeg vilde vænne hende af med den Uskik at hamre i Baasen med Forbenene. Pokker kunde vænne *hende* af med noget. Far har, saa vidt jeg ved, kun slaaet hende eengang, og det var ganske uforskyldt, men det var Reaktion paa Forskrækkelse. Jeg skulde trække hende ind over Møddingen, og hun gled paa en Sten og faldt lige oven paa mig. Manden kunde jo ikke vide, at jeg gik under Englevagt, saa den Slags Ting ikke gjorde ondt. Hesten sprang ulykkelig op, og jeg rejste mig efter at være trykket dybt, dybt ned i den bløde Gødning, uden at der var overgaaet mig mere, end hvad Vand og Sæbe var fyldestgørende Medicin for.

Far havde det ud af sit gode Sind, at han gerne vilde gøre andre glade. Lørdag Aften slog han stort ud og sagde: I Morgen kører vi i Kirke. Saa maatte vi have Bud til en Nabo og sikre os, *naar* Gudstjenesten var, Kl. 10 eller 2. Mor og jeg vilde gerne køre i Kirke, baade for Kirkegangens Skyld, og fordi det var flot at komme kørende. Saa han gjorde os virkelig glade. Men naar saa Søndag Morgen oprandt, gad han ikke. Han skulde skifte Tøj, og han skulde spænde for, og han var for øvrigt ogsaa genert i Kirken, gled altid ind paa bageste Stol, mens Mor vilde i Højden; for det første var hun begyndt at blive alvorlig tunghør, og for det andet var hun fra Hellebankegaard. Mor og jeg blev jo skuffede, og det nedbrød voldsomt Respekten for Far, at jeg syntes, jeg ikke ret kunde stole paa ham.

Hvem i Alverden havde foræret mig en Gyngest, med Sadel og Stigbøjler og Bidsel? Kan det have været Onkel Jacob? Eller Sadelmager Christensen? Nu var jeg saa stor, at den var stillet op paa Loftet. En Dag saa jeg Far bære den ud til en Mand, der holdt ude paa Vejen; »han havde selv en lille Dreng hjemme, og nu vilde han laane Gyngestest for at

lave ham en Magen til efter den,« forklarede Far mig, da han mærkede sig opdaget. Ikke for Hestens Skyld! Men at Far tog min Ejendom uden at spørge mig og tilmed pyntede paa det med saadan en Historie! — der begyndte at ulme noget inde i mig, som ikke var godt.

Mors Ord var Guld. Va jæ haar savt, stoer jæ væ. Var hun til Bys, vidste jeg, hun altid havde et Kræmmerhus med hjem til mig. Var hun til Bryllup eller Begravelse, havde hun altid stukket en Bid Kransekage til sig og bragte mig den gemt i sit Lommetørklæde. Hun har gjort det til mit Livs Stolthed selv at prøve at være ordholdende og ikke regne Løgnere og Svigere for noget. Om saa et Menneske kunde erobre hele Jordkloden, vilde jeg takket være hende bare sige: *Merde!* saafremt det var sket ved Hjælp af Løgn.

Naa, men det var det, jeg vilde fortælle, at da jeg saa blev ældre, kunde det indtræffe, Far indfrie sit Løfte ved at lade mig faa Ida og køre for Mor. Da havde vi faaet Poneyvogn. Det var en blandet Fornøjelse. Just som det gik allerbedst, lagde Ida Ørene tilbage. Det betød, at hun pludselig kom i Tanker om, at jeg dog visst for Resten ved en eller anden Lejlighed havde givet hende Bank. Saa standsede hun op og begyndte at gaa baglæns, og saa maatte man af og det lidt i en Fart og have hende ved Hovedstolen og snakke godt for hende. Blev man længe nok ved, og det var man jo nødt til, kunde man dog til sidst faa Hendes Naade til at lægge i Vej igen.

Var man kørende i By med hende, maatte man endelig passe at faa lukket Døren i den fremmede Stald. Den Grime var ikke skabt, hun ikke kunde smøge af sig, og var Passagen saa fri, tog hun Vejen hjem og overlod det til os andre, om vi vilde komme trækkende med Vognen efter.

Slige Ting indlod den troskyldige Klaus sig ikke paa. Men Far kørte nu engang kun Enspænder med Ida.

Naar de to blev Uvenner, kunde han i løbsk Hidsighed true hende med: »Saa kan du faa et Føl.« Det vilde jeg glubende gerne; men det gik med det som med Kirketuren; i Tidens Fylde gad han alligevel ikke. Maaske var han ogsaa bange for, at hun skulde blive hel »tokke i Houet«. Hvem ved, maaske sad ogsaa Skrækken for Føllet ham i Blodet siden 13. Marts 1897. Thi for Far var Hestene noget, der kun kan betegnes som »mere end Dyr«.

Men det med Hestene var ikke det eneste Nyt, der var sket herhjemme. Den vældige lerklinede Væg mellem Agerummet og Hestestalden var brudt ned — hvilket Drøn, da den underhulet styrtede! som om hele Huset skulde falde! — ny Heste- og Kostald var bygget, den store Fjællelade bag Huset tømret op, der var indført Bræddegulv i Køkkenet, og Vejleby havde faaet Elektricitetsværk. Far var jo forsigtig, lod de andre være Prøveklude et Aar og gik saa med. Hvor var jeg rasende! Forandringer har alle Dage været mig mod. Med hvilken Sorg tog jeg Afsked med de gamle hyggelige Lamper. Og Bedstemor forstod ikke et Suk. Hun troede, Petroleummen skulde komme løbende igennem Traadene; og hvis det saa fryser, sagde hun, skal jeg saa ud paa Værket efter Aale (=: Olie)? Naa, vi vænnede os jo hurtigt til det praktiske hvide nemme Lys. Men — ja, men — men der boede aldrig Nisser i Hakkelsekrogen, efter at *det* var indført.

Der var ogsaa fra Storstuen brudt Dør ind til Bedstemors Kammer, og jeg havde faaet flyttet min Seng op til hende. Det var jo en vældig Forandring i mit Liv.

Hvor fik Far dog Raad til alle disse Ting? Jo, der var en Aarrække, Mor var rask. Og han sad paa Mælkevognen hver evige Dag, Søndag og Hverdag, de isnende Rimfrostmorgener med den kolde Mælk og de brændende Sommerformiddage mellem de skoldhede Spande. Det gav megen grim Gigt — og mange gode Penge. Mens Bedstemor levede, stod hun op og gav Hestene det tidlige Morgenfoder, de skal have, før de gaar i Gang. Men da hun faldt fra, maatte Far jo ogsaa det.

En Dag havde Mor forlangt det rystende af mig, at jeg skulde lære at cykle. Jeg bad for mit Liv, men der var ingen Naade. Til min store Forundring viste det sig, at efter kort Tids Forløb kunde jeg holde Apparatet paa Hjulene. Men saa var det med at komme af og paa. En Aften cyklede jeg Vejleby rundt, flere Gange forbi mit kære Hjem ude af Stand til at standse. Af Angst for at blive til en roterende Klode og stadig uden Mod til at springe af kørte jeg til sidst paa Hovedet i Grøften. Saa var Problemet da løst dengang. Efterhaanden gik det jo. Og omsider oprandt den fyrstelige Dag, da min gode Far havde bestilt en ny Cykel til mig i Rødby, og jeg vandrede ud for at afhente den, fik Kaffe hos Cykelhandlerens Kone, der ikke vidste sine levende Raad, hvad hun skulde underholde mig med imens, og startede paa Hjørnet som Selvejer. Mor kom paa Vej imod mig; hendes Vilje havde forlængst gjort hende til Cyklist, skønt hun kun delvis kunde træde med det ene Ben, og Stabslægen havde sagt hende, at dette Ben maatte skaanes for hvert Stød og hver Rift.

Pinsemorgen var hun og jeg for første Gang cyklende til Christianssædeparken med Kaffe i Kurv paa Styret for at byde Solen Godmorgen. Der laa det ubeboede fornemme Slot og ventede paa, at jeg skulde blive stor og købe det til Far og Mor. Hvor tindrede Duggen i Græsset, hvor straaledede Træerne genfødt i det nye Løv, Fuglene kappedes i Jubel, og Fiskene sprang i Slotsgraven, det var Under paa Under; men det største Under tænkte jeg ikke paa dengang, at Mor midt i Sygdom og Slæb og Slid havde Sans og Tid til at staa op 2 Timer før nødvendigt og tage paa Udflugt med sin Dreng.

Denne Cykel skaffede mig adskilligt større Glæde end en anden Nyanskaffelse, Far og Mor havde foretaget til mig et Par Aar før. Der er en Melodi, der har fulgt mig fra mine spæde Aar, og til jeg blev saa gammel, at nu tør Folk ikke anslaa den mere over for mig. Men de, der har en Tilbøjelighed til at hænge med Hovedet, strammer sig uvilkaarligt op, naar de ser mig, og giver saaledes tilkende, at som mig vil de da nødig se ud. Den Melodi var: Ret dig! Naar jeg mest glad og ubesværet stod mellem Kammeraterne, kom der en eller anden velmenende Tante eller Lærer og sagde: Ret dig! og tvang mig ud af Fatning og slog Humøret ned. De anede ikke, de gode Mennesker, at min Holdning var arvet fra mine Forfædre, en prædestineret Garver-Petersen-Ryg, og at det var Guds Maade at sige

til mig paa: Det skal knibe dig at holde Ryggen rank paa den ene Maade, for at du des mere maa gøre det paa den anden.

Men Mor blev bange for den Hængen med Hovedet. Hertil kom, at jeg begyndte at sove med aaben Mund, og da Dr. Friborg vilde have, jeg skulde sige det berømte Brandmand, sagde jeg det berømte Bralmal. De husker Anekdoten om den medicinske Professor, der sig selv uafvidende var polypios og præsenterede en polyplidende for Studenterne: »De vil her, mine Herrer, høre et typisk Exempel paa en Patient, der ikke kan sige Bralmal, men udtaler det Bralmal.« Og efter Operationen: »Mine Herrer, De lagde Mærke til, at Patienten ikke længere udtaler Ordet Bralmal som Bralmal, men derimod rigtigt som Bralmal.«

Da jeg tillige fik stærke Øresmerter og paa kort Tid blev stokdøv, besluttedes det først at prøve med Iglar. Disse to sorte »Vandsnegle« ankom i et Glas, studeredes med glødende Fynd af mig, blev derefter sat paa mig bag Ørene og — næste Morgen vaagnede jeg svømmende i mit Blod. Puder og Lagener var levretrøde. Nu faar jeg Nip, tænkte jeg forfærdet og kaldte klynkende paa Mor. Men hvem der ikke fik Nip, det var mig. Mor blev gruelig forskrækket. Jeg kunde have forblødt. Hun vidste ikke det gode, hun vilde gøre mig, serverede fyldt Hvidkaalshoved for mig til Middag og hagede mig snart til Hægterne igen.

Saa rejste hun til København med mig, ind til sin gode Stabslæge. Han anbragte mig imellem sine Knæ og holdt mig fast, et Par kittelklædte Herrer kom med Instrumenter, en stak mig en Kniv ned i Halsen, og jeg slog til hans Haand, saa Kniven dansede hen ad Gulvet. Saa blev Stabslægen kasseret som Gabestok, og jeg skreg, og Blod sprøjtede ud, og dermed var jeg kureret for det Skidt for Livstid. Men saa var det Holdningen? Stabslægen saa paa mig med sine milde Øjne — han hed v. Harten, og jeg har ingen Adelsmand mødt af sandere Adel end ham: »Din Ryg fejler ingenting, min Dreng; men den har ikke godt af, at du altid gaar og kiger paa Gaden. Se opad, min Ven — se op til Himlen, den er meget smukkere.« Og saa blev der lavet mig et stift Halsbind med Fløjlskant, der tvang Hovedet bagover, for at jeg skulde se paa Himlen, der var meget smukkere. Jeg snøftede, hvergang jeg skulde have det Torturinstrument paa. Far hjalp mig ligesom dengang med ABC'en med at gemme det paa de utroligste Steder. Omsider opgav Mor Kampen, den eneste Gang, jeg ved hun har opgivet, og lod mig forblive en Petersen.

Det var ellers ikke det, hun helst vilde have, jeg skulde være. Det blev hende sværere og sværere, at hun ikke havde født mig. Hun holdt min Familie borte, og der taltes aldrig om min Far og Mor. Kun naar jeg ved et Smil fik min døde Mors Udtryk i Ansigtet, kunde det bryde ud af hende: »Mathilde!« Saa lo hun. »Mathilde!« kaldte hun mig igen.

Men det var Cyklen, jeg kom fra. Nu kom den mig til god Nytte, da jeg skulde den forholdsvis lange Vej til Tirsted 3 Gange om Ugen. Om Sommeren brugte jeg altsaa de rullende Hjul; om Vinteren tog jeg Turen til Fods. Jeg kunde da naa tilbage til Skumringen, og ofte gik Mor en lille Tur paa Vej imod mig. Saa snart vi da opdagede hinanden, bredte vi Armene ud og begyndte at løbe, til vi faldt i hinandens Favn. Mors Følelse for mig havde efterhaanden voxet sig fast og dyb. Til at begynde med havde hun utvivlsomt taget mig, fordi hun følte det som en Pligt mod min syge Mor, og fordi hendes Mand gerne vilde. Det var Fars varme Hjerte — og hvergang jeg har villet bilde mig selv ind, at jeg skyldte Mor mere end Far, har jeg sagt til mig selv, at jeg overhovedet ikke var kommet det Sted uden ham. Paa den anden Side forstod han ikke saa meget af, hvad det betyder at tage et Barn. Han tænkte vel mest paa Forplejning, mens Mor tænkte paa Sjæl.

Hvordan det nu end havde været fra Starten af, det kan ikke nægtes at det blev Mor og mig, der groede sammen. Jeg har mange Gange haft ondt af det for Far, ja, rentud lidt Samvittighedskval, fordi jeg ikke »holdt nok af ham«, har gjort alle mulige krampagtige Forsøg paa at »forbedre mig«, uden at der er kommet stort ud af det. Egentlig har jeg slet ikke Lyst til at komme ind paa dette Kapitel, ja, er i Tvivl om, hvorvidt jeg af Hensyn til de to tause Grave paa Landet Kirkegaard har Ret til at offentliggøre disse intime Forhold. Hvorfor lader jeg da ikke være? Jeg er bange for at fortegne min Barndom, give Udtryk af noget alt for ubrudt lyst.

Mor gjorde sig skyldig i en Synd mod Far, derved at hun alt for tidlig gjorde mig, Barnet, til sin Fortrolige. Saa længe det var muligt, prøvede hun at holde mig udenfor, naar Far og hun stødte sammen, men i saa lille et Hjem var det ikke nemt at undgaa, at jeg blev opmærksom paa, at der var noget i Vejen. Far havde det med Hidsighed, han bruste fossende op, og saa var det ovre; men Mor havde det med at bide det i sig; i Dagevis kunde hun gaa og være taus. Og en Fornærmelse glemte hun aldrig. Af Skriften vidste hun, hun skulde tilgive, og den Sag ordnede hun paa følgende praktiske Maade: havde f. Ex. en kvindelig Slægtning krænket hende, erklærede hun: »Jeg kan godt tilgive hende, men jeg vil ikke have noget at gøre med hende mere.« —

Far kunde hun jo ikke holde op med at have at gøre med. Men det tog Tid før hun — ja, jeg kan sige, at gravede han Stridsøxen ned med det samme, holdt hun Skjoldet for sig i Dage derefter. Og saa var det, hun gjorde den Synd at tale til mig om det, da jeg blev større, men endnu ikke var stor nok til at forstaa og til at skifte Sol og Vind lige. Hun har selv bagefter bittert fortrudt det. Hun holdt jo af Far; og sagde jeg noget ondt om ham, det taalte hun ikke — ligesom Far altid for op imod mig, hvis jeg - i Overgangsalderen eller siden — blev grov mod Mor. Som voxen forstod jeg Far fuldt ud; ja, Begyndelsen til Forstaaelsen kom vel til mig allerede, da jeg i Gymnasiet læste »Gengangere«. Mor var Far saa ulig, at det engang imellem maatte falde ham meget svært. Han trængte til Varme i lys Lue, til Humør og Godmodighed og Hver-Dag-har-nok-i-sit. »Jeg vil se fede Mænd omkring mig«, var i Følge Shakespeare Julius Cæsars Smag. Var der noget, Mor ikke var, saa var det fed. Mor var Pligtmenneske, hun var Pietistisk, hun var arbejdsom, og der skulde være Orden i Tingene, hvor hun havde Ansvaret. Far maatte ud engang imellem for at finde

noget af det, han ikke kunde være foruden, og som der fandtes alt for lidt af hjemme i hans eget Køkkenskab. Ja, som voxen forstod jeg ham og prøvede atter og atter at vise ham det, men den instinktive Uvilje, der var saaet ind i min Barnesjæl mod ham fra Mors saa helt forskellige Væsen, evnede min Forstaaelse slet ikke at faa Bugt med.

Bedre blev det heller ikke af, at naar Far og Mor ragede uklar, som det hed, var Bedstemor altid paa Svigerdatterens Side. Mærkeligt nok. Var det af Klogskab? Man skulde tro det. Men Bedstemors Temperament udelukker en saadan Mulighed. Og det var saavisst ikke, fordi Mor og Bedstemor aldrig kom paatværs af hinanden. For det kunde vel ske. Hvis nogen gjorde mig Uret, blev Bedstemor til en Løvinde. Hun kunde blive saa hidsig paa Mor, at hun rystede over hele Kroppen. Saa tog Mor om hendes Hænder og tvang hende ned paa en Stol og holdt hende der, til hun faldt til Ro. Til Gengæld var jeg under alle Forhold paa Bedstemors Side. I mange Maader delte hun og jeg ikke blot Værelse sammen, men ogsaa Tilværelse sammen.

Engang var hun i en slem Klemhærke. Hun var kommen til at slaa Kuplen i Stykker paa en lille Staalampe, som ganske visst ikke brugtes mere, nu da vi havde faaet elektrisk, men som jo alligevel ikke var beregnet til Knusning. Hun fik fejtet Skaarene op og gemt Lampen under Sengen og forklagede sig saa til mig. Vi to lagde Raad op sammen. Min Plan gik ud paa følgende: Jeg maa en Dag gøre mig et Ærinde til en Kammerat og saa tage en Afstikker til Rødby med et af Skaarene og se, om jeg kan finde en lignende Kuppel der, som vi saa faar anbragt paa Lampen igen. Men hvor skulde vi faa Pengene fra! Jeg havde ingen, og Bedstemor havde om ikke færre endnu, saa da slet ikke flere. Og vilde Mor ikke savne Lampen? og kunde jeg overhovedet faa en ligesaadan Kuppel? og vilde Mor ikke opdage, det var en ny? Jeg bad til Gud om Hjælp. Og i de følgende Dage »glemte« jeg, naar jeg var i Brugsen, at aflevere Mor Restpengene, naar jeg kom hjem. I Løbet af et Par Maaneder havde jeg paa den Maade faaet sparet en hel Tokrone sammen. Et Par Gange opdagede Mor, jeg snød, men jeg tog mine Skænd taus som den, der ved, han synder i en højere Sags Tjeneste.

En Dag bad jeg saa om Lov til at cykle en Tur i Skoven, fik Ja og — af Sted pilede jeg til Rødby, haarrejsende angst for at nogen skulde se mig derude og berette det hjem. Der fandtes selvfølgelig ingen saadan Kuppel, men dog en, der lignede. Den kostede 1½ Kr. Jeg hjem med den. Den viste sig en Smule for stor, men gik an. Lampen blev stillet paa Plads, og Mor opdagede aldrig noget. Hun ligger i sin Grav og aner intet den Dag i Dag. Om det er Bønnen, der hjalp Bedste og mig, skal jeg lade være usagt. Men hjulpet blev vi.

Ja, Mor havde skam Respekt. Bedstemor var meget nysgerrig, og det kneb haardelig for hende, naar Avisen kom, at lade den ligge. For selvfølgelig maatte der ikke læses Avis i Arbejdstiden. Hun kunde anbringe sig ved Bordet med Kartoffelskrælningen som Dække over Avislæsningen, men kom Mor bag paa hende, gik det alligevel galt. Særlig da hun blev tunghør, kneb det med at faa det fulde Udbytte af Camoufleringen.

Men aah, hvor kunde vi ogsaa have det rart, vi tre, Søndag Eftermiddag, naar Solen skinnede ind i Stuen og jeg sad med en Bog, og de andre med Lappe- og Syarbejde, mens Far var slaaet et Slag ned i Marken for at se til Kornet. Baade Far og Mor havde det med at kunne snakke efter Folk. Naar Mor saa sad og gav nogle Numre til Bedste — — — naa ja, undskyld, til Bedste og til Bedste, men Mor var dygtig til det og ikke ufølsom for Succes.

Far var egentlig ogsaa udstyret med Skuespillertalent; han var, hvad de, der ikke har Evne for det, værger sig imod ved at kalde for Folkenar; naar vi var i Selskab tænkte jeg tit paa: hvad vilde de dog faa Tiden til at gaa med uden ham? han var næsten den eneste, der fortalte. Det var altid Anekdoter, morsomme Træk, han med sine lydhøre Øren og snare Øjne havde opsnappet af Naboernes Liv og Færden. »Hvad der skal ske, det skal ske, sagde Krankeren, han var kommen til at køre Skrædderens Hjulbør over,« var en af hans Historier. En anden var den, om den store Gaardejer, der kørte Brænde hjem til den fattige Enke: »Kluns nu godt i dig,« sagde Stine Snedkers, »det er ikke hver Dag, du faar Pandekage.« Fuld af Humør var han, og slagfærdig kunde han være. Paa en Barberstue i Nakskov, hvor han sad og ventede, hørte han en Kunde fra Byen og Barberen enes om, at det var egentlig rimeligt, om de, der kom ind ude fra Landet, betalte det dobbelte for at blive klippet. »Har vi da mere Hovede?« spurgte Far, tog sin Hat og gik. — Han var slem til at forlægge sine Ting, hvad der voldte os andre endeløs Leden; »du gaar da ogsaa og smækker Tingene, lige hvor du er,« skældte Mor og fik til Svar: »Andet er da umuligt.« De skønne Sommeraftener sad vi tit under Kastanierne, saa paa Kattekillingeres Leg med de nedfaldne Kastanier og drak Aftenkaffe i Hjørnet ud mod Vejen. »Snak dog ikke saa højt!« sagde Mor, naar nogen gik forbi; »de kan jo høre det.« »Bare det saa er *dem*, vi fortæller noget om,« mente Far; »saa interesserer det dem mest, og de bringer det ikke videre.« Flagermusene svævede omkring os, og Spurvvene pippede i Tagskægget, og Far var i godt Humør. Han elskede alt levende, tror jeg.

Som allerede omtalt lærte jeg tidligt at passe Smaakraet. Jeg var ikke ret gammel, før jeg for første Gang øvede mig i Faget som Bøddel. Det var fælt at se Kyllingen eller Hønen hoppe halshugget omkring; Ænderne var roligere i det; de lagde selv deres Hovede til Rette paa Huggeblokken, mens Hønsene altid skulde køjse. Det kunde ogsaa ske, en Spædekalv var ved at himle; saa maatte Far skynde sig med Kniven; kun ved at skære Halsen over paa den kunde man hindre den i at dø af sig selv; og det maatte den endelig ikke; man slog den altsaa ihjel, for at den ikke skulde dø. Men den rigtige store Henrettelsessensation fandt Sted ind under Jul. Da maatte vi op længe før Daggry; store Kar fyldtes med kogende Vand; Knivene fik endnu en Omgang Slibning; saa kom Far drivende med Grisen; den fik Løkke om Benene, blev væltet og svinebundet og løftet op paa et omvendt Kar. Aah, som den skreg. Nu skulde Mor og jeg holde, Bedstemor røre i Blodet, og Far stikke. Nej, i Alverden som den skreg. Og kastede Mor og mig hid og did, mens Blodet Sprøjt i Sprøjt stod ud i

Spanden og Bedstemor rørte, saa hun svedte. Til sidst gik Skrigene over i en Rallen, og snart var vi i Gang med Skoldning og Skrabning; saa blev den hængt op og aabnet med kraftige Snit; ud væltede Indmaden, og nu skulde Tarmene renses, og der skulde laves Medister og Blodpølse og herligst af alt — Fedtegrever. »Spis godt med Brød til!« var Fars manende Ord. Nu er det forbi med Fedtegreverne — og Sulevællingen — og Pærevællingen — og Brødbollerne i Suppen, men oppe i Guds Rige maa der være en lille lollandsk Afdeling, hvor Mor skal lave mig det igen.

Kristus slagtede Paaskelammet; hans Menighed slagter Julegrisen. Ja, for Grisens Dødshvin var den første Indvarsling af Julen som Kirkeklokkernes Kimen den sidste. Saa sad vi den højhellige Kvæld samlede om Sembesulet, Mor rejste sig og bad højt Fadervor, og Aarets dyrebareste Time var inde. Ogsaa det er forbi, Barnets Jul fanger den voxne ikke igen, før han atter bliver Barn, ja, han magter ikke engang at sige, hvori Trolddommen laa, véd bare, Aar efter Aar var det lige forunderligt, at her sad vi og holdt saa meget af hinanden, og Grisen var slagtet, og Jesus var født for vor Skyld; vi havde Mad nok paa Jorden og vore Sager i Orden i Himlen; se, alt var saare godt.

Ogsaa Paasken var en stor Højtid. Skidne Æg hørte til Langfredag. Og Paaskeæg fik man Paaskemorgen. En løjerlig dyster Stemning raadede i Ens Hjerte hele den Dag, da Jesus hang paa sit Kors. Men vilde Solen skinne paa den Dag, da han opstod fra de Døde, aah, hvor følte man sig befriet, og Ens Hjerte gyngede i dens Straaler.

Pinseaften havde vi nogle dejlige Ture til Lejestederne paa de to Kirkegaarde, Vejleby og Landet. Far spændte for og blev ved Hesten, mens Mor og jeg puslede om Gravene. Hvor var det højtidsfuldt og smukt at være oppe og ønske de Døde Glædelig Pinse. Den knoldede kraftige Jord sprang under Riven, de nysudsprungne Blomster og Buske duftede, en Solsort sang fra Toppen af et Træ, og Kirkeklokkerne kimedede Festen ind over Sognene. Naar vi var færdige med at hygge om vore egne Grave, gik vi lidt rundt og saa til de nye, der var kommen til siden sidste Pinse. Kirke-gaarden blev En et fortroligt Sted. Der var en egen alvorsfuld Glæde tilbage i Sindet, naar vi tause kørte hjemad til Bedstemor, vi endnu havde iblandt os.

Det Aar, jeg var fyldt 13, lakkede gamle Bedstemor Stine Kølle af. Mor var utilfreds med mig over, at jeg ikke kunde græde i den Anledning. Men da jeg kom ud til Gaarden og, mens de andre spiste, ene blev inde hos den døde, der laa saa smukt mellem de levende Lys, blev min Kind alligevel vaad af Taarer. Og dog følte jeg endelig for engangs Skyld Døden som noget naturligt, noget venligt. Bedstemor Stine havde ligget længe og var meget

gammel. Jeg blev ved at se paa det stille Ansigt, og til sidst syntes jeg, at det rørte sig. Men det var ikke uhyggeligt. For jeg vidste godt, det rørte sig ikke. Det havde naaet den store Fred. Jeg gik hjem og skrev en Salme paa 12 Vers. Lad mig nævne et Par af dem.

5. Alt Stjernehimlens dybe Fred
sig sænker ganske langsomt ned
paa Lillejuleaften;
enhver den føler uden hun,
som tæres maa i allen Stund
af Død- og Smertekraften.

6. Da straalers Lys i mørke Nat,
og Hvælvingen adskilles brat,
mens Englestemmer klinger;
og hendes Sjæl den bliver fri
for Synds og Legems Slaveri
og mod vor Gud sig svinger.

8. Hun svæver fra den store Sal
hen til en ussel Hestestald
med glade Engleblikke;
og da det nu er Julenat,
da ser hun Alnaturens Skat
i Krybberummet ligge.

Og Salmen klinger ud, som det hedder, i Tak til Gud, fordi

12. Du hugged over — dig til Pris —
al Smertes og Synds-Slaveris
saa dybt nedtrængte Stængel
og gav i Guddomskærlighed
en evig Jul i Himlens Fred
til din nyskabte Engel.

Den var skrevet til Melodien Lær mig o Skov — og Tante Anna sang den igennem ved Køkkenbordet med alle Vers. Hun saarede mig smerteligt ved Vers 8 at synge Alnaturens. Havde Konen saa forstaaet et Muk af det hele?

Ja, saa gammel var jeg blevet, før Døden viste mig et Ansigt, jeg kunde forstaa. Denne Død, der omsvansede mig fra mine spædeste Aar! Aaret før Bedstemor Stines Død havde den atter traadt mig nær og vist sin onde Mine. Jeg havde det med paa det inderligste at knytte mig til de Mennesker og de Tilstande, jeg engang var kommen til at holde af.

Alle Dage har enhver Forandring, der ikke var direkte paakrævet, været mig uovervindelig imod. Og havde Mennesker vist mig en Venlighed, kunde de regne med mig for Livstid. Vi havde en Post, der efter en Aarrække blev forflyttet til en anden Rute. Jeg udgød talrige Taarer, ikke fordi jeg var særlig Ven med ham, men jeg kunde nu ikke tænke mig nogen anden til at komme med Avisen.

Men langt værre var det, at Peder Emmiche blev syg. Det var en ung Murer, der kom en Del hos os, var nygift, havde en lille Datter og over for mig altid var morsom og splendid. En Dag kom de og fortalte mig, at han var blevet alvorligt angrebet af Feber og laa og talte i Vildelse. Strax mørknede det for mig. Saa blev jeg ganske rolig. Jeg gik ned i Haven mellem Hindbærbuskene og bad til Gud om, at min kære Ven maatte blive rask igen. Jeg bad om det i Jesu Navn. Saa vidste jeg, der kunde ikke ske ham noget. I de følgende Dage gik jeg og smilte, naar de kom og fortalte mig, at Sygdommen havde forværret sig. En Dag forlød det, at Peder Emmiche var død. Der var megen Sorg over det, og jeg lo for mig selv: At de ikke er klogere!

Dagen for Begravelsen kom. Far spændte for, og de kørte. Jeg gik hjemme i en vis Spænding: Hvordan vilde Folk tage det, naar det viste sig, at han ikke var rigtig død? De kom tilbage fra Kirken, Mor gik ind, og Far berettede mig mærkelig nok ikke noget om den store Begivenhed. Jeg hjalp som sædvanlig med at spænde fra og tænkte hele Tiden: Nu maa han da begynde. Men han begyndte ikke. Og saa maatte jeg jo i Gang med at spørge: Naa, hvordan gik Begravelsen? »Jo, den' jik ju, som saan noue de goer.« Jamen — jamen blev han — blev han da i Kisten? »Hja!« raabte Far i et Udbrud af Latter. Jeg slap Seletøjet og gik ned bag i Haven. Der var faldet et Mørke over mig... og over det ganske Land... som i Kristi Korsfæstelsesstund. Jeg forstod ikke noget mer. Og ærlig talt... jeg har ikke rigtig forstaaet siden.

Hvor er et Barn ene i sin dybe Sorg! Naa, ja, det er vel alle Mennesker. Men Barnet har da slet ingen Steder at gaa hen. Til andre Børn? nej. Det ved meget godt, at Børn er optagne af deres Leg og glæder sig til at blive store og ikke har Tanke eller Sans for Sorg, undtagen hvis de selv har en. Og til de Voxne? umuligt, kære. De Voxne tilhører jo en helt anden Verden. Der er et større Svælg mellem Børns Verden og de Voxnes end mellem den rige Mand i Helvede og Lazarus i Abrahams Skød.

Saa er der en Verden, der er nærmere. Der er Ida; man kan gaa op i Baasen til hende; man behøver slet ikke at sige noget; man kan bare støtte Panden mod hendes runde Flanke eller kilde hende paa Mulen — er det virkeligt, at den er saa blød? — kilde hende paa Mulen og faa hende til at mimre til Tak.

Man kan ogsaa gaa ud til Assistentkoen, kige hende ind i de troskyldige Øjne, klø hende mellem de krumme Horn og næsten fange Nirvana ind i sin Sjæl ved at sætte sig

ned og se hende tygge Drøv. Hun har været et vildt Dyr engang, et vildt og jaget Dyr. Det gjaldt om at snubbe Føden i en Fart ude paa Steppen og saa naa ind i Sikkerhed med den, hvor der var Tid til at fordøje. Det er mange Aartusinder siden, nu er hun ikke jaget mer, og Føden faar hun foræret. Men hun har holdt fast ved den gamle Skik. For den giver hende hele Salighedsfølelsen. Hun er ikke en Ko længere, hun vegeterer, er nærmest en Plante, ligger stille og gror, det hele gaar saa mekanisk, at hun er nærved at være en Ting. Sjælevandringen gaar baglæns, Koen er eet med Altet, Indiens hellige Dyr gaar op i Gud. Aah, det er godt at være i Assistentkoens Nærhed. Mon man ogsaa selv engang skal naa saa vidt som til at kunne tygge Drøv?

Men, kære, der er jo ogsaa Hunden. Det er noget helt andet. Hunden er Foxterrier. Hunden er Vesterland. Dens Navn kæleforkortes til Sak og til Nas, og da den er kommet fra Vilhelm Hansen i Brandstrup, er dens fulde Navn altsaa Sak Nas Hansen. Den er hvid og sortplettet, og den lader ikke en Dreng staa og være fortvivlet mellem Ribsbuske. Den prøver end mindre paa at lære ham at tygge Drøv. Den kommer vimsende og siger: Jeg ved, hvor en Rotte har gemt sig. Den foreslaar: Lad os løbe en Tur ned over Markerne til en af Mergelgravene og se, hvordan de ser ud paa denne Tid af Aaret. I hvert Fald, lad os komme i Gang med noget! Dette her det duer til ingenting. For Resten ligger din Skoletaske inde i Køkkenet med Lektierne, der skal læres til i Morgen. Giv mig et Stykke Sukker og kravl saa op paa din Gren i Blommetræet og læs paa din Geografi. Og fald ned, som dengang du havde et Par nye Buxer paa for første Gang og blev hængende i en Gren deroppe og svævede længe mellem Himmel og Jord i Uvidenhed om din Fremtidsskæbne og plumpede saa omsider ned med Hovedet haardt imod Jorden. Hovedet holdt, og Jorden holdt, men Enden den holdt ikke. Den blev behandlet baade med Kæp og med Synaal. Kan du huske det, gamle Dreng?

Kæp — naa ja — det var ikke tit, Mor havde givet mig den Behandling. Men der var dog eengang, Buxerne maatte ned. Jeg skulde af Sted til Søndagsskolen, men just, som jeg vilde ud af Køkkendøren, kom jeg i Tanker om, at jeg havde glemt noget. Jeg gik tilbage til Chatollet, lindede Klappen, stak et Dokument under Blusen og — saa for Pokker, der stod Mor. Hvad var det der? — Det var ingenting. — Lad mig se. Papiret blev taget frem — og jeg sendt af Sted til Søndagsskole. Det blev ikke en af de udbytterigeste Gudstjenester for mig. Sandt at sige var mine Tanker ikke til Stede ved de hellige Ord i højere Grad. Thi Dokumentet havde en Ordlyd omtrent som denne:

Vi undertegnede Drengene sammensværges os herved paa, at vi ikke længere vil døje de Gamles Regimente og Tyranni.

Og den var underskrevet af næsten hele Klassens Drengbestand, idet dog Ejnar Kølle havde taget det Forbehold, at det ikke betød, vi ikke maatte arbejde for dem, hvilket var indrømmet ham for Opnaaelsen af hans Navn. Om dog Mor havde haft Humør nok til at gemme denne Akt til Rigsarkivet og dermed lade det bero! Men da jeg vendte hjem fra Opbyggelsen, var der til mig i en Mening, som var endnu bedre end den bedste.

Saadan faldt dette Spartacusoprør ud, ikke uligt det første og alle de mellemliggende. Men nu Farvel Ejnar og Ingvar og alle I andre. Nu skulde jeg til at gaa min dunkle Vej alene.

XIV

3 GANGE OM UGEN ventede Oscar Geismar mig. Jeg skulde være der lige efter Middagstid. Og naar vi havde læst en lille halv Time, gik Døren op, og ind kom unge, slanke, venlige Fru Geismar med Kaffen. Ogsaa jeg fik en Kop. Geismar skældte paa det allerkæreste ud over, at Fruen ikke bankede paa, og Fruen afslog al Banken. Landsbybørn er jo ikke vant til at se Mennesker bære deres Følelser udenpaa, og jeg gjorde store Øjne ved dette Kurreri og var stundom lidt forlegen med det, men syntes dog, det var smukt at se to Mennesker være saa glade ved hinanden. Om Sommeren læste vi i Haven, og dér var der en Bænk, der var slem til at vippe, naar Fru Geismar blev trukket ned paa den fyrige Elskers Knæ. Jeg ilede saa til og tyngede ned i den anden Ende, saa længe Kærligheden varede. Det morede Geismar. »Kaj skaber Balance i Tingene,« lo han. Det er ellers noget, der ligger helt uden for mit Kald.

Om jeg fik lært andet hos Geismar end at elske? Det var ikke store Ting. Jeg fik stive Lektier for og blev ogsaa hørt i dem. Men Udenadslæren har alle Dage været mig en Pest. Og Bjørnens Kindtænder kunde jeg ikke faa i Hovedet. Ogsaa Geismar var voldsomt uinteressert i dem. Alligevel syntes han, at naar han vilde gøre mig den Ære at høre mig i dem, burde jeg gøre ham den Tjeneste at kunne dem, og da jeg vitterlig ikke kunde dem — ja, imellem alle de gode Egenskaber, jeg har hørt ham berømmet for, har endnu aldrig nogen nævnet Taalmod. »Saa maa vi hellere høre op«, lød det kort en skønne Dag; og jeg blev saa forfærdet, at han i et Kvarter forgæves søgte at hale en Lyd ud af mig, jeg var gaaet i Baglaas, jeg var stum. Saa opgav han, og jeg bukkede og gik og følte mig uendelig ilde til Mode. Hvordan skulde jeg komme hjem og sige, at jeg var fyret, og det paa Grund af noget saa utilgiveligt som slet og ret Dovenskab? Da kaldte han mig tilbage, og nu fik vi dog snakket sammen og blev enige om, at kunde han faa Far og Mor med paa, at jeg maatte komme i Realskolen i Maribo, var det nok det bedste.

Mor cyklede da op til ham. Det var en utrolig Beslutning, de to smaa Mennesker skulde træffe. Realskolen i Maribo. 3 Aar op hver Morgen og faa mig af Sted til Ryde Station. Madpakke med. Kort til Toget. Skolepenge. Bøger. Ordentligt Tøj. Og naar de 3 Aar var gaaet, hvad saa? Mor maatte ind paa Vejen til Wested og have Raad. »Jæ hue ju tænnt mæ, ha sku bleie Præst.« »Det er et stort Maal, Fru Munk. Lærer er ogsaa godt.« »Nej, det er for lidt.«

Far var i Vaande. Hvordan skulde der blive Raad til den Læsen? Han havde vel tænkt sig, da de tog mig, at jeg skulde have Gaarden engang, og de kunde bo hos mig som gamle. Det vidste han nu var haabløst. Som en Gaardejer i Kettinge sagde om sine Sønner: »Jeg har en, der er dygtig, og en, der ikke duer til noget. Den sidste lader jeg læse til Præst, og den anden skal have Gaarden.« Far havde ogsaa indset, at jeg ikke duede til noget. Naar Folk spurgte, hvad jeg skulde være, svarede han: »Han skal være Jordmodermand.« Nu spurgte han mig for første Gang om noget i fuldt Alvor: »Du har saa lange tynde Fingre; vil du ikke være Urmager?« Jeg saa fjernt paa ham. »Eller Skrædder da?« Jeg saa endnu fjernere paa ham. »Ja ja, saa i Guds Navn da, Marie, saa kan *du* raade.«

Det kostede ham Savn og Slid og Opofrelse gennem mange, mange Aar, de Par Ord. Jeg har aldrig hørt ham bebrejde eller klage en eneste Gang.

Gik det skralt med de tørre Kundskaber hos Geismar, gik det des bedre med Liv og Aand. I hvert Fald med Aand. Naar vi var færdige med hine omtalte Hjørnetænder, kastede vi os sammen over de Ting, der lifligere var. Saa fortalte Geismar mig om Iliaden og Odysseen og lod mig endda laane Bøgerne med hjem. Saa læste han for mig »Terje Vigen« og lod mig skrive den i Genfortælling til næste Gang. Saa gav han mig Fristil om Struense, og den kom til at slutte saadan:

Først Bøddelen afhugger Haanden,
saa Hovedet — paa Gud nu stol!
Men op sig svinger Sandhedsaanden
til Evighedens Kongesol.

Det skete, at Timen begyndte med Oplæsning af Sct. Hans Spil f. Ex. Mon nogen Oplæser nogensinde har haft mere aandeløs Tilhører, vover jeg at spørge. En saadan Dag kom Bjørnens Gebis slet ikke i Funktion. Men det bedste af det hele: min Lærer skænkede mig en kostelig Gave, Oehlschlægers Udvalgte Værker i eet Bind. Tre Aar før havde min Faster, Tante Julie, til Jul foræret mig Junglebogen. Den fyldte mig Sjæl og Sind; jeg levede i Junglen; mine Venner var Kaa og Baloo og Bagheera. Nu dukkede Skjaldenes Adam op og gjorde Krav paa Ligepladsen med Hr. Mowgli. Jeg ved ikke, hvad der var mig det kæreste, hans Vers, hans Prosa eller hans Tragedier. Jeg ved kun, jeg følte, jeg blev lukket ind i en Verden, jeg aldrig havde vidst eksisterede, og hvori jeg dog havde Rod. Den Kilde, der sprang derinde, den læskede mine Hjerterødder. Jeg drak ikke i lange rolige Drag, men i hektiske, mer og mer begærlige. Det staar for mig nu, som om jeg paa mindre end en Uge slugte alle hans store Tragedier. Jeg laa og læste i Sengen, satte mig og læste i Laden, gik og læste paa Møddingen. Og det er ikke for meget sagt, at jeg i Aar derefter tænkte i femfodede Jamber.

Nogen Tid senere kom Saint Aubains Bog om Bonaparte mig i Hænde, jeg husker ikke længere hvordan. Ogsaa den gjorde et betydeligt Indtryk Paa mig, naturligvis paa en helt

anden Maade, men Napoleon var dog en moderne Oehlenschläger-Helt: den store Personlighed, de dramatiske Begivenheder, den dybe Tragedie kunde altsammen være skrevet af Hakon Jarls Digter. Jeg har nu skaaret Kejseren ud af min Velvilje, men — i mit Hjerte bor han endnu.

Far spændte Ida og Claus for Charabancen: jeg skulde til Optagelsesprøve i Maribo private Realskole. Vi kørte Omvej over Tirsted for at faa Geismar med. En lille nyfødt Pige gav spæde Lyde fra sin Barnevogn i Kapellangaarden, Fru Geismar sad indpakket i Tæpper og nød Sommersolen mellem Æbletræerne, en Tjenestepige forsøgte at lære en Tumling at gaa, mens de to ældste, Mogens og Agnete, saa vurderende til. Hvilken Idyl! og der sad jeg paa Bagsædet i ensom Majestæt og skulde om et Øjeblik prøves paa Tænderne om Bjørnens.

Det var Meningen at faa mig ind i 4de Mellem; men kun i Historie glimrede jeg. I Geografi var de urimelige nok til at ville have at vide af mig, hvad Ny Zeeland hed, og jeg maatte nøjes med at henvise til, at det var dér, Monrad var tyet til. Men det var jo desværre ikke alle Fag, man kunde dreje over i Historien, saa det blev efter nogen Snakken frem og tilbage bare til 3die Mellem. Saa besteg vi Charabancen og satte atter Geismar af i Idyllen.

Og jeg saa paany en helt forandret Tilværelse i Møde. Kammerater igen! men hvad for nogle? nu vilde de vel gøre Nar af mit Landmaal. En stor Skole, mange Lærere og endnu flere Lektier. Bjørnen havde slaaet Tænderne i mig; jeg var klar over, at den ikke slap foreløbig. Havde det saa været min egen kære brune Baloo. Men det var en ganske anden Slags Bjørn. Sommetider skar man Ansigt og spurgte sig selv, om det vel ikke var en Bjørnetjeneste, de gjorde En, med al den Terpen og Hersen. Og af og til tænkte man paa: hvis man nu havde haft sine rigtige Forældre? Men maaske man havde dem. Naar jeg var nede og flytte Køerne, lagde jeg mig stundom paa Ryggen i den tætte duftende Kløver, kiggede op i den blaa Himmel og tænkte: »Mon jeg er til? Nej, det kan ikke passe. Jeg er ikke til, jeg døde, dengang jeg var lille, og jeg blev begravet sammen med Mor; det er der ingen Tvivl om. Det er uvirkeligt, alt det, jeg gaar i her; det er noget, jeg. ligger ved min døde Mors Side paa Maribo Kirkegaard og drømmer.«

— Maribo, ja. En sjælden Gang imellem havde jeg faaet Lov til at tage derind og sove i Kusine Idas Ungpigenseng paa Kusine Ellens Værelse. Første Gang jeg var derinde, efter at jeg var blevet Landbo, o, det var vidunderligt. Maribo var altsaa stadig til. Eventyrhuset var stadig til. Tante Helga sad fin og mild og sammensunken i sin Stol, Onkel Jacob kom buldrende op ad Trappen med alle sine Strubelyde gurglende i Halsen og spillende paa Læberne: »Brr! brr! Goddag, min Ven.« Og saa det gysfulde, svimlende Tag med at løfte En i det lille 7-aarige Hoved ved at stemme begge Hænder om Ens Kinder og Hage. »Hvordan har du det? brr! brr! er der Buler i Blikspanden?« Det er udlagt: har du Hovedpine?

Og Ellen stod for Styret og sværmede for en eller anden og var dygtig i sit Køkken og lyste af Latter. »Kom saa, Kaj, nu skal vi paa Kirkegaarden, ud at se til Onkel Carl og

Tante Mathilde?» Jeg trak en lille Træhest paa Hjul i en Snor. Tante Helga skævede til den. »Den Hest, Ellen!« »Ja, lad ham bare ha' den med. De døde kommer saamænd ikke op og kiger efter os af den Grund.« »Ellen! Ellen!« Man fik Hesten med, men skelede jo en Del urolig bagud — de var vel ikke oppe for at kige?

Og hvergang man siden kom til Maribo — det var der altsammen stadigvæk: Værkstedet og Altanen, Passiar med Tante Helga i Plyssetsstolen, Tur med Onkel igennem Byen - og hvor var man stolt af at følges med ham og skulle lette paa Hatten ustandselig — og bagefter med Ellen til Kirkegaarden og paa Hjemvejen ind i Stiftelsen til den blinde Fru Plambeck, der famlede op og ned ad En og blev ved at sige: »Aah nej dog, er det Carls Dreng! er han blevet saa stor!« og der stod man og var en Ting under de famlende Hænder og dog lykkelig ved, at der var en, for hvem man var Carls Dreng endnu!

Og hjemme spurgte Tante Helga: »Naa, Ellen, hvad sagde Fru Plambeck saa til at se Kaj?« »Ja, Mor, det bliver jo aldrig hos hende til saa meget med at se!« Ellen stak i det store Skrat, og Tante Helga blev helt rød i Hovedet – hvor elskede man dem. Noget, man ikke vidste, hvad var, dunkede inde i Ens Hjerter: »Det er dit Kød og Blod, lille du, dit Kød og Blod; det er dine egne, du. Du er hjemme.«

Naar man vaagnede, hørte man under Skraaloftet Hestehove mod Brosten nede fra Gaden. Atter klang det i Jubel inde i En: »Kan du høre! det er Maribo! Ih for Søren, Dreng, det er Maribo, du er hjemme igen.«

— Nuvel, Fremtiden laa blandet for mig. Men een frydefuld Visshed havde jeg da: nu skulde jeg til Maribo hver Dag. Mor havde været hos Onkel Jacob, der gæstfrit havde sagt: »Brr, brr, brr, brr, lad Knægten faa sin Middagsmad hos os, lad ham bare komme.« Jeg skulde til Maribo igen, hver Dag skulde jeg se Tante Helga.

XV

HUN LIGGER ude paa Kapellet, min Ven, brr brr, brr brr,« sagde Onkel, da jeg i Middagskvarteret var stormet op ad Trappen og sprunget ind i Stuen med Linoleumsgulvet næsten uden at banke paa. Og der stod Ellen, men det var ikke Ellen — det var jo en Ellen, der ikke kunde le. Og der kom Ida rødøjet, forkølet, lige naaet hjem fra sit Børnehjem i København, hvor hun havde Stilling, og nu kom Hjalmar, ogsaa mærkelig bleg og mærkelig taus. Og der stod jeg og begreb ikke et Muk. Og Døren op til Soveværelset var lukket. Og Ellen sagde: »Jamen ved du det da ikke, Kaj? Vi har da skrevet til dig for 2 Dage siden.« »Brr, brr, det var jo i Lørdags,« gik det op for Onkel, »de har ikke faaet Brevet derude paa Landet endnu.« Stadig forstod jeg ingenting, og Onkel gentog: »Hun ligger i hvert Fald oppe paa Kapellet, brr, brr.«

Og Døren op til Soveværelset var lukket. Ingen Tante Helga deroppe. Ingen Tante Helga i Stolen her. Taarerne piblede mig ud af Øjnene og dryppede ned paa Linoliet. »Græder du over Tante Helga!« sagde Ida og syntes, det var pænt af mig, og strøg mig over Haaret. Og Ellen fik Hjalmar med op paa sit Skraavægsværelse, og jeg kunde høre ned i Stuen, om hvordan »Mor slet ikke havde kaldt eller noget; jeg havde lige været oppe ved Mor; vi spiste til Middag; da jeg kom derop igen, var Mor død, uden et Suk, uden en Klage, Mor laa saa pænt, Mor laa med et Smil, og Mor — og Mor — og Mor.« Men jeg stod og kigede taareblændet ned mod Gulvet; jeg græd ikke bare over, at Tante Helga var død, jeg græd over, at der var død et Hjem.

Og da jeg gik hen til Skolen, kom jeg jo forbi Hjørnet af Bagtorvet og Mellemgade, dér hvor jeg var født. Der laa en Tomt. Garveriet var brækket ned, Huset var brækket ned. Af det Land, hvori jeg egentlig hørte hjemme, hvor jeg havde Rod og hvorfra min Verden gik, var der nu intet, intet tilbage.

Ikke langt fra mine Forældres Grave, ved Enden af den samme Gang, blev Tante Helgas skrøbelige Legeme lagt til Hvile mellem hendes mange smaa døde Børn. I Hjemmet blev der truffet den Ordning, at Ellen foreløbig styrede Huset for sin Far. Og saa længe Ellen vilde blive hjemme, skulde jeg værsgod frit komme og faa min Middagsmad der. Det var dejligt for mig, at jeg stadig havde Tilknytning til Huset og dejligt, at jeg var hjemme etsteds i Maribo. I et Aar kom jeg der daglig fra 12-1, nød godt af Ellens fortræffelige Mad og storartede Humør og var altid velset af Onkel, skønt han ikke nogensinde modtog en Øre for at have mig og min glubende Appetit rendende sig paa Døren.

Gamle Margrethe, der havde vaaget ved min Mors Død, kom eengang om Ugen og vaskede og spiste saa med ved Bordet. Vittigheder og Historier krydrede Maden. Margrethe

kunde være lidt drastisk i Udtrykkene: »Saa tog han Bindet af Fingeren; det var lige, saa den gule Materie tissede ud.« Onkel rynkede Panden: »Vi spiser, Margrethe, brr, brr, vi spiser.« Hvortil Margrethe svarede: »Ja, det gør vi jo.«

Saa efter Middagen strakte Onkel sig paa den Hestehaars med Lollandsposten over Hovedet som Værn mod Fluerne, og næsten øjeblikkelig gled Piben til Gulvs med et lille Bump, og strax indfandt sig det regelmæssigt gentagne brr pyh, brr pyh, brr pyh, som fortalte, at nu var han der, hvor man har det godt. Jeg drev ud i Køkkenet: Ellen, nu maa du sætte dig og lade Opvasken vente, til jeg faar læst for dig, hvad jeg har digtet siden i Gaar. (For jeg har aldrig kunnet have, at Hænderne bestiller noget, naar Ørene skal høre efter.) Ellen satte sig lydigt, og saa gik det los, men ikke for højt, for Onkels Skyld. Det var svært at træffe den rette Mellemvej mellem Deklamationens Begejstring og »væk ikke de Sovende!« Bagefter skulde jeg fortælle — om Lærerne, om Afværgekampe med Drengene, hvor jeg maatte sætte Kløgt mod Styrke, ogsaa — og maaske lidt for rigeligt — om en enkelt Pige, indtil Ellen satte En et skælmsk og inkvisitorisk Blik lige ind i Ansigtet, saa det blev rødt.

Jeg vendte mig og kigede gennem de farvede Ruder ud paa Altanen, aabnede Døren og kurede ned ad Trappen med det fedtede Sidereb og fik mig i Gaarden en Leg med Tante Helgas for sin Begavelse over al Maribo berømte Foxterrier, der lød Navnet *Geni*. Jeg stak Hovedet inden for i Værkstedet, der hvilede i Middagsstunden, og snuste mig Næsen fuld af Læder og Svendeatmosfære. Og atter op ad Trappen og et Slenter hen over Altanen, der for Resten var begyndt at synke faretruende i den ene Side.

Ja, den var begyndt at hælde. Petersen var visst heller ikke paa Værkstedet mere. Og havde Ellen ikke serveret Rødbedebøf i Mandags? Havde man hørt Mumlen om en ældre Frk. Larsen, der søgte en Husbestyrerindeplads? Tante Helga var død, det var i hvert Fald sikkert, og selv om Eventyrhuset endnu var til, var Eventyret dog ganske svagt begyndt at fordufte.

Det gik, som det maatte gaa. En Dag fortalte Ellen mig, at hun havde faaet Plads som Husbestyrerinde et eller andet Sted ude i Verden. Ellen rejste, og Frk. Larsen rykkede ind. Jeg fik dobbelt Madpakke med til Skolen, og saa ikke saa meget til Onkel Jacob mer. Men naar Vaabenbrødrene havde March ud til Fugleskydningen, saa man Onkel stille paa Torvet, staa ret foran Formanden med Haanden op til den stive Hat og faa anvist sin Plads i Rækken — og saa følte man sig jo selv en lille Smule med til Fugleskydning.

Og naar der var Marked i Byen, og den medbragte 25 Øre viste alt for liden Evne til at lade sig strække, og Seværdighederne lokkede, og Professor Labri fristede — aah, man vovede sig helt ind i Stimlen frem mod Indgangen og den morsomme Mand og holdt bedende sin rørlige Formues resterende 5-Øre op imod ham, men Entreen kostede 10, og

alt, hvad man fik, var et Nuf — saa maatte man op til Onkel, og det kunde blive til en hel, skinnende Krone.

Nu havde man Raad til at købe 3 Ringe i Hopla Hop, hvor man kunde vinde et Marmorur. Og hen over Ens Hoved gjaldede Professor Labris Veltalenhed fra en Ølkasse. »Thi, mine Damer og Herrer, jeg er træt af at rejse rundt paa Markeder og konkurrere med det amerikanske Hoplahopsnyderi. Ydermere vil Klaus Berntsen have 20 % af vor Fortjeneste, men det faar han Søren sjejsme ikke af mig. Derfor agter jeg nu at trække mig tilbage til Privatlivets Fred i Vorbasse Fattiggaard, hvor jeg vil være Fodermester. Teltet sender jeg til Klaus Berntsen, saa kan han rejse Landet rundt og forevise Alberti. Men kom nu ind og se min Forestilling. Frygt ikke, jeg ikke kan rumme Dem. I mit Telt er der Plads til 20 000 Mennesker og 24 gamle Kællinger med langt Skæg og forlorne Tænder.«

Der maatte man da ind. Forestillingens Tyngdepunkt laa i, at Professoren udlovede 10 Kr. til den, der kunde raabe højest Hurra. Hans egen Røst gjaldede over alles, og de 10 Kr. tilfaldt saaledes ham. Derefter udlovede han samme Præmie til den, der kunde klappe længst. Labri selv klappede som en rasende og holdt ud, til alles Hænder blodigtømme var segnede. Saa tilfaldt de 10 Kr. atter ham. Og blandt de lyttende ude paa Torvet var Trængselen for at komme ind til Forestillingen herefter nærmest livsfarlig.

Men Meningen med at gaa i Skole i Maribo var jo egentlig ikke at spise til Middag og gaa til Labri. Lad os nu høre om den mere alvorlige Side af Sagen.

Allerede Kl. 6 vækker Mor mig. Op, faa vasket sig, i Tøjet, drukket Kaffe, pakket Tornyster, og pumpet Cykle, hvis det er Sommer, men er det Vinter: i Fedtlæderstøvler og gaa. Lad os nu sige, det er Vinter; da er Turen ved at være interessantest. Stjernerne straalere paa Himlen, mens jeg trasker ud ad den øde Landevej til Christianssæde. Slotsparken er aflaaet, man skal gaa udenom. Saa gælder det altsaa om at slippe med hele Buxer over den piggede Laage eller gennem et Hul i den tætte Tjørnehæk.

Fornemt og nytteløst ruger det tomme Slot. Rævene hyler etsteds inde i Mørket. Dagningen skimtes graat mellem de sorte Træer. Skoven breder sig nu til alle Sider om En.

Farten maa sættes op, efterhaanden som man nærmer sig Ryde Station. Toget høres allerede. Det er som sædvanlig sidste Øjeblik. Kun eengang skete det, det stak af, og jeg bagefter i Haab om, at et Mirakel vilde standse det, og jeg naaede Skolen med 2 Timers Forsinkelse.

Det Kvarter i Kupeen gaar med en sidste Afpudsning af Lektierne. Saa er vi i Maribo. I Løb gennem Jernbanegade over Torvet til Skolen. Naar vi Morgensangen og Fadervor? Ellers maa vi, ligesom de Fortabte, staa foran en laaset Dør, indtil Skolebestyreren kommer og lukker os ind. Men vi Togbørn faar ikke Skældud som Syvsoverne. Vi har den Skæbne, som hedder Lokomotivfører Nielsen, at skyde os ind under. Og saa begynder Timerne. Lad os lukke Øjnene og tænke tilbage. Hvad er der at fortælle om dem?

Maribo private Realskole under L. M. Hansen var en god Skole. Bygningerne var gamle, og det kunde hænde i et Frikvarter, at en ærværdig Rotte med et Stykke Ostemad mellem Fortænderne sindigt traverserede Skolepladsen. Men Aanden var god. Maaske der mellem Eleverne var lidt rigeligt af det, der i en viss Alder begynder voldsomt at interessere Børn, noget, jeg senere fandt Nykøbing Cathedralskole kemisk rensat for.

Skolebestyreren var af den moderne Opfattelse, at Børnene skal have Besked. Hvilket skulde foregaa i en Time i 4de Klasse, hvor han selv tog sig af Drengene og sendte Pigerne til en Lærerinde. Den Time gik der Sandsagn om, og et helt Aar i Forvejen glædede vi os til den. Ældre Kammerater forberedte os, saa vi, da den endelig oprandt, utvivlsomt var i Stand til at give den gode Skolebestyrer adskillige Tips, hvorom han selv aldrig i Livet havde haft Anelse. Jeg er stadig af den Anskuelse, at denne velmente Time skærpede vor Appetit paa det, den var tiltænkt at afholde fra, endskønt den blev gennemført med baade (nervøs) Alvor, Forstaaelse og Takt.

Skolen var herligt fri for en Trældomsaand til Frygt. Lærere og Elever omgikkes indbyrdes som Væsener af eet Kød og Blod. Vi lærte godt, men det var ingen Examensskole. Eleverne var der paa Skolen, ikke for Examens Skyld, ikke for Skolens Skyld, men for at uddannes. Stoffet blev terpet ind i os, det, der ikke var nogen anden Mulighed for at faa ind i os. Men der var sat en Masse Tid af til andet end Stoffet. Særlig Bestyreren selv var slem til at spille Tiden; og aldrig blev Tiden anvendt bedre, end naar han spildte den. Han kunde komme ind i Klassen, flytte Katederstolen ned til en Yderside, kalde en af os op til Tavlen — og saa fuld-stændig falde i Staver. I et helt Kvarter kunde han være forsvundet i sin Eftertankes dybe Brønd; Eleven ved Tavlen stod musestille for ikke at vække Løven af Trancen; det skete vel ogsaa, han listede ned paa sin Plads og — blev glemt. Vi andre hviskede indbyrdes, mumlede indbyrdes, snakkede indbyrdes, raabte indbyrdes. Til sidst var der Larm som paa en Slagmark. Af og til lød det fra Stolen: Naa-e. Det var Olie paa Bølgerne et Øjeblik, men snart drønedes Bulderet atter.

Saa vaagnede vor Lærer op med et Ryk, og saa — ja, saa var det spændende: Kastede han sig over Lektierne, var det med en Energi, saa selv den bedste maatte staa paa Tærne for at følge Trit, og saa skældte og smældte den lille Mand, saa en Korporal i Sammenligning med ham maatte kaldes døvstum.

Men det kunde ogsaa ske, at han gav sig til at tale med os om det, han havde været væk i (og da var der noget af en Digter i ham). Enten det var fra Fortidens Verden, eller fra Fysikkens, eller fra Filosofiens, kunde han med lange Sætningskæder og malende Ord i et dæmpet, efterhaanden næsten messende Tonefald føre os Syner for Øje, kalde paa vor Eftertanke, appellere til vor Retsbevidsthed, saa vi glemte, vi var Skolebørn, og følte os som Dele af det store, der hedder Menneskeheden. Han kunde med sine Ord vise os Stenaldersmanden gnavnende med brede Kæver paa et Ben eller siddende paa Strandbredden med sin Flintesten ved sit Østersmaaltid, saa vi havde Besvær med at vaagne og forstaa,

vi virkelig var i Maribo i det tyvende Aarhundrede. Han kunde drøfte med os Muligheden for beboede Verden ude i Rummet, saa vor egen Fantasi og Tænkeevne anspreddes eller tale med os om det gamle Testamente, saa der blev Mening i Skabelshistorien, som man allerede var ved at voxte fra. Han kunde læse et dansk eller svensk Digterværk op, saa man sad i Kluklatter af Fryd. Men han kunde ogsaa tolke et tysk Vers, saa det tyske Sprogs Midaldalder og Lønlighed svøbte sig om vore unge Hjerter, og man maatte spørge: Hvordan er det muligt, at nogen kan nænne at misbruge det Sprog til at kommandere i?

Een Fejl havde han. Han hørte til de Skolemænd, der udvælger sig et Offer, ikke en Syndebuk, men et Dydslam, fatter Forkærlighed for een af alle Skolens Elever og udmærker ham for saa nogle Maaneder efter at droppe ham og forvise ham til den store Almindelighed. Jeg gøs, da det blev min Tur til at indtage Pladsen i Solen, og min bitre Konkurrent til Klassens Duxetitel, Egon, smilte medlidende til mig og sagde: Nu ved du, at om 9 Maaneder bliver du født til en kold Verden.

Naa, jeg stod det godt igennem, baade den Tid jeg sad under Hjertet, og Fødslen, og Aaret, der fulgte. Jo, endnu een Fejl havde han, paa sin Vis en langt alvorligere: han var forelsket i samme Pige som jeg. Naturligvis i Tugt og Ære for os begge to. Han havde sin storartede Kone, som han regnede mindst for sin bedre Trefjerdedel. Og jeg — ja, jeg var jo ikke naaet længere til end, naar jeg saa en Stjerne falde, saa at nævne hendes Navn.

Denne mærkelige Mand var kapabel til at undervise i, hvad det skulde være. Matematik og Kemi, Religion og Dansk, Tysk og Skrivning, der var ikke det Fag, han skyede. Og han havde den fødte Lærers Evne til at gøre interessant for os, hvad han saa lagde Hænderne paa. Gled vi endda lidt ud, lød der en Torden: »Hvordan er det, I sidder? Ret jer op! faa Liv i Øjnene, lad være at sove jer gennem Livet. Ret jer op! naa, mere endnu!«

Skal vi bivaane en Matematiktime! Korporalstemmen: Carla Haugaard Jørgensen! gaa op til Tavlen og bevis, at Summen af Kateternes Kvadrater er lig Hypotenusens Kvadrat. Der stod Carla med sine blaa Øjne, sine søde runde Kinder og den glatte Marmorpande. Ak! havde den været mindre glat, i hvert Fald paa Indersiden; der var hverken Hypotenuse eller Kateter derinde. Men Stolen dernede var blevet stille. Korporalen havde taget Udgangstur. Larmen begyndte at stige. Egon vovede sig op til Katederet og gennemgik Opgaven for Carla, som hastigt efter hans Anvisning skrev den ned paa Tavlen. Den lille Skolebestyrers Øjne stirrede ud for sig uden at se. Hans ene Haand laa krummet paa et Skolebord, den anden udstrakt paa hans Knæ. Saa lød Digterstemmen dernede fra: »Har I nogensinde tænkt paa, at ogsaa Lolland kan være køn? Naar det er grimt Vejr, er der kønt hernede. Læg Mærke til, hvor det passer altsammen ind i hinanden, de lerede plørede Marker, de hældende Pile, den sørgmodige Taage, et Vemod saa opslugende, at man synes, selv ikke Døden kan være dybere, ja, et Tungsind af en saadan Følelsens Styrke, at det sejrer selv over Døden.«

Og et Øjeblik efter hvirvlede en Tyfon af Skældsord og Fornærmelser om den Ulykkelige, der ikke kunde forklare sin egen Tegning paa Tavlen. En anden blev kaldt op og indviklet i Selvmodsigelser; thi Mage til Juristeri, dette rasende Menneske kunde præstere, kan selv Folk af Faget yderst sjældent have drevet det til. Hvert eneste Argument, vi frem-

kom med, forstod han øjeblikkelig at faa til at bevise det modsatte. Og atter rasede Spærreilden mod vore Trommehinder, og vi tænkte med Hjertet snart oppe i Halsen og snart nede i Buxerne: »Nu slaar han os ihjel alle 27, og derpaa exploderer han som et Meteor.« Det gjorde han ogsaa, helt uden Varsel exploderede han, men det var i en stor befriende Latter, et Brag af Lykke over, at han virkelig var i Stand til at skælde saa renæssancisk ud, og med ham som Forleer brød hele Klassen i Jubel.

Skolebestyreren behøvede ikke Krabasken for at hævde sig. Men fandt han, en eller anden havde godt af den, holdt han sig ikke tilbage for et Princip's Skyld. En Dag, vi var sammen med en anden Klasse, skete der noget fantastisk. En konfirmeret, lang, forkælet Kleppert rejste sig midt i en Overhaling og sagde: »Jeg skulde hilse fra min Far og sige, at jeg kunde godt komme i en anden Skole.«

Skolebestyreren, der stod lige foran ham, lagde Nakken bag over og keg ham op i Ansigtet med Velvilje. Saa vendte han sig og gik i sit sædvanlige Tempo, overvaagende, at det blev i det sædvanlige Tempo, skulde jeg sige, op til Katederet, tog sine Manchetter af og stillede dem der, vendte tilbage til Udgangstedet og sagde venligt: Sæt dig kun ned. Hvorpaa han med sine Næver knyttede gennembankede Kæmpen uden at ytre en Lyd, og uden at denne ytrede en Lyd. Hans Kød havde sikkert aldrig smagt Revselse før og lod til at befinde sig helt vel ved det usædvanlige. Der var næppe et Sted paa hans Overkrop, der ikke nød godt af Styrtebadet. Efter endt Gerning vendte Skolens Leder tilbage til sine Manchetter, og Timen kunde fortsætte. Vi tænkte: »Det er sidste Dag, Mussemand er i Skole her. Og sikken Ballade der bliver!« Men der blev ingen Ballade, og Mussemand tog sin Realexamen nok saa fromt.

Efter endt Examen tog Skolebestyreren med Klassen en Tur til Lübeck. Midt paa Gaden tonede en Betjent frem, just af dem, der misbruger det tyske Sprog. Han var 3 Gange saa høj som Lederen af Turen, og hans Stemme rungede ud over Østersøen: »Passieret die Strasse!« Børnene blev noget lammede, og Skolebestyreren smilte anerkendende til ham og sagde: »Aah, hold Kæ-æft!« Der stod det uniformerede Herremenneske omgivet af nogleogtyve højt grinende Børn, som han end ikke vidste hvad lo af. Hvad skulde han stille op? Arrestere dem alle? vanskeligt. Hvad da? Kan Muhamed ikke fjerne Bjerget, kan han i alt Fald fjerne sig selv. Betjenten fjernede sig selv. Det danske Smil havde sejret over den prøjsiske Brøjsighed.

Jeg ved ikke, hvor meget vi Børn holdt af L. M. Hansen. Men jeg ved, han var en af de Skolefolk, en vaagen Dreng var taknemmelig for i sin Skoletid og bliver det mere og mere, jo længer han lever.

Næsten alle Lærere og Lærerinder ved Skolen var unge. Det sikrede mod Rutinen. Naar jeg tænker tilbage paa min gamle Skole, staar det for mig, som der var noget duggfrisk og aarle over den.

Mange af Timerne var henlagt til andre Steder end Klasselokalet. Til Fysik og kemi flyttede vi ned i »Samlingen«. Gymnastikken var om Vinteren i Gymnastiksalen, om Sommeren gik Turen til Trekanten til Skolens Badeanstalt eller til Fodboldpladsen Østen for Byen. Fag som Tegning og Skrivning havde vi sammen med en anden Klasse; Døren

mellem Klasselokalerne blev lukket op. I Naturhistorietimerne botaniserede vi paa dejlige Udflugter rundt omkring Byen. Skolebestyreren var flink til at føre os uden for Murene. En Dag aflagde vi Gasværket et Besøg, en anden Dag drog vi alle ud for at bese et gammelt Voldsted. I Realklassen skulde hver af os holde Foredrag over et alvorligt Emne. Det var en sære Oplevelse. Jeg foldede mig ud i et mægtigt et om Stjernehimlen. Ogsaa Skolekomedie spillede vi, endda paa Engelsk. Og saa var der noget, der hed Maanedsløv: kunde vi klare 14 Dage i Træk, uden at nogen i Klassen forsømte eller kom for sent, fik vi Fridag. Det var en snedig Appel til vor Stolthed.

Hvem skal jeg nævne af Lærerne? Først Hr. Agner, Historielæreren, den forgudede. Han »gennemgik Lektien til næste Gang« ved at fortælle den for os, saa vi næsten ikke behøvede at læse paa den. Fortalte han afvigende fra Bogen, kunde vi *hans* Ord og ikke dens. Engang havde han taget fejl af et eller andet. Næste Dag gengav vi Fejlen raa. Han havde glemt, hvad han selv havde sagt, og rettede os ærgerligt: »Der staar jq tydeligt i Bogen...« »Jamen De sagde saadan sidste Gang, Hr. Agner.« »Nej, jeg gjorde ikke.« »Jo, det sagde De virkelig.« »I kan ikke sige noget om, hvad jeg har sagt. Højst kan I sige, hvad I har hørt.« Den var jo lidt haartrukken, men i Anledning af, at det var Hr. Agner, lod vi den passere.

Naar vi kunde vore Sager flinkt, fik vi Oplæsning de sidste 10 Minutter af Timen. Det var aldrig noget litterært som hos de andre Lærere, men nogle gyselige Røverromaner. Arsène Lupin og Sydhavets Dronning. Vi kunde altid vore Sager flinkt. Jamen hvor holdt vi af den Mand! Engang han kom en 10 Minutter for silde, var der en Raaben og Tummel, da han traadte ind. »Det er dog for galt,« skældte han og var vred. Næste Gang sad vi stille som Mus. Vi ventede Ros, og da den ikke kom, gjorde vi ham opmærksom paa, hvor tyste vi havde forholdt os. »Det er jo kun, hvad I skylder mig. Det manglede bare,« sagde Hr. Agner. Vi følte, han havde Ret. Han holdt os i sin faste, kammeratlige Haand. Hans Timer var en Fest. Da han forlod Skolen, faldt Regnen tæt.

Efter ham fik vi i Historie cand. mag. Jensen. Han havde ikke den Evne til at rive det brede Folk med sig. Men han dikterede en Masse, og det var Hellas, vi havde om det Aar, og han fik lært mig mere i Historie end nogen anden før eller efter. Og jeg greb begærligt efter mere end Bogens. Ja, baade Jensen og jeg var glødende hellas-grebne. Vi var visst ogsaa de to eneste, men saa var det jo godt, vi to var det.

I Naturhistorie havde vi Hr. Hansen. Han havde Krop for alle Pengene og kunde lyne med sine sorte Øjne, saa Pigernes Hjerter slog hørligt. Og han kunde læse Ambrosius for os, saa ingen var i Tvivl om, hvem der var Abigaël, og slet ingen om, hvem der var Ambrosius.

I Tysk fik vi i Realklassen en liden Frøken, der aldrig havde kunnet holde Styr paa os store Slamberter, hvis hun ikke havde været saa umanerlig ung og sød. Hun og jeg var gode Venner, men en Dag ødelagde jeg det hele. I et Frikvarter gik jeg op paa hendes Værelse og tilstillede hende følgende Oplysning: »De skal ikke føle Dem generet af, Frøken, at nogen af de store Drenges siger, jeg er forelsket i Dem; for det er jeg slet ikke; det er bare som Menneske, jeg synes saa godt om Dem.« Jeg mente, jeg havde baaret mig korrekt ad og i Tide afværget alle Forviklinger mellem os. Hun stirrede maalløs paa den lange tynde Dreng, der med store Øjne saa hende troskyldig ind i Sjælen. Saa blev hun blussende rød paa sine runde fine Kinder og vendte sig bort. Og — om jeg begreb det: fra den Dag var hendes Smil over for mig tvunget. Hvor var jeg ked af det! jeg, som syntes, jeg havde opført mig yderst hensynsfuldt. Kvinder var da heller ikke til at begribe.

Saa var der den gode iltre Hr. Nordow, der havde lige let til at give 0 og 8, men vanskeligt ved at finde Mellemvejen. Det var ham, der mødte os Togbørn en Morgen i Døren: Skynd jer at løbe tilbage til Stationen igen, om I kan naa det modgaaende Tog. Skolen er lukket i Dag. Kongen er død i Nat i Hamborg.

Den Begivenhed fik større Betydning for mig, end jeg anede. Nogen Tid efter gæstede den nye Konge Maribo. Jeg har den dybeste Hengivenhed for vore kære Kong Christian, men eengang er han rigtignok kommen mig alvorligt i Vejen. Skolen var opstillet til Hyldest paa Kongens Rute. Vi saa Mænd bukke, vi aldrig havde tiltroet Evnen til et saadant Kunst-stykke, vi saa granvoxne Damer neje, ja, en, der paa engang var af det allerhøjeste Bourgeois og en betydelig Vægtmasse, gik saa dybt i Knæ, at hun aldrig var kommen op igen, om ikke Kongen havde hevet til. Men det værste var, at ved sin Bortkørsel stak Majestæten Haanden ud af Bilen til Hilsen paa de Nærmeststaaende. Mellem disse befandt sig just mit Hjertes Udkaarne. Og det er da klart, at efter det, der dér overgik hendes højre Haand, var den i lange Tider blevet for fornem til at lægge sig i min profane.

I Dansk havde vi Hr. Lindholm. Hos ham læste vi »Hakon Jarl« med Rollerne fordelt i Klassen. Da jeg havde medbragt Ry for Kristendom, fik jeg Olav Tryggvesøn, og Egon læste Hakons Rolle. Det var jo helt forkert. Hvad ragede Olav mig? han, som kom og lavede Forandring! Egon saa forbavset paa mig. »Ja, hvem af dem holder du da med, Egon?« »Ja — ingen kan da holde med Hakon. Han er jo en grimme Karl.« Jeg satte mig ned ved mit Skolebord og grundede. Det var sandt nok, han var en grimme Karl, det var lutter Uty-skestreger, han bedrev. Han var Hedning, og han var kvindegrisk, og han sveg sin Elskede. Og alligevel — alligevel — hele Ens brændende Hjerte var hos ham! hvor vilde man gerne

have staaet i hans Hird. Hede Taarer dryppede ned i den lille billige Udgave, mens man hjemme i Blommetræet forberedte sig til den rette Pathos næste Dag i Dansk-timen og med Sorg maatte forsage alle Stykkets stolteste Ord, fordi de var uddelt til en anden:

Op vil jeg stige paa det største Fjeld
og skue sidste Gang ud over Norrig,
ud over Riget, som har hyldet mig,
og derpaa styrte rolig i mit Sværd.
Da skal den vilde Storm paa sine Vinger
højt løfte Hakons Aand til Sejerfader,
og Sol skal finde Heltens Lig paa Klippen
og sige: Høj i Døden som i Livet.

Oehlenschläger, kære, kære Oehlenschläger, endnu, 30 Aar efter, er jeg ikke naaet videre end til at finde dig uforlignelig. Endnu tager jeg dig i fuldt Alvor. Endnu ved jeg ikke nogen bedre Bøn, naar Verden stormer imod mig, at bede til *min* Gud end den, Helge (i »Yrsa«) bad til sin:

Odin, du som hisset sidder i det lyse Valaskjalf,
du som tit fra Hlidskjalf skued Lejrekoningens Bedrift,
styrk mig med dit Blik i Nøden, lad mig falde Stammen værd!

Det betyder paa jævnt moderne Sprog:

Hjælp mig, kære Gud, til under dine Øjne at klare mine Opgaver som en god dansk kristen Mand. — Men det giver ligesom mere Kræfter at bede det paa Oehlenschlägersk.

Jeg kom til at gaa til Præst hos Provst Jensen. Det fik jeg ikke meget ud af. Jeg kan blive helt misundelig paa andre, der kan berette om deres udbytterige Præstegang. Den gamle Provst havde et syndigt Mas med at holde sig oven Vande midt i Brændingen af alle os ustyrlige maribonistiske Drabanter. Vi lagde Kugler under Bordet, han sad og vippede paa, vi medførte Skrigeballoner, vi gav med Vilje afsindige Svar. Maalet var at faa ham gjort hidsig, saa han for hen til en eller anden og gav paa Øret med den i dette Tilfælde mærkværdige Trusel: Jeg skal konfirmere dig. Det eneste virkelige Udbytte, jeg mindes at have haft af min Konfirmationsundervisning, var den, at jeg slap for nogle kedelige Regne- og Geografitimer paa Skolen.

Og Konfirmationsdagen oprandt. Hjemme stod der et flunkende Skrivebord til mig, Fars og Mors flotte Gave, det eneste, jeg ejer endnu. Og saa var det dog ikke Dagens Clou. Nej, vi skulde køre i Bil!!! En Nabo kom og spændte Ida for og kørte os til Ryde Station; saa skulde vi spise Frokost hos Ellen og Onkel Jacob; derefter konfirmeres, og derefter køre hjem til Festen i Opager i Bil.

Desværre var jeg ikke rask. Men strammede mig jo op. Ellen serverede en yndig Blomkaalsfrokost for os; »men hvordan er det, du hænger med Næbbet, Kaj?« Og Onkel: »Br

br, er der Buler i Blikspanden, min Ven?» Gamle Margrethe var i Køkkenet. Tante Helga havde paa Auktionen købt Mors Guldurkæde og skænket sin kære Ellen; den forærede hun mig nu i Konfirmationsgave, den søde Pige. Saa gik det af Sted til Kirke. Det var vel nok underligt at se Kammeraterne saa forandret, alle i voxent Tøj, i Festtøj. Men var Kødets flunket op, saa var Aanden forblevet den samme. Vi sad i to Rækker paa Gulvet, og min Sidemand sparkede midt under den hellige Handling Pigen paa modsat Side over Benene og hviskede: Tag de skæve Tintæer til dig!

Jeg stod med min Feber i Kroppen, men tvang mig til at svare under Overhøringen og hævde mit Ry. Længtes bare efter at faa det overstaaet. Og saa gik Konfirmationen alligevel ikke i Vasken. Det var dog Præstens Skyld. Han gik ned gennem Rækkerne, tog hver enkelt Løfte og Haand, jeg vilde, uden for det hele som jeg var, mekanisk svare Ja, da jeg pludselig mærkede hans Blik rettet paa mig, saa alvorligt, saa indtrængende, at det med-et gik op for mig, at der skete noget, at det var en Mærkestund i mit Liv. Af hele min Sjæl svarede jeg Ja og saa ham tilbage fast ind i Øjnene, og har min egen lille Mor, som laa tæt udenfor, i det Øjeblik faaet Lov til at kigge ind i Kirken, har hun været glad for, hvad der skete med hendes Dreng.

Bilen var selvfølgelig gaaet i Stykker, og det saa ud til, at Køreturen maatte opgives; men med Besvær og efter Venten kom vi da af Sted. Hvad husker man saa af denne forrygende Begivenhed, første Gang man kørte i Bil? At det blæste væmmeligt, og at vi sad daarligt, fordi vi var for mange, og at saa var vi der.

Saa var der fin Middag i den store Stue og mange Gaver: Rejseetui og De tre Musketere og Skriveunderlag og Papirkniv — og jeg blev forceret til at holde Tale og sige Far og Mor Tak.

Men 8 Dage efter sagde Ellen til mig: »Den er gruelig gal, Kaj; du maa gaa ud og give Margrethe Undskyldning; hun er i Køkkenet. Hun havde givet mig 1 Chokolade til din Konfirmation, og jeg glemte at aflevere det, her er det.«

Jeg ud til Margrethe: »Hvor var det pænt af Dem, Margrethe, at give mig Chokolade. Og hvor var det grimt af mig, jeg kunde glemme at gaa ud og sige Tak med det samme.« »Nej, det glemte Kaj rigtignok ikke. Kaj var rigtignok ude og takke saa pænt, inden Kaj gik. Det vilde ikke have lignet Kaj andet.«

Jeg saa hen til Ellen, og Ellens venstre Øjelaag gik op og ned. Synes De, at det er en alt for ubetydelig Historie at fortælle? Aah, det maa De ikke sige. Jeg har altid elsket, naar et Øjelaag gik op og ned for mig. Hvad var Livet værd, hvis der ikke af og til skete saadanne søde smaa Ting? Det er et af de faa forsonende Momenter, der er ved en Mand som Erik Menveds Far. Han skal nok have haft en hel Del Venner, han har glippet med Øjnene til. Og saa, at det just er det, der er husket om ham!

Det var Meningen, saa snart jeg havde faaet Mellemskoleexamen, at faa mig anbragt et Sted, hvorfra jeg kunde blive Student. Nu gik Maribo private Realskole hen og fik Studenterkursus. Saa kunde jeg altsaa fortsætte Realklassen igennem og derefter det 2 Aars

Kursus. Men for at opnaa Tilskud fra det Offentlige krævedes der et Antal Elever paa mindst 5. Og vi var kun 4. Gode Raad var dyre. Der var ikke andet for end at pille en ud af Massen og udnævne ham til at være begavet; en velhavende Proprietærs Søn blev udset. I den følgende Tid kredsede Lærerne om Otto som Spyfluer om en Brad. Hvert Ord, der udgik af hans Mund, blev udraabt til Guldkorn. Hver Fejl, han lavede, strøg man over med let Haand. Otto var en klog Dreng; han hoppede ikke paa den, at han var særlig begavet. Men af Hensyn til sin kære Skole lod han sig alligevel indskrive paa Holdet. Han kunde jo da i hvert Fald gaa et Par Maaneder. Var Kursuset først kommen i Gang, blev det ikke standset, fordi en faldt fra.

Paa dette Tidspunkt havde L. M. Hansen solgt Skolen for at rejse fra Maribo. Og det hele blev alligevel ingenting til. En Dag i Sommerferien, efter at vi havde taget Realexamen, fik jeg et Brev om, at Kursus havde maatte opgives. Saa havde jeg altsaa spildt et Aar paa Realexamen. Spildt?

Vel havde jeg ej. Det Aar blev det maaske frugtbareste i mit Liv. Gymnasiets 3 Aar bagefter lærte mig ikke mere Fransk end det ene i Realklassen, ikke mere Historie, ikke mere Oldtidskundskab. Jeg gentager: der var noget morgenfrisk, noget aarle over Skolearbejdet i Maribo private Realskole. Skolen saa sin Opgave i at fortælle os Børn, hvor rigt dog Livet er. Fysik, Kemi, Botanik, Historie, Sprog, Religion — det var ikke kedelige Fag, nej, vi gik paa Opdagerfærd i Tilværelsens endeløse Rige. Mange Aar efter skulde jeg skrive en Skolesang. Da tænkte jeg paa mine to Ungdomsskoler, den sidste først og den første sidst, og skrev saa:

Hvad er det at gaa i Skole?
An auf ausser hinter in.
Guadalquivir og Ebro.
Og Kong Saul var trist af Sind.
Cæsar døde, da de stak ham,
var vel død alligevel.
Vinkelsummen i en Trekant
er bestandig lig sig selv.
Oehlenschläger gjorde Vers.
Grundtvig døde to'h'lfjerds.

Ingemann og oversædig,
Larvefod og Knudetand.
Gifter Ild og Brint sig sammen,
bli'r det til det bare Vand.
Ølandsklima. Danmarks Sommer.
Plaire, plaisant og (para)plus.
Durch für gegen ohne wider
um og um og um paany.
U g spørgs og t g tit.
Skolegang er Mareridt.

Mareridt? Nej, saa min Sandten!
Tror du det, tro om igen!
eller giv din Lærer Udskæld
og dig selv, min lille Ven!
Skolegang det er at drage
med paa Togt, Opdagerfærd
for de Tusinder af Gaader
i den store Verden her,
stor i stort og stor i smaat,
at faa fundet og lagt blot.

»Stenens Slummer, Plantens Drømme,
Dyrets Vaagnen, Mandens Sjæl«,
alle Gaader maa du storme,
kun foran den Sidste — knæl!
Tys, der dirrer i dit Hjerte,
ved jeg, en usynlig Streng.
Sans kun vaagent alt det spredte,
tro den skjulte Sammenhæng.
Til at finde Livets Vej,
Barn, skal Skolen hjælpe dig.

XVI

OGSAA kammeratmæssigt set var Skolen fortræffelig. Jeg havde det Held, at min Klasse var en Kroneklasse og ikke en Platklasse. Den sidste Slags findes jo overalt i Verden. Ogsaa hos os forekom saadanne. Men *vor* Klasse havde et ypperligt Sammenhold og et aabent Forhold til Lærerne. Der var mange djærve Drengene i den og søde søde Piger. Fik man engang imellem Lov at overnatte hos Onkel Jacob, f. Ex. ved Ellens Fødselsdag, og saa om Eftermiddagen slap ud med en af Pigerne til en Rotur paa Søen og Aaen, kunde man ikke ønske sig ret meget mere af Livet. Selvfølgelig var Pigerne nogle »dumme Tøse«, men de var alligevel ogsaa noget andet. Hvad andet? Ja, det vidste man jo ikke. Men naar saadan en Pige sad og spændte den slanke Krop i rolige Træk med Aarerne, og man selv sad i Agterstavnen og lod Fingrene glide i Vandet og snakkede Skolesjov eller endnu bedre slet ingenting, saa var der en Dis af Sol og Fred og Lykke inde i Ens lille, intet anende Hjerter, og man følte, at der var et Selskab, der var endnu bedre end Assistentkoens.

Hvad syntes Kammeraterne om mig? Til at begynde med tror jeg, de fandt, jeg var en sær forskruet en. Jeg fik halv Friplads, og de satte min Sandten af Medlidenhed med min Fattigdom, ikke af Kærlighed til mig, en Indsamling i Gang for at dække det resterende halve. Det syntes Mor ikke om, og jeg skrev da et Brev til dem, hvis Sprog var en Blanding af Oehlenschläger-, Holberg- og Bibelstil. Skolebestyreren skældte mig bravt ud for mit Skaberi — og gav mig derefter hel Friplads. Nej, de kunde ikke lide mig. Viste Hr. Agner Lysbilleder af Ramses II's Mumie, raabte de, at det var Kaj Munk. Og klare mig i Slagsmaal duede jeg jo slet ikke til.

Men saa fik jeg en Ven, en stor kraftig Dreng, men lidende af Mellemørebetændelse, derfor afskaaret fra Badning, vi to fandt hinanden paa Landjorden, mens de andre stak til Søen, og kunde jeg ikke klare for mig med Vid og Rævestreger, saa kunde han klare for mig med Næverne. Vi gik lange Ture sammen, vi fik Lov at sidde paa samme Bænk, han var eneste Barn af en fhv. Gaardmand, de boede i en Villa noget uden for Maribo, og han havde Kittel (!) og Reagensglas og Syrer og hvad ved jeg. Vi lavede Forsøg sammen, vi pressede Planter. Sommetider blev jeg hos ham om Natten, og da snakkede vi til helt hen paa Morgenstunden om alle Livets Mysterier, især om det, der er det interessanteste af dem alle, og som han havde noget mere Indblik i end jeg.

Efterhaanden som Tiden gik, faldt jeg godt sammen med Klassen. Jeg kunde jo altid hjælpe en eller anden med en Regneopgave eller en Stil. Selv min haarde Konkurrent Egon,

med hvem jeg skiftede til Duxepladsen, blev min gode Ven. Engang havde jeg faaet en brændende Lyst til at besøge ham i Bandholm. Men hvordan skulde jeg lave den med Mor? Lyve vilde jeg ikke, og det var ikke nemt at arrangere Sandheden saadan, at den kunde aabne Adgang til en Bandholm-Tur.

»Maaske kommer jeg til Bandholm en Søndag,« sagde jeg til Egon. »Naa,« lød Svaret. »Er du hjemme?« »Du kan jo se ad.« Naa ja, nu kunde det maaske forsvares at sige til Mor, han havde inviteret mig til Søndag. Jeg sagde det og fik Lov. Lørdag Aften skar jeg en lille Bid af Oxestegen og svøbte ind i Avispapir og stak i Buxelommen. Naar Mor næste Aften ved min Hjemkomst uvægerligt vilde spørge mig: »Hvad fik du at spise dernede?« kunde jeg i fuld Overensstemmelse med Sandheden svare: »Oxesteg.«

Jeg kom op Søndag Morgen og iførte mig mit fine Kluns, men var skidt tilpas. Jeg trak Cyklen ud, og saa pludselig sagde Mor: »Jeg tror slet ikke, du er inviteret derned.« »Hvadfornoget!« udbrød jeg i ædel Harme; »kan du tro om mig, at jeg lyver? Ikke Tale om, at jeg saa tager af Sted.« Mor svarede ingenting, og jeg trak Cyklen ind igen, og hvem der var veltilpas ved at blive hjemme, det var mig.

Nej, lyve for Mor det var ikke rart at skulle til. Saa gik det meget bedre i Skolen. Særlig ved Examinerne. Der var man jo nærmest Gud taknemmelig, om han gav En Held til at dreje Inkquisitionen en Knap. Høflighed koster ingen Penge, var Mor utrættelig til at indprente mig. Og hun havde Ret; tværtimod, Høflighed kunde give Bonus. Nu har vi f. Ex. beskikket Censor. Kammeraterne sjosker bare op, tager en Seddel, skubber sig ind paa Stolen og giver sig Skæbnen i Vold. Men jeg, naar jeg kommer op, bukker jeg for den fremmede; det giver et Sæt i ham, han vaagner op af Døsen, han rejser sig halvt og bukker igen; saa gør det ikke noget, om det ikke gaar helt glat med Guadalquivir og Ebro, nu ved han, at man er en beleven og opvakt ung Mand, og indretter Karakteren derefter — oh, Livet er frydeligt fuldt af Dramatik.

Det værste, man havde at bære paa, var sit Hovede. Min rigtige Far havde to Ting, der var ud over det almindelige: en Sangstemme og en Migræne. Han maatte af Sted saa pludseligt, at han i Farten fik forbyttet de to. Sangstemmen tog han med sig, Migrænen efterlod han til mig. Mangen Aften er jeg kommen løbende hjem fra Toget for at slippe i Seng, før Opkastningen kom. Min gode Mor stod parat med Uldtæppe paa Kakkelovnen. Men saa en Dag slog hun pludselig om. Ingen Uldtæppe mer fra den Kant. Bedstemor gjorde Indsigelser: »Vil du tage Livet af Drengen?« Men Mor vendte det døve Øre til Bedstemor og skældte ud paa mig: »Lad være at skabe dig; du skal ikke gaa her og spille Komædie; nu bliver du oppe og læser paa dine Sager!« Jeg saa hende længe an med et lidende Blik, men havde saadan Respekt for hende, at jeg ikke vovede at gaa ud og kaste op. Og tro mig eller tro mig ikke: det varede Uger, før Hovedpinen kom igen. Men den

kom igen. Og den har fulgt mig gennem Livet. Og det eneste Udbytte, jeg nogensinde har haft af den, var et halvt Aars Forlængelse af Regens-Stipendiet. Og nu har jeg ikke mere nogen Mor til at skænde mig den fra. Saa er der nogen af Dem, mine Læsere, der kender en, som vil bytte en Sangstemme bort for en Migræne, ved De, hvor De kan henvende Dem. De kan sværge paa, jeg skal spendere Lidkøb, gaar Forretningen i Orden.

Ja, saa er der vel ikke mere at fortælle om mine 3 Aar i Maribo. Jo, det er der da rigtignok. Min Tilknytning til Journalistikken begyndte i disse Aar. Hjemme holdt vi Ugens Nyheder og Nakskov Tidende. Kan det passe, at den sidste er kommen med sortrandet Side ved Drachmanns Død? Men den bedste Avis fik vi gratis. Det var Maribo Amtstidende, som kom 2 Gange om Ugen og var Avertissementsavis. Den var vrimlende fuld af Noveller, herlige at sluge for en læselysten Dreng.

Naa, men der faldt en gammel Kone i Slotsgraven ved Christianssæde og blev trukket op igen. Eller var det et Barn? Hvordan falder jeg paa at gaa ind paa Lollandspostens Kontor med den Nyhed? Redaktør Dein havde 7 kønne Døtre, saa det var ikke saa mærkeligt, vor Historielærer Hr. Agner sad derinde, men betuttet blev jeg alligevel. Redaktøren selv kom til Skranken; med Besvær fik jeg hakket mit Ærinde frem. »Det kan vi visst ikke bruge,« mente den venlige ældre Herre, men saa tog jeg mig sammen og dramatiserede Historien paa staaende Fod. »Vi ta'r den,« sagde Hr. Dein og gav mig en 25-Øre; »saa fik vi jo noget ud af det begge to.« Hr. Agner fik ogsaa noget ud af sit Ophold paa Redaktionen, nemlig en af de 7.

Dette Honorar maa have givet mig Blod paa Tanden. For i Maribo Amtstidende d. 15. April 1913 findes en Historie om en Rottejagt, underskrevet K. M. Ejendommeligt at mit første litterære trykte Arbejde skulde blive komisk! Hvor var det stolt at se sig selv paa Tryk!

Maribo Amtstidende

Tirsdag den 15. April 1913

En Rottejagt

Grosserer Henry Witt var bekendt vidt omkring for sin Rigdom, Gerrighed og Magelighed. Hans Kone, Fru Kristine Witt, var en fuldstændig Modsætning til ham, og hvert Aar, naar Sommeren nærmede sig, begyndte hun at tigge ham for at tilbringe et Par Maaneder paa Landet.

Hun havde imidlertid aldrig faaet ham til at gøre et saa voveligt Skridt før i Aar, da deres tyveaarige Emilie og eneste Datter havde haget sig fast til ham og ikke sluppet ham, før han under Eder og Forbandelser havde lovet at opfylde dette Ønske.

Han lejede nu et gammelt Hus — det fik han selvfølgelig til meget billig Pris-, og den 1ste Juli rykkede han derind med sin Familie og 10 Kyllinger; disse havde Fru Witt efter store Besværligheder faaet Lov at købe, idet hun nemlig først maatte overbevise sin Mand om, at der var stor Fortjeneste ved at købe dem som smaa Kyllinger og sælge dem som store Høns, og de blev nu sat om i Haven, hvor de kunde gaa i Solskinnet og pille Orme, og hvor man saa dejlig kunde se paa dem fra Vinduet.

Men vil man nu bare høre.

En Middag, da Frøken Emilie sidder i Lænestolen og plager sin Fader, som ligger og strækker sig i Sofaen, om en ny Hat og stadig faar det samme afgjorte Nej, medens hendes Fru Moder staar ved Vinduet og betragter Kyllingerne, kom et Par umaadelig frække Rotter frem fra et Hul i Jorden og hager fat i hver en, hvorefter de hastig forsvinder. Fru Witt gav et frygteligt Skrig fra sig, og Grosserereren foer rasende op og spurgte, hvad i al Verden det Hyl skulde til midt om Dagen.

Med alle Tegn paa Rædsel fortalte hun nu det frygtelige, hun havde set; men Hr. Witt tog det hele med overlegen Ro.

Han bad først sin Kone gaa ud i Køkkenet og lave en god Kop Kaffe, gik derpaa hen i en Krog og tog sin gamle Bøsse frem, ladede den og stillede sig op ved Vinduet.

Der gik to Minutter, ingen Rotte viste sig — tre, stadig ingen — fire — fem — seks.

»Der er den ene!« brølede Grosserereren pludselig og holdt Bøssen til Kinden, idet han i sin Jagtiver glemte, at i saadanne Tilfælde skal man forholde sig rolig. Følgen blev da ogsaa, at Rotten hurtigst muligt forsvandt, mens den ivrige Jæger blev staaende uden at faa fyret.

»Uh, Emilie!« sagde han arrigt, »nu varer det 5-6 Minutter, før den kommer igen. I den Tid lægger jeg mig lidt paa Sofaen; saa kan Du imidlertid holde Vagt her ved Vinduet, og naar den saa kommer, forstyrrer Du den ikke paa nogen mulig Maade, lige meget hvad den gør, men kalder ganske sagte paa mig. Forstaar Du?«

»Maa jeg saa faa en ny Hat, Far?« vedblev Emilie ufortrødent. »Vel maa Du ej,« snerrede Witt gnavent, lagde sig behageligt til Rette og begyndte at vente.

Ventetiden er jo altid lang og følgelig ogsaa trættende, og selvfølgelig blev Resultatet — at han faldt i Søvn.

»Far! Far! Far! nu er Rotten der! Far!« begyndte Emilie.

»Hvad er der?« spørger en snøvlende Stemme, »hvorfor skal jeg forstyrres for en Rotte? Naa, Rotten, jo, nu er jeg der!« og Grosserereren faar gnedet Søvn af Øjnene og griber Bøssen; men selvfølgelig er det efterstræbte Dyr for længe siden forsvundet og har endda taget to Kyllinger med som Erindring.

Atter smider Hr. Witt sig i Sofaen, men nu holder han sig med Fortvivlelsens Kraft vaagen, og næppe aabner Emilie Munden, før han er henne ved Vinduet, faar Bøssen til Kinden, sigter, fyrer og staar saa aandeløs og venter paa at faa Byttet at se, naar Røgen driver bort; han naar lige at se tre dræbte Kyllinger, men ingen Rotter, før Fru Witt kommer styrtende ind.

»Fik du noget, kære Henry?« spørger hun og farer hen mod Vinduet, men hendes Ægtefælle skyder hende tilbage. »Jo, jeg ramte en,« forklarede han, »men Du kan ikke taale at se Liget af det uhyggelige Dyr; den anden slap fra mig og tog endda tre Kyllinger med. Tag og kom med ud og begrave den dræbte Rotte,« vender han sig til Emilie, og hun følger ham ogsaa smilende.

De er dog næppe kommen udenfor, før Hr. Grosserereren vender sig om mod hende;

»Hør, Mille, hvis Du ikke fortæller, at jeg skød Kyllingerne i Stedet for Rotten, skal Du alligevel nok

faa en ny Hat.«

Siden den Dag gik Hr. Witt aldrig mere paa Rottejagt; thi Omkostningerne var for store.

K. M.

Ogsaa Far var vigtig af det. »Det er Kaj, der har lavet den der,« sagde han til Naboerne; og de svarede: »Naa, det er det!« Jeg maatte jo passe paa at sidde og lade, som om det var en Bagatel. Jeg forsøgte visst igen ved Bladet, men anden Gang gik den ikke, maaske fordi jeg ymtede noget om Penge.

Om Sommerferien cyklede jeg til Nakskov, hvor Mor havde to Søskende, Onkel Rasmus (med Tante Hertha) og Tante Anna (med Onkel Clausen). Begge havde Vognmandsforretninger. Nakskov var jo ikke Maribo og kunde aldrig blive det. Men den var dog ogsaa en Slags By. Folk talte fint, og der var Brosten. Det snerped dog ad Maribo. Tante Hertha gav Billet til Sommerteatret i Svingelen. Der spillede Emilies Hjertebanken, som modtoges overbærende venligt. Saa kom der en Dame ind med saa lidt paa, som jeg aldrig havde set Damer før. Tante Hertha mønstrede mig for at se Virkningen, og jeg maatte holde mig stiv for ikke at glippe med Øjnene. Bagefter spillede de »Marens Kyllinger«. Jeg var ellevild, maatte hjem næste Dag og referere hele Stykket. Vi sad i Kastanielysthuset ud til Vejen, Katteskillingerne legede i Gaarden, Flagermusene jog omkring os. Johan Munks var bedt derned til Aftenkaffe. Jeg var hvas og ordknap som Maren, stønnede som den døende Mand, slog i Bordet og bandede som Biskoppen, spillede kort sagt Stykket igennem fra først til sidst. Der var aabnet for en Kilde i mit Sind. —

Og Skolen begyndte atter, det tilvante friske regelmæssige Liv. Op hver Morgen ved 6-Tiden, Moder travlt med at faa begge sine Mænd af Sted, den ene paa Mælkevognen, den anden paa Cyklen. Dagen faar sin Vielse ved den karske Tur gennem den skønne Skov ned til Stationen. Hvad kendte jeg til Skovens Skønhed? Børn lægger ikke Mærke til Naturen, undtagen der skal noget særligt til. Træerne staar der jo nu engang. Og det har de gjort altid. Færdig med dem. Men Sindet fylder sig med Skønhed, selv naar det ikke ved af det! Bukkar dufter, Lilliekonvaller ringler med deres hvide Klokker saa tyst, at kun Evigheden kan høre det, Sol falder i levende Striber ind mellem levende Søjler, der er saa ranke som Grækernes.

Nu bruser det fjernt i Kronerne, Efteraaret er allerede begyndt at drage Aande; Mor og jeg tager paa Nøddetur en Søndag, som vi i Sommeren var paa Hindbærtur, altid med den avisompakkede Flaskekaffe med os. Den første Sne falder, Kulden strenger sig til, Drengens Aande staar hvid foran ham gennem den tause Skov, det fryser 30 Grader, men Turen til Skolen skal passes, det siger Mor, for der skal være Mening ved En.

Og maaske jeg skal slutte den Del af mit Liv med et Billede fra, naar jeg skal have Bud med til Bys for hende, og hun kravler i de sidste hastende Minutter før min Affart op paa et Bord og paa Stole for at rode i Tenrækket (Tallerkenrækken) og paa Køkkenhylderne, om der ikke skulde have forputtet sig et Par Mønter, det er, som hun ligger paa Knæ og besværges Ti-Øren om at være der — — — ja, den værdifulde Lære tog jeg med ud i Livet fra mit Hjem, at en Ti-Øre er Møje og Ærbødighed værd.

Kom det som et Tordenvejr, at jeg alligevel ikke kunde fortsætte i Maribo? Maaske. Befriende som et Tordenslag. L. M. Hansen var rejst, Kammeraterne spredt, og — nu havde jeg jo gaaet 3 Aar paa det Sted. Kunde det saa egentlig ikke være sjovt at prøve noget nyt? Noget helt nyt ogsaa! Lad det være nok med Lektierperi nu. Lad mig blive Journalist, Mor! lad mig prøve, om jeg ikke kan faa en Begynderstilling ved Nakskov Tidende.

Mor saa paa mig. Skrive i Bladene! hendes Stemme dirrede af Foragt. Jæ trodhe, vi i'gan' hue bestemt, du ska vare Student; saa æ der junne mer aa snakke om.

Ja, ja, jeg havde jo ikke for ingenting hos L. M. Hansen lært Geometri. *Givet* — saadan lød det første Punkt; det var det, man gik ud fra; givet: du skal være Student. Bevis: hvorledes finder vi et 2-Aars-Kursus etsteds? Der blev skrevet efter Program til Döcker. Men inden Programmet kom, kom det, der sprængte alle Programmer: Verdenskrigen.

Under de Forhold syntes Far, den utaaelig forsigtige, at der ikke kunde være Tale om at sende mig til København. Det maatte nu anses for det overkommeligste og sikreste at faa mig paa Latinskolen i Ny-købing F. Tante Anna og Onkel Clausen havde solgt deres Vognmandsforretning i Nakskov og havde købt en Villa i Frejlev, 10 km fra Nykøbing paa Lollandssiden. Der fik Mor tinget mig i Kost og Logi. Og nu var det Alvor med Afsked fra Hjemmet.

Jeg var 16 Aar gammel og følte det vel nærmest spændende at skulle hjemme fra. Være løst. Ikke længere den daglige Kontrol af de Mennesker, der havde været over En, fra man var lille. Jeg satte mig paa Cyklen og kørte ud i den skønne lollandske Sommerdag. Examen laa lykkeligt bag mig, frugtbare Marker, bugnende af den nære Høst, Herregaardsparker og svale Skove laa omkring mig, og et nyt æggende Kapitel af mit Liv laa foran mig. Jeg sang med den Stemme, jeg ikke havde, mens jeg traadte Pedalerne ad Nysted til. En imponerende Herregaard faldt min Vej igennem. Jeg stod af og kiggede betaget ind i Haven. Jeg maatte have at vide, hvad den hed. Rosenlund, oplyste man. Det lød kønt; der kunde ikke være mere poetisk Varsel.

Omkring mig aabnede Krigen bredere og bredere sit ildspyende Helvedesgab. Hvad kom det mig ved? Wested havde ganske visst vredet sine Hænder over Ulykken og Forfærdelsen, som Menneskeheden slap løs paa sig selv. Var det dog saa et Jordskælv! jamrede han; dér kunde man dog lægge Skylden paa noget uden for os! Men dette her —! Jeg gik

prompte hjem og skrev et langt Digt, fuldt af Forargelse over Krigen; det følte jeg, jeg skyldte baade min Lærer og Situationen. Skal Skjalden ikke øse af Øjeblikkets Stof?

Men Sandheden var, at hverken jeg eller mine Omgivelser havde Begreb om, hvad der foregik omkring os. Lolland havde intet Udestaaende hverken med Rusland eller Tyskland. Hørte vi af og til Kanonernes Drøn fra Østersøen, nu, det var vi saa vant til. Gennem alle min Barndoms Aar havde de skudt Øvelsesrabalder derude, saa Vinduerne klirrede, og Døre gled op. Og Johan Munk disputerede med de andre Bønder paa de hede Sommerdage, naar Skydningen endte i Torden; de andre paastod, at Luften blev fyldt med Elektricitet af Kanonaderne, men Johan afviste dem larmende med, at »Vorherre er selv Mand for at lave Torden; det skal I nu ikke bilde mig ind, han behøver Tyskerne til at hjælpe sig med.«

Sønderjylland, siger De, min Læser. Jeg er bange for at maatte vedgaa, at hverken Geismar eller L. M. Hansen havde holdt Sønderjyllands Navn blankt paa mit Sinds Tavle. Og nu var det over 4 Aar siden, jeg havde gaaet i Skole hos Wested.

Nej, vi Drengene tog det nærmest som en Selvfølge, at der var Krig i Verden. Herregud, det havde der jo altid været. Vor Historiebog handlede næsten ikke om andet. Hvorfor skulde der saa ikke være det nu?

Og de lollandske Bønder? Ja, som jeg siger: Rusland og England og Tyskland havde jo ikke gjort Lolland noget. Havde de Lyst til at slaas, det kunde der vel fra lokal Side dernede ikke være noget videre at bemærke til, saalænge de dirigerede sig uden om Opager og Omegn.

Det var ordnet, saa man kunde indstille Telefonen paa sit Blads Redaktion en viss Tid om Aftenen og faa forelæst det sidste Nyt. Russerne var allerede blevet slaaet, men nu kiler de sgu paa igen. Bare Generalerne og Kejserne og hvad de hedder, alle de fine, bare de skulde gaa i Spidsen, saa blev der den Onde aldrig Krig.

Det er ikke Sandheden, men der er et Gran af Sandhed i, at Bonden kender kun eet Rige, og det er hans Gaard. Saalænge det gaar ham vel der, saalænge den kan give Føden til ham og hans, og ingen antaster ham Herredømmet over den, saalænge kymrer ham ikke Affærerne i den øvrige Verden.

Hvordan var det, Gaardejer Jeppe Aakjær kvad:

Du Puslingland, som hygger dig i Smug,
mens hele Verden brænder om din Vugge!

Skovly hed Villaen, jeg stiledede imod, og i Ly af Skoven laa den. Den fredeligste og luneste Sommeraften kom jeg dertil. Nattergalene smægtede i Skovbrynet, Flagermusene sejlede Luften lummer i Elskovsdans, Solen gik ned i saa rød en Bondepigekulør, som om en Ka'l trak den til sig i Sengen. Et veldækket Bord ventede mig. Min Appetit var som altid paa højeste Gear. De to gamle var i Perlehumør; de elskede begge to grovkornede Historier, og Luften i Køkkenet, hvor jeg sad og spiste, rødmede snart omkap med Solnedgangen udenfor. Katten mjavede kælent paa Dørtræet, og i Morgen begyndte Skolen.

XVII

LATINSKOLEN i Nykøbing — ja, taalmodige Læser, nu belaver De Dem paa en længere Udgydelse om Fag og Klasselokaler og Arbejdsform og Lærerpersonele i Lighed med den om Maribo. Og De, min knap saa taalmodige Læser, begynder at blade for at kige ud, hvor mange Sider De her kan tillade Dem at springe over. Men det gaar aldrig her i Verden, som man tænker. Jeg skal ikke spille flere Ord paa Nykøbing end allerhøjest nødvendigt.

Jeg kom nu i Overgangsalderen, og den viste sig at være et for mig ikke velegnet Opholdssted. Det viste Skolen sig desværre ogsaa.

Lærerne var der ikke noget i Vejen med. Næsten ingen af dem havde jeg imod; enkelte holdt jeg endda af. Men det var Aanden. Ikke at der var nogen daarlig Aand. Men der var slet ingen.

Nej, jeg behøver ikke at skrive meget om disse 3 Aar, der faldt paa det Tidspunkt, som er det mest sjæleformende i Menneskelivet. Jeg kan referere dem paa 1½ Linie:

Terpe, Terpe, Terpe, Aarsprøve. Terpe, Terpe, Terpe, Aarsprøve. Terpe, Terpe, Terpe-Terpe, Studentereksamen.

Har De nogensinde været paa Paaskeøen? Naa ikke. Nej, men det har jeg. I de 3 Aar færdedes jeg mellem Gudestøtter, der stod gaadefuldt oprejst med Ansigt vendt fremad mod Studentereksamen i Øst, højtidelige og utilnærmelige og af Overstørrelse.

Disse Lærere levede deres Liv paa Katederet og i Lærerværelset. Nogle sagdes ogsaa at have en privat Tilværelse, ja, der ymtes formelig om Kone og Børn. Vi kendte dem kun som Gudestøtter. At gaa hen og slaa en Passiar af med en af dem, som det var en Selvfølge med alle Lærerne i Maribo, var aldeles utænkeligt. At komme ind paa noget menneskeligt i Timerne, var akkurat lige saa utænkeligt. Med velplejede Hænder og værdige Bevægelser stoppede de Rationer i Kødmaskinerne, paa det at der kunde komme Examensfars ud.

Den værste Terper bar Øgenavnet Bossen, hvilket betyder en Oxe. Ham havde vi, saa sandt jeg er Digter i Danmark, i det Fag Dansk. Og hør nu her — saa fordægtigt skælmsk er Livet - ham holdt vi alle grumme meget af. Hans Metode var Derfra og dertil, Gennemhegling, Oversidning, Sæt dig ned, Nul, Trækken i Øret, Ørefigener; han var næsten blind (undtagen for fremspringende Punkter paa den Del af Klassen, der ikke havde Lommer i Bukserne), og naar han læste Vers op for os, var det som Elefantdans paa Eranthis, og dog havde han vore Hjerter (Drenges som Pigers) i sin grove og haarde Haand. Jamen hvorfor dog? Fordi han forlangte noget af os, fordi han gjorde os til Mandfolk, fordi han var strengt retfærdig, og fordi vi havde luret ham af, at der bævede et Hjerte for Skønhed og Ømhed i hans plumpe Kød bag hans bistre Skal. Vi skjælv for hans Timer, Latin og Oldnordisk,

puha! det tog lige saa lang Tid at forberede sig i hans Fag som i alle de andre tilsammen. I Mellemskolen havde han endda Religion: »Hvad staar der i det første Johannesbrev, fjerde Kapitel, at Gud er? Naa, det ved du ikke, lille Ven (Hiven i Øre), du har ikke læst paa dine Ting (Klask paa Øre), sæt dig ned: Nul. Der staar »Gud er Kærlighed.« Kan du saa huske det til en anden Gang?»

De løfter afværgende Hænderne; det skal De have Lov til. Men Barnet glemte aldrig, at Gud var Kærlighed; og siden indsaa det maaske, det var en god Form for Kærlighed at forlange, man ikke sjuskede, men kunde sine Ting. Hvad Bossen lærte os, sad fast; det var hamret ind og alligevel paa en underfuld Maade ogsaa smeltet ind. Jeg tror, jeg tør sige, der var ikke en af os, der ikke baade agtede ham og holdt af ham.

Og hvergang de kommer til mig med alle moderne Skoleprincipper hængende langt ud af Halsen, saa sukker jeg og tænker: Principper er godt nok, især naar de er gode; men — Bossen var ogsaa god nok. Han var intet Princip, men han var et Mandfolk. Det er bedre endnu.

Maaske han burde have heddet: Obersten.

Den eneste Lærer, vi kom en Smule nær, var Frikvartersinspektøren, Tysklæreren Hr. Garde. Ham kunde man dog snakke til som til et Menneske. Og faa et Menneskes Svar fra igen. Det var mig en stor Sorg, da den spanske Syge rev ham væk.

Jeg gentager: i disse følsomme Overgangsaaer! Og med en Verdenskrig væltende sig lige uden for Landets Grænser! Ikke een menneskelig Paavirkning. Ikke eet Aandens Ord. Højest et enkelt Forsøg. Een Aften samlede Rektor os til Te hos sig og var pludselig venlig Vært og havde Overkammerherre Oxholm til at forkynde os sin tandløse Kristendom. Der sad vi, en Flok forkomne Gymnasiaster, og befandt os, som om vi ikke var hjemme.

Og det var saa eneste Gang.

Det skulde glæde mig meget, om gamle Nykøbing-Elever fra den Tid vil rejse sig i harmdirrende Protest mod denne Dom.

Men jeg for mit Vedkommende lader mig ikke rokke. Dixi. Saa har jeg talt. Og hermed være Nykøbing Latinskole, som den var i hine Aar, overgivet til glørværdig Forglemmelse.

Jeg boede i Frejlev et halvt Aar og havde det hyggeligt hos de to morsomme uartige Gamle. Saa blev vi Uvenner, og jeg flyttede til en Skolekammerat i Grænge. Hans Mor var Lærerenke. Der blev jeg ogsaa et halvt Aar, og der lærte jeg at spille Skak af hans ældre Bror.

2 km uden for Nykøbing boede 2 gamle barnløse Folk i en nedlagt Skole; de havde et tildels møbleret Nordværelse til Leje; der lejede jeg mig ind for de 2 næste Aar, holdt mig selv med tør Kost og spiste Middag i et Pensionat i Byen. Det var et ikke hyggeligt Loftsværelse mod Nord, men Haven var smuk med Blomster og Frugttræer.

Græsseligt ene var jeg. Kammeraterne var det ikke for godt med. Det var en typisk Platklasse, delt først i Matematikere og Nysproglige, derefter i et forbasket Klikkevæsen, Bybørn mod Landbørn, Overklasse mod »Folket«, Feinschmeckere mod Sprutfjender, Parti mod Parti.

Om Lørdagene tog jeg hjem for at trække Vejret. Ak, heller ikke det at være hjemme var saa godt som før. Mor og jeg tog mange hvasse Tørne sammen nu. Det havde alle Dage været Mors Princip at tage Lærernes Parti, naar jeg kom hjem og anklagede dem. Før havde det ikke gjort mig noget. Nu forbitrede det mig.

Noget langt alvorligere kom til. Jeg var naaet til den Alder, da Barnetroen skal i Støbeskeen for at blive til den Voxnes Tro. Paa en eller anden Maade — jeg vidste ikke selv hvordan — var det kommet sig, at alt det, der hidtil havde været givet, nu var blevet det, som skulde bevises. Carl Ewalds Eventyr faldt mig i Hænderne; det var mig en Pine at læse dem, og dog drog de mig bestandig. Nu begyndte jeg ogsaa at tænke over Krigen. Den tydede jo paa alt andet end en kærlig og tilmed almægtig Gud. Bachevolds Forkyndelse af en lille bitte Klikke frelste, mens Millionerne gik til Stegning i Helvede, forekom mig direkte blasfemisk, ja altsaa, hvis overhovedet Gud var til. Men paa det Omraade var Mor ikke til at spøge med. Det fik endda være, om jeg sagde noget ondt om Gud, men noget ondt om Bachevold taaltes ikke.

Diskussionerne kunde drives saa vidt, at jeg en Søndag Aften forlod Hjemmet i Vrede. Næste Lørdag kom jeg glad igen og havde glemt det hele. Men saa huskede Mor. Hun modtog mig mut. Engang førte det til en ligefrem hysterisk Scene, hvor hun blev bange for min Forstand. Far holdt sig af Vejen, naar det gik hedt til. Og Bedstemor var saa døv nu, at hun kun kunde høre, naar man tuttede hende lige ind i det ene Øre. Men hos Hunden og Kattene blev man altid modtaget med fuld Honnør. Hunden dansede omkring, og Kattene gned sig mod Ens Ben. Det var en stor Trøst.

Mors Omsorg for mig tog jo ikke af, fordi vi ikke længere forstod hinanden som før. Det var en god Madpakke, jeg tog med mig, hvergang jeg rejste. Der stod inde i mit Værelse en Trækiste; den var mit Spisekammer, og det løb aldrig tomt. Alt det gode danske Smør, jeg kunde bruge, har jeg modtaget som en Foræring, der fulgte af sig selv, fra Hjemmet alle de Aar, jeg læste, indtil Kongens Kaldsbrev gav mig Evne til Selvforsyning. »Jæ spis enne Magarine,« sagde Mor; det var vel den eneste Luxus, hun tillod sig her i Livet; Smør vilde hun have, og Smør skulde vi andre have, og jeg tror, hun gik i sin Grav, den lille Parcellistkone, uden at have faaet opklaret, hvordan det egentlig smager med Margarine paa Brød. En stegt Kylling skulde jeg vel ogsaa have med mig; Paalæg til Smørrebrødet maatte ikke mangle.

Hun følte det som en Tort for hende, at hun ikke kunde faa Sul paa min Krop. Som Barn havde de forsøgt en Sommer igennem at hælde en Pægl Fløde blandet med Kærnemælk gennem mig hver eneste Dag. Jeg var til sidst saa led ved Fløde, at det kvalmede mig, blot jeg saa Flasken; og det var lige fedt, hvad de gjorde, for lige maver blev jeg.

Efteraarsdagene, naar jeg var hjemme, fik vi den obligate Andesteg; det var knebent, Mor selv nænnede at spise et Stykke, for at der kunde levnes noget til mig at faa med. Hun

har sagtens tænkt: »Kan jeg bare holde Kroppen i Gang paa ham, skal Sjælen nok komme i Orden igen.« Og naar jeg rejste, mødte Far trolig op med Pengene, der skulde til; han havde fisket dem op mellem Mælkespandene, han kørte med om Morgenene, han havde boret dem ud af Sukkerroerne, han asede med til langt efter Fyraften. Af hele sit gode Hjerter undte han mig dem. Og jeg tog imod dem som noget selvfølgeligt.

I ydre Kaar var der altsaa stadig sørget godt nok for mig. Men der var hverken Taknemmelighed eller Glæde i mit Sind. Skønt Gud hver Dag sendte mig sine Velgerninger, som han havde gjort det, saa længe jeg havde været til, kunde jeg ikke sende ham min Tak tilbage, for jeg kendte ikke længere Adressaten. Du har været min Bolig fra Slægt til Slægt, sang Israels Folk i den gamle Pagt. Det var just, hvad Gud havde været for mig ogsaa, min faste Bolig, min sikre Tilflugt Aar efter Aar. Naar jeg saa frejdigt havde gaaet mine Veje, var det, fordi Gud turde kende dem.

Nu havde jeg mistet min Bolig. Hvordan det var gaaet til, kunde jeg ikke sige. Jeg vidste bare, at en skønne Dag gik det op for mig, at jeg vandrede rundt og var hjemløs. Jeg havde nok i min Barndom kendt til Oplevelser, hvor jeg maatte sige til mig selv, at her forstod jeg ikke Gud. Som f. Ex. da min Ven Peder Emmiche, trods min Bøn i Jesu Navn, døde og blev ved med at være død. Og da Bedstemor Stine døde, aah, saa fredfyldt og mildt hun laa! Døden havde afsløret sig for mig som noget helt andet end det, jeg ellers kendte den for, som en Lysets Engel var den dalet ned og havde givet den gamle syge trætte Kone en glædelig Jul. Men saa var det sket, at der opstod et saadant Postyr om Arven, at jeg 14-Aars-Knægt forfærdet havde spurgt mig selv: »Jamen er de da ikke kristne Mennesker? Hedninger kunde jo ikke te sig ubarmhjertigere! Hvordan gaar dette dog til?« Jo, jeg havde nok kendt til Spørgsmaal, havde nok kunnet famle i Gaader, men det frygtelige var, at nu var der ingen Gaader mere; det var ganske klart, det hele: Gud var simpelthen ikke til. Darwin og Carl Ewald havde vist mig, hvordan Tilfældet bestemte og regerede. Selve Tilværelsen beviste jo, at det var udelukket, der kunde existere en alkærlig og almægtig Gud. Af alle de Dødsfald, jeg havde oplevet i mit unge Liv, var dette sidste dog det værste.

Gud var ikke mere til for mig. Hvad var der saa bag alting? Forvirrende og forvrøvlet hævdede Kristendommen, at bag alting laa der Kærlighed. Det var simpelthen Dille. Saa man rigtigt til, fandt man, at det var det stikmodsatte af Kærlighed, som ikke er Had, men som er Egenkærlighed. De to Mennesker i Opager havde været barnløse og trængt til lidt Afvexling i Livet; derfor havde de taget mig til sig, og der var altsaa intet at være dem taknemmelig for. Jeg begyndte at drive Jagt paa Kærligheden, og jeg blev meget dygtig. Intet Exempel paa Godhed og Offervilje kunde føres frem for mig, uden at jeg formaaede paa staaende Fod at udlægge, hvordan det ret beset fremsprang af Lysten til Selvtilfredsstillelse.

I Tilfældet Elskov var Sagen ganske oplagt. Han dyrkede hende, ikke som han indbildte sig for hendes Skyld, men for sin egen Drifts Skyld; Begæret i ham krævede hende

som Objekt. Alt som Paulus Apostel nøgternt havde gennemskuet hele Dileriumslyrikken med sit: det er bedre at gifte sig end have Brynde. Hvad man end kunde sige om Paulus, Romantiker var han ikke.

Mere indviklet blev det i Tilfældet Moderen. Ja, dette var egentlig det mest bestikkende Tilfælde og derfor det ækleste og det, hvorimod man skarpest maatte være paa Vagt. Moderen kunde ofre sit Liv for Barnet

— javel! for hvis Barn? sit eget. Oho! dér var jo Egenkærligheden i Renkultur. Barnet følte hun blot som en Del af sig selv; hun ofrede altsaa kun sit lille Liv for at redde sit store.

Saa hamrede Knokkelmanden igen paa min Dør, Bedstemor var 87 nu. Rask havde hun været op i sin høje Alder, men nu var det forbi, Døden listede sig paa Kattefod omkring hende og gav hende et Bid saa her og saa der. Hun var begyndt at gaa i Opløsning baade foroven og forneden. Hørelsen var saa godt som tabt. Og i hendes ene Fod sad Koldbranden og gnavede. Dr. Friborg gav det gamle Raad med at jage Foden skiftevis i meget varmt og i iskoldt Vand. Hun jamrede sig ved den skrappe Kur, og da Kødet tog til at raadne af Foden, skreg hun højlydt, naar Mor forbandt hende. Mor tog ikke blidere af den Grund; hun var saa vant til Pinsler, at hun visst følte, andre ogsaa kunde have godt af at mærke, hvordan det gør, naar det gør ondt. Men Far løb langt væk og gemte sig for ikke at høre sin Mors Skrig. Naar jeg var hjemme, spurgte jeg under Forbindingen Bedstemor ud om de unge Dage paa Norregaarden. »Hvordan var det, du sagde til den gamle Frue, Bedstemor?« brølede jeg hende i Øret, og min Sandten kunde jeg endnu interessere hende til at fortælle, saa hun glemte nogle af Forbindingens Smerter.

Det skete, hun sløvede hen, saa jeg kunde komme hjem og ikke engang faa snakket med hende en hel Søndag. Til andre Tider var hun fuldt bevidst. Vi talte med Lægen om Amputation. Han raadede fra. Hvad der da var at gøre? Ingenting. Det maatte gaa sin Gang. Og det gik sin Gang. Den store Taa faldt af. Jeg ser mig endnu gaa ud i Haven med en Knokkel i Haanden og en Tændstikæske for at prøve at faa tilintetgjort den.

Langsomt, sejgpinende langsomt gled hun nærmere og nærmere Døden. Min kære gode trofaste Bedstemor. En Dag jeg kom hjem, havde Mor ladet hende sidde for aabent Vindue, mens hun redte hendes Seng. Det gav hende en Lungebetændelse.

To Døgn laa hun og rallede. Vi stod og vidste ikke, om vi turde hælde hende lidt Vand i Munden til at lække det tørre Svælg. Af og til standsede den rallende Lyd, saa var Munden lukket, og et uhyggeligt sindssygt Smil laa om den. Og atter begyndte den hæftige hidsige Rallen, der gik gennem hele Husets Længde. Vi skiftedes til at vaage de to Nætter. Jeg sad der alene i Storstuen ved Siden af den døendes Kammer og var hverken en Mand eller en Dreng. Jeg vidste til sidst daarligt nok, om jeg var et Menneske. Naar den onde Lyd hørte op, maatte jeg derind for at se, om det var forbi. Det elektriske var i Uorden nu under

Krigen. Det var en Lampe, jeg fik med. Jeg vidste ikke, hvad jeg var mest bange for, om hun, naar jeg kom derind, var død, eller om hun ikke var det endnu.

Det dæmrede for mig i de Nætter, jeg sad der, at Gud var visst alligevel til. Ja, naturligvis var han til. Det, som jeg her var Vidne til, var alt for raffineret udtænkt til, at der ikke stod en Intelligens og en Hensigt bag det. En Tanke kan ikke tænke sig selv. Der maatte være en – og det var der ogsaa – alting viste, der var det. Hele det vældige Maskineri, der kaldes for Verden, skulde det have opfundet sig selv? Skulde Tilfældet have konstrueret sin egen absolutte Modsætning: Ordenen? Vaas. Saa kunde man lige saa godt antage, at Kulden gav sig til at producere Varme, og Mørket koncentrerede sig til Lys. Det var aabenbart, der stod en Gud bagved, en virkende og villende Gud.

Saadan møder jo ogsaa Tilværelsen Mennesket: Aand møder Aand, Vilje udæsker Vilje. Men hvad Vilje har den Aand? Spørg dine Øjne. Det saas i Vanære, det opstaar i Herlighed, siger Apostlen. Løgn. Det saas i Herlighed, det ender i Elendighed. Saadan er Menneskets Kaar. Det avles i Lyst, det vaagner til Barndommens Lykke, det naar sin Klimax i Ungdommen. Hvorfor? For at det kan ende i rystende Knæ og lallende Tunge og blinde Øjne, og Forraadnelsen lukke sig om det.

Nattens Timer var lange og Mørket dybt, og Døden glammede hæst imod mine spændte og unge Sanser. Jeg syntes, jeg var den unge Moses, ene med Gud paa Bjerget, men det var ikke Lovens Tavler, han skrev paa, han sad og spillede Kort med sig selv; med Ryggen til mig; han vidste ikke, jeg var der. Og havde jeg Mod og bøjede jeg mig langt nok frem, saa kunde jeg kigge ham i Kortene.

Hvad var det for et Smil, han smilede, den Gud, man i min Barndom havde lært mig var Kærlighedens Gud?

Der laa Bedstemor, det varmeste Hjerte, jeg kendte, gode, gode Bedstemor, der laa hun og rallede Time efter Time, meningsløs Lidelse. Lægen havde Medikamenter, der kunde standse den Meningsløshed, men turde ikke bruge dem, jeg turde ikke selv læske hendes Tunge med en Skefuld Vand af Angst for at gøre Ende paa Meningsløsheden. Saa meningsløst det hele. Ja, for os. Men ikke for ham, der sad ved sin Kabale. Det kostede ham kun at se op fra Kortene et Sekund og knipse med Pegefingern til en Engel. Saa var Bedstemors Lidelse endt. Men han saa ikke op. Han knipsede ikke. Han passede sin Kabale og havde det godt.

Vejrdraget standsede derinde, og med Lampen i rystende Hænder gik jeg atter derind. Nu laa hun med det fjøgede Smil om Munden. Havde jeg kunnet raabe gennem det døde Øre og den slukkede Bevidsthed: »Bedstemor, skal jeg række dig Døden, jeg har den i et Glas?« hun vilde vel have tigget og bedt om Livet, bare en Time endnu. Saa naragtige var vi Mennesker, saa slavebundne af Livsbegæret, Driften, han havde nedlagt i os, han, Kabalemanden. Han havde gjort sine Sager godt.

Lad os prøve at tænke alt det igennem, der stormer ind over os her. Lad os prøve at nummerere Orkanerne. Fødsel, Elskov, Bedrift — han staar bag ved det altsammen og faar sin Vilje igennem det.

Med Favntagets Liflighed lokker han Kvinden for at give hende Fødselens raa Kval.

Med Modernavnets Lykke lokker han hende til at amme og hæge Barnet, elske og nære det, værne og væрге det, til Drengen er stor nok til at kunne le hende op i Ansigtet og gaa til en anden Kvinde. Han har nedlagt en Drift i Mand og Kvinde til at søge Salighed hos hinanden for saadan at prakke dem Samliv paa, der bliver til Vane, Uhumskhed og Væmmelse. Han har nedlagt en Drift i Menneskeheden til at hige fremad, finde paa, skabe — for at ægge den op ad Kulturens Trappe Trin for Trin, til han ler og giver den et Puf for Brystet, og den styrter skrigende og med Lemmer, der brækkes, og Nakke, der kvases, ned i Krigenes Pøl af Latrin. Behøver vi flere Exempler? Ser vi ikke alt nu, hvad det er, han vil opnaa med de Drifter, han putter i os, hvad hans Hensigt er med os selv? Hans Lyst er hans Skabnings Lidelse. Det er Marterkabal, han sidder med. Hans Navn er *den drillende Gud*.

Det skramlede inde i Stuen. Taus kom Mor og løste mig af. Jeg gik ind og krøb i hendes varme Seng. Kl. 9 kom hun og vækkede mig og sagde, det var forbi.

Oppe i Aftægtsværelset stod der for anden Gang en Kiste. Men Bedstemor laa i Sengen endnu. Far kunde ikke hjælpe til med noget, han holdt sig stadig i Afstand, og Mor havde ingen Hjælp, saa hjalp jeg Mor — med at vaske Liget, faa det klædt og faa det flyttet over paa Høvlspaanerne. Mor var lidt flov ved det; men jeg sagde: »Det skal du ikke være, Mor; naar vi først er døde, har vi intet Køn.« Jeg følte mig saa underlig blød og haard. Da Laaget skulde paa, kom Far endelig ind. Han græd, tog den døde Haand og sagde: »Farvel, Mor.« Jeg skottede til ham med Foragt. Engang i en Strid, da Bedstemor som sædvanlig havde taget Mors Parti, havde han i sanseløs Vrede brugt et utilbørligt Ord mod sin Mor. Det stod jeg og tænkte paa nu. Ja, saa grim var jeg. Og jeg fældede ikke en Taare, da Bedstemor kørte ud under Kastanieportalen og drog op til Søren paa Landet Kirkegaard.

Vi holdt en meget stor Begravelse. Gamle Pastor Hasle et eller andet Sted fra talte i stive 3 Kvarter om alt, hvad der ikke kom Sagen ved. En 60-70 Mennesker spiste i Telt under Kastanierne. Alle Naboerne. Og fjerne Slægtninge. Ogsaa Onkel Jacob og hans nye unge Kone var med. Det var midt om Sommeren og en smuk og fornøjelig Dag.

XVIII

DEN SENG, jeg havde i mit ensomme Værelse i Thoreby, var meget bred. Det skete stundom det Efteraar, at jeg havde en Dame i den hos mig om Natten. Hun kom listende, naar jeg laa i min sødeste Søvn, og vækkede mig og spurgte, om hun ikke maatte varme sig hos mig, for hun frøs. Jeg kunde ikke rigtig blive klar over, hvem hun var lige strax, men lidt efter lidt gik det da op for mig, at det var Bedstemor; hun stod der i Ligklæderne, som allerede var noget i Opløsning; hun var kummerlig at se til; tøvede jeg for længe med at svare, løftede hun Tæppet op. Da bad jeg i min Kvide: »Herre min Gud, lad mig vaagne nu, lad mig vaagne.« Og saadan hamrede Hjertet i Siden paa mig, at det vækkede mig.

Men det var ikke meget bedre at vaagne. Mareridtet sad mig stadig i Blodet, Angsten dunkede mig gennem Aarerne. Gudskelov, at gamle Jens Rasmussen og hans Kone laa og sov i Værelset lige under mig. Havde jeg været alene i Huset, ved jeg ikke, hvordan jeg var kommen igennem en saadan Nat.

En Aften jeg havde siddet og læst sent, og Ilden var gaaet ud i Kakkelovnen, slog en Kno imod Døren. Jeg for sammen og lyttede; det varede noget; saa kom det samme Bank igen. Atter en lang Pause og atter Bank. Jeg vovede ikke at gaa hen og lukke op. Det gentog sig en halv Snes Gange. Saa endelig hørte det op.

Der gik nogle Aftener. Saa begyndte Forestillingen forfra. Jeg tog min Brødkniv i Haanden, løb hen og rev Døren op. Der var intet. Men da jeg var tilbage til Bordet og sad midt i Oldnordisken, kom Lyden igen. Næste Dag fortalte jeg det til min Husvært. Han tvivlede. »Kom op til mig i Aften.« Det skulde han nok. Jeg fyrede godt, for jeg vidste, det plejede at komme sent. Jens Rasmussen indfandt sig, men Aanden selvfølgelig ikke. Han smilte: »Det sagde jeg Dem jo. Det er noget, De bilder Dem ind.«

Næste Aften var det der atter, men nu havde jeg aftalt med ham, jeg skulde dunke i Gulvet, hvis det kom. Jeg dunkede, og han var der med det samme. Lidt efter slog Knoen haardt imod Døren. Han blev noget sær ved det. Det staar for mig, som om han godt vilde lade mig gaa ud paa Loftet først, men maaske gør jeg den gode Mand Uret; han havde dog været i Amerika mange Aar og var ellers ikke forknøst af sig. Vi søgte overalt og fandt intet.

Næste Aften var Dunket der igen. Nu blev jeg sammenbidt og vilde have det opklaret. Jeg tog en Stol eller vel rettere Stolen og satte mig hen til Døren. Jamen hvad var det? det kom jo ikke fra Døren, men fra et Sted bag Kakkelovnen ved Siden af Døren. Jeg følte paa Tapetet. Bag det sad der en Jernplade med en Bule i. Den kunde det knække i, naar den paa Grund af Afkølingen trak sig sammen.

Saa var den Gaade løst, og jeg kunde endelig sove rolig. Ja Tak. Den Nat blev der et Spektakel ude paa Loftet; det listede rundt, det slæbte med noget, det raslede og daskede. Jeg lukkede ikke et Øje og tænkte: »i Morgen flytter du.« Men da jeg kom op, sad der en Mus i en Musefælde; den havde kun faaet Snuden i og var derfor tørnet rundt med Fælden hele Natten for at befri sig.

Endelig havde jeg kvitteret det metafysiske paa Loftet i Gammelskolen.

Men Tankerne kunde jeg jo ikke kvittere. Naar Bedstemor havde aflagt mig sit natlige Besøg, var det mig umuligt at falde i Søvn igen. Jeg laa og vred og vendte, hvad jeg havde oplevet de to Vaagenætter derhjemme, til det blev mig saa nærværende, at jeg maatte op og tænde Lampen for ikke at se det strenge Syn og høre den gispende Rallen. Saa laa jeg da med Lyset tændt, kunde aldrig sove, endevendte Problemerne. Sikrere og sikrere syntes det mig, at jeg havde fundet alle Gaaders Løsning i Verdensaltets Sadisme. Jeg sagde til mig selv: »Det er Gymnasiast-Dialektik; du er i Overgangsalderen; det er det hele; dine Nerver staar paa Højkant, fordi du har været ude for en Oplevelse, der var for haard for din vanskelige Alder; du vil faa det paa Afstand, og du vil falde til Ro.«

Men hvad kan det hjælpe den hungrende, at han muligvis engang i Fremtiden vil faa Føde? hvad kan det nytte mig nu, i den Alder jeg nu er i, at jeg i en anden Alder vil blive anderledes? Og *vilde* jeg blive anderledes? vilde jeg nogensinde falde til Ro? Jeg var kun 18 Aar, og jeg havde løst Verdensgaaden. Kan en Mand, der har løst Verdensgaaden, falde til Ro? er han ikke den udsete og udvalgte, der skal rive Bindet fra Menneskehedens Øjne og rejse den til Oprør mod Gud?

Langt ud paa Natten kunde jeg falde i et uroligt Blund eller rettere en Serie af Smaablund. Naar det blev Morgen, og jeg vaagnede til min Skolegang, sprang der en Tanke frem og greb mig i Struben: »Du skal selv dø; det bliver ogsaa din Tur til at ligge og ralle, til at grine fjoget, til at strække dig i den sidste Krampe. Løft din Haand! du kan det endnu! men i Overmorgen eller endnu et Par Dage, saa er den en raadden Kødstump med Maddiker i.«

Det var ikke tit, jeg laa vaagen om Natten. En god Nattesøvn og en god Appetit har været et prægtigt Tvespand, som Vorherre gav mig i Fødsels gave. Men Maaneder igennem var Døden den Tanke, jeg vaagnede til Morgen efter Morgen. Var det saa mærkeligt, at jeg havde faaet Døden paa Hjernen, eftersom jeg fra mit 1½ Aar af havde haft ham dansende om mig i alle mulige Forklædninger lige fra Engel til Djævel?

Det kunde være galt nok med Døden. Men det var værre med Gud. Gud, som min lille døde Mor havde fortalt mig saa smukt om, at han havde Far i sin Varetægt, Gud, jeg havde budt Godnat i alle mine Barneaar sammen med Jesus og Far og Mor, d. v. s. alt, hvad der var mig dyrebart i Verden, Gud, hvem jeg i mange Aar havde vendt mine Tanker til, inden jeg puttete Skeen i Munden:

I Jesu Navn gaa vi til Bord
 at spise, drikke paa dit Ord.
 Dig, Gud, til Ære, os til Gavn,
 saa faar vi Mad i Jesu Navn,
 Amen.

Hvordan skulde jeg med-et kunne leve under hans Forbandelse? hvordan skulde jeg kunne vende mig imod ham og undsige ham?

Og dog. Jeg var nødt til det. Jeg gennemgik atter min Bevisrække og fandt ingen Fejl og var sikker paa, at ingen Fejl kunde findes. Intet Modbevis lod sig skaffe til Veje af Logik, af Filosofi. Gik alle Professorer frem paa Rad med deres Syllogismers Vælde — ingen af dem vilde kunne nævne mig et eneste Exempel, jeg ikke vilde være i Stand til at gøre til Bevis for min Teori.

Jo, jeg havde Ret; den Ting var sikker. Men det var mig en forfærdende Pine at have Ret.

Existerede der dog alligevel ikke et eller andet Menneske med Autoritet, jeg kunde faa til at modsige mig? Kammeraterne? de læste Lektier, rendte med Piger, spillede Kort. Alt sammen meget prisværdigt, men i denne Sag uden videre Værdi. Bachevold? Afsind. Han vilde forfærdes og sige Vantro og lyse i Band. Wested? Han var for god, alt for hjertensgod til at kunne tænke saa klart. Men Geismar da? Han havde Pære. Og der forelaa ingen tvingende Beviser for Overstørrelse af Hjerte hos ham. Han havde inviteret mig til et Besøg i Præstegaarden i Rønninge paa Fyn, hvortil han nu var flyttet. Det maatte forsøges i en Ferie.

Jeg kom og var velkommen og snakkede løs om alt muligt, og den sidste Aften, jeg var der, fortalte jeg ham med Smil af Overbærenhed om en lille komisk gammel Bog, jeg havde fundet paa Cathedralskolen, hvori den snurrige Forfatter gjorde et stort Nummer ud af en Opfattelse af Gud som den drillende Gud. Geismar lo: alene Selvopholdelsesdriften forbød jo os Mennesker at tage saadan noget Tankespind for Virkelighed, og i Dyst med Selvopholdelsesdriften var man sikker paa knock-out; man maatte jo simpelthen blive gal, hvis der havde været noget om det, lo han igen, og jeg stemmede i med og tog hjerteligt Del i Morskaben over Naiviteten hos den snurrepibede Forfatter.

Saa rejste jeg.

Geismar havde jo Ret: man maatte blive gal. Men hvor var der Garanti for, at ikke Sandheden krævede af Mennesket, at man blev gal? Det var Selvopholdelsesdriften, man lagde sig ud med. Men hvem havde svoret paa, at Selvopholdelsesdriften og Sandheden var gode Venner?

Ja, det var rigtigt: Selvmordet eller Vanvid, det var Valget for Sandhedstjeneren.

Men var det ikke netop saadan, man kunde ramme ham, den forfærdelige, deroppe? Var Selvmordet ikke det eneste Middel? Over for den døde Krop var han endelig afmægtig; den kunde han ikke nedlægge sine forbandede Drifter i.

Ja, det var Vejen: Menneskeheden maatte overtales til Selvmord.

Men var det for Resten ikke just det, der var ved at fuldbyrde sig? Menneskehedens Selvmord. Han, den evig kloge deroppe, kom han da til at snyde sig selv?

Jeg gik i Kirke som før. Men de gav ingen Mening i mine Øren, de Lyde, Præsterne fremførte. Jeg gik til Bibeltimer i K. F. U. M., men for den, der havde gennemskuet Livsgaaden, var det kun til at smile af, hvad en befippet lille Sekretær fik mikset Skriftstederne sammen til at give Udtryk for. Jeg føjede Mor og tog med hende til Holmeskovsmøde, men det var nær blevet til Haandgemæng med Guds Børn paa Lolland i Toget hjem fra Saxkøbing.

Nej, Mennesker havde ikke noget at sige mig mere. Men der var en, der havde. Det var Kristus. Min Barndoms Jesus. Han, der mere end nogen anden blev sjoflet paa det mest djævelske af Gud, og som fik sine Disciple til at bekende om denne samme Sjøfler, at Gud er Kærlighed.

Det var muligt, at denne Kristus var en Sværmer, var gal. Men det var jo ogsaa de Gale, der erkendte Sandheden. Og sæt der nu var en Ting, der var større end Logik! Sæt Sandheden var noget, der hverken kunde fanges i Sansernes Net eller med Følgeslutningers Lasso, men kun kom frivilligt til den, der hengav sig i Tro! Sæt Jesus bedre end nogen anden forstod denne Hengivelse i Tro, og derfor var Guds Søn og følgelig vidste Besked om Gud.

Alt flyder, sagde Grækerne.

Ja, alt flyder.

Det var simpelthen ikke til at udholde at være Menneske. Og Selvmord var en Udvej, der ingen Udvej var.

Men hvordan bar man sig ad med at blive gal? Blive, hvad man allerede var? Ja, for man var jo gal. Alle Mennesker var gale, saa sandt der ikke fandtes nogen Mening med Livet. Og det var der ikke. Der var ikke noget at være til for. Vi Mennesker eksisterede uden Grund. L. M. Hansen havde fortalt om en Tid i hans Liv, da han spekulerede paa, om man ikke kunde bore et Hul dybt ind i Jorden, fylde det med Dynamit og saa sprænge Skallen i tusinde Stykker. Dengang havde jeg smilt forstaaende. Nu forstod jeg smilende. Men det var et bedsk Smil. Der var bitter Alvor i det. Skaffe Menneskeheden af Vejen? Det maatte kunne gøres med en Mikrobe. En Sygdom, der gjorde alle Mænd sterile f. Ex. Saa vilde Problemet være løst.

10 000 dræbte, 30 000 dræbte, 50 000 dræbte, stod der i Telegrammerne. Ja ja, det gik dog den rigtige Vej. Blev de bare længe nok ved!

Og hvor frygtede man for Livet! der var Kvinder til! der var smaa Børn til! yndige, gullokkede kom de trippende til en Mand og gjorde ham salig ved at sige Far. Oh, han havde Madding nok til sine Kroge, den Snedige deroppe. Hvordan holdt man sig klar af at bide paa?

En Forbandelse at være ung! en Livets Byrde liggende foran sig, som man ikke besad

Mod eller Kræfter til at tage paa sig og ingen Lejlighed havde til at rende fra.

Og en Uværdighed at blive ældre, at resignere, at gaa rundt og bilde sig ind, at man var glad for Livets Aprilsnar-anretninger: Postejer, Vaneægteseng, Borgmestertitel og et Slag Kort før Kræften og det knirkende Ligtøj!

Vantro! sagde Kirken. Synd! sagde Kirken. Havde Mennesket overhovedet Mulighed for at synde? Var Viljen fri eller slavebundet? Jeg rejste mig fra mit Bord og gik hen til Døren. I Følge en Beslutning? Nej, fordi mine Overvejelser havde tvunget mig dertil. Til langt ud paa Natten kunde jeg i mit ensomme Værelse rejse mig og trave hen til Døren og tilbage og sætte mig og hele Turen om og om igen for dog at bevise for mig selv, at jeg var Herre over mine Handlinger. Og hvergang maatte jeg tilstaa: det kan lige saa godt betyde, at dine Handlinger er Herre over dig. Aarmillioner før du blev undfanget, bestemte Gud, at du den 23. Oktober 1916 Kl. 10,43 vilde rejse dig og gaa hen til Døren for at bevise, at du havde en fri Vilje. Han vidste, du vilde blive saa vakkelvorn i Sind, at du om Nætterne maatte konkurrere med Christian den Andens Lillebæltture. Du spiste et Stykke Asie for meget til Bøffen i Dag. Det ene lille Stykke Asie har givet dig den Energi, som nu tvang dig op af Stolen. Uden det var du blevet siddende. Der ser du: alting er afgjort uden for dig. Det mindste som det største, din Sjæls Fortabelse eller Frelse, det Hik, du fik af din Sodavand før, altsammen har det ligget i Svøb i din Bestemmelses Blomst fra Aartusinder siden, fra Evighed af. Vilje, hahaha, min kære Herre, du er et Spillekort, du er bare en Sorteper i Vorherres stygge Kabale.

Men det var dog mig, der havde kiget i den Kabale, mig, der skulde afsløre Guds sande Væsen for Verden.

Og saa raslede jeg ned fra min Storheds Stade: Shakespeare havde gjort Opdagelsen længe før jeg. Rige Shakespeare! hos mig mit Livs Resultat, selve min Tilværelses Væld og Bestemmelse, hos ham en Bemærkning i Forbifarten:

Like flies to wanton boys are we to the Gods,
they kill us for delight.

Hvad Fluer er for overgivne Dreng,
er vi for Guderne; de dræber os
for Morskabs Skyld.

Men selv om Shakespeare havde strejft Tanken, det gjorde den jo ikke lettere for mig at bære som Hovedtanke. Jeg følte, mine Tanker gik i Ring. Jeg, saa lidt som L. M. Hansen, kunde sprænge Skallen i tusinde Stumper og Stykker, men jeg følte, jeg var ved at sprænge mig egen Skal. Engang imellem længtes jeg usigeligt efter Døden. Og haanede mig selv for, at hvis den blev tilbudt mig, skulde jeg nok stikke Halen mellem Benene og betakke mig.

Jeg havde det godt paa alle Maader, nok at spise og drikke, klæde mig i og fyre i Kakkellovnen, i Skolen gik det mig pænt, et trofast Hjem havde jeg i Ryggen, og frisk og rask var jeg – Kristus, den Skyldfri, bar Alverdens Synd, og jeg, den Lykkelige, jeg syntes, jeg bar Alverdens Lidelse. Hvad ondt Menneskene tilføjede hinanden i Ubetænksomhed

og Ondskab, i Elskov og Konkurrence og Krig, hvad ondt Naturen tilføjede dem i Sygdom og Fattigdom, i Vanvid og Svig, i Savn og Død — det var, som om jeg følte, jeg samlede det altsammen i mig, fordi jeg vidste, hvor det kom fra, og hvad Meningen med det var, — fordi jeg havde erkendt Gud.

Og naar saa denne Indsigts Byrde blev mig umulig at bære, naar jeg segnede under Erkendelsens Kors, vendte jeg mig bedende til min Kollega: »Herre Jesus, tager jeg fejl, saa vis mig det! gør det Under ved mig, der kan forklare mig, hvorfor og hvordan jeg kan tro paa, at du var klogere end jeg.«

Omkring dette Tidspunkt maa det have været, at jeg mødte Bachevold paa Skovvolden, og han lagde sin Haand paa min Pande.

XIX

MEN SELV OM man forberedte Menneskehedens Rejsning til Oprøret mod Gud, maatte den tyske Grammatik jo heller ikke forsømmes. Man kunde synes, at den, som føler saa stor en Opgave lagt paa sine Skuldre, maatte kunne se stort paa, om »an« styrer Akkusativ eller Dativ. Utvivlsomt havde jeg ogsaa givet en god Dag i hele Trælleriet, hvis ikke Mor havde herset det ind i mit Sind, at sine Sager skal man passe; »der skal være Mening ved En.«

Var Skolen da slet ikke andet end Slavedom og sur og forbistret Pligt? Naturligvis var den det. Den bragte os dog af og til gennem Fagene i Forbindelse med Værdier. Og den bød dog ogsaa i nogen Maade paa Kammeratskab.

Dagen begyndte med Morgensang. Det er en smuk Skik. Hele Skolen samles og med Rektor i Spidsen træder vi frem og breder Dagen ud for Gud. Saa har den faaet sin Indvielse. Betingelsen for, at Morgenandagten skal lykkes, er, som med alle slige Ting, at der menes noget med den. Jeg ved ikke, hvor kristeligt grebne Nykøbing Latinskoles Lærere og Elever var. Ofte følte det, som om man bare holdt fast ved en gammel Skik, der havde mistet sin Mening, men som man ikke kunde bekvemme sig til at bryde med, fordi — ja, fordi man maaske kunde faa Vrøvl med nogen, og fordi der nu engang skal Energi til at afskaffe noget rodfæstet, endog selv om Rødderne næsten er smuldret bort.

En Dag hændte det, at en af Klassens Elever havde reddet et Barn fra at drukne. Nu traf det sig saa topmaalt heldigt, at denne Elev, der var en flink Fyr, men paa intet Omraade udmærkede sig særligt, var Rektorprotege, d. v. s. den af alle Skolens Elever i Rektorens Bevaagenhed højest placerede. Ja, i Særstilling placerede, kunde man gerne sige. Det var en rask Daad, og den blev jo ikke mindre rask af, at det just skulde være ham, der øvede den. Han blev da ogsaa kaldt frem foran Fronten ved Morgenandagten og udmærket med hædrende Tiltale. Af 3 Aars Morgenandagter er det det eneste Indtryk, der er blevet stikkende i min Bevidsthed. Dog, nej, et til. Vi sang hyppigt Nr. 53 i Salmebogen; det er en smuk Salme, og den er tilmed hurtigt overstaaet. Har bare 2 Vers. Ved Slutningen af det første gled Ens Øjne mismodigt hen over Lærerpersonalet. Jo, de var der alle. Og saa lyder Versets Slutlinie endda saadan.

Gud, lad dem blive borte,
som os bedrøve vil!

Efter Sangen gik det i strakt Løb ned ad Trappen og over Gaarden med det brede stolte Valnøddetræ og op til Klasseværelserne og Bedrøvelserne, arbe mirbe marbe murbe

og 2-Taller og 6-Taller og den bellum omnium contra omnes, som Skolegangen dersteds betød.

Retfærdigvis maa der erindres om, at Gymnasiet i meget høj Grad er Repetitionsskole. Hvad der i Mellemskolen traf Sindene som nyt og frisk, skal i de 3 Aar derefter med mekaniske Hammerslag dunkes fast.

Tag mit Yndlingsfag: Historie! Hvor havde ikke mit Hjerte brændt for Hannibal, da jeg hørte om ham for første Gang! Hvor led jeg med ham, hvor kæmpede jeg ved hans Side, hvor nød jeg hver eneste af hans Triumfer over Romerne, disse hjerteløse Livets Fjender, hvis Tanker knasede i Hjernerne af iskold Logik, af stenhaard Brutalitet, af præserveret Selvglæde, dette disciplinerede Ulvefolk, der med velplejede Rovdyrtænder og sindrigt hvæssede Kløer havde kastet sig over de omboende smaa Nationer, udryddet Mangfoldighedens blomstrende Livsalighed og skabt en Ordenens Verden af Paragraftegn.

Om Hannibal vilde jeg skrive et Stykke, der skulde sige Sparto til alle Oehlenschlägers. Det skulde begynde med, at Hamilkar laa dødelig saaret paa en Valplads; Kampen havde trukket sig noget til Side, men var endnu saa hæftig, at ingen havde Sans for den døende Feltherre. Ved hans Side knælte Hannibal, hans 9-aarige Søn. Med Opbydelsen af sine sidste Kræfter rejste Kartageren sig paa Albuen. Han pegede ud med Haanden over frodige fredelige Landsbyers Ruiner; røgsværtet, sammenstyrtet, blodbesprængt laa nu det, der for 2 Dage siden havde været Skønhed, Virksomhed, levende Lykke, forvandlet til Kaos og Stank og Ørk af disse Vampyrer, hvis Krigsumættelighed havde rystet Jorden ustandseligt fra de ulvefostrede Brødres Tid.

»Det maa have en Ende engang,« hviskede den døende; »sværg, min Søn, læg din Haand paa mit Hjerte og sværg, du vil hade dem, nu i Dag de har dræbt mig, og mens du voxer til, og indtil den Dag, da de dræber dig; hade dem, som jeg har hadet dem, og slaa dem bedre, end jeg har slaaet dem, saa den tredie, der kommer efter os, kan endelig gøre det færdigt.« Og Drengen lagde sin Haand mod hans Hjerte og svor ved Faderens røde Blod, der sivede langsomt ud over den, svor Eden, som hans Far foresagde ham den, dvælende, med Vægt paa hver Stavelse, Ord efter Ord – »at jeg vil leve for een Tings Skyld, at hvert Aandedrag gennem mit Bryst skal eje kun een Hensigt, at hver Tanke gennem mit Hoved skal rettes mod eet Maal: Fordærv over Livets Fjende, Død over Rom.« — Saadan kom Hannibal til mig omkring ved de fjorten Aar. Nu kom han pustende under en hæsleg Byrde af Aarstal paa alle de puniske Krige. Hvad ragede de puniske Krige og især deres Aarstal mig? det var Mennesket Hannibal, jeg var ude efter.

Paa nøjagtig samme Maade med Spartanerne. Hvor holdt jeg med dette strenge, nøjsomme, haardføre Pligtfolk mod de fløjlede Atheniensere. Hvad-beha'r? hvad gjorde jeg? Ligner da ikke Spartanerne just Romerne? Maaske gør de. Paa eet Omraade lignede de i hvert Fald Hannibal. De kæmpede mod Overmagten og tabte. Var det ikke nok til at sikre dem mit Hjerte? Men der maa ogsaa tages andre Ting i Betragtning. Spartanernes Orden var græsk, den var Selvdisciplin; Latinernes var romersk, den var Tvang. Spartanernes Alvor gik ud paa at bevare Hjemmet, Romernes voldelige Haardhed sattes ind til Underkuelse af andre. Hvad Spartanerne frivilligt opgav af Frihed, opgav de til Frihedens Bevarelse. Paa

Romernes Fane stod skrevet: »Lad dem hade, naar bare de frygter!«
Men selv mine kære Spartanere blev i Gymnasiet kun Repetition.

Dog — endog i Nykøbing Falster kan der ske noget stort. En Dag holdt Henrik Ibsen sit Indtog i Klassen. Da sprang Livets Kilde mellem de triste Skolebænke. Ingen havde smækket saa fyrsteligt med Laagen ind til mit Hjertes Have, siden Oehlschläger var gaaet derind.

De danske Digtere lukkede sig sagtmødt ind og ud. Eller maaske skal man sige, at Dansk læreren ikke betjente den Laage fyrigt nok. Knirkede den, det maatte vi selv om. Han fik ikke Løn for at komme med Olie. Om Grundtvig staar der i min Litteraturhistorie fra den Tid tilskrevet: »Daarlige Rytmer, daarlige Rim, udtværet, plat.« Det er umiskendeligt rigtigt; men strengt taget er det jo egentlig andre Egenskaber, vi husker Grundtvig for — og husker ham saa grundigt, at de 4 her nævnte bliver os komplet ligegyldige.

Vi fik en Stil om Oehlschlägers Langelandsdigt: Morgenvandring. Jeg tænkte: »Til Svin skal man give Valle«, og skrev om alt det, der var mig revnende ruskende ligegyldigt i Digtet: grammatikalske Fejl og utilgivelige Bommerter (som at bruge Egennavnet Kornblomster som Fællesnavn for Blomster i Kornet) og opnaaede en smuk Karakter. Ogsaa min dyrebare Hakon Jarl figurerede som Repetitionsstof; men her fik man sandelig ingen Lejlighed til at læse op. Værsgod, op og genfortælle en Akt. »Har han saa ingen Børn tilbage?« »Jo, der er den lille Erling, den sidste Draabe af mit Manddoms Blod.« Det lød saa dejligt, at man maatte sige det med. Men man fik jo ogsaa strax en over Næsen: »Ja ja, du behøver ikke alt det der! du skal ikke svare andet end: Erling.«

Næ, ork nej, der er intet Fag til Studenterexamen, der hedder Begejstring.

Saa det Fag lærte vi ikke ved den Skole.

Men en Dag traadte altsaa Henrik Ibsen ind i Klassen. Og som sagt: da man først var præsenteret for ham, kunde man ikke nøjes med et foreløbigt Bekendtskab. Man maatte lige som i sin Tid hos Skjaldenes Adam omgaaende have det hele med. Det begyndte med *Hærmændene paa Helgeland*. Og derefter var det vel *Et Dukkehjem*. Bedst af dem alle var *Peer Gynt*. Bedre endnu var *Gengangere*. Bedre endnu: *Vildanden*. Det vil sige, den var ikke god første Gang. Men da man af en Kammerat fik at vide, at det Skuespil var Ibsens bedste, og man læste det anden Gang, saa var det ogsaa godt. Bedre endnu var *En Folkefejende*. Men bedst af dem alle *Gengangere*. Men den allerbedste af dem allesammen var *Kejser og Galilæer*; den kunde man ikke læse tit nok. Men den aller aller aller bedste var og blev nu *Peer Gynt*. Den vilde man læse fra nu af og til sit Dødsleje. Det var man klar over nu. Den var endnu bedre end Junglebogen.

Har du Blygsel over Øjet?
kan du nægte, naar jeg be'r?

Paa Soria Moria Slottet
er der Gilde hos Konge og Prins.

Ja, nu kan du hvile dig, Svarten,
for ret nu blev Rejsen slut.

Kunde..... kunde..... kunde Gud være ond, naar et Menneske som Henrik Ibsen havde været til og faaet Lov til at lyse for Slægterne? —

Mine usalige Forældre! Jeg kom hjem om Lørdagen og var fuld, stangdrukken, aldeles ibsenberuset. Der hjalp ingen kære Mor, de maatte ind Søndag Formiddag og sidde paa Stol og høre paa »Gengangere«. Far bad mindelig for sit Liv. Men Naade kunde ikke opnaas. I halvanden Time holdt han ud. Saa *skulde* Kvæget fodres. Men om Eftermiddagen — ja, Middagssøvnen var uantastelig. Og en Mundfuld Kaffe, i samme Øjeblik han væltede ud af Sofaen, var ham lige saa uundværkelig som den saltesalte kogte Sild Kl. 7 om Morgenen. Men saa snart Kaffen hin Søndag var skyllet ned »med en Bitte Sukker til«, stillede jeg med Bogen. »Jæ kån' danne hole øu aa bleie væ aa sette« værgede han for sig; men Mor greb resolut ind. Jeg ser endnu hendes Smil for mig; den ene Halvdel er vendt mod mig og er stolt og taknemmelig, ikke over det, hun hører, for det havde sikkert ingen Knage i Mor at hænge sin Hat paa, men over, at jeg vil dele min Glæde og Optagethed med dem derhjemme, og den anden Halvdel er vendt mod Far i en Slags fortrolig Blinken: »Lad os skønne paa, Peter, at vi har ham endnu; ingen ved, hvorlænge det varer.«

Med et Suk tændte Far Piben og satte sig til Rette paa en haard Stol. Og Fru Alving og Pastor Manders kastede sig atter glødende ud i Debatten i det lille Parcellisthjem. Til sidst blev min Begejstring Far for tyk. »Det er jo det rene Vrøvl,« sagde han og rejste sig; »der er da ingen Præst, der er saa pjokket, at En kan bilde ham ind, han har stukket Ild i Huset, naar han ikke har gjort det.« Mine Indvolde krympede sig. Kritikken forekom mig paa een Gang ikke helt ubillig. Denne Overrumplingens Pause udnyttede Far til at salvare sig ud af Lokalet, og tilbage sad Ibsen i sit Elysium og jeg her i Stuen og følte os begge knap saa sikre paa os selv.

Det er det eneste Tilfælde, jeg ved om, hvor Far har begivet sig ud i litterær Recension. Han slap altsaa fra det med uknækket Hals, ja, er det for meget at sige: saa at det udmærket kunde have ansporet til Fortsættelse. Den udeblev altsaa. Maaske alligevel hans Selvfølelse over for den lærde Skole har følt sig styrket. For naar han hørte, der var et Fag, som hed Dansk, studsede han og udbrød: »Dansk, de *kån* I da vel; æs kå *jæ* lære jer de.«

Ogsaa Shakespeare rykkede ind i Klassen en Dag. Det var med *The Merchant of Venice*. Min Oplæsning af Shylock imponerede Engelsklæreren; den tilknappede Mand komplimenterede mig i ganske uvant stærke Ord og — tog sig i Agt for nogensinde tiere at lade mig slippe til at læse op.

Som yndige Oaser i Ørkenen maa ogsaa Lyrikken i Sprogfagene nævnes. Svenske og engelske Vers smeltede sig ind i min Sjæl.

Du far genom sköna nejder
och njuter på dunvarm ejder
din rundliga hvilas frid.
Sof sött! den tjänande brodern
han vakar emellertid.
Lär känna arbetarn, din broder!
men minns, hvad du gör, gör snart!

Man kan jo gaa en hel lang Sommereftermiddag i Skoven og lade saadan en Strofe lyde i Øret igen og igen og igen. Og hvilken Form for Socialisme!

Väna barn, som lekfull sänker
barmen i min våg och blänker.

Ikke sandt? selv Nattergalen kan jo gaa hjem og lægge sig.

Eller:

För marmorstoder jag ej kan brinna,
helst när det fattas dem arm och ben.
Jag vet blott, jag, at den skönsta kvinna
alldeles icke var gjord af sten.

Maaske knap saa indsmigrende kønt som de andre to, men, følte man, til Gengæld saa sandt, som nu Sandhed engang kan drive det til at blive.

Og de engelske Digte! hvem havde troet, at det grimme Forretningssprog, der har hugget en Hæl og kappet en Taa paa sig selv og behængt sig med alle fremmede Brokker for at kunne lave Geschäft i Alverden, at det var i Stand til at smelte saa sødt og smælde saa frisk og tale ægte om baade Ære og Gud og Kvinde?

Hvad vi blev dygtigst til i Skolen, var utvivlsomt den Kunst at snyde. Ikke alt Snyderi var hæderligt. Der fandtes uskrevne Love ogsaa for Snyderiet. F. Ex. var det uforeneligt med Ærens Krav at bjerge sig fra en Lektie ved at simulere syg. En af mine bitreste Modstandere anvendte ved en eller anden Lejlighed den Metode. Jeg gennemhegledede ham paa det voldsomste for det. Han prøvede at dække sig bag, at han virkelig havde været syg. Ingen af os troede ham, og vi foragtede ham des dybere, fordi han nu vilde bedrage ikke blot Lærerne, men ogsaa os Kammerater. Dog — Fals slaar sin egen Herre paa Hals. Jeg skulde ikke have sat mig paa den høje Hest. Med Rette siger Ordet, at hvo som tykkes at staa, skal se til, at han ikke falder. Der var ikke gaaet en Maaned, inden jeg havde bedækket mig med nøjagtig den samme Synd. Det gik til paa følgende Maade:

Vor Engelsklærer var en meget dygtig Lærer og meget sikker paa sig selv. »Mig skal I ikke prøve paa at snyde,« sagde han paa sin mutte Maade; »jeg var nemlig selv en af de dygtigste til at snyde i Skolen, saa jeg kender alle Metoderne.« Han var virkelig ogsaa svær at tage ved Næsen. Des ivrigere blev jo vore Forsøg paa at faa Succes. Men altid slog det fejl; og saa var der faa, der kunde være ubehagelig som han. Han slog ikke, skældte ikke ud, lod ikke sidde efter. Men i Maanedsviis kunde han være mut og tilknappet, saa Luften i Stuen næppe var til at aande.

Nu var der noget, der hed Maanedslæsning. Vi fik et halvt Hundrede Sider for af en engelsk Roman, som vi blev hørt i paa den Maade, at vi skulde genfortælle Indholdet. En hel Maaned havde vi til at forberede os i dem, hvilket i Praxis betød, at vi maatte sidde oppe det meste af Natten ind til den Dato, vi havde dem for til, fordi vi naturligvis aldrig fik læst paa dem før. Hvilket naturligvis igen betød, at en af os fik i Opdrag af de andre at læse Siderne igennem, og saa kom vi alle den Morgen et Kvarter før og fik Indholdet genfortalt af ham.

Nu skete det en Morgen, at den, der havde den Maaned Vagttjeneste, om jeg saa maa sige, var blevet syg om Natten og ikke mødte. Dér stod vi. Der var ikke Loft over Priserne paa gode Raad. Hvad i Alverden skulde vi gribe til?

Jeg foreslog; »Lad os gribe til den yderste Desperation, lad os sige ham Sandheden!« Et Brøl af Protester slog imod mig.

»For Pokker!« raabte jeg igen; »der er jo intet Valg. Naar ingen kan finde paa en eneste Løgn, er der jo ikke andet end Sandheden tilbage.«

Saa ringede Klokken. Tiden havde taget Sagen i sin mægtige Haand. Der var ikke andet for end at give sig i Skæbnens Vold.

Første Time var Religion. Vi havde en Præst fra Landet. Han kom cyklende ind. Han tog sin Gerning som Religionslærer i fuldt Alvor, undtagen med at staa tidlig nok op. Han gennemgik det gamle Testamente saa smukt med os, at jeg strax skrev en Bog paa Vers om Syndefaldet, min første Bog, der endnu eksisterer; foræret i Fjor af mig til min Ven og Forlægger Arnold Busck. Men han kom som sagt et Kvarter for sent, saa regelmæssigt som et Urværk. Og saa var han saa opløst af Sved, at det tog ham et Kvarter at stivne fra en Vandansamling til et Menneske.

I den halve Time, der saaledes blev skænket os, arbejdede min Hjerne febrilsk for at finde paa en Løsning til Engelsktimen. Og da Frikvarteret kom, sammenkaldte jeg Mandskabet; de saa ud som Soldater, der venter paa Ordren til at springe op og rykke til Angreb. Jeg slog til Lyd med Haanden som Caesar i en Gallerkrig og raabte; »Situationen kræver af os det overraskende. Vel, vi vil prøve at være paa Højde med Situationen og honorere dens Krav. I ved, vor højtelskede Engelsklærer har to svage Punkter.«

»Ja, ja. Han er bange for Matematik.«

»Rigtigt. Det er det første. Og det andet?«

Nej, det var der ingen, der vidste.

»Tænk Jer nu om!«

Nej, desværre; Hr. Englænder var uden flere menneskelige Egenskaber.

»Kammerater! I glemmer, at det er hans Stolthed, at han har faaet Skolen til at anskaffe en Grammofon med engelske Plader til Lydudtale. Hvis vi nu alle bestormer ham, idet han træder ind, med, at det er saa længe siden, vi har hørt den guddommelige Grammofon!«

Alle saa vantro paa mig. Bestorme! Englænderen! Saa ringede Klokken, og da man ikke kan forsøge de Udveje, som ikke findes, prøvede vi den, der altsaa næsten heller ikke fandtes. I samme Øjeblik det køligt studsede Overskæg gled inden for Døren, raabte vi med een Mund: »Hr. Darling (eller hvad han nu hed), det er *saa* længe siden, vi har hørt Grammofonen.«

Et Titusindedel af et Sekund stirrede han forbløffet paa os. Saa var han atter Napoleon under et Slag. »Grammofonen!« bemærkede han; »vil De gerne høre den? Saa har De vel ikke faaet læst paa Deres Maanedslæsning.«

Med en lydløs Stønnen sank vi sammen i Sæderne. Ikke det fjerneste Glimt i en Øjenkrog hos ham røbede, han nød, at han havde ramt. »Javel! som De ønsker det! saa hører vi Grammofonen i Dag. Og« — med et visst Eftertryk — »Maanedslæsning i Morgen.«

Efter Skoletid holdt vi Generalforsamling. Hver fik sit Kapitel at læse til næste Dag. I god Tid mødtes vi om Morgenen og fortalte i Rækkefølge og klarede os flinkt, da Timen oprandt. Saadan gik det den Gang. Men Maaneden efter var det, at — — —

Jeg havde besluttet mig til at læse Siderne selv for Fremtiden for ikke at komme i lignende Nød. Men langt ud paa Natten havde jeg kun naaet 2 Kapitler, og vi havde 5 for. Jeg maatte opgive og falde tilbage paa den prøvede Metode. Næste Morgen punkterede min Cykle, og jeg naaede først ind i sidste Minut. Engelsktimen begyndte med det samme. Jeg haabede paa at komme op i første Kapitel, det glippede, i andet da, det glippede ogsaa. Saa hørte jeg mit Navn blive nævnt.

Det fo'r gennem min Hjerne: »Har du dog ikke din sædvanlige Hovedpine?« Nej, ikke Antydning; jeg var haabløst rask. Saa hørte jeg mig sige: »Jeg har Kvalme. Maa jeg gaa ned til Rektor?« I Døren opfangede jeg Kammeratens Blik, han, jeg havde holdt moralsk Forelæsning for Maaneden før. Jeg var virkelig skidt tilpas, da jeg kom ned til Rektor og fik Lov at gaa hjem, og jeg giver Dem mit Ord paa, at jeg er det den Dag i Dag, naar jeg tænker paa den gamle Historie.

Men jeg haaber, det ikke har været spildt, hvad der overgik mig dér. Jeg haaber, Ubehaget har været mig saa kradst, at jeg i andre Situationer sidenhen har staaet fast, hvor jeg ellers vilde have svigtet.

Derimod er jeg stadig lykkelig over en Opfindelse, jeg gjorde, som kom mig og hele Klassen til varig Hjælp. De fordømte Aarstal paa engelske Digtere! der var en Masse, og de var ikke til at huske, og Engelsklæreren var jo, som De ved han sagde, ikke til at lave Numre med. Nu havde vi afluret ham, at Matematik var han saa ræd for, som Fanden for Korset. Stod der geometriske Figurer paa den sorte Tavle, naar han traadte ind, saa han hastigt til en anden Side. Der stod altid geometriske Figurer, og i Trekanternes Vinkler var indskrevet deres Størrelser, saa og saa mange Grader, Tal, der mærkværdigt nok altid var lig med Fødsels- og Døds-Aar for de Digtere, vi den Dag havde for om i Litteraturhistorien.

Tilgiv mine unge Medstuderende, om jeg plyndrede jer for en Fidus. Men I bør være

lige saa opfindsomme, som vi var det, og ikke leve højt paa Frugten af vores Sved.

Vi havde en Jurist i Klassen, der evnede at overbevise de svage i Troen om, at slige Midler var fuldt forsvarlige i Kampen for Tilværelsen. »Det kunde aldrig falde mig ind at snyde f. Ex. ved skriftlig Examen,« sagde han, »hvis de behandlede os som Gentlemen. Men naar de sætter Vagt ind til at passe paa os, behandler de os i Virkeligheden som Forbrydere, og vi er over for vor kære gamle Skole moralsk forpligtede til ikke at skuffe dens Forventninger til os.« Det bør maaske antydes, at dette Synspunkt ikke var gold Teori hos ham. Hans Omsættelse af det i Praxis lod intet tilbage at ønske.

Af vore to Overvaagere ved skriftlig Examen var den ene blind og den anden døv. De udgjorde altsaa tilsammen et helt Menneske, men naar dette hele Menneske satte sig til at læse Berlingske Avis, var der frit Slag for os andre. Jeg har altid anset Gulmanns Blad for et samfundsgavnligt Foretagende. Manden var jo fra Maribo. Heller ikke her skuffede det. Takket være Berlingske Avis opnaaede en Del fremtidige Statsborgere i gamle Danmark skønnere Examinere, end de ellers vilde have kunnet ære Landet og deres ærværdige Skole med.

Der var en af Lærerne, der var omgivet med dødlignende Respekt. Det var Dr. Krag, den senere Indenrigsminister, han var dengang Landstingsmand. Han var den eneste, der kunde kurere Rektorens Nyregrusanfald, i hvert Fald saa de ikke fik synlige Udslag. Man sagde, at naar Rektor havde lidt af et Angreb af Sygdommen, maatte han have et Offer, ligervis som Bøddelen i Aladdin, der naar han blev snydt for en Henrettelse, maatte kappe Hovedet af en Hane. Lærere og Elever — ingen vidste sig sikker. Særlig havde han udfundet en glimrende Taktik ved at stille sig paa Trappen ud for Rektorværelset paa første Sal med Uret i Haand efter Middagsfrikvarteret og give de Lærere en Overhaling, der ikke var paa Pletten. Dér kom vor gode, elskværdige, ak alt for elskværdige Historielærer op ad Trappen med ilsomme Hop, 1½ Minut forsinket. Han fik Nysepulver, til Benene exede under ham Da han var naaet 10 Skridt fra Overhalingen frem mod Lærerværelset, knagede Trappen gravitetisk forneden; det kunde kun betyde, at Dr. Krag's imponerende Korpus var under Vejs. Rektoren forsøgte Tilbagetog til sin Hule, men den sidst afstraffede var forventningsfuld standset og tvang ham atter frem. Med Uret udbredt i Haanden gjorde han to Skridt mod Dr. Krag, der kammeratlig gav ham et Dask paa Skulderen og spurgte: Koger De Æg?

Hæhæhæhæhæhæ, sagde Rektoren.

Høhøhøhø, sagde Doktoren.

Og dermed skiltes de Herrer.

Klassens Spøgefugl var min bedste Ven, en Lærersøn fra Omegnen, nu Præst i den Del af Danmark, der blev Georg V's. Et lynsnart Hoved, et forrygende Vid. En prægtig Gut.

Den elskværdigste af vore Lærere havde sit Hyrr med ham, for hans Lystighed gik over alle Grænser, og han kunde ikke lade være med at more sig over ham. Naar Læreren stod og gennemgik Lektien, rejste Eleven sig fra sin Bænk, tog sin Salmebog frem,

anbragte sin Bedstefars gejstlige Ansigt oven paa sine Træk og messede med tordnende Fylde gennem Lokalet: Herren være med Eder. Derefter skred han med processionistisk Værdighed gennem Værelset og ud ad Døren, lukkede den efter sig, bankede paa, traadte iltert ind paa saa hjulede Ben, at han kun havde det halve af sin normale Størrelse, men til Gengæld sin dobbelte Bredder og førte sig nu aldeles som Rektoren, styrede lige hen imod Læreren og gav ham en hvæsende Overhaling, fordi han ikke forstod at holde Disciplin. Den ulykkelige Adjunkt var ude af sig selv. Han græd og lo og truede paa eengang.

En Dag sad han paa sin Bænk paa nederste Række og røg med Velbehag en Cigar. Forfærdet, ikke mindst i Angst for, at Rektor skulde opdage det, for Adjunkten ned, rev Cigaren fra ham og fik stukket den i Blækhuset. Med mildt bebrejdende Øjne saa Eleven op paa sin Lærer: »Saadan en god Cigar! det havde jeg ikke troet om Dem, De, som selv er Røger!«

Var han 15 Aar eller var han 16, da han en Dag rejste sig op, gav sin Lærer et forsvarligt Klask paa Skulderen og bemærkede: »Tja, nu trænger vi to snart til at blive barberet.«

Denne Kammerat, i hvis gæstfri og kultiverede Hjem jeg har tilbragt mange gyldne Timer med Spøg og Alvor, hans Søster, en fin lille Pige, meget musikalsk, hans Mor, Præstedatteren, lige saa dygtig til at citere »Brand« som til at stege Svinekoteletter, hans Far, Læreren, et Festfyrværkeri af Vid, denne straalende Kammerat fik ikke liden Betydning for mig. Han var paa det Tidspunkt, i 16-Aars-Alderen, forbenet stokreaktionær og Aandsaristokrat. Naar Borgmesterens fornemme Søn, som ogsaa gik i Klassen, paa en Markedsdag kunde bemærke: »Jeg elsker Folket paa dets Festsdage«, saa var det Vand paa hans Mølle. Denne medlidende Betoning af Folket! eller - som det hos en demokratisk Minister i de sidste Dages Danmark hedder: Almuen! — Kronen og Alteret og Sværdet, de 3 Navne var de 3 Juveller, som Folket bare var til for at være Indfatning for. Gutten selv var en Adelsmand af Sind og af Opdragelse. Og da han kom ud i Livet, viste det sig snart, at hans Hjerte var alt for reelt til at kunne fastholde al den Kunstighed. Han blev i Sandhed den jævne Mands Ven. Men foreløbig var altsaa Hof- og Statskalenderen hans hellige Bog, tildels sammen med Bibelen.

Den Kammerat, jeg boede $\frac{1}{2}$ Aar sammen med i Grænge, var ogsaa Lærersøn. Faderen, der var død nu, var drevet ud af sin Fædreegn i 64 og var blevet Lærer paa Fyn og gift med en Fynbo og siden paa Lolland. Sønnen her havde et rigt og bevægeligt Sind. Det sønderjyske og det fynske Blod havde forenet sig til en mærkelig Udgave af en Lollik. Veg og drømmende paa Overfladen, stundom helt uden Virkelighedssans, men i Grunden, i Lagene dybest nede, energisk, fastholdende, ja, paa en tilbagetrængt og stilfærdig Maade: sundt fanatisk. Hans Vej har siden ført ham tilbage til hans Fars Egne og stadig bærer han under sit uanseelige og vage Ydre Troens flammende og ædende Ild.

Den tredie af Kammeraterne var Søn af en falstersk Bonde, der som gammel Enke-
mand havde giftet sig med en ung jydsk Pige og nu var Rentier lige uden for Nykøbing.
Hjemmet var strengt kristeligt. Der var 2 Børn, Søn og Datter. Der var ikke meget falstersk
i Sønnen; han var saa jydsk af Karakter, som knap nok en Jyde i Jylland kan være det. Stærk
og sejt, stabil og trofast, tung i det og alligevel Skoledux. Han var helt uden blændende
Egenskaber; til Gengæld var han alt det, han var. Hans Kristendom, hans Fædrelandssind,
hans Overbevisninger og Venskabsfølelser, det var altsammen roligt og sundt og djærvt.
Jeg husker engang, Klassen havde rottet sig sammen om at have Bossen til Bedste; det var
Skik, naar han pudsede Briller, saa rejste man sig fra sin Plads, lydløst, skar Ansigter, rakte
Tunge og truede med knyttede Næver. Han kunde se lige paa os uden at ane det mindste.
Men engang havde nogen af de største af Drengene fundet paa i Kor at mumle: Bossen er
blind og Bossen er døv. Pludselig havde han Brillerne paa og brølte: »Hvem var det?« Da
rejste Skoleduxen sig sindigt, tog for alle Tilfældes Skyld sine Briller af og kundgjorde:
»Det var mig.« Ham fulgte prompte en halv Snes Svende, og derpaa fulgte prompte en
halv Snes Lussinger. Det var godt, Brillerne, forudseende, var taget af.

Endelig bør det nævnes, at der i Klassens nysproglige Del var to Piger, Søstre, ude
fra Nordfalster. Det var et Par rare og flinke Kammerater. Vi var inderlig gode Venner; det
holdt sig ud over Skoletiden. Mange tunge Tanker har vi afhandlet med hinanden, mange
Timer er løbet for os som en Leg. Naar man hævder over for mig, at Kammeratskab mellem
Mand og Kvinde er en Uting, behøver jeg bare at mindes mine sidste Skoleaar og første
Studenteraar og alt det gode, vi 3 delte sammen. Saa ved jeg, at Venskab mellem unge
Mænd og unge Kvinder kan, uden Stænk af Erotik, trives og være af særegen Værdi.

XX

VI HAVDE en Skoleforening, der hed Hegemone med Tryk paa ge og ne. Sammenlign Sophus Clausens Digt om Ekbatana. De Herrer Gymnasiaster fra II og III G. kom sammen Lørdag Aften til Oplæsning af en hjemmelavet Avis, et Foredrag af en af os selv med efterfølgende Diskussion og en Kop Kaffe. Det var en meget stilig Klub uden synderlig Spræl. Den dirigeredes af en eksklusiv Herre fra III G., der bar det meget sigende Navn Estrup.

Eengang om Aaret fik man Punch. Da jeg første Gang deltog i Soldet, gjorde jeg den lagttagelse, at en Punchedolle kan rumme en større Indholdsmasse end de deltagendes Maver og nedsvælges dog. Det forargede mig groveligt.

Jeg havde ikke set meget til Spiritussens nedværdigende Egenskaber i min Barndom, men jeg havde set nok. Jeg huskede Fars Beretninger om, hvordan det var gaaet ved Begravelser. Pastor Schwalbe havde staaet og talt over Liget i den aabne Kiste i den ene Stue, mens halvfulde Folk havde skraalet i den anden Stue, saa det næppe var muligt at høre Præstens Ord. En havde tabt sin Hue ned i Graven og mumlet: »Ja, ja, Peiter, jeg skal nok følge snart.« Og det kom da ogsaa til at passe. En anden havde, da han gik hjem fra Jordefærd i Snevej, søgt Ly bag et Risgærde, troet sig hjemme, klædt sig af og trukket Skjorten op over Hovedet som en Dyne; der fandt de ham død i Sneen.

Far selv havde det ikke med at slukke Tørsten, naar den ikke var der. Men det kunde jo ske, naar vi var ude at køre, at han skulde ind i en Brugsforening, og traf han saa godt Selskab derinde, kunde det nok trække noget ud, inden han kom i Tanker om, at jeg sad paa Vognen og frøs. Naar han saa viste sig, var han og jeg ikke i samme Humør, som da vi skiltes; hans havde faaet et + og mit et ÷. Naar det en sjælden Gang indtraf, at han kom hjem fra et Sted, hvor man, med større Iver end godt var, støttede Carlsbergfonden, var det mildest talt ikke hyggeligt. Far, der var saa god, der havde saa varmt et Hjerte - naa ja, det vil jeg ikke tænke paa. Men jeg var nødt til at nævne det; for disse faa Gange havde i mig beredt et ulmende Had til Spiritus (som jeg for øvrigt sammen med min Erkendtlighed for denne Genstand bevarer lyslevende den Dag i Dag).

Krigen kom og gjorde Brændevin og andre af Djævlens Exkrementer velsignet dyre. Men Gullaschaarene førte ogsaa med sig, at mange af Bønderne paa de rige Jorder kom i Pengeforlegenhed med, hvad de skulde bruge alle de Penge til. Først anskaffede de sig funklende Luxusbiler, saa byggede de Gaardene om, endelig greb de til som sidste Udvej at opstille pyramidalske Gravmonumenter paa Kirkegaardene. At Vinens Kilder samtidig flød langt ud over, hvad Bønder var vant til, er en selvfølgelig Sag. Der gik vilde Rygter om

en nybagt Proprietærfrue, som havde midt under Bordet maattet benytte Udskæringen i sin Nedringethed til Hyttefad for den Fisk, hvormed Maaltidet var indledet, og som i Kraft af de »gode« Tider ligesom Selskabet blev ved med at svømme ovenpaa. Der gik vilde Rygter om alvorlige og maalbevidste Gaardmænd, som gik ind i deres Klædeskabe og foretog sig nødtørftige Ting i den Tro, at de havde lukket sig ud i Gaarden. Naar jeg hørte om disse utrolige Begivenheder, væmmedes jeg og tænkte; »Hvordan bærer saadanne Folk sig ad næste Dag med at se deres Tyende og Naboer i Øjnene?«

Nu opdagede jeg, at Byen kunde snerpe i samme Retning for mine egne Kammerater i min umiddelbare Nærhed. Jeg talte med min gode Ven Klasseduxen om Tingene. Han var forarget som jeg, om end han gav Forargelsen sindigere Luft.

»Det er jo aldeles vanvittigt,« ivrede jeg; »Sprut er tilladt i vor Forening og Kvinder er forbudt, Det kalder jeg at stille Tingene paa Hovedet. Her er Faktorenes Orden sandelig ikke ligegyldig; den maa vi have byttet om.«

Min Kammerat indvendte, at ogsaa Kvinder kan være farlige. Det stod ogsaa mig klart. Men af Hensyn til Menneskehedens Samfundsøkonomi maa det billigvis godtages, at Sprutten kan undværes, og Kvinder ikke. Der kan komme et Svin ud af en Brændevinsflaske, men aldrig et Barn.

Vi stillede altsaa Forslag til Estrup om, at Punchen skulde afskaffes i Hegemone, og de kvindelige Elever skulde have Adgang.

Forslaget afvist.

Det var mig kærkomment. Det gav mig nemlig Anledning til at skrive en glødende Tale med ciceronisk Angreb paa Estrup. For at ikke denne skulde føle sig fornærmet, men som en god Kammerat modtage Stormen og give igen med samme Vindstyrke, viste jeg naive Torsk ham Talen, inden jeg holdt den. Han blev rasende, gik hjem og forberedte sig og — til min umaadeholdne Forbløffelse — pulverisede mig om Aftenen.

Nuvel! saa blev der ikke Brød af det Korn. Men »giv Tid, giv Tid, den nynner glad og ryster de smaa Vinger«. Nu lærte man altsaa af dette, at vil man have gennemført noget i Verden, nytter det ikke med Ædelhed og med aabent Smil. Der er ingen anden Mulighed end at slaa ind paa *Metoderne*. Hvem der vil Krigen, maa ogsaa ville Skydningen.

Estrup og hans Klasse blev Studenter. Ny Formand skulde vælges i Hegemone. Jeg havde bearbejdet Jordbunden kraftigt i Klassen under os, vel vidende om, at jeg ikke kunde stille noget op i min egen Klasse, og det lykkedes mig da ved »de smaas« Hjælp at faa valgt min gode Ven, Jyden, mens selve Borgmesteren dumpede. Nu laa altsaa Vej aaben for mig til at faa mine Planer gennemført. Jeg havde stadig væk ikke regnet med Tilværelsens Træskhed. Den fine Del af Klassen havde sine Forbindelser i bedre Orden end jeg.

Slaget ramte mig bedøvende: Rektor forbød Kvinders Adgang til Hegemone. Af Hensyn til Moralen.

Jeg skar Tænder: Overklassen i Klassen allierede sig med Moralen. Jeg skulde give dem Moral. Punchen skulde blive afskaffet og det med det samme. For Rektor vovede vel ikke at paabyde, at hans Elever skulde drikke sig fulde. Af Hensyn til Moralen.

Den store Aften kom. Jeg fyrede Forslaget af om Spiritusforbud i Hegemone. Men nu viste det sig, at Modstanderne sandelig ogsaa havde været ude om sig med underjordisk Agitation. Stemningen var, skønt kogende, saa usikker, at jeg ikke vovede at tage en Afstemning den Aften. Jeg foreslog at udskyde hele Sagen til et nyt Møde. Men nu sprang de andre ind i det høje Spil. De stillede pludselig Krav om Præsidentens Afgang og Valg af ny Præsident. Jeg raadede ham til diktatorisk at afvise dette Forslag. Han svarede mig, at det kunde han ikke af Hensyn til Lovene. Det saa ud til et bundløst forsmædeligt Nederlag. De andre triumferede allerede.

Da sagde jeg til ham: »Tag din Hat og gaa; det har du Lov til. Og overlad mig Klokken. Jeg er Vicepræsident.« Han overvejede. Det var der intet ulovligt i. Han nikkede og var borte. Jeg ringede med Klokken. De stirrede paa mig: »Hvor er Præsidenten henne? Hvad skal du med Klokken?« Jeg gjorde opmærksom paa, at jeg var valgt til Vicepræsident, at Præsidenten var gaaet, at Klokken altsaa tilhører mig. Der er stillet Forslag om, at Præsidenten skal nedlægge sit Embede. Da Præsidenten ikke er til Stede, kan dette Forslag ikke behandles i Aften. Mødet er hævet, mine Herrer.

De hylede, at det var Kup, og at de ikke respekterede denne Afgørelse, men vilde gaa i Gang med at vælge ny Præsident med det samme. Jeg svarede: »I maa for min Skyld lege i Børnehaven, hvad I vil. Men nu gaar Klokken og jeg.« Jeg skyndte mig ud sammen med en Del trofaste. Arkivet opbevaredes paa Skolen i en stor Kasse. Det fik jeg den Nat flyttet ud til mig i Gl.-Skolen i Sikkerhed bag en laaset Dør. Guldets ankomsten til Amerika.

Efter vor Bortgang havde de tilbageblevne valgt ny Præsident. Vi anerkendte ham selvfølgelig ikke og kaldte ham Avignon. Ved næste Møde havde vi to Præsidenter, men ingen Klokke. Den havde jeg for en Sikkerheds Skyld ladet blive hjemme. Det viste sig nu, at Stemmerne stod fanatisk 12 mod 12. Alt blev stemt ned. Ingen Vej førte frem. Da foreslog jeg, at vi skulde enes om en Opmand til at afgøre for os, hvem der i Følge Hegemones Love maatte anses for Præsident. De svarede haanende, at det vilde de gaa med til, hvis de maatte afgøre, hvem Opmanden skulde være. Jeg svarede, det maatte vi se at enes om. Et Par Lærere blev foreslaaet. Saa var der en, der raabte Rektor. Jeg indsaa, det var den visse Død; Rektorens Hofyndling var hos Modpartiet. Men før jeg kunde gøre fra og til, var der voxet en Stemning frem for Rektor; selv min gode Ven Præsidenten syntes, at Rektor var det naturligste, og den, der kunde træffe Afgørelsen med største Autoritet. Det eneste, jeg kunde faa gennemført i Skyndingen, var, at den endelige Bestemmelse udskødes til næste Møde.

Efter 6 Dages Spekuleren fattede jeg en desperat Plan. Jeg skød Hjertet næsten højere op i Livet, end jeg havde Liv til, anlagde mit allerhøfligste Væsen og bankede paa Rektorens Dør. Han missede med Øjnene imod mig. Ja, jeg kom for der var udbrudt Uenighed i Hegemone, og Forsamlingen havde udtrykt Stemning for, at Rektoren som den, man havde mest Tillid til jeg var ikke ædt endnu tværtimod Rektor satte sig og begyndte at se velvillig ud, og jeg forklarede, i decente Udtryk og ved Hjælp af Smil og Buk, og Rektor gryntede, og det endte med, at han nikkede og skønnede, at den først valgte Præsident maatte være den rigtige. Om jeg turde bede Rektor om at faa det skriftligt? Og min Sandten, min syv Sandten, satte Manden sig ikke til sin Skrivemaskine og klappede: »I Anledning af Dissens i Hegemone skal jeg udtale osv.«

Jeg bukkede baglæns ud.

Om Aftenen vedtoges det saa enstemmigt i Hegemone, at der skulde rettes Henvendelse til Rektor. Hans Dom skulde være bindende for alle Parter og inappellabel. Da vi var naaet saa vidt, rejste jeg mig og bad om Ordet. Med om ikke rolig saa dog behersket Stemme forkyndte jeg, at jeg havde den Glæde at kunne meddele Forsamlingen, at vi var i det heldige Tilfælde, at Rektors Afgørelse allerede forelaa. Jeg skulde tillade mig med det samme at oplæse

Og jeg tillod mig at oplæse.

Og saa satte jeg mig.

Der blev stille.

Et Par forvirrede Protester gik i deres Mor igen af sig selv. Kaffedrikningen slæbte sig hen. Men hen imod Opbruddet fandt endelig en af de lamslaeede Mælet: »Nu er det vor Tur at gaa til Rektor,« nærmest spyttede han. Og de gik til Rektor. Og havde den rette Mand med sig. Og kunde i næste Møde forelægge Erklæring fra Rektor om, at den gamle Præsident maatte anses for at være den lovlige, men at der i Betragtning af Forholdene strax burde udskrives nyt Valg; i Tilfælde af Stemmeligheed maatte Sagen atter forelægges Rektor.

Tak! Det begyndte at smage mig noget bittert, det parlamentariske Liv. Det kunde være sjovt nok, saa længe det var *mine* Fiduser, der gik, men naar de andres ogsaa begyndte at have Held med sig, var der ærlig talt noget raadtent ved det hele.

Den Ide med, at i Tilfælde af Stemmeligheed maatte Sagen atter forelægges Rektor, var ikke daarligt pønsket ud. Dummere var jeg ikke, end at jeg kunde lægge to til to og faa ud af det, at det blev fire. Stemmerne stod 12 mod 12. Stemmeligheed maatte undgaas for enhver Pris. Hvad var der at gøre? Jeg gennemgik Modstanderpartiet, vurderede dets Medlemmer, 1 for 1, og standsede ved den hæderligste af dem. Jeg tog ham for mig i Enrum og forklarede ham, at i Følge alle Moralens hæderlige Love, om hvilke jeg vidste, at han var ikke fremmed for een eneste en, hørte han til hos os og ikke sammen med Udskuddet af Menneskeheden. Han svarede, han kunde ikke nu svinge dem, han tidligere havde staaet hos. Jeg indrømmede: Talt, som jeg havde ventet af ham; talt som en Gentle-man; men han kunde heller ikke stemme imod Retfærdigheden; jeg foreslog ham derfor et Kompromis: han lod i al Taushed være med at stemme; saa svigtede han ikke sine egne og gik heller

ikke imod sit bedre Jeg. Han bad om en Dags Betænkningsstid, og efter en søvnløs Nat kom han til mig og gik ind paa min Ide. Jeg ønskede ham iskold til Lykke med at have fundet det rigtige og gik hen under Valnøddetræet og pustede befriet ud. Sejren var vor, nu 12 mod 11.

Paa Afstemningsaftenen raadede der en Dødsens Tysthed i Lokalet. Jeg tror ikke, der var een, som ikke var rød i Kinderne. Resultatet blev, at Modstanderne havde 12 Stemmer; vi havde 11. Der var imellem os en Judas Iskariotes, som de havde købt i Smug.

Saa sprængte vi Hegemone og dannede en ny Forening, Félagskapr, hvor jeg overtog Regimentet. Parlamentarismen havde jeg faaet nok af. Og vi aflagde Ed paa, at den ny Forening aldrig nogensinde skulde vende tilbage til Hegemone. Hvorpaa den Aaret efter vendte tilbage til Hegemone.

Men min gode Kammerat og jeg saa hinanden fast ind i Øjnene og lovede hinanden, at naar vi blev voxne og fik noget at sige, saa skulde Sprutten komme ud af gamle Danmark. Vi vilde danne et Parti, der havde det til eneste Formaal, og som strax skulde opløses, naar Formaalet var naaet. Og var der en raadden Overklasse, der vilde spænde Ben for os igen, fordi den ikke fandt Livet noget værd uden Mulighed for at sutte, saa skulde den faa Kærligheden at føle; for de blaaaarede Næsers Skyld skulde ikke Tusinder af smaa Hjem i Landet lide ilde.

Det blev til et Drama, et fortærende og uhyggesvangert Spil, der forlængst har faaet sin Urpremière i Kakkellovnen. Jeg husker ikke andet af det end Slutningen, hvor Manden staar med Brændevinsflasken og et Reb i Haanden. Han vilde klynge Flasken op, men tog i sin Tilstand fejl og hængte sig selv.

Hegemonekampen var endt. Med Nederlag for mig. Jeg vovede mig snart ud i Dyst i en langt alvorligere Sag. Den endte ogsaa med Nederlag. Ja, saadan er min Skæbne i Livet. Personlige Successer har jeg haft nok af, men i alt det, jeg har kæmpet og kæmper for, har jeg lidt Nederlag. Jeg befinder mig ikke vel ved det. Men naar jeg ser paa dem, der har vundet Sejrene over mig, er jeg bedst tilpas med, at jeg er der, hvor jeg er.

Det traf os store Drengene som noget ækelt og defaitistisk, at Regeringen begyndte at holde Danmark tilfals. Salget af de vestindiske Øer var os en Utanke. Det maatte ikke finde Sted. Slægtled efter Slægtled var Danmark blevet mindre og mindre. Det var slemt nok at erfare om i Historien. Graaden sad En i Halsen, naar man læste om Tabet af Skaane eller af Norge eller af Sønderjylland. Skulde det nu siges ogsaa om vort Slægtled, at det havde gjort Danmark mindre? Og i de andre Tilfælde var der dog Tale om blodige Krige, vi ærligt havde tabt. Vi havde dog gjort, hvad vi kunde. Men her vilde vi sælge. Frivilligt vilde vi miste. For Penge vilde vi forkrøble os yderligere.

Der var intet af det, der gjordes gældende *for* Salget, som holdt ved nøjere Gennemsyn. Øerne betalte sig ikke, sagde man. Det gjorde København maaske heller ikke. Ja, havde vi ikke en stor Statsgæld. Selve Danmark betalte sig ikke. Skulde vi saa se at faa en eller anden til at overtage os?

Det var vanskeligt for os at administrere noget, der laa saa langt væk. Jamen det var jo aldeles uværdigt at rende fra en Opgave. Er den vanskelig, maa vi være des stoltere af at vise, at vi kan løse den.

Vi risikerede nu under Krigen, at Amerika vilde tage dem fra os. Hvem troede paa *det*? Amerika havde sandelig ikke optraadt for nylig i Forklædning som Bisse og Sørøver.

I det Sekund i Verdenshistorien, da alle Lande satte Existensen ind for at skaffe sig Kolonier, skulde vi gaa hen og lave Geschäft paa at komme af med vore.

Der var averteret til Møde i Thoreby for Salget; som Talere to Socialdemokrater fra Nykøbing F.: Folketingsmand Valdemar Olsen og Redaktør J. P. Jensen. Stor og bred, behjertig og ludende anførte Olsen sine Grunde for Salget, bagefter ham ilter og essig den lille Jensen de samme. Saa bad jeg om Ordet. Det var jo min Kommune. Jeg var draget ud til Forsamlingshuset med en lille Hird af mine haandgangne Mænd.

Jeg begyndte høfligt, som min Mor altid havde indprentet mig det. Jeg gav mine Meninger Spørgeform over for Folketingsmanden. Han nikkede fredeligt til mig, mens Jensen spruttede som en Kat. Da jeg var færdig og var traadt ned med et Buk, tog Valdemar Olsen Ordet: Det var smukt at høre en ung Mand tale og have en Mening om Tingene, selv om den Mening ikke var hans; hvis den unge Mand kunde fastholde den rolige og saglige Maade at optræde paa

Hæ, pyt, pot! fnøs Jensen.

»Jeg maa vel have Lov at sige, hvad jeg mener,« sagde Valdemar Olsen gnavent og sendte den afbryderiske Partifælle et fortrædeligt Blik, »og jeg mener, unge Mand, at kan De fortsætte den Linie, De her i Aften har anslaaet, saa tror jeg, jeg tør spaa Dem, at De vil kunne opnaa en smuk Stilling i vort offentlige Liv og være med til at udrette noget godt for vort Land og Folk. Og nu skal jeg saa sige, hvad det er, De efter min Mening tager fejl i her i Aften.« Og det gjorde Valdemar Olsen saa, som en jævn og ligevægtig Arbejder, der har Raad til, at ogsaa andre Folk er til Stede i Stuen.

Men saa kom Redaktøren. Og du Krigsens, hvor han heglede mig til!

Og saa kom jeg. Og nu heglede jeg tilbage.

Men saa kom Valdemar Olsen igen. Og nu var vi ikke gode Venner mer. »Saadan som den unge Mand optraadte nu, syntes jeg meget mindre om ham. Nu lignede han sin Meningsfælle Hr. Adler Lund. Og hvis han vil fortsætte med at optræde saadan i Livet, saa tager jeg alle mine gode Ord fra før i mig igen.« —

Næste Aften var vi til Møde i Nykøbing. Dog kun som Tilhørere. Imod Salget talte for en overvejende konservativ Forsamling Adler Lund og Olga Eggers. Til Slut bad Redaktør Reventlow om Ordet. Rød paa begge Øren af Ophidselse afleverede han *for* Salget følgende Salut: De kan skringe og trampe og skabe Dem, som De vil, i Aften, mine Damer og Herrer. Men i Morgen saa vinder *vi*.

Et Hyl steg imod ham, idet han sprang ned.

Fru Eggers fløj op paa Talerstolen og hvinede: »Saa vil jeg ogsaa haabe, det vil blive rigtig til Skade for Dem.« Men da løftede Adler Lund sin Haand og mælede værdigt: »Nej. Vi vil haabe, at hvad der end sker, maa det blive til Gavn for vort kære fælles Fædreland Danmark.«

Et Par Dage efter traadte Rektor ind i Klassen til os. Traadte, nej, snurrede. Han for hen imod mig, og dansende Derwisj omkring mig afleverede han i hele Klassens Paahør følgende: »Men jeg kender nok jer fra Maribo. Og du tror, du skal træde op! Saadan en fattig Fyr, som kommer her, og vi smider Stipendier ud paa, tror, han kan tillade sig at gøre hele Skolen Skam.«

Med overvældende Majoritet vedtog Danmark at sælge sine Besiddelser. Var det et Forvarsel om et Folk, der var rede til at sælge ogsaa sig selv?

XXI

HVAD DIGTEDE jeg i de 3 Aar, jeg gik i Gymnasiet? Hint Skuespil om Drankeren, det med den ibsenske Udgang, Uklarheden om, hvorvidt han hænger sig selv eller Flasken, var det mit første Skuespil? Maaske var det det. Omtrent samtidig med det skrev jeg dog et Par Smaastykker, landlige Interiører i lollandsk Bondemaal, hovedsagelig optegnet netop af Hensyn til Sproget, for at bevare Lollandsdialekten, mens det endnu var Tid.

Ellers var det mest Digte. Blyanten og Lommebogen var altid hos mig. Cyklede jeg en ensom Tur i Skoven, maatte jeg finde det Træ, jeg kunde sætte mig under, og i Rim faa nedkradset, hvad jeg saa. Ja, bare jeg gik hen ad Landevejen, kunde det blive til Vers, der maatte optegnes paa gaaende Fod. En enkelt stor Artikel, naturligvis af religiøst Indhold, fik jeg sat sammen; den sendtes til Nakskov Tidende, der jog mig Blodet op i Kinderne ved at optage den. Den vidner om, hvordan H. C. Andersen og Carl Ewald har kæmpet om min Sjæl i de Dage. Jeg er Aktor og Defensor paa begge Sider og gør mit Hjerte til Højesteret. Stort var det for anden Gang i mit Liv at se et Bidrag af mig trykt i et Blad. Men med Honoraret gik det ikke bedre end første Gang. Det skylder *Tidende* mig endnu. Dog, da jeg er udnævnt til Æresabonnent Nr. 1 af min Barndoms Avis, bliver jeg ved med at udsætte Sagsanlægget.

Et enkelt Digt blev jeg Oplæser af for en større Forsamling. Det gik saadan til, at vor Naturfagslærer stod og manglede Penge til et eller andet Skoleformaal og derfor fik Tilladelse til at afholde noget, som hed saa besynderligt et Navn som *Matiné*. Elever fra Skolen med særlige Færdigheder skulde her yde det bedste, de formaaede. Mit Digt handlede om Drømme foran Kaminilden og dvælede for udførligt ved Ynderne af en Skønhedsaabenbaring. Men ikke nok hermed. Fra en eller anden havde jeg arvet et Slips af saa højrød en Farve, at den endnu ikke før havde været set i Verden. Her fandt jeg Lejligheden inde til at brænde Slipset af.

Vi skulde optræde to Aftener. Hr. Læreren var rystet over min Indsats, baade den literære og den personlige. »Du maa skrive Digtet om, og du maa købe dig et andet Slips til i Aften,« lød Ordren. Det første var jo en smal Sag; men jeg havde ikke tænkt mig, at jeg skulde have direkte Udgifter paa en Velgørenhedsoptræden. Dog — han fik sin Vilje. Om Aftenen var baade Digtet og Slipset afdæmpet. Og saa havde jeg da den Oplevelse, at ved min *Première* paa en Tribune blev jeg hilst med Haandklap. Den venlige Hr. Garde var saa sød at klaske Hænderne, og lydigt fulgte de smaa i Mellemskolen ham.

Højesteretsdommen i Arboe-Rasmussen-Sagen, der aabnede Kirken Ret til at lære, at Jesus var avlet som ethvert andet Barn, gjorde mig sær til Mode. Mine Tanker kredsede jo

uophørlig netop om Jesuskikkelsen. Hvem var denne Jesus? Havde han Løsningen, eller var han Verdenshistoriens mest tragiske Nar? Jeg satte mig til Doms over ham, men var vaklende som nogen Pilatus.

Ja, netop Pilatus. En Aften i min Vens Hjem, han, jeg her kalder for Jyden, kom vi i hæftig Dispyt om Pilatus. Min Ven hævdede, at han ikke var et Haar bedre end Judas Forræderen, jeg mente derimod, at Pilatus var et Sindbillede paa hele Menneskeheden, der har Sans for det gode og gerne vil dyrke det, men hildes og gøres afmægtig af Livets forvirrende Magter. »Gud fordømmer Synden,« sagde min Ven. »Ja, men han ynkes over Synderen,« svarede jeg. Da jeg den Aften gik hjem over Chr. den IX's Bro, boblede det inde i Hjernen paa mig. Om Morgen tidlig stod jeg op og besluttede mig til at skrive et Stykke, som skulde hedde »Vakleren«. Den 20. Marts 1917 begyndte jeg min *Pontius Pilatus*.

Jeg spiste min Middagsmad i et Pensionat i Byen og skulde holde mig selv med det øvrige. Arme Christensen, Værten! Jeg gad jo ikke staa og bøvl med Mad hjemme hos mig selv, saa det blev snart til, at jeg faktisk kun spiste een Gang om Dagen. Men saa ogsaa umaadeligt. 4 Bøf ad Gangen kunde godt glide ned. Det var Krigstid og svært for Christensen at skaffe Sagerne. Kartofflerne slap op. Han maatte tage Hul paa de nye, mens de endnu var Valnødder. Det var ren Ruin.

Men det var et storartet Madsted, og Behandlingen var helt igennem første Klasse. Kun saarede det mig noget, at Christensen fanatisk for-fægtede, at Evangelierne var nedskrevet flere Hundrede Aar efter Kristi Død og derfor ikke til at stole paa. Maaske er en enkelt Gang Bøffernes Forsvindingsnumre faldet den brave Mand for Brystet, og han har paa en eller anden Maade maattet have Luft. Saa er det gaaet ud over Evangelierne.

Jeg havde et lille Spritapparat til min Morgenkaffe. Jeg gad ikke tænde det. Saa snart jeg havde vasket mig, klædt mig paa og faaet Bøgerne i Tasken, styrede jeg til Nykøbing, købte mig hos en Bager 4-5 tørre Krydere, spiste de to strax, og Resten i Frokostfrikvarteret. Saa Middag i Pensionatet efter Skoletid. Om Aftenen tog jeg, hvad jeg havde i Kisten hjemmefra, og havde jeg intet, saa tog jeg intet. Det gav en let Mave og en god Søvn. At jeg med min kraftige Appetit virkelig kunde taale den megen Sulten og den pludselige Opfyldning, har siden undret mig; men jeg har aldrig haft Men af det.

Krigen var over os. Det kneb med Brændsel. Det kneb med Petroleum. Morgenmand har jeg altid været. Saa fandt jeg paa at staa op allerede ved 5-Tiden og gaa ind paa Skolen; der var baade Lys og Centralvarme. Pedel Larsen blev lidt forundret, da jeg dukkede op i Mørket, næsten strax han havde drejet Nøglen om efter Nattens Laasning, men han var flink og sladrede ikke til Rektor, saa den Trafik gik længe uhindret for sig.

Det var en ejendommelig Fornemmelse at komme paa denne uvirkelige Tid af Døgnet til den store øde Skole og befolke den med Lidelseshistoriens Skikkelser. For jeg læste paa mine Lektier om Aftenen, saa jeg kunde skrive paa Pilatus om Morgenens, mens Hjernen endnu var genfødt frisk. Jeg havde købt nogle Kollegiehæfter hos Boghandleren og jeg saa med Velbehag Blankverset fylde Linie efter Linie, prentet med Omhu, for jeg kunde selvfølgelig ikke tænke mig at lave Kladde, saa jeg skulde skrive Stykket af og have alt det Skrivebesvær eengang til. Som det ligger i min Skuffe nu, er det altsaa første Nedskrivning, saa godt som uden Rettelser, direkte efter Diktat af Inspirationen.

Helt veltilpas med Arbejdet var jeg nu ikke; dertil var Studenterexamen for nær. Men det fik ikke hjælpe; det mindre vigtige maatte vige for det mere. Da de 4 Akter den 2. April var færdige, og Caiphas for sidste Gang havde demonstreret, at han ikke forstod noget af det hele, gik jeg ned til min Boghandler og spurgte ham, hvordan man bar sig ad med at faa et Skuespil udgivet. Han gav mig vel nærmest tilfældigt Pios Forlags Adresse. Jeg sendte Stykket ind under Navnet Harald Cajus med Adresse Gl.-Skolen, 0. Thoreby, Nykøbing F.

Derefter kunde alle Dagens Timer anspændes med at repetere. Det var med slækket Ildhu, jeg saa hen til Examen. Mor trøstede mig med, at hun skulde nok bede for mig. Det var jo meget godt. Men det havde heller ikke været af Vejen, om jeg havde været noget flittigere og haft en bedre Hukommelse.

Hvem var jeg forelsket i, dengang jeg skrev Pilatus? Hvem var det, der laante mig Julias blide Stemme, hendes morgenrøde Kinder og det violblaa Blik? Aah, jeg ved næsten ikke, om jeg har Lyst til at fortælle Dem det. Det første Aar i Latinskolen holdt endnu Mindet om »Vaaren« i Maribo sig paa Førstepladsen i mit Hjerte. Jeg husker endnu, der en Dag laa Brev fra hende i Vindueskarmen paa 1ste Sal i Cathedralskolen, Elevernes Brevsamlingssted. Lykken blev til en Klump i min Hals, da jeg aabnede det. Hun skrev, hun kom med Toget paa Gennemrejse den og den Dag. Jeg var paa Stationen, fulgte hende fra det ene Tog over i det andet og stod saa der og skulde finde paa noget at sige. Jeg vil gerne vinke Farvel ved et Tog eller et Skib; det er noget af det mest gribende, jeg ved; *partir est mourir un peu*. Men den Tid inden Toget gaar, er til Gengæld i Stand til at forvandle Ens Hjerneceller til Vidskelæder. Naa, omsider satte da Statsbanen sig i Gang med mine Drengears Stjerneskedstanke. Farvel, Farvel. Og Farvel. Men da jeg kom over til Lollandstogets Perron – ja, saadan er det paa Stationerne: saa snart et Tog er dampet af, damper et andet ind.

Af alle de velsignede Egenskaber, Gud Herren har tildelt Kvinden, er en af de lifligste den, at hun ikke forstaar Matematik. Naar det nu oven i Købet er saadan, at Lollandstoget kommer ind til Nykøbing en god halv Time før Skoletid, og man selv har den Skik at være den første paa Skolen, kan det altsaa ske, at en Pige i I G. ovre østerfra stikker en

usømmeligt fortryllende Næse ind ad Døren og siger: »Du kan vel ikke hjælpe mig med at bevise, at Summen af Vinklerne i en Trekant er et eller andet, hvad det nu er.«

Matematik har alle Dage interesseret mig, men aldrig saa intenst som i hine Morgener, naar hun og jeg stod foran den sorte Tavle, ene to i den store Skole. Jeg tog Kridtet, nej, nej, hvilken Snak! hun rakte mig Kridtet! det er noget ganske andet. Og jeg tegnede Trekanter og tegnede Cirkler og skrev op og forklarede — og aldrig ser en Kvinde saa aandrig ud, som naar hun lader, som om hun forstaar. Og Morgensolen faldt gennem Ruden, og Vinduet vendte mod Vest, og Oehlschlägers Violer og Roser og Liljer — de var jo ikke bare noget, en Digter fandt paa, de var jo virkelig til, de blomstrede i det døde Lokale, og Hertugen fra Mantua og Goethe og alle de andre hensovede Storherrer paa Væggene rundt omkring os skelede misundeligt til lille levende Mig.

Ja, saadan kunde en Skoledag ogsaa begynde, og en Uge kunde ende med, at vi fulgtes i Toget østpaa hver til sit Hjem. Og aldrig havde man anet, at man var saa begavet, saa funklende vittig, saa fandenivoldsk rig paa Ideer og Drill, som naar hun sad over for En midt i Klyngen af Togkammeraterne og lyttede og lo og klappede i Hænderne: »Jamen det er jo ligefrem storartet.«

Saadan var det at være sammen med hende. Men hvordan var det at være alene? Modbydeligt. Uudholdeligt. Hun fyldte alle Ens Tanker, hele Ens Sjæl. Og man vidste jo godt, hvem hun var. Hvem var hun da? Den sødeste Pige i Verden var hun, derfor farlig, mer farlig end Døden, for hun var Gudens Madding, for at faa mig paa Krogen og binde mig til det spottende Liv. Jeg skulde leve for min Ides Skyld. Jeg havde faaet mine Øjne aabnede. Jeg var den sidste, der turde lade mig narre af »Lykken«.

Ked og led, gaar det an at sige: fortvivlet, lod jeg Søndagen slæbe sig hen, og naar vi mødtes Mandag Morgen, var jeg kold og fjendtlig. Hvorlænge? hahaha, ja, hvorlænge? Hvem kan være kold over for Kvinder af saa varm en Rødme, hvem kan være fjendtlig over for to Øjne med saa megen Himmel i? Men jeg *skulde* jo være det. Og jeg kunde det ikke. Nu, der er ingen Nød saa stor, at der ikke kan findes paa Raad. Saa udvalgte jeg en af hendes Veninder, en flink og pæn Pige, som jeg bare ikke havde det mindste til overs for ud over godt Kammeratskab, jeg spillede charmeret i hende, jeg bragte hende Blomster, jeg tilegnede hende de Digte, jeg skrev til — De ved nok hvem.

Og da Resultatet var naaet, og Kammeraterne fortalte mig, at Rektorens sværlemmede Protegé var ved at avancere i en viss ung Dames Gunst, da — ja, da rasede jeg paa mit ensomme Værelse, da nedbad jeg Fordømmelse og Sønderknusning over alt Kød paa Jorden, da styrtede jeg mig ud i Nat og Stormvejr og løb frem og tilbage over Guldborgsund over Chr. d 9'des, nej, over Sukkenes Bro, da følte jeg, at Gud havde alligevel faaet mig paa Krogen, oh, hvor jeg sprællede! der var ingen Vej i Livet uden om Livet —

følg det efter eller trods det!
lige fuldt er du fortabt.

Børnestreger? Ja saamænd. Og paa Kærlighedens Omraade forbliver vi Børn hele Livet igennem. Værgeløse, jublende og fortvivlede som Børn.

Jeg laa paa Græsplænen uden for Gl.-Skolen og repeterede til Studentereksamen. Ved Siden af mig laa der Brev fra Pio:

Hr. Kaj Munk,

Ø. Thoreby, Nykøbing F.

Min Konsulent skriver følgende om Deres Skuespil:

»Et mærkeligt Værk, der paa intet Punkt bærer Præg af det Tidsrum, hvori det er blevet til. Man tror nærmest at læse et Guldalderdrama, paavirket af Shakespeare, blandt hvis samtidige Fæller Forfatteren vilde kunne gøre sig udmærket gældende. Der er dramatisk Stigning i Stykkets Opbygning, og der er baade retorisk Fynd og lyrisk Skønhed i Monologer og Replikskifter. Nogle af de Vers, hvori Ahasverus beskriver for Pilatus Faderkærlighedens Natur, kunde hidrøre fra Schack-Staffeldt, uden at man paa nogen Maade kan stemple dem som Plagiat. Svagest er Hr. Cajus som Erotiker, se f. Expl. S. 11, hvor Pilatus taler saaledes til sin »elskte Viv«:

»Min Elskte! Lad os ile flux af Sted
til Lejet hen og straks begynde med
at nyde begge.« (!!)

Dette i hvert Fald kunde ingen Digter fra Elisabeths Tid have begaaet, Men der er ikke flere af den Slags Pletter i Stykket, end at de lader sig fjerne med en fugtig Svamp. Efter denne Operation vil Stykket efter mit Skøn være værdigt til Opførelse paa et hvilket som helst Teater.«

Jeg skal ikke nægte at denne meget lovende Dom frister mig til en Udgivelse af Deres Stykke. Men paa den anden Side er en Opførelse paa et Teater absolut en Betingelse for at der kan præsteres et blot nogenlunde Salg. Jeg mener derfor, at det rigtigste er at søge at faa en Mand som Johannes Poulsen til at interessere sig for Stykket, og mulig faa ham til at anbefale det til Opførelse paa det kgl. Teater, en Opgave, som jeg er sikker paa vil interessere ham baade for Stykkets Indhold som for dets Iscenesættelses Skyld.

Jeg tilbyder Dem derfor at tale med Johannes Poulsen, med hvem jeg staar i nær Forbindelse, og beholder jeg derfor Deres Manuskript, indtil jeg hører nærmere fra Dem.

Deres ærbødige

sign. Povel Branner.

Hvad vidste jeg om Johs. Poulsen? Næppe nok, at han eksisterede. Og hvad vidste jeg om Det kgl. Teater? Vi havde læst i Litteraturhistorien, at der over dets Scene stod: Ej blot til Lyst. Vi havde læst i Danmarkshistorien, at derinde døde Thorvaldsen. Et Par Gange havde der været Gæstespil af kgl. Kunstnere i Nykøbing. Mantzius havde optraadt i Den Gerrige, Olaf Poulsen som Peer Degn. For 1 Kr. havde jeg sikret mig Staaplads til de to Forestillinger og haft et Par rigtig gode Aftener.

Men det var ikke noget imod, naar en Tourné kom og spillede Gøngehøvdingen. Dengang Palle døde, da knustes mit Hjerte. Livets Kortvarighed, Tilfældighed, Uretfærdighed faldt paa mit Bryst. Jeg maatte forklage mig næste Dag i Frikvarteret til Hr. Garde over Palle. Hr. Garde lo: »Det var en Skuespillerinde! rejs efter hende!« Jeg lo med, mumlede »Barbar!« mellem Tænderne og forlod ham.

Ogsaa Fru Price havde danset paa Teatret — yndigt — i »Et Folkesagn«. En Film havde Skolen saagar set, en amerikansk Dramatisering af Jesu Liv, hvor »Kristi Opstandelse« fremstillede ham staaende paa en Pakkasse, der ved Hjælp af Taljer firedes opad. Ogsaa en enkelt Hall Caine Film havde jeg dristet mig ind og se. Det var, hvad mine Gymnasiast-Aar havde budt mig af Teater.

Nu laa der her ved Siden af mig et Brev, der talte om Det kgl. Teater i Forbindelse med et Stykke af mig, mit første egentlige Stykke. Jeg burde været i den syvende Himmel. Jeg var ikke mere end i den tredie. Aladdin anede intet om sin Turbans Magi. At »Pilatus« var et genialt Drama, vidste jeg jo. Det behøvede jeg ikke have Københavnerne til at fortælle mig. At dets Plads var paa Det kgl. Teater, var vel rimeligt. Det maatte jo være *det*, man havde et Kongeligt Teater til: at spille de Stykker, der var gode.

Min Ven Jyden kom cyklende ud til mig. Jeg viste ham Brevet. Han blev tydeligt mere imponeret, end jeg var. Næsten vantro stirrede han i Dokumentet. »Tillykke!« kom det da endelig varmt og fast; »men nu skal du jo først have din Studenterexamen.« Hans Tanker gjorde et Repetitionssmut gennem Litteraturhistorien. »Næsten alle vort Lands store Digtere har været Studenter,« nikkede han saa.

Jeg maatte ogsaa hjem og fortælle Far og Mor det. Bare jeg dog kunde huske, hvordan de tog det. Jeg vil nødig berette noget fejl. Men det staar for mig, som om de ikke gjorde noget videre Væsen ud af det. Dette her med Teater var jo ikke efter Mors Hovede. Selv om det formildede det noget, at jeg lod skinne igennem, der ogsaa var Penge at tjene ved det. Og saa dette, at det var noget med Det kongelige. »De kongelige« havde hun fuldt

ud Rede paa, som jævne Folk havde det dengang; alle Bryllupper og Fester i Kongehuset levede de med i og følte sig paa en Maade som med i Familien.

Far forstod visst ikke rigtigt, hvad det betød. Maaske de ogsaa fandt, at der blev gjort en stor Mand af deres Søn lovlige hurtigt. Det var jo ikke en Gøgeunge, de havde tænkt sig at udklække. De vilde godt beholde mig som deres et Stykke Tid endnu. Alligevel hørte jeg dog siden, at Far rundt omkring havde pralet lidt af Brevet fra Pio. Men over for mig lod de, som om al Interesse foreløbig var rettet mod Studenterexamen. Og det var jeg for saa vidt enig med dem i.

Dejlige solflimrende Sommerdage: Ved et Stofs Varmefylde forstaas det Antal Gramkalorier, der skal til for at opvarme 1 g af Stoffet 1 Grad Celsius.

Blide nattergalehulkende Aftener: Et Tal b 's Kvadratrod er et Tal, som opløftet til 2den Potens giver b . Er b positiv faar Kvadratrod 2 og kun 2 reelle Værdier, der er lige store med modsat Tegn.

Lune drømmende Maanenætter: St. Pedersborg, Moskva, Tula, Archangelsk, Nishi Novgorod, Kasan, Saratov, Astrakan, Jekaterinenborg, Kiev, Charkow, Odessa, Sevastopol.

Fine, duggbesprængte Morgener: Det reciproke, ubøjelige Pronomen einander erstattes ofte af de refleksive Pronomener. I Genitiv bruges einer des andern, eine der andern.

Hovedet er pustet op til en Ballon. Hvornaar vil det revne? Der pumpes mere og mere ind i det af Sager, det højest faar Brug for een eneste Dag af sit Liv og sandsynligvis aldrig. Godt, at man har Forbundsfæller. Mor be'r for mig hver Aften, at jeg maa kunne holde ud, og hun sender mig Smør og stegte Duer og hjemmebagt Kage. Fra allergodeste Tante Hertha i Naskov indtræffer en Kasse med Rejer, og nogle Dage efter igen Rejer og en stor Portion Jordbær. Kusine Ida, der nu bor paa Sjælland, skriver mig flinke Breve, og lige midt mellem skriftlig og mundtlig Examen, er det, Brevet fra Pio kommer. Endelig oprinder saa Krigens Time, da det i en Række hurtige Slag skal afgøres, hvor dygtig hver enkelt af de gennemtrænede Tropper er til at huske, til at tænke sig om og til at bluffe.

Mig hjalp det, at jeg til en viss Grad er Examensmenneske. Blodet løber mig til Hovedet, hvilket bevirker, at hele Maskineriet gaar, som om det var smurt. Og Ens Lærere, hvilke man kun kendte som Væsener, der vred sig i Vellyst, hvergang de havde haft Held til at føre En ind i Vildfarelse og aflokke En forkerte Svar, smed nu 3 Aars grumme Maske og viste sig som Lysets Sendebud, der søgte varsomt at lede En frem mellem blinde Skær til en frydmættet Havn.

Naar man oversatte »wenn er in der Nacht reiste« til »naar han stod op om Natten« rettede Hr. Garde det henkastet til: »Ja, eller bare: naar han rejste om Natten.« Censor sad tilbagelænet og havde ingenting hørt; men naar man var færdig med en fejlfri Oversættelse, bøjede han sig dog frem og spurgte let: »Hvad hedder at rejse sig paa Tysk?« Man saa ham

troskyldigt ind i hans troskyldige Øjne; Hr. Gardes Knæ under Bordet vippede nervøst. Saa sagde man venligt »sich erheben«, og Ens Lærer nikkede bifaldende. »Eller?« sagde Censor, stadig med Enfold i Tonefaldet, og med heldig Imitation af dette Tonefald gav man ham »aufstehen« igen. Og saa var jo 6-Tallet reddet.

Saaledes lempedes og snoede og kæmpede man sig frem. I alle mundtlige Fag, hvori vi fik beskikkede Censorer, fik jeg ug. Ja, den fremmede Censor i Historie hædrede mig endog ved hjerteligt at erklære, at »Hr. Munk har lært mig meget Historie i Dag«. Men saa snart det var Skolens egne Lærere, var jeg i en Verden af Mistillid og Usikkerhed, blev forknyt og nervøs, og det gik mig ugodt. Gennem Sejre og Nederlag naaedes den omsider, Triumphens Dag, da man kunde sætte Huen paa sin Skilning. I et bedøvende Velvære drev man ned ad Gaden i Solskinnet ved sin bedste Vens Side, trækkende sin Cykle. En ung, helt ukendt Pige kom cyklende imod os, vi var jo med-et saa store og brede, at vi fyldte hele Gaden, vi to — Studenter! og hun blev nervøs og styrede sin Ganger lige midt ind mellem min Cykle og mig, gav et lille Skrig fra sig og laa i mine Arme. Det var første Gang, jeg tog en Pige i Favn, og jeg følte det, som om Livet paa den skønneste Maade havde overbragt mig sin Lykønskning.

Der er een Ting, jeg under alle Livets Forhold og trods alle skiftende Tanker, har holdt fast ved, og det er min Bøn. Har det sommetider staaet for mig som Vanvid at bede, ja, til Tider endog som gudsbespotteligt . . . jeg har alligevel aldrig kunnet slippe den. Hvorfor kan jeg ikke sige. Maaske jeg har ment, jeg skyldte min døde Mor at vogte mit Arvegods fra hende godt og bruge det i Stedet for at stille det paa Musæum. Maaske det ogsaa kan staa som Udtryk for, at hvor stærkt end Vantro kan have rystet mig, har dog Troens Fundament altid holdt.

Til den svære Examen her var jeg næppe gaaet op i eet eneste Fag, uden at jeg om Morgenen havde bedt Gud om at skaffe mig den Karakter, der — ikke var den bedste, men bekom mig bedst. Jeg bad den Bøn i Jesu Navn, og det betød for mig, at jeg sagde til den, jeg henvendte mig til: »Under Forudsætning af, at du er, som Jesus troede, og altsaa modsat min Teori.« (!)

Da jeg den Aften kom hjem til Gl.-Skolen, takkede jeg Gud for den store Glæde, jeg saa ufortjent og mine Forældre saa velfortjent nu havde modtaget. Der var Liv og Farve i min Bøn, som der ikke havde været i lange Tider. Igen engang bad jeg hele den lange Aftenbøn, min nye Mor havde lært mig, da jeg fik mit nye Hjem: først Trosbekendelsen, saa det lille Vers:

Bed, o Jesus, bed for mig,
bed mig ind i Himmerig,
dér at leve, dér at bo
i en evig Fred og Ro!
Lad mig altid elske dig,
du, som beder godt for mig.
Gud, vær min Ven, Gud, hør min Bøn,
og det for Jesu Skyld. Amen.

Derefter fulgte Fadervor. Og nu blev jeg dybt bevæget ved at mindes det gamle: Godnat, Far, Godnat, Mor, Godnat, kære Gud og Jesus og alle smaa Engle. — Min kære Far, som jeg aldrig havde kendt, min milde Mor, som jeg huskede saa inderligt, om end det begyndte at forvirre sig for mig, hvad jeg selv erindrede om hende, og hvad andre havde fortalt mig — aah, havde I dog levet nu og kunnet delt denne Dags Glæde med jeres eneste Dreng!

Men jeg *havde* jo Forældre, der kunde dele Glæden med mig. De to smaa Folk fra Opager mødte til Translokationen. Rektor havde 3 Legater at uddele. Jeg var blevet Nr. 4. Mig kunde der altsaa intet tilkomme. Jeg vaagnede med et Stød. Han havde nævnt mit Navn. Skolen ønskede at hædre mig med Blichers Legat paa 35 Kr. (Var det *Pilatus*, der skabte daarlig Samvittighed?) Jeg for op, modtog en Konvolut og bukkede forvirret og taknemmelig. Men næppe var jeg nede paa min Plads, før den brændte mig i Haanden, og de følgende Dage bebrejdede jeg mig haardelig, at jeg ikke havde afvist den.

Og saa var vi færdige med Cathedralskolen. Blikket gled en sidste Gang hen over Gaarden. Valnøddetræet var væltet i en Storm og 3 almindelige Løvtræer plantet der i Stedet. Det var rigtigt. Der skulde ikke i den Gaard staa noget Træ, der bar Frugt.

Og alligevel — alligevel — det var 3 Aar af mit Liv. Ikke mere skrive *Pilatus* ved Skolepult, ikke mere tegne Geometri for En ved den sorte Tavle, ikke mere ikke mere Og der stod Lærerne; de saa med-et saa triste og forladte ud. Vi andre gik ud til Livet. De arme Djævla, de blev tilbage her!! hvor kunde man andet end holde af dem i Dag!

Der var alligevel noget, der sved i Kværken. Kom, Far og Mor, lad os smække med Porten og saa ud i Solskinnet. Ned og sidde ved Sundet et Øjeblik og bare existere. Og saa hjem til jer og holde Sommerferie — og saa — endelig — endelig — Livet.

XXII

AT BLIVE STUDENT! hvad er det at blive Student i Danmark? Det er at se, at Bøgen er sprunget ud. Der var nogen, der i Forbifarten havde fortalt En, at den var det, og man havde vel ogsaa lige set et Glimt Grønt. Men nu kan man selv forvisse sig om det: det passer virkelig: der er et yndigt Land, det staar med brede Bøge nær salten Østerstrand. Og gamle Danmark skal bestaa, saa længe Bøgen spejler sin Top i Bølgen blaa. Hurra, Hurra, Hurra!

Bøgen er sprunget ud. Det har smænd været en træls Vinter, og Examenens Foraarsstorme er bistre. Men nu er det Skærsommer. Soldage og lyse Nætter foran En i en dansende Kæde. Man har taget et haardt Tag, man har vist, at man duede til noget; derfor har man Lov til at puste ud. Et Par uforenelige Modsætninger er pludselig gaaet op i en højere Enhed: at drive og at have en god Samvittighed. Gamle Ingemann er ikke saa skeløjet, som man nu om Dage vil gøre ham til; han havde set rigtigt nok, da han kundgjorde som sin specielle Iagttagelse, at

lykkeligst at hvile paa
er fuldendte Gerning.

Fjernt, fjernt ude aner man jo nok, at Pligternes Bjerge atter taarner sig. Ja, man ved direkte, at Meningen med Studentereksamen er at udstyre En med Grejer til Bjærgbestigning. Men foreløbig er man altsaa i Dalen. Ved den sprudlende Kilde og den rislende Bæk. Hængekøjen gynger i den svale Bøgs Grene og skal ikke tages ind i de første to Maaneder. Lykkelig den, der har en Kusine, som gerne vil kysses. Og vi andre, der ikke er saa heldigt stillede, vi nøjes med Kammeraterne, det er ogsaa godt. Dem kan man gaa i Vandet med og cykle Ture med og tage til Møder med, aldeles fredsommeligt, uden den Uro i Hjertet, der alt for tit hænger sammen med Kusinerne.

Bøgen er sprunget ud hernede paa Kystsletten og spejler sig i Bølgen blaa. De fjerne Tinder glimter frem i Solen af og til og forsvinder atter i Taage og Himmel. Det er godt, de er der. Det gør Hvilen endnu sødmesundere, at man ved, den ikke er evig. Det er ikke Andemadshvile. Nej, Maribo paany. Freden efter Kampen, den Fred, der giver Kræfter til Kamp igen.

Bjergene blaaner derude. Jovisst, der skal komme en Dag, da vi unge skal skrive et nyt Vers til Nationalsangen. Det med de brede Bøge det er godt nok, men det er ikke nok. At Landet staar og spejler sig og finder sig selv saa yndigt, det er ikke Garanti nok for, at det skal bestaa. Det nye Vers kan vi slet ikke skrive endnu. Men vi aner Rimene i det. Det maa være noget med Kamp og Mand.

Tiden er gaaet for os med Lektieterp og med Skærmydsler med Lærerne og hinanden. Men rundt omkring vor Lilleverden laa hele den store Verden i Kamp. Som Regel spildte

vi ikke en Tanke paa det, og dog laa det vel i vor Underbevidsthed, og engang imellem brød det op i en Skamfuldhed hos os store Drengene, at vi Danske hyggede os uden for Menneskehedens vældige Samfund af Lidende, ja, vi forstod at lave os Skillinger af de andres Taarer og Blod. —

Og selv om vi levede i det Land Idyllien, Skolelivet var ingen Idyl, og en Slags Kamp havde det ogsaa kostet at opnaa de Karakterer. Og indadtil, i vore Overgangsalderensind, havde det visselig ikke skortet paa Kamp. Der stred det overleverede med Stoltheden, der selv vil udfinde Sandheden, der rejste Selviljen sig mod Offerviljen, der kæmpede det, der vilde Kvinden, med det, der ikke vilde — i Sandhed, havde man ikke andre Valpladser her i Europa, saa havde man Sindets.

Laa man her paa Ryggen paa den lollandske Jord, der var saa fed, at den sprak, og aandede Kløverens Honningsødme og saa gennem svajende Grønt Himlen deroppe blaane, mens Kørerne i deres Tøjrslag gumlede En helt ind i Nirvana, saa rørte det sig dog midt i Hjertets Sommerferiefred, at Livets Løsen var Kamp.

Der er et yndigt Land.
Med Klint og Klitter rejser
det sig i Bølgebrand.
Og gamle Danmark skal bestaa,
saalænge vaagen Vilje
tør Vagt omkring det staa.

Verset duede ikke, nej, men Meningen var alligevel bedre end i det Vers, der duede. Det maatte blive vort Slægtleds Opgave at skrive det nye Vers, saa det duede lige saa godt som det gamle og havde den rigtige Mening. —

Hvor var det godt at være hjemme hos Far og Mor. Der var kommet noget andet over dem, nu jeg var blevet Student. Jeg fik Kaffe paa Sengen om Morgenene. Og jeg skulde ikke hjælpe til mere som før. Far havde jo altid haft Lyst til at hjælpe andre. Det var, lige som det morede ham mere at arbejde ude end arbejde for sig selv. Naar han var i By, benyttede Mor sig af det til at muge i Svinestalden eller faa mig af Sted til Tyrs med en Ko. Naar han saa kom hjem, blev han gerne knotten over, at det var gjort. Han følte den indirekte Bebrejdelse i det. Kun da jeg var lille, blev han lykkelig, naar jeg overraskede ham ved at have skaaret Hakkelse. Saa var han flink til at lade, som om han besvime af Glæde. »Nej, Ko's dog!« sagde han og faldt om.

Men nu blev jeg ikke sendt ud at fodre Heste mer. Eller med at vande Kørerne. Det var jeg jo smigret over. Og savnede det alligevel. Og hjalp naturligvis stadig gerne til. Men nu altid uopfordret.

Gilder for mig blev der jo ogsaa holdt. Naboerne kom og lykønskede. Lille Onkel Rasmus Kølle og omfangsrige Tante Hertha kom agende fra Nakskov og fik Kyllingesteg i Haven. Kammerater fra Nykøbing Skole aflagde ogsaa Visitter. Og Kammeraten fra

Maribo, der først havde forsøgt sig som Apotekerlærling i Saxkøbing, men nu gik paa Døckers Kursus i København, kom cyklende en Dag. Aah, det var rart at se ham igen! og tænkte sig: nu skulde man til København og kunde daglig genopfriske det gamle lykkelige Kammeratskab med ham!

Men først forestod der mig en stor Oplevelse: en Rejse over Bælterne!

Oscar Geismar havde inviteret mig til at tilbringe hele Sommerferien i Rønninge Præstegaard. Og min Ven Jyden havde overtalt mig til at over tale Far og Mor til at give mig Lov til at rejse med ham til Kristeligt Studentermøde paa Nyborg Strand. Saa trykkede jeg da Huen fast om sorte Lokker og drog over salten Vand. Nye Verdener aabnede sig for mine store forundrede Øjne fra Dag til Dag. Fyn kendte jeg kun fra Landkortet, teologiske Professorer havde jeg aldrig set før, kristne Studenter heller ikke ud over et enkelt Exemplar. Det var overdaadigt det hele. Hvad skulde man beundre mest? Der var en Professor, der hed Ammundsen, han gik saa beskedent omkring, som om han slet ikke vidste godt, at her kom Paven; der var en lang, nybagt cand. theol., han hed Brodersen og sagdes at have slidt sig næsten skør for at faa tre Egregier, men han havde kun faaet to, og alligevel optraadte han, som om han var sikker paa Paveembedet, naar Ammundsen engang takkede af; der var to Præster, der hed Geismar, Brødre til min, som engang havde nævnt dem for mig med følgende Generalieblad: »Ja, Eduard er lige saa begavet som jeg, men Johan han er —« — og saa fulgte der et georgbrandisk Ord.

Og saa var der mig, der var fast besluttet paa at faa noget for Pengene og derfor med sand H. C. Andersensk Blanding af Høflighed og Paatrængenhed allerede inden 2 Dages Forløb var gammel Bekendt med de 4 her allerede nævnte Gudebilleder. For Eduard Geismar præsenterede jeg mig med disse Ord: Jeg vil gerne fortælle Dem noget om mig selv for at faa Deres Raad om, hvad jeg skal slaa ind paa: Præst eller Digter?

Der blev talt meget de 6 Dage, sunget meget, bedt meget, spist meget og holdt en Del Sjøv. Der var høj Luft over Mødet. Det staar jo for En nu som et Oldtidssyn af Skønhed, at man virkelig engang en Duggperlemorgen paa en hedensk Strand har set unge Piger enkeltvis som spredte Blomster i Græsset langs med lønlige Stier knælende i Bøn til deres Gud.

Men at man ikke efterhaanden blev rundtosset, kan dog visst kun skyldes, at man stadig var under Separatbeskyttelse af sin Barndoms Englevagt. Thi saa metodistisk gik man til Værks, at selv jeg en Aftenstund traf den Beslutning, at jeg nu vilde omvende mig. Jeg gik ud paa en Baadebro og lovede mig selv, at jeg vilde forblive der, indtil Omvendelsen var indtruffet. Der gik en Time, og der gik to. Hvis det var en Synd, skal den tilstaas her: paa det Tidspunkt blev Sengen mig endnu mere fristende end Omvendelsen. Jeg sagde til mig selv, at denne sidste maatte altid senere kunne erhverves, hvorimod den Søvn, som hørte denne Nat til, kun kunde erhverves nu.

Mødet sluttede med Altergang. Jeg var gaaet med ind i Kirken, skønt jeg efterhaanden følte mig fjendtligt indstillet over for hele Propagandaen. Mens de unge med Ansigterne

faarede af Fromhed trængtes om Nadverskranken, arbejdede der sig et Raseri op i mig mod det hele Forehavende, saa jeg dirrende forlod Kirken. Jeg syntes, jeg havde hørt Gud le af dem.

Da jeg var sluppet ud paa Gaden, slog det mig, at Altergangen jo var en Forening med Kristus og ikke med Gud. Jeg blev pludselig angst for at have snydt mig selv for noget. Hvad kom det mig ved, og hvad kom det Altergangen ved, at alle de andre modtog Nadveren under forkerte Forudsætninger? Det kunde dog ikke røve Velsignelsen fra mig, selv om jeg modtog den under rigtige. Jeg vendte Ansigtet og naaede at være med i sidste Hold. —

En ung Pige var sendt efter mig paa Langeskov Station. I Rønninge Præstegaardshave sad man ved Kaffeboardet. Et Nabopræstepar var paa Besøg. Børnene sloges paa Græsplænen, og Nabopræsten formanede. »Lad dem dog!« sagde Geismar. »De kan ramme hinanden i Skridtet,« mente den forsigtige gejstlige. Geismar opslog en høj Vrinsken. Jeg blev budt godsindet Velkommen. Dog mønstredes min Gummiflip uden Velvilje. Senere gik det op for mig, at det skurrede, jeg sagde »Geismar« i Stedet for »Pastor Geismar«. Stakkels lille naive Jeg! engang i Vejleby Kirke havde jeg hørt ham udslynge i en Prædiken: »Vi Præster er kun Mennesker som alle andre. Jeg kan ikke — kn! lide denne Pastor-Titel, der betyder Hyrde.« Stakkels lille naive Jeg, som tog bogstaveligt, hvad der blev sagt fra saa aandeligt Stade som Prækestolen!

»Jeg bliver her i 8 Dage og skulde jo saa gerne i den Tid have læst hele Søren Kierkegaard,« kundgjorde jeg. Geismar vrinskede igen, og søde Fru Geismar smilede. »Mit Bibliothek staar til din Raadighed!« han slog rundelig ud med Haanden.

Hvad jeg fik læst af Søren Kierkegaard!! Børnene var Straalepunkter af Energi. Dem skulde der ordentlig leges med. Og jeg skulde jo fortælle om min Studentereksamen, som ikke interesserede, og om min »Pilatus«, som interesserede des mere, men som desværre laa inde i København hos Pio eller Johs. Poulsen eller Greven eller hvor. I Steden begyndte jeg paa et nyt Drama, denne Gang om Judas Iskariotes. Det blev fuldendt, inden jeg rejste, og er nu forlængst lykkelig brændt. Og den højliterære Præst, jeg var hos, havde ustandselig noget, han skulde læse højt for os andre. Hans Tale bestod mestens af Citater. Om Studentermødet havde han næppe Ord hvasse og saarende nok. Alt, hvad jeg berettede derfra, var Hysteri og Blasfemi. Til at begynde med var vi enige. Men jo iltre han for frem imod det, des mere begyndte det i min Bevidsthed at fremstige i Glans.

Jeg glemte ikke at bruge den Høflighed, Mor altid pakkede ned i Vadsækken til mig, naar jeg rejste, men at Gæsten og Værten var af uens Gemyt, kunde i Længden ikke holdes dulgt. Hvergang vi var i Usympati med hinanden, sagde han De til mig; ellers du. I det store og hele gik det dog godt. Men af og til forfærdedes jeg over, hvilken Hedningehund denne uomvendte Præst var. Om et af Drachmanns Værker dømte han kort: »Bravkarl er noget Lort.« Mod Børnene kunde han fare op ved Bordet, naar de afbrød ham i Citaterne,

og tilraabe dem et: Hold Kæft. Om en celeber Dames Skilsmisse i de Dage, sagde han ligeud: »Han kunde ikke give hende, hvad hun behøvede. Det er der ikke noget at sige til.« Og en Dag — o vanhellige Gysen! — opdagede jeg, at han i en Skuffe havde Spillekort, rigtige Spillekort med Esser og Damer og det hele.

Jeg kogte af Forargelse, og ved Siden heraf var jeg grumme indtaget i ham. Eller maaske snarere i Fru Geismar. Nej, i dem begge to. De var endnu unge, og hvor holdt de stadig meget og sødt af hinanden. Saadan om Aftenen, ind under Sengetid, naar Børnene var puttet — vi tre sad tilbage og spiste Kirsebær, og han spyttede og spruttede Sten og Vitser og Løjer og Langkaal af sig. Han var en hed Kamin, hvor Flammerne gnistrede og luede og sprang, og hun sad stille, hengiven, modtagende, foran Kaminen: hel Væren, og han: lutter Aktivitet. Mit unge Hjerte varmede sig ved dem begge to og vaklede noget i Teorien om Kvinden som Gudens Madding.

Og som det Mandfolk kunde læse op for os! Det var visselig Aand, der gengav Aand.

Det Menneske, som finder nogle Perler paa Stranden,
hans Smil lyser op, og han ta'r dem i sin Haand,
og han løber i sin Glæde fra den ene til den anden:
»Disse Perler, disse Perler har jeg fundet ved Stranden,
de var skyllet ind af Vandet, og de skinnede i Sandet,
og jeg saa dem, og jeg tog dem, se, de lyser i min Haand;
de er mildere end Maanen, som er Mildhedens Aand;
her er Perler, her er Perler til et prægtigt Perlebaand.«

Det Menneske, som holder nogle Vers i sin Haand,
nogle Digte, der har ligget og lyst i hans Aand,
han gør som den, der finder nogen Perler paa Stranden,
ja, han løber i sin Glæde fra den ene til den anden.
Men de vender ham Ryggen, og de smiler af Manden,
for alle vil ha' Perler, naar de ikke er af Aand.

Kan De se, jeg kan det endnu, Helge Rodes skønne, vemodsfulde, bidske Digt? Een Gang, to Gange, tre Gange maatte Geismar læse det for mig, før han fik Lov til at gaa videre til andre.

Og Peer Gynt læste han. Fortalte om dets Opførelse paa Det kgl. Teater og læste det fra første til sidste Stavelse. Over Aases Død græd vi alle. Ja, lille Agnete, der har vel været en halv Snes Aar, hulkede, saa Geismar blev forskrækket, tog hende paa sine Knæ og snakkede for hende: »Saa saa saa! vi skal være saa gode ved Mor, ikke ogsaa, begge to, allesammen, hjælpes ad med at være saa gode ved Mor. Nej, nej, græd nu ikke mere, du skal ikke tro paa noget af det. Det er Løgn, det hele. Aase har aldrig været til. Saa er hun jo heller ikke død, vel. Det giver sig da selv, ikke sandt. Og naar hun ikke er død, er der ikke noget at græde for. Nej, for det er altsammen bare noget en gammel dum Mand, der hed Ibsen, har siddet oppe i Norge og fundet paa.« —

Jeg rejste med Opfordring til at komme igen næste Aar. Jeg fulgte den Opfordring. Det skulde jeg aldrig have gjort.

Kan De huske Kusine Ida? Ellens Søster. Hun var i Mellemtiden blevet Lærerinde i Døjringe, en god Mil uden for Sorø, i en lille hyggelig Forskole med eget Hus og egen Have. Hende besøgte jeg paa Hjemrejsen. Hun havde ikke Ellens lattermilde Sind, hun var mere sin Mors Datter end sin Fars. Men hun forstod, dybt religiøs som hun var, de Kampe, uden hvilke Vejen til Sandheden ikke kan erobres. Vi havde et Par rige, frugtbare Dage sammen. Og da jeg rejste fra hende til Opager, var det med en Følelse af, at der dog stadig var en Stump Maribo til.

Belæst med Indtryk, meget fortvivlet og endnu mere fornøjet drog jeg hjemad til Far og Mor. Det var Nat, da jeg langede til Ryde Station, og atter tog jeg Turen til Fods i Mørke gennem Christianssædeskoven. Min Seng stod opredt i Storstuen; for siden Bedstemors Død laa jeg ikke oppe i Aftægtsværelset. Far og Mor sov. Jeg listede stille i Seng og glædede mig til at skulle læsse af i Morgen til dem om alle mine Oplevelser. Men da jeg vaagnede næste Morgen ved, at gode lille Mor stod ved min Seng med Kaffe paa Bakke, var det ikke til Lyst og Løjer, jeg slog Øjnene op, men til Angst og Kummer.

Fru Camilla Wested, Lærer Westeds Kone, var kommen paa Sygehuset. Og om Maribo Sygehus gik der i de Aar det Ord, at det over sin Indgang bar Paaskriften: Her lades alt Haab ude. Jeg gik øjeblikkelig op til Skolen. Den var lukket. Men til Privatlejligheden stod et Vindue aabent. Jeg sprang derind. Der var stille og støvet og halvmørkt. Jeg havde aldrig før lagt Mærke til, hvordan Stuerne var; for Stuerne var hende; hendes snare og livlige Væsen fyldte dem med Liv. Nu sad Døden herinde. Jeg følte det med-et. Den sad i Sofaen, paa Stolene, paa Bordet, i Vinduerne. Det var ikke til at udholde. Jeg flygtede derfra.

Døden! min gamle kendte Omgangsfælle! var han da umulig at blive fortrolig med? Ja, det var umuligt. Sjældent havde Mennesker levet saa godt sammen som disse to. Børn var der ikke i Ægteskabet, saa Mand og Kone var alt for hverandre. Musikalske var de begge to, grundtvigske var de begge to; han var maaske lidt aandsfraværende og upraktisk, hun derfor utrættelig i sin Omsorg for ham. Endnu gaar der den Sigelse, at naar han under Julevisit hos sin Bror i Tjennemarke skulde i Gaarden, lød hendes Stemme: »Tag Galocher paa, Martinus!« og derefter, naar han var halvt ovre: »Er der Papir?«

Sjældent havde to Mennesker levet saa godt sammen. Og nu skulde de rives fra hinanden.

Enten var der ingen Mening i det, der her skete, eller ogsaa kunde der kun være en ond.

Men at tale om ingen Mening var meningsløst. For Gud var til. Der var jo ikke den Ting, man saa, uden at den var Garanti for Gud. Hele Urværket talte om Mesteren. Men hvilken Mester! du alforfærdende Gud! –

Den kridhvide Kiste stod paa Græsplænen uden for Skolen. Den var slem at se paa. Men der var et, der var endnu værre at se paa. Og det var den kridhvide Mand ved Siden af Kisten.

Jeg havde ikke set Lidelse før. Jo, legemlig Lidelse. Mor paa Hospitalet. Bedstemor de to Nætter hun rallede sig til Døde. Men sjælelig Lidelse, et Menneske martret af Sorg! Og havde det saa været en fremmed og ligegyldig! Men et Menneske, man holdt inderlig af, et Menneske, der havde vist En Forstaaelse og Godhed, og som nu stod her og – aah, havde han dog været stolt og bidt Tænderne sammen om sin Smerte! men han havde helt givet sig den rullende Sorg i Vold, hulkende sad han paa dens Kærre og lod sig bortføre til Fortvivlelsens Ørkenegne – var det Wested, min altid oplagte, friske og livsglade Ven? aah Gud i Himlen, kender du da ikke Barmhjertighed?

Westeds Bror, Præsten, stod ved Baaren og talte jævnt og smukt. Bagefter stod der en Højskolemand, som kunde en utrolig Masse Vers af Grundtvig udenad. Det var noget med, at hvad der segner, opfarer i Sky. Ja, men den døde blev liggende med Næsen i Sky. Begreb de da ikke, disse brave medfølende Ordtrillere, at her havde Taler ikke noget at gøre. Enten tie eller — ja, eller hvad? Havde Kristus været her, han var traadt hen til Baaren og havde løftet Haanden; men ikke for at holde Ligtale, men for at sige *Ordet*. Og den døde havde rejst sig, og han havde givet hende tilbage til Manden.

Men vi stod her og var ikke i Kristi Vold, men i Guds.

Og hvorfor var vi ikke i Kristi Vold? Hvad var det, der fattedes os?

Ja, hvordan var det gaaet til, at Kristus i sin Tid havde kunnet opvække Døde?

Jo, for han havde ejet en Evne, der var stærkere end selv den Almægtige. Den Evne var Troen. En Moder kan tro sin Forbryder af en Søn saa godt, at han bliver et hæderligt Menneske. Saadan havde Kristus i sin bundløse Naivitet vendt sig mod Guden og kaldt ham Fader. Og se, selv *hans* Hjerte var smeltet, og i Øjeblikket havde han føjet sin Søn.

Saa stor var Troens Magt. Saa stor var Godhedens Magt.

Ja, ja, for Kristus havde været i *god* Tro.

Naar nu han, der »blegner og opfarer i Sky« . . . naar han nu er færdig, hvis man saa vovede det! Gik hen til Kisten og slog paa Laaget og raabte: I Jesu Kristi Guds Søns Navn, jeg byder dig, du Døde, staa op!

Hvad vilde der saa ske?

Skandale vilde der ske, uhyggelig Skandale, en rystende Pinlighed føjet til Sorgen. Det var alt.

Og hvorfor ikke andet?

Fordi man manglede Troen. Kristi Tro. Man kunde indse, men ikke lære sig Naivitet. Salige er de fattige i Aanden.

Ja, det er sandt. Og usalige de rige!
Men hvis man nu alligevel prøvede det?
Du skal ikke friste Herren din Gud.
Hvorfor ikke det? Naar han nu frister os andre!
Hvis man nu alligevel prøvede det!
Saa løftede de Kisten op og bar den ud til Vognen.
Og saa kunde man jo ikke andet end græde, som om man skulde hulke Brystet itu.

Ved Peder Emmiches Død følte jeg det, som om Gud havde skuffet mig.

Ved Fru Westeds Begravelse skuffede jeg mig selv. Jeg prøvede i den følgende tunge Tid at blive den Ensomme saa god en Ven, som det bare var muligt, men der sad mig en Torn i Sjælen i Følelsen af, at jeg havde svigtet ham.

XXIII

AF SOMMERFERIEN var der endnu 3 Uger tilbage. Hvor de gik hastigt, hastigt. Være fri for Tyranni. Være hjemme. Tage i Skoven med Mor og plukke Hindbær. Hjælpe Far med Høstarbejdet. Cykle til Nakskov og gaa i Biografen med en, der hed saa kønt et Navn som Esther og selv var kønnere endnu. — Saa gik den ikke længere. Universitetet kaldte. Far spændte Ida for Vognen, Mor fulgte med til Ryde, en Taare blev knust og en til, de brede Bøge viftede Farvel, og saa var man paa Vej til *Staden*.

Paa Københavns Banegaard blev jeg modtaget af min Kammerat Jyden fra Falster, der skulde gaa paa Polyteknisk Lærestalt. Hans Mor var nu flyttet til København for at kunne have begge sine Børn hos sig, og Meningen var, jeg skulde bo hos dem i et Pigeværelse til Lejligheden i Marstalsgade. København, som dog ogsaa dengang var billøs, forekom mig aldeles labyrintisk og forvirrende. »Hvad vilde du have gjort, hvis jeg ikke havde været efter dig?« spurgte han, og jeg gav et Svar, der vakte Jubel: »Saa vilde jeg gaaet ned og sat mig paa Torvet og ventet, til nogen fandt mig.« Jeg var vel nok et Guds Ord, kommen frisk ind fra *Landet*!

Mit Værelse var ikke større end, at hvis der var to derinde, maatte den ene, for at den anden kunde passere ham, staa op i Sengen. Men det havde altsaa en Seng til at sove i og en Stol og et Bord til at digte ved, og saa slog det rigeligt til til mig.

Jeg havde ladet mig indskrive ved det teologiske Fakultet. Til mine Forestillinger om, at det ikke var Præst, jeg skulde være, havde Mor af visende svaret: »Det kan du selv bestemme, naar den Tid kommer. Men din Examen skal du have, for ellers kan du ikke selv bestemme det, naar den Tid kommer.« Og deri havde hun jo umiskendelig Ret.

Saa blev man da akademisk Borger. Modstræbende og dog fuld af Ærbødighed for, hvad *det* betød. Henved 1000 Russer passerede paa Linie. Man lagde hele sin Sjæl i den Haand, man rakte frem, og modtog en dødtræt Rektors mekaniske Fingre. Saalunde var Indvielsen.

De høje Drømme om det frie Studium røg sporenstrengs i Vasken. Studiet begyndte med Manuduktion i Græsk og Hebraisk. Det var Gymnasiet om igen. I Løbet af nogle faa Maaneder fandt jeg det uudholdeligt.

Jeg samlede mine Digte sammen og sendte dem til Geismar til Bedømmelse og gav mig i Kast med en stor Roman. Digtene kom tilbage; jo, der var enkelte Kærlighedsdigte, der duede. Prøv med »Lille Ellen« til Illustreret Tidende. Men i det store og hele er de ikke saadan, at jeg... ak, kære Kaj, at *jeg* skal skrive til en ung Mand og advare ham mod Poesien og minde ham om Levebrødet. Men jeg siger som din Mor: du skal tage din Examen. Din altid hengivne Oscar Geismar.

Jeg sad lang i Næsen og tung i Hovedet. For Pokker, var det derfor, Geismar i sin Tid havde taget sig af mig? For at lave en Præst? dem var der 1500 af i Landet. Men en virkelig Digter... rejs ad Pommern til med det snusfornuftige, spidsborgerlige, skulejarlske: Tag din Examen. Nu gælder det at handle som Hakon: Bryde alle Broer af.

Jeg axlede mit Skind og gik til Pio. Jeg stedtes for selve Hr. Branner i egen høje Person. Hvordan det gik med Pilatus? Hvad det kom mig ved? Jo, jeg var Forfatteren. Hr. Branner maalte mig. Hvem jeg var? Stud. phil. Munk. Hr. Branner maalte mig nok engang. Hans Øjne sagde tydeligt: »Naa, er det det hele! ja, saa er der intet Haab!«

Men jeg skulde høre fra dem snarest.

Mange Tak. Mange Tak. Farvel.

Et Par Dage efter kom *Pilatus* ind ad Døren i Marstalsgade. Man beklagede, at Johs. Poulsen paa Grund af megen Optagethed ikke havde fundet Lejlighed til at gøre sig bekendt med Stykket; man vilde raade mig til selv at indsende det til Teatret, hvilket jeg gjorde.

At Det kgl. Teater ikke ser sig i Stand til at anvende Deres »Pilatus«, Skuespil i 4 Akter, af Harald Cajus, beklager jeg herved at maatte meddele Dem.

F. Brockenhuus Schack.

At Illustreret Tidende ikke ser sig i Stand til at anvende Deres Digt »Lille Ellen«, beklager jeg herved at maatte meddele Dem.

W. Thulstrup.

At Nyt Nordisk Forlag ikke ser sig i Stand til at udgive Deres Digtsamling »Liv og Død«, beklager jeg herved at maatte meddele Dem.

Arnold Busck.

Naa.

Noget begyndte at dages for mig.

Det var maaske ikke saa ligetil endda at

Jeg havde tabt Turbanen, og det endda inden jeg havde faaet Hold paa Appelsinen.

Naa.

Maaske man skulde begynde paa Græsken igen.

Men foreløbig havde man dog Romanen at sætte sit Haab til. Der var ikke andet for end at kile paa med *den*.

Og saa passe Filosofien hos Kroman.

Det var Geismar, der i Sommerferien havde spurgt, hvilken Filosofiprofessor jeg agtede at gaa til. Hvad Begreb havde *jeg* om *det*? Ja, i hans Tid var alle løbet til Høffding. Men han, Geismar, var nu gaaet til Kroman. Der fik man heller ikke Kristendom; men man fik i hvert Fald Salighed.

Saa vidste jeg mit Valg. Bachevold og Schwalbe om igen! altsaa gik jeg til den, de andre havde vraget. For øvrigt fandt jeg det morsomt at kunne faa den samme Lærer, som min Lærer havde haft. Og Salighed var jeg paa det Tidspunkt en Hund efter.

Ydermere viste det sig, Høffding var gaaet af. Jeg søgte altsaa Kroman. Og det har jeg ingensinde fortrudt.

Det var dejligt at se *Pilatus* hos mig igen. Jeg læste den højt for mig selv. Den var endog bedre, end jeg kunde huske den. Jeg læste den højt i Hjemmet, hvor jeg boede, og der var megen Begejstring. Jeg læste den højt for mine gamle Kammerater, saa det lille Pigeværelse var færdig at explodere. Alle var betagne. Og det var jo udmærket. Men det slog alligevel ikke til. Jeg skrev til Geismar, hvad jeg skulde gøre. Han svarede tilbage: »Tag en ren Flip paa! rens Neglene! og gaa ud til Johs. Poulsen.«

Jeg tog en ren Flip paa, rensede Neglene og gik ud til Johs. Poulsen. Det var en Morgen tidlig. Jeg hørte helt ud paa Gangen en snærende Stemme deklamere: Jeg elsker dig, Skarphedin.« Det lød jo lovende. Jeg ringede paa. Der blev stille. En Husalf aabnede. Jeg sagde, at det var cand. phil. Munk og Pontius Pilatus. Nu skulde hun se ad. Lidt efter kom hun tilbage: Hr. Poulsen var ikke hjemme.

Pilatus og jeg gled ned ad Trapperne igen. —

Forsigtigvis genoptog jeg Græsken, men lod stadigvæk Hebraisken staa hen. —

Vi levede godt i Marstalsgade, god solid Mad hele Dagen igennem. Om Søndag Formiddag sank Kartofflerne og Stegen i Høkkassen, og hele Familien drog af Sted til Ricard.

Den gode Kone var altid kort for Hovedet, naar vi kom fra Gudstjenesten. Jeg forstod det godt. Hun var en Kristenkvinde, og det faldt hende svært at komme ned fra det høje og til Høkkassen igen. — Hun bagte nogle dejlige Vanilliekringler. Jeg var jo hjemmefra vant til, at det tolereredes, jeg gik i Kagedaasen. Naar min Frue var ude af Døren, gæstevisiterede jeg Køkkenet. En Dag kom hun tilbage i saadan en Fart, at jeg nær ikke havde reddet mig ind til mig selv. Næste Dag var der Hængelaas for Kagedaasen. Det var vel nok en flov Affære.

Jeg gav mig i Kast med et Drama om Samson. Det begyndte at foresvæve mig, at Meningen med mit Liv var visst den, at jeg skulde dramatisere alle Bibelens store Skikkelser, baade det gamle og det nye Testamentes. Jeg haaber stadig paa, jeg skal naa det.

Jeg læste en Masse Skønlitteratur. Men det var ganske tilfældigt, hvad jeg slog ned paa. Og i Teater gik jeg. Som det sig hør og bør indviede jeg min Forbindelse med Det kgl. Teater med Elverhøj. Stykket syntes mig meget barnagtigt, og Musikken kedede mig.

Om Aftenen spillede vi Skak eller Whist. Senere en grim Overgang Hazard. Men oftest snakkede vi. Mest kom jeg hos mine to kvindelige Skolekammerater, Søstrene. De boede sammen og dækkede det nysseligste Kaffebord. Med den ene kunde jeg dissekere Religionens Mysterier, med den anden Kærlighedens. Hvor havde vi det hyggeligt og lykkeligt sammen. Ofte var vor Kammerat Uglspil med. Han studerede Teologi og var vittigere end nogensinde. Med rusten Brændevinsrøst i Kaudervælsk mellem Svensk og Dansk: Giver Fruen inte en Skilling? — »Dricker Ni?« »Innan jag kan besvåra innevårande frågan, måste jag få upplyst: Ar det en samvetsfrågan eller invitation?« Vi lo og larmede, og endnu et Par Timer gik. Saa siger Søstrene: »Hør, nu skal vi i Seng.« Og Skælmen lukker det ene Øje: »Ar det en samvetsfrågan eller en invitation?« Saa ler de og smider os ud.

Lykkelige, lykkelige Ungdomsdage! smerteligt forbi! —

Det nærmede sig Jul og jeg var i Banken for at hæve Penge til Julegaver. Ja, jeg havde Penge i Banken. Da jeg fyldte 18 Aar, fik vi nemlig Adoptionen i Orden, og Far overtog saa Formynderskabet over min Arv. Nu havde Far og Mor betroet mig frit at raade over mine 2000, som vi regnede kunde, med Hjælp hjemmefra, strækkes til at klare den i 2 Aar.

Og saa drog jeg da belæst med Presenter købt for mine egne Penge hjem fra det fremmede for at holde den gamle Jul for første Gang som Student.

Far holdt ved Ryde Station med Ida for. Uden Overfrakke paa selvfølgelig: Manden fyrede altid Kakkellovnen glødende, men frøs aldrig ude. — Far havde faaet sig en Poneyvogn. Saa gilgede vi af Sted Side om Side gennem Skoven. Først spurgte han til Familien i København. Esra og Lisbeth, der nu var en stor Pige. Siden til fjernere Bekendte. Hjemme stod Mor i Køkkendøren med nystrøget Forklæde paa. »Godda' og velkommen,« lød det paa det sindige Maal, Hunden sprang lykkelig op ad mig, Kattene holdt sig paa Kvindefacon lidt tilbage og gjorde sig kostbare. Ind i Stalden maatte jeg først og fremmest og hilse paa Klaus og paa Køerne. Næste Dag skulde Grisen slagtes. Den store og væsentlige Juleceremoni var holdt hen saa længe af Hensyn til mig.

Altsaa tidlig op i den graa Morgen som i sin Barndom og hjælpe til med at koge Vand og slibe Knive og lægge Lad til Rette. Og snart er Huset fuldt af Indmad og Skinker, af Pølser og Fedtegrever, en Gudsvelsignelse af Mad. Vi er allesammen dødtrætte ind under Aften; men Føden er sikret os et helt Aar frem i Tiden. Næste Dag koger vi Grønkaal og gør hovedrent, fejer Gaardens toppede Brosten, rydder op ude og inde og faar Juletræet sat ind. Det er Lille Juleaften, og da skal vi næsten ikke have noget at spise, thi

Lillejuleaften er saa spidsk som en Syl.

Store Juleaften er saa bred som en Skovl.

(Syl udtales Søil og Skovl Skøul, saa det er ikke langtfra, at det rimer.)

Da jeg var lille, pyntede Mor Juletræet. Nu er det gaaet over til mig. Heller ikke til Middag faar vi noget særlig at spise; for der skal være Plads til Julenadveren. Saa tager jeg Fars Stok i Haand og begiver mig til Landet Kirke. Og da jeg gaar hjem fra Gudstjenesten, er Juleaftens Skumring begyndt at falde.

Juleaften er den Stund om Aaret, da Menneske og Gud forstaar hinanden. Naar Skumringen sænker sig den Aften, da føles det, som om Livets haarde Almoder endelig giver sine Børn et Kærtegn og derved røber sit Hjerte. Glædelig Jul det er ikke som »Jeg gratulerer« og »Tillykke« og andre Høflighedsformularer. »Glædelig Jul« er, hvad der strømmer os i Møde fra et Hjerte, der løber over.

Først maa man ud i Stalden og af med en extra Gift Foder baade til Heste og Køer og Høns. Glædelig Jul til begge Hestene, glædelig Jul til hver enkelt Ko. Man skotter af gammel Vane til Hakkelseskrogen; det skulde vel aldrig lyse rødt derindefra? Saa skal man have lokket Kattene ind til sig og samlet dem om sig; for de skal sidde i Sofaen hos mig paa udbredte Aviser og have den ene Bid efter den anden; det er ikke nemt at faa dem til at forstaa, at i Aften staar Huset paa Skorstenen. De er vant til, hvis de nærmer sig Køkkenet, at hilses med et Sparkud og et »Hyscht! kan du skrubbe af, din skabe, fordære Kat.« Glædelig Jul, Far og Mor, og Tak i lige Maade, og saa sidder vi om Bordet, det festlige Bord

med duftende Grønlangkaal og Sembesul og salt And og det fine hvide lollandske Sigtebrød. Og Mor rejser sig, og jeg maa tysse paa Hund og Katte, og hun beder Bordbønnen og Fadervor.

Saa begynder Maaltidet, Snapsen klukker i Glassene, for den Aften skal ogsaa Mor have en Snaps. At Kaalen kan smage lige overraskende dejligt hvert Aar! Det fine ved den er, at den smager bestandig lige som i Fjor og saa for hvert Aar dog en Tak bedre.

Mor rydder af Bordet, jeg tænder Træets Lys, Far naar at redde sig en ganske lille bitte en paa Øjet, ved Kakkellovnens buldrende Bøgeild strækker han sig paa det bare Gulv med en Pude under Hovedet. Saa sidder vi om Træet og synger: **Blomstre som en Rosengaard – Glade Jul – Op, I Kristne ruster Eder – Det koster ej for megen Strid – Et Barn er født i Bethlehem** — Far synger med sin smukke Stemme, Mor med den, hun ikke har — og jeg tier stille. Bagefter læser Mor et Stykke af Skriften eller bag i Salmebogen. Dejlig er den, den gamle velsignet ens Jul: Og dog — noget er forandret ved den — Englene, der gik lønligt mellem Træets Grene, da man var lille, er nu hos andre Børn — for selv er man ikke Barn mere, det kan ikke nytte at ville tvinge sig til at være det, saa kunde man lige saa nemt stikke Fødderne i de smaa Træsko igen, der staar oppe paa Loftet.

Nu skal vi have set til Gaverne og Hilsenerne. Mor kommer med hjemmebagte Pebernødder. Der er ogsaa Pærer endnu fra det standhaftige Pæretræ ved Fjælleladen, det, hvis Frugt først smager godt ved Juletid og kan holde sig helt mod Foraar. Vi faar et Spil 5-Kort om Nødder og Godter. Og saa kommer Aftenkaffen.

Juleaften er til Ende. Nej, den er ikke. For den ender i Julemorgen. De sidste Stjerner er knap nok blæst ud, inden Kirkegangen begynder. Og svævede Englene ikke rigtigt i Granens Grene i Aftes, deroppe, mellem Stjernerne, flyver de dog endnu, og der er Lyd af deres Stemmer i Klokkernes Kimen.

De storartet lange Universitetsferier. En hel Maaned kunde jeg blive hjemme og holde Jul hos Far og Mor. Der blev spist megen Grønlangkaal baade hos os selv og hos Naboerne og spillet mange Slag Whist. Baade Kaalen og den saltede Medister smagte godt, hvor vi kom, men ingen Steder jo saa godt som Mors. En eller anden havde af en eller anden Grund opsat Slagtingen til efter Jul. Saa havde man det Held at være med til Pøsegildet. Jo, jeg hyggede mig mellem min Barndoms Bønder. Endog et Bal i Naskov var jeg med til, Svends Far og Mor var Medlemmer af Odd Fellow Logen. Men det fik jeg ikke meget Udbytte af, da Mor havde forsømt at lade mig lære at danse, en Fejl af hende, jeg daarligt kan tilgive hende endnu.

Fødselsdagsgilde, Kaneture, Missionshusmøder, Besøg hos Wested. Januar Maaned var røget, næsten før den begyndte. Paa Tilbagereisen til København gjorde jeg Ophold i Nykøbing, besøgte min kære Adjunkt Garde og mine brave Kammerater fra Klassen

under mig, mine Kampfæller fra Hegemonestriden. En god Aften tilbragte jeg i Hegemone. Diskussionsemnet den Aften var: »Er Krig Kultur?« og Dagbogen oplyser, at jeg talte for Fred og Enevælde saa Gymnastiklæreren, der var indbudt Gæst og Geogist og Arkitekt, kom til at græde af Bevægelse. — Og saa staar der i Dagbogen: »Godmorgen igen, du forbandede By, Farvel, du dejlige Land!«

Dagbogen, sagde jeg. Ja, for eet eneste Aar af mit Liv har jeg ført Dagbog, og det var just Aaret 1918. Den ligger her foran mig og fortæller mig om, hvilken Rolle Ricard har spillet i mit Liv dengang, hvordan jeg Søndag efter Søndag har hørt ham, stundom med Kritik, oftest med Begejstring. Lange Stykker af, hvad han sagde, har jeg skrevet ned, naar jeg kom hjem efter Gudstjenesten. Men ogsaa Geismar har jeg gaaet til, Fenger og Fibiger.-

I Kristeligt Studenterforbunds Møder har jeg deltaget med stor Appetit. Der luftede Magister Harald Nielsen sin Selvoervurdering, saa vi hartad fik ham kær; der talte Provst Ammundsen, den senere Maribo-Bisp, saa lidenskabelig saglig til os, at man gik hjem og en hel Nat følte sig Kristen; der skød Gunnar Gunnarsson sin flammende Manke op, saa man for Livstid kom til at agte hedt Hedenskab langt over lunken Kristendom; der fik gamle Jerndorff Ens unge Indvolde til at vibrere af Henrykkelse over H. C. Andersen (»Stoppenaalen«) og Oehlschläger (»Sævard Jarl og Fru Signelil« og »Julerejsen« (hvor han gjorde Versenes Gentagelser til noget helt guddommeligt (naar jeg møder ham i Himlen, skal han læse »Julerejsen« for mig igen)); der styrede Professor Ammundsen med sin kølige Værdighed; der brændte Eduard Geismar i Selvfortærelsens Ild.

Hos denne sidste gik jeg til Bibeltimer i hans Hjem. Det var jo Kierkegaard først og Kierkegaard sidst; maaske følte man stundom Angst for at blive levende begravet. Men saa omgestaltede Filosoffen sig og blev til en sprudlende kaad Student. Værsgod, nu skulde vi have Kaffe og bagefter Ordsprogsleg. O, hvad han kunde hitte paa! og som han kunde fremstille! Instruktør og Skuespiller af Rang! Syn-Dik-A-liste. Konst-antinobel. Sal-ti Mord-Tale. Den for-Vand-lede Brudgom.

Naar Sjøvet var til Ende, sluttede Geismar med Bøn. Jeg har intet Menneske truffet, saa inderlig fromt som Geismar. Han elskede Menneskene, ikke af Naturen, for han havde Natur til Forfængelighed og Selvoptagethed, men han elskede dem, fordi Gud forlangte det af ham, hans Kristendom havde virkelig givet ham en ny Natur; ikke for intet har hans Svigersøn kunnet sige om ham: »Jeg kender ikke blot fire Evangelier, men fem; min Svigerfader har været mig det femte Evangelium.« Jeg personlig fik aldrig takket Edu. Geismar rigtigt for, hvad han kom til at betyde for mig; ogsaa det haaber jeg at faa indhentet et bedre Sted.

I samme Aandedræt maa jeg nævne Professor Ammundsens Navn. Ogsaa i ham fandt jeg en ærlig og udholdende Ven. Med den mærkværdige Evne, jeg dengang havde, til at gaa

til Folk, jeg af en eller anden Grund fattede Tillid til, med de Problemer, der i Øjeblikket pinte mig, søgte jeg Gang paa Gang til Valdemar Ammundsen. Og aldrig blev jeg afvist af den stærkt optagne Professor. Han læste mine Digte, han modtog min Fortrolighed, og han gav mig Fortrolighed igen. Der var meget i mit Væsen, der bød ham overmaade imod. Blandt andet havde jeg hos en eller anden celeberrime Person opsnappet en fyrstelig Maade at svinge Haanden ud paa til Hilsen. Jeg husker engang, jeg i Studiegaarden mødte min gamle Religionslærer, Pastor Morgensved De ved. Efter 10 Minutters Samtale afbrød jeg med et: »Naa, jeg maa gaa« og slog Haanden ud til Farvel, saa jeg min Sandten fik Pastoren til at bukke.

Der skulde jo mere til at overrumple Ammundsen. Naar han kom med sin Mappe under Armen, og jeg gik ham i Møde som den ene Fyrste den anden og strakte Haanden frem til stor Hilsen, fik han travlt med at hanke op i Mappen og lægge den bedre til Rette, inden han fik en Haand tilovers til at modtage min. Det er besværligt at holde en Haand fremstrakt i Gestus ret længe ad Gangen. Det begyndte at gaa op for mig, der var noget galt. Han troede selvfølgelig, jeg vigtede mig, og anede ikke, det var Ubehændighed og Naivitet. Men desto mere rørende er det dog, at han altid havde Tid nok for mig og venligt indbød mig til sit Hjem. Mange indholdsrige Samtaler har vi ført, og naar Vantroen sled i mig og læspede, at kun Idioter kunde være Kristne, smed jeg den Ammundsens Navn i Hovedet og fik den til at holde Kæft.

Teatret søgte jeg en Del. Det kgl. og især Betty Nansens. Robert Frank, Daglannet, Paaske, Syv Ord fra Korset, Advent (dog paa Dagmar-teatret), Agnete, Kærlighed til Næsten.

Men Rusaarets store Teateroplevelse, ja, jeg kan sige min Ungdoms og maaske mit Livs, havde jeg d. 6. Marts 1918 hos Betty Nansen. Fjelstrup spillede Faderen i Strindbergs Stykke. Saadan staar der i Dagbogen. »Det er guddommeligt, guddommeligt og forfærdeligt. I hele Menneskefjendskhedens og Kvindehadets lidenskabelige Strindbergraseri. Peter Fjelstrup som Faderen — aah! De Øjne! Satan og Helvede i de Øjne! hvilken Kunst! hvilken ufattelig Kunst! hvilken Guddomsrasen skriger, tramper, hyler, stønner, tumler ikke i det Stykke. Og Laura. Og Ammen. Og som han lo under Spændetrøjescenen! Barnets og den gales sammensmeltede Latter! Og Laura igen! Og Ammen! og den forbandede, halvt konstruerede Præst. Var du da Djævel, Strindberg, styrtet fra Lysets guddommelige Genirige?«

Igen og igen saa jeg Stykket. Sidste Gang skriver jeg: »Jeg rives med, saa mine Nerver kammer over, mine Øjne stirrer, og mit Hjerte klaprer.

Det er en Oplevelse, der kun undes et Menneske een Gang i dets Liv. Gud frede om Fjelstrup!« —

Stadig læste jeg en Masse. Ibsen igen. Peter Nansen. Blaumüller. E. Brandes. Bergsø. Johannes Jørgensen. Andersen Nexø. Bjørnson. Sv. Lange. Ejnar Christiansen. Rørdam. Leblanc. Sudermann. Herman Bang. Schack Staffeldt. Der er to »Anmeldelser«, jeg ikke kan lade være at skrive af. Den første lyder saadan: »Bliver endelig færdig med »Pelle Erobreren«. — Som Problem under Debat sættende er Bogen helt forfejlet, kedelig og overdrivende, som realistisk er den for udtværende saftig og forkastelig, som Skildrer af Idyller og hjemlige Forhold og stille Ligefremheder er den et Digterværk. Ganske betegnende er det, at Bogen, som skal handle om Arbejderen, kommer til at handle om den Overordentlige; — man kan ikke skrive om den flade Landevej.«

Eller hvad siger De om denne? »Læste »Gudrun Dyre« af Valdemar Rørdam. Bogen synes mig svinsk og væmmelig. Sproget er guddommeligt — en Lethed, en Sødme, en Flødeskumsynde.... maaske dog for korinthsøjlsk, for overlæsset, saa let, at det er ved at virke bedøvende tungt. Men Indholdet. Ja, de første 200 Sider er henrivende, Resten.... Er virkelig de bedste unge Piger som Gudrun Dyre, saa føj for den Lede. En saadan beregnende Praktiskhed i Elskov (»hvis det nu skulde blive til en lille«), en saadan sanselig Gaapaalyst, denne langvarige Parlateren om Parringsakten, nej Tak! Og se hende ligge der i Sengen og finde det ganske naturligt, at han sjokker nøgen rundt i Badekarret nej, maa jeg bede om en Pige, der blusser blot ved Tanken om en Kys,

»en Mø med Læber, der bestandig rødme
i ren jomfruelig Blufærdighed,
som regned de hinandens Kys for Synd.«

Ja, undskyld, det er maaske gammeldags, det er jo ogsaa bare Shakespeare. Men disse to — han bordelforjaget, og *hun*, dette vidende, praktisk Favntagsfølgerne beregnende, begge hinanden erklærende, at de lider af Brynde — — ja, det er jo letforstaaeligt, at hun er af »Dyre«familien, og han er en »Hjort«.

Næste Dag hedder det efter Læsning af Herman Bang: »Saa fik jeg lært det ud af »Mikaël«, at den Verdensberømmelse, det Evighedsry, jeg selv tragter efter, og som Claude Zoret havde naaet, er aldeles ufyldstgørende for Menneskesjælen. Af Gudrun Dyre saa jeg, at Elskov kan ikke være mig nok, nej, tværtimod. Hvad kan da fylde Livet? Intet. Uden maaske eet: Han, der sagde: »Ego vita sum.« (Nu saa mange Aar efter, da jeg sidder og skriver det af, staar det for mig, som om jeg kan huske, jeg syntes, det lød ganske flot som Slutbemærkning, baade tankemæssigt og saa Latin!)

Den 29. Maj var jeg oppe til min første Universitetsexamen, nemlig i Filosofi hos Professor Kroman. Er der nogen, der har Lyst til at erfare, hvordan saadan en Examen gik for sig, vil jeg ligegodt tage og fortælle Dem det. Det Spørgsmaal, jeg fik, hed Duplicismen, og jeg lagde strax ud:

»Duplicismen er en af de forskellige Lærer om Sjælen eller de sjælelige Tilstande. Den siger, at Aand og Materie har to Fremtrædelsesformer....« Kroman: »Har?« — Jeg: »er — to Fremtrædelsesformer, er to forskellige Sider af en og samme Sag, idet de, der indadtil viser sig som Bevidsthedstilstande, udadtil er Forandringer i det legemlige, især i Nervesystemet. Dette tør Duplicisten ikke begrunde som Vexelvirkning, idet han....« Kroman: »Ja, lad os nu se, hvordan Systemet overhovedet udvikles?« Jeg: »Ja, han har lagt Mærke til, at der er noget legemligt og noget sjæleligt, han har lagt Mærke til, at der saavel paa det legemlige som paa det sjælelige sker Forandringer, og han har lagt Mærke til, at disse Forandringer tit paa en ejendommelig Maade følges ad.« — »Vel.« - »Den simpleste Maade at forklare dette paa synes for en Del Filosofer at være Vexelvirkning; men dette gaar efter Duplicisternes Mening ikke an; thi for det første....« »Javel; men hvad følger saa deraf? hvad slutter han nu?« — Pause. — »Der maa jo være et Ræsonnement; vi maa jo have en Følgesætning af dette?« — Pause. — »Og det er jo denne, at da Vexelvirkning ikke gaar an, og de dog synes at virke sammen, saa maa de to Ting være eet og det samme.« — Saa gaar jeg videre: »Ja, og sine Beviser henter Duplicisten saa tre Steder fra: 1) Fra Naturvidenskaben, 2) fra Inertisætningen og 3) Energisætningen. Først fra Naturvidenskaben. Denne, siger han, forbyder os at antage Vexelvirkning. Hertil svarer vi, at det bryder vi os aldeles ikke noget om! en Videnskab, der giver sig til at byde, er os det ligegyldigste af alt i Verden; den regner vi overhovedet ikke for Videnskab; thi Videnskaben maa kun fortælle, aldrig byde.« — »Ja, er De nu saa sikker paa det? De ved, vi har en Videnskab, der hedder Etik. Den siger jo dog: »Du skal tage Hensyn til andre Mennesker!« Er det ikke et Bud?« — »Nej, det er det ikke. For det, at den siger, du skal, vil sige: »Du skal gøre saadan eller saadan, hvis du vil opnaa det eller det Resultat. Du kan godt lade være, saa opnaar du bare ingen Ting.« Saa det er intet Bud, men bare en Fortælling.« — »Saamænd. Og paa lignende Maade kunde selvfølgelig ogsaa Logikkens Domme omskrives til —?« — »Til Fortællinger.« — Ja, vel, det siger sig selv. Men til?« — »Til Bud!« — »Ja, det er sandt.« — »Men vi kan forklare os, hvordan Duplicismen naar til den Fejltagelse. Naturvidenskaben har nemlig en Sætning, der siger: »Ingen Forandring uden en Kraft.« Denne ændres stundom til »Ingen Bevægelsesforandring uden en ydre Kraft.« I dette »ydre« lægger Duplicisten saa Betydningen »en fra Materien kommende«. Paa den Maade faar han ganske visst lagt hele sin Sjælslære ind i Sætningen, men det er jo da ingen Kunst, naar han saadan omformer Sætningen efter Behag. I dette »ydre« lægger Naturvidenskaben nemlig slet ikke det, som Duplicisten lægger i det. Han former kun Sætningen paa sidstnævnte Maade, naar han tænker paa hvert Massepunkt for sig, og ved »ydre« forstaar han »udefra kommende«, hvad der giver god Mening eller rettere, hvad der alene giver Mening, idet han har defineret et Massepunkt som manglende Evne til at begynde, hvoraf det følger som en Selvfølge, at det for enhver Forandring maa tilføres en Kraft udefra. Ved »ydre« forstaar han altsaa aldeles ikke en fra Materien, men blot en »udefra kommende«. Man kan imidlertid ogsaa indse, hvorledes Duplicisten føres til denne Fejl. I Fysik og Kemi, hvor Sætningen hyppigt anvendes, bliver »ydre« jo nemlig »en udefra og fra Materien kommende«, idet Fysik og Kemi giver sig af med fysiske Ting, især Kemien da, giver sig udelukkende af med materielle Ting.« — »Ja, udelukkende. Vel!« — »Men naar vi gaar til Lægen og Psykologen, bliver Forholdet straks et ganske andet. Dog atter her finder vi noget, som tjener til Undskyldning for Duplicistens Antagelse. Idet vi ikke paa det sjæleliges Omraade kan naa den overordentlige Nøjagtighed, som vi er i Stand til at vinde paa det legemliges, hvor vi kan veje, maale og tælle, vil Lægen saa vidt muligt søge legemlige Aarsager til Virkninger paa det legemliges Omraade. Men ingen virkelig Læge eller Videnskabsmand vil hævde, at han altid finder dem der, men villigt indrømme, at han ofte maa ty til sjælelige Aarsager.« — Kroman (med et meget bredt Grin): »Ja, og selv om han ikke finder sig tvunget til at

bruge et saa krampagtigt Udtryk, som det, De der anvendte, at ty til (Auditoriet jubler) saa« — »Ja, saa føler han sig tvunget til at opsøge dem der og finder dem ogsaa tit der.« — »Vel! Men kunde man ikke sige: »Da det sjælelige ved, at der findes noget legemligt, saa maa der vel findes baade noget legemligt og noget sjæleligt?« — »Ja, det kunde man godt. Men vi ved jo ikke noget om denne Sjæl; det var jo tænkeligt, at den havde visse legemlige Egenskaber, saa den paa den Maade var i Stand til at vevirke med Legemet«.... — »Ja, men kunde man saa ikke deraf slutte, at der er Vevirking mellem det sjælelige og det legemlige?« — »Jo, det kunde man godt.« — »Ja, men saa passer Duplicismen jo ikke?« — »Nej, det er rigtigt, det er netop det, den ikke gør.« — »Saamænd! Saamænd!« — »For øvrigt skulde det være mærkeligt om en saa ypperlig Videnskab som den moderne Fysik skulde begynde med at udslynge et saa vidtrækkende og ubevist Dogme som det, Duplicismen vil have den til. Men det har den naturligvis heller aldrig gjort. Og dermed kan vi forlade dette hans første saakaldte Bevis og gaa til de to næste: »Inerti- og Energisætningen«.« — »Det er tilstrækkeligt!«

Det blev til et Ug. Bagefter gik jeg ind og sagde min Professor Tak for et højst udbytterigt Aar. Desværre forskertsede min fyrstelige Haandrækning mig ogsaa her Sympatien. Kroman forskansede sig bag Papirer og Bøger. Af os to vilde han være en af de mest dominerende.

Jeg sendte Telegram hjem om min første Universitetssejr og tog til Døjringe til Kusine Ida og anbragte mig paa hendes Græsplæne med »Agnete og Havmanden«. Hvor forstod man dog at hvile ud dengang! at inddele Livet i Opløb og Pusterum. Nu er man jo aldrig færdig. Opgaverne griber ind i hinanden. Længe før den ene er løst, er man langt inde i en ny.

XXIV

FRA DØJRINGE drog jeg til Gl.-Skolen i Øster Thoreby, traf igen mine unge Venner i Latinskolen, fulgte dem som Tilhører under Studentereksamensdagene og havde dem til Te hos mig om Aftenerne. Jeg læste Pilatus for dem, vi drøftede Liv og Død og Kærlighed og Verdenskrig og Helvede. Diskussionerne kunde trække længere ud, end sundt var for Examen næste Dag. En af dem bemærkede nogle Aar senere ved et lignende Komsammen Aftenen før, han skulde op til Embedsexamen: »Nu sidder vi saa rart, at jeg hellere vil dumpe i Morgen end afbryde for at gaa ind og læse.« Han dumpede virkelig næste Dag — og hævdede, at han ikke fortrød!!

Jeg slugte Romaner og Skuespil, jeg skrev paa mine egne, jeg gik i Kirke i Nykøbing, hørte bl. a. der Pastor Moe, der overraskede mig ved en Tordenteknik, paa sin Vis genial. Han talte dæmpet og jævnt, ud i een Køre, med Forsagelse af al Retorik, ja, det var næved, han mumleprædikede; men det var forfærdende Ting, han sagde, man skulde ligefrem lytte efter for at høre, at der blev sagt noget videre, og endda forekom det En utroligt, at saa sagtmodigt et Tonefald kunde bære saa dundrende Kraftudtryk: Folk gaar i Biografen i Stedet for at tænke paa, at de skal dø, og at Døden for de allerfleste er Indgangen til Helvede. Hele Danmark er saa smittet af Synden som Na-aman af Spedalskhed. Teater og de store Svine- og Løgneblade fra København som f. Ex. Politiken og Extrabladet saar Fordærvsens Sæd over Landet. Men værst af alle er de vantros Præster; de siger en uhyggelig Bunke Vrøvl om Gud. De staar ved en vantros Kiste og siger, han er frelst, i det Øjeblik han ankommer til Fortabelsen. De skulde skamme sig. Amen.

Man syntes, det var det mest haarrejsende, man endnu havde hørt fremført, og kom til at holde noget af Manden, der kunde fremføre det.

Jeg overværede Translokationen paa Latinskolen og den følgende Dag Afslutningshøjtideligheden paa Maribo private Realskole og gav mig saa den danske Sommer i Opager i Vold. Ogsaa Bachevolds besøgte jeg og gik til hans Gudstjenester i Vejleby. Nu er Dagbogen fuld af hadske Udfald mod ham. Stol aldrig paa Dagbøger. Jeg kan huske, jeg syntes, jeg burde føle Fjendskab over for ham og hans, og at jeg saa nedskrev, jeg følte det, men at jeg inderst inde i Virkeligheden ikke gjorde det. Det er meget faa Mennesker, der har nogenlunde Evne til i Skrift og Tale at være sandfærdige, og der er ingen, der har den helt.

Atter gaar Turen til Studentermøde paa Nyborg Strand, denne Gang over Langeland. Skønne solfyldte Dage, mange friske glade Kammerater, et Styr af Foredrag og Bedetimer og Gudstjenester. Ricard prædiker og opstiller Kristendommens 10 Bud uden egentlig

Held til at konkurrere Moses ud. Den spanske Syge flammer pludselig op i Lejren. Hvad nu? Med sindrig Parring af Duefromhed og Slangesnildhed beslutter Ledelsen at hæve Mødet og derefter privat at fortsætte det; saa døde vi paa eget Ansvar, hvis vi døde. Om Eftermiddagen dukkede Oscar Geismar tilfældigt op. Hans Koch løb ham i Møde, greb hans Hænder og bød ham Velkommen. »Hvorfor skal vi, der er enige om det væsentlige, dog holde os skilt?« Men Grundtvigianeren svarede Naa og saa. Jeg stod og lurede ved Siden af og saa Hans Kochs Hjertelighed prelle af paa Geismar som Vand paa — lad os sige: en Svane.

Den Dag holdt Ricard en meget smuk Altergang i Nyborg stopfyldte og kvælevarme Kirke. Og den Guds Mand Overkammerherre Oxholm sprang som en Græshoppe for at være den første til Fælleskalkaltergangen. Men Aftenen blev for mig noget af det værdifuldeste, jeg ved, jeg har modtaget. Mødet havde ikke været helt vellykket. Stadig kredsede og fraadede Krigen omkring os. Nu var Pesten endelig fulgt i dens Spor. Og Pesten havde ikke vist Danmark den Courtoisie som Krigen hidtil: høfligt at smyge sig uden om vor Dør. Mødet havde varet 5 Dage, men endnu ikke formaaet at give os noget væsentligt: ikke lidt Mening i Virvaret, ikke videre Kampkraft, ikke meget Mod. Der var talt haardt, krævende, dystert. Overbibliotekar H. O. Lange havde ganske visst vidnet for os med lange udstrakte Arme, at »hernede er de evige Arme«. Men vi syntes nu, at det kun lød rigtigt i den anden Betydning af Ordet Arme.

Vore Kammerater laa syge i Køjerne; i Morgen skulde vi rejse; det var sidste Aften. Ricard havde ved Bordet søgt at sætte lidt Humør i os. Hans Koch, der jo var Mødets Leder og meget dyrket af somme, havde just faaet en Bøde for en rustikan Kritik af en Bog af Agnes Henningsen og betragtedes følgelig af os Unge som en Helt, ja, vi skillingede endog sammen til Bøden. Nu er det, Ricard springer op ved Bordet og i sin poetisk-slæbende Dialekt affyrer følgende studentikose Vrøvletale: »Jeg holder mig til den gamle Sigelse, at hvis nogen spørger mig, hvad jeg holder mest af; Risengrød eller Vandgrød, saa svarer jeg ubetinget Ja. Det er udlagt, hvis nogen, spørger mig, hvem jeg anser for det største Overmenneske: Overbibliotekar H. O. Lange eller Overkammerherre Oxholm, saa svarer jeg: Overkritikus Hans Koch. *Han* har Ordet.«

Vi klappede. Men Hans Koch flygtede. »Jeg vil ikke tale, naar jeg ikke har noget paa Hjerte,« bad han for sig.

Men nu her ved Afskeden rejste Ricard sig, og det var, som han improviserede. Der kunde jo over Ricards Taler være noget alt for udstuderet, rent ud sagt Skønvirke, man kan som Prædikant ogsaa gøre for meget ud af Forberedelsen, men her var det, som om i dette Øjeblik Hjertet fødte Ordene paa hans Tunge. Han talte først om Jesu Vanskeligheder, den onde Tid han levede i, maaske var hans Kræfter ikke store, ja, noget tyder paa - men jeg kan ikke bevise det, maaske er det bare noget, jeg digter — at han har kendt til svær Sygdom. Men hvordan det end har været, og hvordan han end har haft det — Jesus maa

vi tænke os som overvejende glad. Og saa hentede Ricard Ord paa Ord frem af Skriften, der gav skønne og varme, overbevisende Udtryk for, at Jesu' Sindstilstand havde været »overvejende glad«.

Paa mig virkede det som en Revolution. Jeg blev løftet ud af Navlebetragtning, Problemhildinger og Mørkefilter. Jeg har aldrig siden glemmt, at Jesus var noget saa dejligt jordisk som *overvejende glad*. —

Efter Mødet gik jeg ind og ringede til Oscar Geismar, der venligt atter havde inviteret mig: »Er det forsvarligt af mig at komme? Her er fuldt af Spansk.« »Fejler du selv noget?« »Ikke det mindste.« »Saa kom bare!«

Næste Dag blev jeg modtaget med stor Hjertelighed i Rønninge. Præsten hentede mig selv paa Stationen (med Cykle), hjemme tog han mig under Armen og gik en lang Tur med mig i Paradisets Have. Ja, den var vi nærmere, end vi anede. Pludselig som vi vandrede, følte jeg en Svaghed i Knæene, som om de ikke vilde bære mig. Jeg gik i Seng uden at sige noget. Da jeg vaagnede om Morgenen, var jeg kaput. I Løbet af 3 Dage havde jeg smittet baade min Vært og Værtinde og et af Børnene. Og saa er Mennesket jo saa underlig bygget af sin Skabers Haand eller bagefter forkludret af hans Antipode, at i Stedet for at være taknemmelig over, at man kommer sig af en Sygdom, er man forbitret over, at man fik den.

Da vi omsider kom op paa de vaklende Ben, var noget af det første, der overgik den usalige Præst, at han maatte have min Roman forelæst. Dommen lød: »Menneskers Tankeværk knirker jo ikke som en Havelaage, og et saadant Menneske som din Hovedperson findes ikke; men du har en viss uforsagt Evne til at tage Folk og Situationer paa Kornet, og Stykket om Hustruens Død er jo knagende godt.«

Næste Dag læste jeg Pilatus for ham. Kraftig Kost for en Rekonvalescent. Fraset Slutningen af Dramaet, som han ikke var tilfreds med, sluttede han sig helt til Pios Konsulents Dom; han fik de fire Stilehefter overdraget og vilde skrive til Nicolai Neiiendam, som han kendte, og prøve at interessere ham for Sagen.

MEN

det gaar ikke her i Verden, som vi Mandfolk planlægger, men som det stikker de Damer Nornerne. For hør nu: Geismar var født af københavnsk Bourgeois, jeg havde min Rod i lollandsk Ler. Geismar var aktivistisk, jeg selvransagende, ja, der var Aar der, da jeg ligesom havde mine Øjne uden for mig, saa jeg i alt, hvad jeg foretog mig, betragtede mig selv. Om Opførsel havde *jeg* ikke megen Begreb; *han* fik sine Breve ind paa en Sølvbakke. Der er ingen Tvivl om, at jeg i et og alt irriterede ham grænseløst. Nu vilde han rørende

nok fejre min sidste Aften i Præstegaarden med et Glas Vin. Han hviskede med Fruen, og lagde sig saa lang han var i Sofaen. En gyldenetiketteret og langhalset holdt Indtog og udgød en stikkende Vædske. Ah! sagde han, og jeg sagde ingenting; det var altsaa spildte Guds Gaver paa Ballelars.

Augustskumringen listede sig ind fra Roserne i Haven og lejrede sig rundt om i Stuens Hjørner. Det var kanhænde den sidste lyse Nat. Jeg følte en dyb Fred omkring mig og skimtede i min Naivitet intet Skilt med »Pas paa! Berøring livsfarlig!« Paa en eller anden Vis kom vi til at tale om Krigen. Jeg frygtede, at hvis den naaede os, var vi trods 4 Aars indtrængende Advarsler endnu i en Tilstand af Sløvhed og Sorgløshed, saa vort Værn intet effektivt kunde udrette. Med grødet Stemme genmælede han, at stod det til ham, skulde P. Munch læsse Københavns Befæstning paa en Trillebør og køre den ud i Øresund; maaske den saa kunde bruges til en Bro til Sverrig. Jeg svarede forbløffet med at henvise til det lille belgiske Folks Heltemod. Om jeg da ikke vidste, at det var oprevet og sønderflækket til ingen Verdens Nytte?

Fjedrene i Sofaen klagede sig, men jeg Idiot var Advarslen overhørig. Jeg indvendte, at Heltemod og Nyttensyn var i hver sin Baas. Men for øvrigt havde Liège været til Nytte; de 4 Dages Modstand var Skyld i, at Wilhelm ikke nu var Verdens Herre; ja, det lille Belgien havde egentlig ved sin Tapperhed afgjort Krigen. »Naar Menneskene fortvarende kan se saadan paa det, er det jo haabløst,« snærrede en Stemme i Mørket, og en Skygge for mig forbi. »Under disse Forhold er det bedre, De selv varetager Deres Forretninger,« lød det nu fra Skrivebordet, og Pontius Pilatus dansede hen over Gulvtæppet og lagde sig til Hvile for mine Fødder. »Men kære Geismar!« søgte jeg at besværges. Saa knagede Trappen til Soveværelset ovenpaa ynkeligere endnu en Sofafjedrene før, og Fru Geismar stod foran mig og sagde dæmpede og ewigweibliche Ord.

Jeg klædte mig af med rystende Hænder. Jeg troede ærlig talt, at det kun var Bønder og saa Figurer af Strindberg paa Scenen, der bar sig saadan ad. Noget efter hørte jeg Stole væltes og Bordet anløbes i Stuen ved Siden af. Jeg tænkte: Nu gælder det Livet. Geismar stod foran mig og begyndte paa at sige noget, som jeg i min Tilstand ikke kunde faa fat paa om skulde uddybe eller mildne. Det blev i hvert Fald til et »ynkeligt og bittert« Farvel.

Jeg sov ikke meget den Nat. Dels fordi mine Tanker var i Oprør, og dels fordi der var en Seng etsteds ovenpaa, der knagede og knagede og knagede, lige indtil det lysnede. Da stod jeg op, klædte mig hurtigt paa, forlod fastende Huset uden at se et Menneske, slæbte mig og min Kuffert til Langeskov, var et Par Timer efter ude paa Storebælt og følte mig endelig saa nogenlunde i Sikkerhed, som jeg stod der paa den solide Færges og saa mig tilbage til mit Dunkerque.

Jeg tog til Døjringe til Kusine Ida og svaalede mine Nerver. Det meste af Natten drøftede vi Gud og Mennesker, Krig og Fredsentusiasternes Krigeriskhed, Ære og Nytte, Forudbestemmelse og fri Vilje. Vi sad den ene i en Stol, den anden paa Tante Helgas lille

Gyngeskammel, fra forrevne Skyer lo af og til en spottende Fuldmaane os ind i Ansigtet, og det suste i Lindene som af et Tog af usynlige Døde. Da jeg næste Nat gik ene gennem min kendte, fortrolige Christianssædeskov, var der et Ansigt bag hvert Træ, jeg maatte tvinge mig til at gaa roligt for ikke at komme til at løbe mig ihjel — jo, det havde rigtig nok været en krads Omgang Spansk; det er Følgevirkningerne efter Sygdommen, der er de værste, som han sagde, Studenten, han blev gift med Sygeplejersken.

Det var en styrkende Maaned, jeg derefter tilbragte hos Far og Mor. »Æder«, siger Dagbogen, og det skal den nok have Ret i. Jeg kom snart til Kræfter, gav mig som Forsøg paa ad en Omvej at naa mine høje Maal i Færd med at producere en Knaldroman, der bar Navnet: Københavns ubegribeligste Mord, og som visstnok endnu ligger i en Skuffe paa B. T.s roterende Redaktion. Jeg skrev Takkebrev til Geismar og fik som Svar et Brev, der overspulede mig med Uforskammetheder. Jeg hjalp til med at høste, jeg cyklede ud og besøgte gamle Kammerater, og 30. August staar der saa: »Kysser lille gode Mor, siger Tak for god Ferie og rejser til København«.

XXV

SAMMEN MED en af mine bedste Venner fra »Klassen under mig« fandt jeg i Sundevedsgade paa Vesterbro to Værelser med Adgang til Køkken, i hvilke vi boede sammen det næste halve Aar. Vi oprettede en Lørdags-Klub, hvor gamle Kammerater fra Nykøbing mødtes til Kaffe og Drøftelser af litterære Emner, og hvor jeg læste højt af egne Værker under stigende Uopmærksomhed.

Men nu skete der en banebrydende Begivenhed i mit Liv; jeg tjente 13 Kr. Jeg fik en Elev i Latin og havde hende i to Uger. Ja, mere var det ikke, der skete. Men husk: det var mine første selverhvervede Penge. De laa eventyrligt tungt i min Haand.

Og den ene af mine kvindelige Skolekammerater fra Nykøbing blev forlovet med en Mediciner. Det var et slemt Puds, hun spillede mig. Ikke fordi... det ved De godt. Men fordi jeg vidste, at nu vilde han, den fremmede, sluge hende fra os. Og hvor var det mærkeligt, at en af os brød ud fra Ringen og blev et voxent Menneske og lige med-et oplevede i Praxis, hvad der stadig for os andre var lokkende og gaadefuld Teori.

Ogsaa hendes Søster begyndte at smække sig med Herre paa. Den Karl fik jeg en Dag fat i, og det gik ikke af uden Sand i Verdensmekanismen. Jeg havde truffet ham paa Studenterbespisningen og kom saa ivrigt i Snak med ham, at jeg fulgte ham hjem til hans Værelse paa Vodroffsplads. Han forklarede mig, at Kristendommen var en modbydelig, paatrængende, impertinent og næsvis Ide, en Udfordring til alle tolerante Mennesker som f. Ex. nu ham. Kristendommen var Skyld i den græske Kulturs Undergang, i Religionskampene med deres Myrderier, i Bondefrigørelsesforsøgenes blodige Fiascoer. Væmmeligst af alt var de Kristnes uhyre Sanselighed.

Hvormeget af alt dette jeg selv mente, kan jeg ikke gøre op, men at høre det i en andens Mund fik mig til at se rødt. Jeg foretrak imidlertid Angrebets Taktik og forlangte Redegørelse for, hvad da *hans* Religion gik ud paa. Ja, svarede han betydelig mere usikker, hans Ideal var Stræben efter Idealet: *den* er det største Menneske, som ihærdigst stræber efter sit Ideal.

»Ganske uanset, hvad dette Ideal er?« satte jeg ham Tommelen paa Struben.

Ja, Idealet var Stræben efter Idealet, forstokkede han sig.

Ergo, har Barabbas af al sin Energi søgt at blive fuldblods Morder og Forbryder, er De, min Herre, altsaa med til at raabe: Bort med den Skyldfri og giv os Røveren fri.

Den haardt trængte havde ikke Aandsnærværelse nok til at finde det lige for Haanden liggende Svar.

Han rejste sig, gik hurtigt op og ned ad Gulvet og frempressede: »Forholdet mellem os to er dette, at jeg har Ret, men De debatterer bedst.« — Jeg trak mig altsaa tilbage som delvis Sejrherre, men dog med mine indre Gemakker i saa megen Ulave, at der maatte en hel Aftens 66 til at sætte Skik paa dem igen. Og senere noget enormt mere. —

Hvad staar der ellers tiest i Dagbogen? Brev fra Mor. Dejlig Pakke fra Mor med stegt Kylling, salt Kød, Tomater, Tvebakker osv.

Naar saadan en Pakke var indtruffen, maatte der jo holdes lidt Gilde. Spiritus brugtes ikke. Kaffe med hjemmebagte lollandske Kager slog rigeligt til for at faa Stemningen paa højeste Gear. Jeg kunde kaste mig ud i utrolig, ja barnlig Kaadhed, hyle og skrig og føre an paa Røvertogter gennem Gaderne med hjertelig Hilsen paa ukendte Forbipasserende, næsvise Forespørgsler i Butikkerne, og hvad vi nu kunde finde paa. Midt i det hele kunde vi saa støde paa Extraudgaver af Aviserne: Tysklands Svar til Wilson gaar ud paa, at Tyskland er rede til at rømme alt besat Fremmedjord. Det var, som der til os kom et brændhedt Pust fra en anden Klode; eftertænksomme, tause skiltes vi og gik hjem, hver til sit.

Saa var den spanske Pest med-et over os igen. Ustandselig kørte de med Lig i Gaderne, Skolerne var oplyst om Natten og taget i Brug til Hospitaler, Luften kvælsom at indaande. Vi brød op fra Byen og rejste til Lolland. Jeg installerede mig igen i min dyrebare Gl.-Skole hos de to elskelige gamle Folk, der saa tit stak en Bid Mad til mig uden for Kon-trakten, og Adjunkt Garde var flink og vilde læse Græsk med mig. En smuk og god Maaned tilbragte jeg paa min Fødeø og fik opfrisket Efteraarets resignerede Smerte, der klæder Lolland saa smukt.

Men udefra rullede Nyhederne detonerende ind over os. Tronerne styrtedes over Ende, og Fyrsterne løb for Livet, kastende deres Kroner i Grams for at sinke Forfølgerne. Alt er tabt, alt er tabt, sagde Tyskerne, man traf i Gedsertoget. Man prøvede venligt at trøste dem: De har Hindenburg endnu, De har Ludendorff endnu. De saa paa En med et sygt Smil, som de søgte at gøre tappert, og gentog mekanisk: Alt er tabt.

Hjemme hos Far og Mor var Stuen pludselig blevet mig for lavloftet. Skønt jeg var født til at dukke Hovedet, løb jeg dog stadig mod Loftsbjælkerne. Jeg kunde ikke være derinde i min Barndoms rolige Hus med alt det, der bruste i mig. Jeg vidste ikke længere, hvor jeg havde mig selv. Mit Hjerte var jo kongetro. Kronens Glans var hellig for mig. Jeg, var Wilhelm fjendsk, men jeg ærede hans Krone. Nu sank baade han og Kronen i et Svælg, end ikke af Tragedie, men af Ynk og Latterlighed: Den Fjertelugt af Uværdighed,

hvormed Fyrsterne pilede ud af Dørene, for at salvare deres egne smaa Liv, uden Tanke for Kaldet, brændte mig helt ned i Svælget.

Borte havde taget Zaren, Borte tog alle de kronede Hoveder i Tyskland. Men Demokratierne triumferede. »Vorherre har beholdt sin gamle Indstilling over for Kongerne helt fra Sauls Dage,« sagde jeg til min Ven Uglspil fra den lollandske Skole. Han slog ud med Haanden: »Der Kaiser kommt, der Kaiser geht, und der Kaiser kommt wieder,« mente han; »warte nur Balde! Vent kun paa Bolden!«

Jeg trak paa Skuldrene. Jeg havde ingen Tro paa Fyrsterne mere. Og endnu mindre paa Folkene, der for oprørske frem mod deres Fyrster. Min Tanke begyndte at søge mod *Diktatoren*.

Men jeg kunde foreløbig ikke magte alt dette Stof, der kovedte i mig. Jeg maatte finde et Sted, hvor jeg kunde ligge underdrejet. Det fandt jeg i Græsk og Hebraisk. Jeg besluttede mig til at tage de to Prøver i Januar og kastede mig over Opgaverne med voldsom Flid. Julen var rolig derhjemme som altid. Det blev hvid Jul, og Graner, Ege og Bøge aabenbarede en Skønhed, der næsten overgik Løvspringets. Skønt med et daarligt Knæ gik jeg lange Ture gennem Skovene, besøgte saaledes Westeds Bror, der havde en stor Gaard i Tjennemarke, et Par Mil fra os, og var gift med sin afdøde Broderkones Søster.

Disse to fortræffelige og elskværdige, dygtige og aandsinteresserede Mennesker rykkede under mit Besøg frem med, at de havde talt sammen om, at de vilde tilbyde mig som kautionsløst og rentefrit Laan, at tilbagebetale naar jeg engang fik Lyst og Raad, alle de Penge, mit Studium fra den Dag af vilde koste mig. Har jeg saa ikke Lov at sige, jeg har gaaet i Englevagt gennem Livet? Det var et meget smukt Tilbud, og den Dag kom aldrig, da jeg blev nødt til at gøre den mindste Brug af det. Har jeg saa ikke Lov at sige, jeg er gaaet i Englevagt?

Det gik godt i Hebraisk og galt i Græsk. I det første kom jeg op i Salme 14, Daaren siger i sit Hjerte, der er ingen Gud, og smeltede ganske Buhls Hjerte ved at oversætte: Daaren siger i sit Hjerte, der er ingen virkende Gud. Men i Græsk havde jeg kun naaet de 2/3 af Pensum, og da der dog ogsaa var Rationering af Englevagt, selv naar det gjaldt mig, kom jeg op i et Stykke i den resterende Trediedel. Jeg oplæste det paa Græsk og noterede under Oplæsningen, at jeg var ikke habil til at extemporere i det Sprog. Saa snart Docent Ræder sagde Tak, bukkede jeg derfor høfligt og ytrede: »Nu tror jeg, det er bedst, jeg trækker mig tilbage.« »Hvabehar?« sagde Doktoren forbindtligt, Auditoriet jublede, og jeg var gaaet ligesom Kejser Wilhelm. Men det var min Ære for nær, og ½ Aar efter havde jeg min Græsk-examen i skøn Orden.

Nu skulde jeg jo saa til at begynde paa det egentlige Studium. Sandt at sige havde jeg ringe Lyst. Det, man havde drømt om de frie Studeringer, havde vist sig at være netop en

Drøm. Der var stadigvæk Aarstal og Skriftsteder og Læresætninger, der skulde tampes ind i Hjernen.

De evige Refusioner fra Forlag, Teatre, Tidsskrifter, Aviser, havde efterhaanden gjort mig modløs. Jeg følte, jeg var inde i en Periode, hvor jeg duede til ingenting. Hvordan skulde jeg frelse mig ud af den? Instinktivt anede jeg Midlet. Saa gammel var jeg blevet nu.

Hvorfor i Alverden skulde jeg gøre en Hemmelighed af, at jeg faktisk kun kender til een Form for Beruselse, og det er Kvinden. Der er næppe en af mine Bøger, der er blevet til uden en saadan Inspiration. Hvad det har skænket mig, og hvad det har kostet mig, er min egen Sag. Men hvordan det end er gaaet: naar jeg mindes, føler jeg Ærbødighed og dyb Taknemmelighed mod *dem*, i hvis Nærhed Blodet i mit Hjerte kom til at banke just i en saadan Rytme, som kunde forplante sig til den Vædske, der er mig næsten lige saa dyrebar, nemlig Blækket i min Fyldepen.

Men nu stod jeg for første Gang i mange Aar og var ikke forelsket. Det gik aldeles ikke an.

En Digter bør være forelsket. Endda helst ulykkelig forelsket.

Der var altsaa ikke andet for, jeg maatte anskaffe mig en ulykkelig Forelskelse.

Det gjorde jeg saa.

Paa den Tid boede jeg, som De husker, i Sundevedsgade sammen med en god Ven. Han studerede paa Det kgl. Konservatorium. Det er vanskeligt gennemførligt at være aandeligt fortvivlet, naar man bor sammen med en Mand, der 8 Timer i Døgnet øver sig paa Klaver, og der kommer gode Kammerater om Aftenen og spiller 66. Spil og Kærlighed staar ikke sammen. Jeg lejede et Værelse paa Tre Hjorter for 1 Nat (dér var der sket et Kærlighedsmord nogen Tid forinden) og begyndte paa en Roman. Jeg satte Annonce i Dagens Nyheder og hentede Dagen efter Billetter (der var een) paa D. N. Centralen. Billetten var mærket Solsys 367 og viste sig at være Tilbud paa et umøbleret Værelse i Larsleistræde 1, 3. med egen Indgang og med Adgang til Køkken. En enlig Dame var endnu ikke staaet op, da jeg bankede paa, befippet af Angst for at gaa glip af Værelset. Jeg kom igen et Par Timer senere, vi blev enige, og jeg afkrævedes noget, som jeg ikke anede hvad var, og som hed »paa Haanden«. Saa snart jeg havde faaet lidt Møbler sendt hjemmefra og købt en Divan og et Bord hos en Marskandiser, flyttede jeg ind.

Sct. Petri hævdede sit Spir lige uden for min Rude, Frue Kirke sit Kors faa Skridt derfra, Maane og Stjerner lyste ind i den lille Celle. Og Damen selv med sit runde rødmossede Ansigt, sine smaa levende Øjne, og det graanende Haars sirlige Bølge over Panden var med alle sine Bevægelser fra Dagmarteatrets Glansperiode noget af det rokokoyndigste, man kunde tænke sig.

Der sad jeg nu og havde det dejligt og skulde være ulykkelig. Det var ikke nemt. Men saa begyndte jeg at læse Søren Kierkegaard. Det hjalp paa det.

Jeg begyndte bagfra. Med »Øjeblikket«. I et halvt Aar satte jeg ikke mine Ben i en Kirke, det eneste halve Aar, jeg har holdt mig fra min Barndoms Staasted og Hvilested.

Søren Kierkegaards hæse Had fra hans Dødsleje rallede mig ned i Sjælen. Her var Strindberg igen. Men hos Strindberg var det dog kun Kvinden, det gjaldt. Her var det den eneste Ting i Verden, der var højere end Kvinden, men som altsaa ogsaa var det allerhøjeste, Gud.

Han lærte mig at fraade mod Kirken som en Hykler- og Svindleranstalt, at forbande Elskoven som en sjofel Perversitet, at ønske det forløjede og forbistrede Samfund Døden og Djævelen. Jeg vilde intet Menneske se hos mig og ikke klippe mit Haar.

Jeg var begyndt med at bilde mig ind, jeg var ulykkelig. Var jeg nu endt med virkelig at være det?

Min Far havde to Søskende i Live, Tante Julie og Tante Betty. Tante Julie er et særpræget Menneske, utilnærmelig og af en lynende Vilje. Jeg opsøgte hende. Vi fandt sammen som af eet Blod; vi begyndte at læse Shakespeare sammen paa Engelsk. Men en Dag jeg spøgede med, jeg nok endte i Sindssyge, blev hun fnysende vred og viste mig Døren.

Det var altsaa ikke velset i Familien, at man blev sindssyg, forstod jeg.

Og saa var der en anden Ting, Paaskeferien nærmede sig, og jeg vilde saa gerne hjem. Men een Ting er at være fortvivlet, en anden at have langt Haar. Det første kan man bære indvendigt; men hvordan krænge Skalpen? Jeg turde ikke komme hjem til Mor med Manke paa. Turde og turde? Men Mor vilde blive ulykkelig. Det er slemt at være Fritænker, men det er meget værre at gaa med uklippet Haar! Mor, der havde gjort mig saa meget godt! Skulde jeg rejse hjem og faa hende til at græde af Skamfuldhed over for Naboerne? Var det Løn for hendes Kærlighed? Nej. En utaknemmelig var det sidste, jeg vilde være paa Jorden. Søren Kierkegaard maatte tilgive mig — jeg fik lade Haaret ryge for en Kvindes Skyld.

Jeg gik altsaa til Barberen og derfra til Ammundsen. Maaske i Haab om, at det skulde være lige saa let at sætte mig i Stand inden i Hovedet, som det havde været udenpaa. Han forklarede mig, hvor fejl jeg saa paa mange Ting. Jeg svarede ham: »Tak for Deres Venlighed, men De er jo kun Professor, og Søren Kierkegaard er Autoritet.« Ammundsen skar Ansigt: »Kierkegaard sagde ikke i sine tidlige Aar det, han sagde i det sidste: hvad for en Kierkegaard er det, som De vil bygge paa, den levende eller den dødsmærkede? Her er ikke Tale om min Autoritet mod Kierkegaards, men om Kierkegaards mod Kierkegaards.« Jeg nølede. Han parerede godt, den Professorsnude. Saa fastslog jeg: Kierkegaards sidste Standpunkt maa være Konsekvensen af alle hans forrige og altsaa det, man bør holde sig til.

Hvorefter jeg drog til Lolland og begyndte Religionskrigen i Huset under Kastanierne. »Ko's dog!« sagde Far og hummede sig rystet ud i Stalden. Men Mor holdt Stand mod alle Argumenter. »De hellige er noget Rak, de fleste da,« indrømmede hun, »men kom ikke her og bild mig ind, at du er klogere end Gud. Det har han hjulpet os for tit til, at han behøver at lade sig byde af os. Jeg takker Gud for mit syge Ben. Jeg havde været meget ringere, end jeg er, hvis jeg ikke havde haft *det*. Naar det har gjort rigtig ondt i det, saa har jeg mange Gange takket ham for Smerterne!«

Jeg syntes, at det var jo ikke det, vi talte om, og alligevel var det det. Det var Livets egen abrupte, nøgne og rene Tale, som alle Ræsonnementer blev saa krukke over for. Jeg maatte tie. Og pludselig overvældede der mig en Angst for, at jeg skulde miste Mor, saa Taarerne brast mig ud af Øjnene, og jeg knugede hende ind til mig. Lad os nu faa en Taar Te, sagde hun, lagde en Smule Dug paa en Kant af Bordet, satte to Kopper med Teblade i Bunden derpaa, skænkede kogende Vand i dem, kom paa sin glidende Maade med det ene Ben altid løftet lidt mindre og ført lidt mindre frem end det andet og skød 4 Stykker Sigtebrød og et Pund Smør i Papiret ind paa Dugen samt en Ost fra Mejeriet, og saa drak vi Te og lod Sanct Søren hvile og havde det saa godt sammen som i — nej, bedre endnu end i Barndommens favre Dage (som for Resten ikke ret mange Folk paa Jorden kalder sukkende tilbage).

Den store Gryde var taget af Ilden ude i Verden, men det blev ved med at boble og syde i den. Jeg fuldførte min Roman og min ulykkelige Kærlighed. Ingen af dem interesserede mig videre. I Stedet for kastede jeg mig over storpolitisk Stof. Midt i Tidens bundløse Forvirring syntes det mig klart, at kun Eneren formaaede at bringe Orden. Det blev til 5 jagende Akter om Kongeriget Donland med det raadløse Folk med de uforløste Hurraer stikkende i Halsen, den velmenende og evneløse Kong Ulf den Sejstende, det materialistiske, taburetklæbende og bengnavende Politikeri og de to Brødre Kuhn, der elsker hinanden, elsker den samme Kvinde, elsker det samme Folk og gaar hver sin Vej for at frelse det, den ene i Fængsel, den anden til Stolen over Riget.

Min gode Ven Jyden, som var den eneste, jeg læste det for, fandt, det var det bedste, jeg endnu havde skrevet. Jeg indleverede det til Dagmarteatret, opsøgte Direktøren, Hr. Roose, personlig, fandt ham som hyggelig Familiefader med Spædbarn kravlende paa Gulvet, fik en venlig Samtale med ham og blev med yderste Elskværdighed lempet paa Døren.

XXVI

DET VAR for længe siden blevet mig for trangt i Danmarks kristelige Studenterforbund. Ja, mere end trangt. Jeg fandt det stridende mod Kristi Aand, at de Kristne isolerede sig; var det af Fejghed (Angst for at miste deres Tro) eller af Nydelsessyge (for at sidde og hygge sig i deres egen private Stratosfære?). Man sagde, at i Studenterforeningen havde man ikke Sans for andet end at spille Kort og danse. Des mere Grund havde der jo været til en Masseinvasion af Kristenhed paa Korstog. I Forbundet sad vi bare og bekræftede hinanden saa længe i Troen, at der til sidst ingen Tro var. Thi Troen kan ikke leve uden Modstand. Jeg ved ikke, hvad jeg vilde give for, at de kristelige Studenterforeninger i Dag vilde indmelde sig i Fællesskabet, danne en Fraktion derinde og gøre en sund Indsats.

Jeg meldte mig altsaa ind. Mange ypperlige Lørdagsaftener skænkede den mig. Foredrag af velbefarne Mænd, Oplæsning af fremragende Kunstnere, men først og sidst de store Diskussionsmøder. Da stod Huset paa gloende Pæle. En Aften skulde Borgbjerg tale derinde umiddelbart efter, at han i Folketinget havde været meget højt oppe for Kongedømmets Afskaffelse. Synet af ham virkede paa os som rødt paa Tyren. Hidsige Afbrydelser kastedes ham i Hovedet. Men gammel Debattør var han, ikke nem at slaa ud. »Fædrelandsløse!« raabte en op til ham. »De tager fejl,« gav han øjeblikkelig igen; »jeg er ikke Antinationalist, jeg er Internationalist.« Den var vel nok fræk. Men den gik.

Selveste Ove Rode var deroppe. Personlig virkede han som et Adelsmenneske, men den Sag, han kæmpede for, var haabløs. Det var kort efter Ministeriets Afskedigelse, og i sin Tale fik han sagt Statsminister Zahle og rettede det selv til fhv. Statsminister Zahle. Forsamlingen haanjubede mod ham. Rode vendte det hvide ud af Øjnene og raabte paa sin tyste Maade: »Ja, han er forhenværende, ligesom Liebe er det.« Det gav Ro.

Og Stauning var deroppe og blev angrebet af en godmodig lille trindvommet Arbejder, der var Medstifter af et nyt socialdemokratisk Parti. I Pausen stødte de to Herrer mod hinanden i Vrimmelen, og den lille Mand slog høfligt ud med Haanden for at lade Ex-Ministeren gaa først. Stauning skred ham forbi uden en Tak, men med saa giftigt et Blik i Forbifarten, at det stak helt over til, hvor jeg sad.

Samme Stauning hørte jeg nogen Tid efter i Farimagsgade til et Vælgermøde mellem hans egne. Det, der her gjorde stærkest Indtryk paa mig, var den velafbalancerede Selvfølgelighed, hvormed Løgne udstakkes og modtoges. Vi maatte først igennem 3 lige gyldige Talere, deriblandt Fru Nina Bang, som man ikke kunde se paa havde en Fremtid for sig. Saa dukkede Stauning op. »Mine Damer og Herrer,« begyndte han til min Forbauselse. Og saa gav han sig i Kast med Skildringen af de Katastrofer, der vilde kunne ramme Arbejderne

fra den nye Landboregering. »Et Franskbrød, der koster nu – øh — øh — øh.« »32 Øre,« raabte man op fra Forsamlingen. »32 Øre,« gentog Taleren virtuost, »vil kunne komme op paa 50 — 75 — 1 Kr. Et Rugbrød, der nu koster, — øh — øh — øh —« — »91 Øre,« — »91 Øre vil kunne komme op paa 2, 3, ja maaske 4 Kr.« Der gik et vellystigt Gys gennem Forsamlingen. Ingen tog det for mere, end det var.

Da Stauning havde sluttet med et Hurra for Marxismen, tørret Sveden af Panden, sat sig og anlagt Svantevitmasken, var der Diskussion. En helt ung, vanskabt Kommunist tog Ordet forlangte Bolchevismen indført, da det russiske Bolchos betød Flertal, og bebrejdede Stauning, at han havde forraadt 8-Timers-Arbejdsdagen ved at gaa med til, at Lærlingene skulde blive 1 Kvarter efter de andre paa Værkstederne for at rydde op. Mens han talte, gik Fru Bang hen, stillede sig op foran ham, mønstrede ham og rystede paa sit graa Hovede. Forsamlingen fnes.

Da han sluttede, tren Stauning frem. Med sin mest bassede Stemme og Furerne over Næsen skaaret extra dybt ind i Panden tordnede denne Politiker, der just havde ønsket Stemmeret for de 21-aarige: »Den unge Mand kunde gøre sine Forældre større Glæde ved at sidde hjemme og underholde dem end ved at træde frem og smæde de Førere, der har skaffet dem gode Kaar. Hvad det russiske Ord for Bolchevismen angaar, tager han fejl! det betyder netop Mindretal. Og det giver sig Udslag i afbrændte Bygninger, i sprængte Jernbaner, i blodbesudlede Gader, i lemlæstede Kroppe og Dynger af Lig. Er det de Tilstande, den unge Mand vil indføre herhjemme?« Stauning satte sig, den utrættelige Kommunist besteg atter Talerstolen: »Jeg fik ikke Svar paa, at 8-Timersdagen er blevet forraadt «

»Han lyver,« mumlede Stauning.

»Hvad? lyver han?« raabte Forsamlingen, »saa vil vi ikke høre ham.« Og en behjertet Mand sprang op og gik frem til Taleren. Han lagde dog ikke Haand paa ham; thi med begge Hænderne i Buxelommerne puffede han ham ned fra Talerstolen og under hans stadige Protester baglæns gennem Salen og ud.

Et andet Minde om Stauning dvæler jeg hellere ved. Det er nogle Aar derefter. Atter er han Minister, og har været det et Stykke Tid. Jeg er gaaet ud paa Fælleden for at se, hvordan en 1. Maj forløber. Der er propfyldt af Arbejderfamilier, Mellemmad og Stjerneøl, Børnene kravler i det friske grønne Græs, Fatter er i godt Humør og klasker Mor i Bagen, og en velvillig Sol straalere over det hele. Stauning staar og taler, saa Sveden driver af ham, han taler om Demokrati og Frihed og Fred, der har sejret, og som der skal raabes Leve for, og tror ikke meget paa noget af det selv, for han er en klog Mand og ved, at alle Tegn i Verden tyder modsat Vej. Arbejderne hører ikke synderlig efter; de ved, at han staar og siger det, han nu har sagt i 30 Aar, og det er godt saaledes.

Hvad skulde de høre efter for? han *har* jo skaffet dem det. De er Selvejere. De kaster et mæt og taknemmeligt Blik op til Kammerat Stauning og strækker sig saa i det grønne og er tilfredse med Dagen og Vejen. Og den, der staar og ser paa det, kan ikke andet end holde af dette Stykke Danmark, disse frie, selvbevidste Arbejdere, der ikke behøver at lade sig byde noget af nogen og som i Kraft af dette Frimandsind, der har tilkæmpet sig Frimandskaar og nu ejer dem, er blevet de dygtigste i Verden. Han staar og ser sig stolt paa disse Landsmænd,

Staunings Folk, danske i barket Sind og bredt godmodigt og dog handlekraftigt Sind, og han tror paa, at naar Prøvens Dag kommer, den, der er nær, og som de er saa sorgløst uvidende om, og naar deres Førere, som i Debatternes og Kompromissernes beklumrede Luft har sat deres Oprindelighed til, svigter og bøjer sig og knækker sammen, *da vil disse staa.*

Men det var Studenterforeningen, vi slap fra. Hvem mere havde vi Besøg af? En stor Aften med I. C. Christensen. »Nu skal vi have Sangbogen frem,« bemærker en Student haanlig. Og se, der staar Degnen fra Stadil paa Talerstolen. »Saa synger vi,« begynder han, og lægger selv for: »I alle de Riger og Lande.« Hvad han talte om, kan jeg ikke huske. Men den Figur han gjorde i Debatten, staar levende for mig. En Hval, en Tank, nej, et haardt pansret Krigsskib, der manøvrerer daarligt, men tager mod Torpedo efter Torpedo, som alle rammer nøjagtigt, men preller virkningsløst af. En grimme Ka'l, Radikal, haanede den gamle Minister for, at han her i Aften hyldedes af konservative Studenter; »jeg stod selv og saa med Glæde, at de Konservative sænkede Fanen uden for Deres Vindue efter Albertiaffæren.« »Jeg kan godt tænke mig, det har glædet Dem at se Dannebrog i Smudset,« svarede Ministeren med Skumsprøjt i Øjnene. »Fy, fy!« raabte mange i Salen. »De kan maaske tilgive mig, at der er Ting, det gør ondt at mindes om,« sagde I. C. stille, saa stille, at han atter havde Taget i os alle.

Senere i Debatten bemærkede en af hans Modstandere, at Hr. Christensen klarer sig ofte ved at svare i Vest, naar man spørger i Øst. Det smilte han af. Med god Grund. Vil man have Svar i Centrum, maa man spørge i Centrum. Men for øvrigt var der dette høvdinglige over I. C. Christensen, at man gav ikke hans Argumenter, men hans Person Ret. Der gik jo ogsaa Rygter om, at det var det, han sejrede saa overvældende paa ovre i sin Valgkreds. Først talte I. C. ved Møderne, og saa talte hans Modkandidat, var det en ung Socialist, prøvede han med de mest hasarderede Paastande at sprænge Hul i den Blok af ubevægelige sorte Kraver, der mødte hans gnistrende Øjne. Derefter tog I. C. igen Ordet: »Ja, nu har vi jo saa hørt, hvad den Mand havde at sige. Og skal vi saa slutte Mødet med at synge: Jeg elsker de grønne Lunde.«

Saa sluttede Mødet. Og saa stemte alle paa I. C.

Og Olaf Poulsen læste op derinde, skønt han var Døden ikke alt for fjern. Den gigantiske Kunstner. Jeg ser endnu Senioratet komme nærmest bærende ned ad Trappen med ham ud til den ventende Bil til Fredensborg. Hans Ansigt lyste som en Glødelampe af Overstørrelse. Vi unge Studenter stod langs Trappen og raabte Hurra for hvert Trin, de kom nedad med ham. »De maa tale til Studenterne,« hviskede en af Seniorerne til ham. »Jamen hvad skal jeg sige?« jamrede Skuespilleren mere ulykkelig end Jeppe i Baronens Seng. »Bare sige, at De vil komme igen.« Suffløren havde talt. Blot Mester havde Replikken, saa var

han vel den Mand i Verden, der bedst kunde klare den. Han havde rejst sig halvt op, favnede ud med begge Arme og raabte: »Børn, Børn, kære Børn, jeg kommer igen, det lover jeg Jer,« med en saadan Fylde i Følelsen, at en Bølge af Takkeskrig rejste sig, druknede ham og skyllede ham ud gennem Døren.

— En 1½ Aar efter dukkede jeg op hos ham en Dag (var det Prinsesse Dagmars Bryllup?): jeg kom inde fra Regensen og vilde bede ham om en Oplæsning der. Der stod et Par Flasker omkring Huset, Vesten var plettet, og Øjnene svømmede i hans Ansigt af Svækkelse. Men at det var en Stormand, man besøgte, var man ikke i Tvivl om. »Kære unge Ven,« sagde han, da han hørte mit Ærinde, »det vilde jeg gerne. Oh Regensen! min Løjtnant v. Buddinge! Men jeg kan ikke, min søde Ven, jeg kan ikke, mit eget Barn, det er ikke godt med mig mere, det er le commencement de la fin.« Han rejste sig og faldt bagover, saa vi maatte gribe ham, enten han saa svimlede eller blot vilde bevise, hvor umuligt det var for ham at komme. »De Kongelige har lige været herinde. Det er saa sødt af dem. Og ogsaa af jer Unge. At I ikke glemmer mig. Hils alle de søde unge glade Mennesker paa Regensen og sig dem, der var ingen Steder, jeg hellere vilde komme. Men jeg har lovligt Forfald. Hils dem allesammen, min Ven.«

Da jeg havde været Medlem af Studenterforeningen et Par Aar, oprettedes Studenter-samfundet igen. Det var noget for mig. Endelig kunde man da gøre sig Haab om at præsenteres for renvasket Hedenskab og komme til at tage en Dyst med Folk, for hvem det hele ikke var Hip som Hap. Jeg indmeldte mig altsaa; men det faldt noget tyndt ud. Flammerne brændte med blaat Lys. Bedst husker jeg derindefra et Diskussionsmøde, hvortil det Kristelige Studenterforbund var indbudt. Oluf Thomsen optraadte med sin bagudbøjede Stejlhed og sit vejrende Hoved som hedensk Ypperstepræst. Starcke brugte sin Veltalenhed, saa den kom til at skygge for det, han havde at sige. Edu. Geismar brændte anstrengt af Lidenskab, saa der kom til at lugte af Carbid.

Vi havde det ikke godt, vi Kristne. For som altid var jeg fuldblods Kristen, naar Kristendommen mødte virkelig Modstand. Næ, vi havde det ikke godt. Det var særlig Arvelighedsforskningen, der blev anvendt mod os. Mendelismen formodedes at have gjort det af med alle Muligheder for Kristendom. Det virkede svalende paa de hede sejrskylde Gemytter, da Valdemar Ammundsen traadte op, knappede Uret af Vesten og lagde det foran sig, fik ogsaa Maven lagt til Rette et eller andet Sted, saa ud over Forsamlingen med sit kolde autoritative Blik og begyndte med tynd og saglig Stemme: »Mendelismens Fader, Johann Mendel, var som bekendt Augustinermunk fra sit 21. Aar til sin Død som Abbed i 1884.«

XXVII

MENNESKET lever ikke af Aand alene. Det er godt nok med Diskussioner og Foredrag og Forelæsninger og Studier, men der skal ogsaa Penge til. Min Arv fra mine Forældre var ved at slippe op.

Ganske visst var det Guldaar for Landmændene; alene paa Sukkerroer kunde Far tjene et Par Tusind. Men jeg var jo ikke glad ved, at alt, hvad de tjente, skulde de stadig spendere paa mig, og laane vilde jeg grumme nødigt til. En Dag traf jeg paa Universitetet min gamle Bestyrer fra Maribo private Realskole. Han havde nu Holte højere Almenskole. Jeg kom i Snak med ham, og nogle Maaneder derefter fik jeg nogle Timer paa hans Skole. Jeg fik min Cykle ind og lod den bringe mig ud og hjem. Jeg var jo meget ung til Lærer men gik til Gerningen med Liv og Lyst. Jeg mente, jeg i mine Dage havde set saa mange Exempler paa, hvordan en Lærer ikke skulde være, at det maatte falde mig let at være ideel.

Det faldt nu ikke saa let, men de fleste Vanskeligheder hjalp min Uvidenhed om dem mig over. Og Børnene var fornøjelige og livlige. Det var et Styrtebad at have med dem at gøre. En Masse klare opvakte ivrige Dreng- og Pigeansigter staar for mig fra den Tid. Livet er saa svært at greje, naar man sidder i sit Studereværelse og skal hitte ud af det; det er meget lettere, naar man gaar ud i det. Forleden Dag traf jeg en af mine Dreng fra den Tid af, nu Ingeniør og gift og Fader og alt muligt andet skønt og stort. Han kom og hilste og gav mig følgende opmuntrende Salut: »Vi forstod ikke eet Ord af, hvad De forklarede os, men vi havde det herligt sammen.«

Naar man stabler Skældsord op oven paa hinanden imod Overklassen, tænker jeg altid paa Børnene i Holte og trækker roligt det meste fra.

Jeg var bleven Lærer for andre Børn end Overklassens, nemlig i Barfoeds Mindeskole, der dengang laa i Aabenraa i København, en Skole, hvor Undervisningen var gratis baade for Lærere og Elever. Jeg fik en I Klasse i Dansk, og med utallige Eskapader beholdt jeg den saa længe, at jeg kunde føre den op til Præliminærexamen ved at tage ind fra min Præstegaard. Der var en 14-16 Dreng, og Timerne gik som en Leg. Af Bossen havde jeg lært, at man skal ikke være bange for at give en Øretæve, blot det er paa rette Tid og Sted; jeg gav en Del, og de blev altid modtaget med fuld Honnør. Der hænger et Billede paa min Væg af Regensen; det gav Drengene mig, da jeg havde været deres Lærer i 5 Aar. Det er en af de Gaver, jeg er lykkeligst for at eje; travle og raske Minder springer frem, naar jeg kigger paa det; vi havde det ogsaa herligt sammen, de Knægte og jeg. Jeg tror, jeg skulde have gaaet til Skolen.

Naar jeg skulde af Sted til Holte, maatte jeg tidlig op. Saa gik den strygende ud ad Landevejen. En Morgen gled jeg og kurede med Hovedet hen ad Rabatten og ankom til Skolen med Blod og Snavs i Haaret. Det kom jeg i Avisen for. Det var nærvædet at være første Gang, jeg kom der, men blev ikke sidste. En anden Dag, paa Hjemvejen, sænkede de Banebommene foran mig; jeg kørte med fuldt Drøn, men satte dog Drønet en Tak op, og lagde mig fladt over Styret og slap ind under første Bom, og Ledvogteren maatte hurtigt dreje kontra for ikke at fange mig. »Godt gjort, Student!« raabte en Mælkedreng til mig, da jeg var igennem. Han skulde ane, Tampen, hvor lykkelig han gjorde mig! Megen Ros har jeg høstet for vel udført Arbejde; men selv Schyberg har aldrig opnaaet at gøre mig saa glad.

Ved De, hvor Larsleistræde var smuk? Den var saa smuk, saa jeg kan ikke sige det. Alene Navnet er jo nok til, at man maa elske den. Den var Arbejdernes Gade, og de københavnske Arbejdere har jeg en haabløs Kærlighed til. Fagforbundene holdt til i Nr. 1, hvor jeg boede, Kuskene i Stuen, Litograferne paa 1ste Sal, Smedenens Formand havde Lejlighed paa anden. Og den var Skolebørnenes Gade. De bitte smaa blev fulgt til Børnehaven om Morgenen. I Frikvartererne fyldte Leg og Latter Luften. Det var de grønne Træers Gade, de strakte sig ud fra Petri Kirkeplads, de skænkede os Aarets vevlende Tider over det danske Bondeland. Det var Telefonselskabets Gade, naa ja, skidt med det! Det var den høje Arkitekturs Gade, den vældige, evigt opadstræbende Sct. Petri Kirke løftede os alle mod Himlen i den ene Ende, men for den anden Ende af Gaden kom Volden og Ørstedsparken og bandt os med friske grønne Baand til Danmarkshistoriens Jorderig.

Danmarkshistorien — det var skam ikke noget med Svenskerne, der fik hældt flydende Bly og Beg ned over Skjorterne — jo, det var det ogsaa. Men Danmarkshistorien er still going strong. Den kom rumlende gennem Sct. Pederstræde og holdt paa mit Hjørne, en hel Række af bamsede og rødkjævede Kuske, der skulde have Fagforeningsbogen i Orden og ved samme Lejlighed i al Hast have snuppet sig en Genstand i Kælderen hos Petersen og vel lige en til det andet Ben ogsaa, inden de gled. Danmarkshistorien den kom pludrende og leende og syngende og slaassende paa Vej til Skole i salten Morgengry. Danmarkshistorien den kom klingende med Lotte for Mælkevognen og den sjove unge Mælkemand: »Og hør, Student, naar De engang kommer i Højhed, Herre, saa tænk paa mig.« Og Danmarkshistorien — naa ja, er det frækt, saa lad det være det! — men den var altsaa ogsaa Studenten, der kom springende ned ad Trapperne og skulde have ½ Pot sød til Frk. Pedersen paa tredie.

Og saa om Søndagen — der var ikke i den vide Verden Fred, som der var i Larsleistræde. Solbeskinnet snoede den lille Gade sig som en stille Aa ud mod Voldens aabne venlige Hav. Der var slet ikke andet end Sol i Gaden, Stilhed og ene Sol. Saa kom der en lang, tynd, duknakket Student med lange lige Skridt og en lille, trimlende Dame med hastige Hid-og-did-Fjed, hver med sin Salmebog i Haanden. Den ene skulde i Frue Kirke, hvor den anden ikke vilde, fordi, som han sagde, der skal man have Mad med, saa længe

prædiker Ussing; nej, han vilde i Helliggejst, dels fordi Kirken hed saadan, men dels ogsaa for at høre Welding bekende Troen paa Prædikestolen, det var det eneste, han fik ud af Gudstjenesten der, men det var til Gengæld ogsaa mere, end han vilde faa ud af Gudstjernerne noget andetsteds. Welding skar Grimacer og flyttede fra det ene Ben til det andet, — hvis man vilde være meget uartig, kunde man sige, som om han led af en indre Uro; og lad os have Mod til at blive i Billedet, stor Ærefrygt og Spænding *kan* slaa sig paa Maven: naar Welding bekendte Troen, følte vi, han stod foran den brændende Tornebusk.

Og atter laa Gaden og var ene Solskin. Saa bamlede Klokkerne Guds Velsignelse ned over den. Og nu begyndte Smaapigerne at komme med deres Kridt og Reb; der skulde hinkes Paradis, og der skulde sjippes Tov Den ene af dem dansede to lyse Fletninger nedad Ryggen paa, og hun hed noget saa ibsensik som Svanhild. Ak, Svanhild, hvor er du nu?

Og saa har jeg slet ikke fortalt endnu om Aftningerne, naar det skumrede, naar de sparsomme Lygter tændtes, naar Stjerner og Maane søgte at gøre dem Rangen stridig, kun en ensom Nattevandrers Traadd, man ventede at høre Hunden gø i det fjerne, o, hvem der havde en Hjertenskær!

Jeg husker en elverlun Sommernat... det var umuligt at sove ... jeg laa paa min Divan og kastede mig paa den ene Side, paa Ryggen, paa den anden, om og om igen, Natten cikadesang af Elskov, og et Digt af Peter Schindler, der havde gjort Indtryk paa mig, saa jeg havde skrevet det af i min Lommebog, blev i mine Øren ved med at smelte og hulke sig ind:

Stæng Vindvet med Skodder og Krog, min Sjæl,
thi dybt i de aftengraa Gader
hører jeg tvende Guitarer gaa,
og Skyerne driver paa Maa og Faa,
og Luften er mild af Maane og blaa,
og Tagenes Ruder og Flader
er hvide af Maane og drukne af Dis . . .
stæng Vindvet, min Sjæl, thi det blev dit Forlis
at lytte til Stemmen dernede.
Vær hastig, betænk din Forløsnings Pris
og skynd dig saa hen at bede.

Stæng Vindvet med Skodder og Krog, min Sjæl —
 nu blomstrer der Guld over Bjerger,
 nu tændes der Lamper i Hjem ved Hjem,
 og Jorderig svøbes i Taagernes Gem —
 men ingen finder ad Vejen frem
 til Lethes brøstfældige Færge,
 som ikke vaager med Lampen tændt,
 Sandal paa Foden, om Livet spændt
 sit Pilgrimsbælte og Stav i Haand —
 thi ingen aner, naar Baun blir tændt
 og Afskedsklokkerne kime.

Stæng Vindvet med Skodder og Krog, min Sjæl —
 de Strenges saa længselsfuldt klage.
 Og Jorden slumrer, af Lykke hvid,
 og Elskov er liflig, og Kvælden er blid,
 og Hjertet strider saa haard en Strid
 og drømmer om tilkomne Dage.
 Men Valget er gjort — dit Skib har sat Sejl —
 og vé dig, om tog du af Vejen fejl
 og dømtes til sidst som en Daare.
 Knyt Haanden, saa Blod springer ud under Negl,
 om Hjertet end længes saa saare.

Rom. chr. 1916

Peter Schindler.

Bag Køje og Klausur (Pio) 1918.

Til sidst blev Natten mig uudholdelig. Beslutsom sprang jeg op, for i Tøjet, løb ned til Vestervoldgade og fandt ogsaa hurtigt, hvad jeg søgte. Men øjeblikkelig var det hele mig for ækelt, dette her var jo præcis det modsatte af, hvad jeg vilde, jeg skyndte mig bort med en raa Latter i Nakken, løb ned gennem Gaden saa hurtigt, at jeg løb fra mig selv, rev min Dør op, sprang ind og forskansede den, og nu kom jeg endelig til Rette med Søvn.

Det blev mere og mere til, at jeg ikke bare blev i mit Værelse, men kunde betragte hele den 3-Værelses-Lejlighed som min. Min Værtinde og jeg passede sammen som Handske og Haand. Hun var Politibetjent-Datter fra Roskilde, havde passet sin syge Mor i saa mange Aar, at det, man kalder Livet, var gaaet hende forbi, men hun var et Menneske af

enestaaende Livfuldhed; i sine unge Aar havde hun staaet i Butik i sin Broders Viktualieforretning; dengang abonnerede de i Dagmarteatret, og hun levede og aandede endnu i de to Ting: Medisterpølse og Adam-Poulsen-Deklamation. For hvor var hun dygtig i sit lille Køkken, *den* stegte Mørbrad, *den* kogte Rødspætte, *de* gule Ærter, hun satte paa Bordet, var ved at stikke Mors ud. Og hvor var hun fortryllende, naar hun slog ud adampoulsensk med Haanden og deklamerede: »Og jeg kan sadle en Hest«, eller naar hun kom dansende med det fyldte Fad og sang en Vaudevillevis, før hun satte det fra sig.

Hun var kendt med de fornemste Jødekredse i København, agtede dem højt og holdt meget af dem og gav mig mange smukke Exempler paa deres Ædelhed og Godgørenhed, men hun var urokkelig i sin Kristendom. Den Gud, der havde hjulpet hende i de svære Aar med den stakkels Mor, var hendes Livs Fortrøstning og Klippe. Mangen Søndag Formiddag sad jeg og læste Salmer for hende, til vi begge var dybt bevæget — Grundtvigs Med Sorgen og Klagen hold Maade — I Kvæld blev der banket paa Helvedes Port — For dig, o Herre, som Dage kun.... Men ogsaa Ibsens Skuespil maatte jeg læse højt eller Vers af Oehlenschläger, af Blicher og Stuckenbergs. Aldrig kunde hun blive træt af at høre, hvad jeg selv sad i Stuen ved Siden af og griflede ned. Og havde man en Smule Hjertesorg, vidste man, at der i hendes Hjertes Apotek stod en Krukke med Balsam.

Af og til blev vi forrygende Uvenner. Hun havde sine smaa Særheder, og jeg er Expert i at drille; jeg maa have lært det i et tidligere Liv af en Nisse. Men Stormen stilnede af, og saa var Venskabet groet det Stykke fastere. Kunde ikke andet hjælpe, tog vi en Teatertur sammen. Hvor kunde hun sluge det hele: Mimik, Tonefald, Indhold, Mening. Hvor var hun ægte i sin Begejstring.

Mange Gange bedrøvedes jeg over, at Vorherre havde kludret med Prædestinationen og ikke sørget for, at hun og jeg var født paa samme Tid. Nu var der 40 Aar mellem os. Det var for meget. Men min gode Studentermor blev hun, og aldrig var hun lykkeligere, end naar der var kommen Pakke til mig hjemmefra. I en saadan Pakke kunde der være alt muligt: nystrikkede Strømper, nyvaskede Manchetskjorter, Bøffer, en Hvedelombe (et hjemmebagt Franskbrød), Klejner — ak Klejner: jeg saa for mig Mor staa ved Komfuret, paa Gulvet ligger et groft, gult Papir, Klejnerne sprutter i Gryden, vendes, gulner, fanges paa Gaffel og rystes af paa Papiret. Engang var der Æbleskiver i Pakken. Jeg tog dem med over til Universitetets Frokoststue og trakteredede paa en Kammerat med dem til en Kop Kaffe. »Synes du ikke, de smager lidt ved Siden af?« »Naa, nej,« svarede han paa sit Fynske; »maaske kan man mærke, de har været pakket ne.« Og han gumlede videre. I Mors Brev næste Uge stod der: »Du skrev slet ikke Tak, kære Søn, for de gode Fiskefrikadeller. Smagte de dig ikke?«

Var der Kylling eller And eller Fasan i Pakken skulde vi jo have et lille Gilde med et Par af mine Kammerater. Da var Studentermor en bedaarende Værtinde — i sit hvide stivede Forklæde, med Smilehullerne sat op til Narrestreger og Øjnene spillende fra den

ene til den anden. Det gik los med Sang og Klang, en Flaske Vin var bjerget i Tide, og blev der haardt Brug for en til, var hun Mand for at finde Udvej. Skete det saa, at en af os unge Studenter, uvant med Overflødighed, kunde droppe et Par Udtalelser fra før den Tid, Kvinderne fik Adgang til Universitetet, havde hun den skælmsk-underfundigste Maade ikke at høre paa. Men blev det for groft, iførte hun sit Ansigt en Maske af Myndighed og talte Holberg-Dansk: Saa saa! slig Tale er ikke værd at annamme i dette Hus.

Kære søde søde Tante Anna! da jeg sad og skrev Henrik den Ottende, prøvede jeg at se for mig, hvordan De maa have været i de unge Dage, og saadan blev Anne Boleyn til:

Og hils saa alle, der kan le og synge,
og sig dem, at — *det* maa de aldrig glemme.

XXVIII

MENS JEG BOEDE i Larsleistræde, kom Lærer Kølle ind paa Rigshospitalet til Røntgenbehandling af sit Kæbeben. Hvem var den Lærer Kølle? Hvordan kan jeg bedst forklare Dem det? De husker Tante Marie, min første Mors Søster. Hun var Husbestyrerinde paa en Gaard i Skørringe hos Peder Kølle og hans Søn Niels. De var noget i Familie til min Mor Nr. 2. Lad det være! Gamle Peder Kølle havde en Evne til at give sine Ord Eftertryk, saa de huskedes. Engang blev han syg. »Tag Medicinen væk! for denne Sygdom har ikke Døden til Følge.« — »Kærlighed og Kærlighed!« sagde Peder Kølle; »da Maren og jeg blev gift, var der ingen Kærlighed; men det er da rigtig meget bestemt, at Kærligheden kommer med Aarene.«

Da han laa og skulde dø, fik han pludselig Skrupler over, at han havde holdt sin ældste Søn hjemme ved sig, saa han ikke var blevet gift. »Jeg har taget hans Liv,« hviskede han og græd.

Hans yngste Søn Jørgen var blevet Skolelærer ved Ryde Skole og Organist i Ryde Kirke (Ryde og Landet er eet Pastorat). Den ikke helt unge Lærer forelskede sig i en af Eleverne, en køn og kraftig Pige, og blev ogsaa gift med hende. Nu kom han ind til Rigshospitalet, lidende af Kræft i det ene Kæbeben uden selv at vide Sygdommens Art. Det endte med, at Kæben maatte opereres bort. Jeg besøgte ham daglig. Hans unge Kone var ved ham. Det kneb for ham at gøre sig forstaaelig, og var vi for længe om at opfatte, kammede hans Nerver over. Saa kunde han komme til at feje hende en Vinge. Aah, hvor blev han ulykkelig over det!

En Dag havde han opsnappet Ordet Cancer fra Lægerne. Han forlangte, at hans Kone skulde komme med Salmonsens, saa han kunde se, hvad Ordet betød. Hun vred sine Hænder og sagde til mig: »Jeg river det Blad ud.« Vi fandt dog paa at hente ham K-Bindet, og da der i det intet stod om Cancer, lod han sig dermed stille tilfreds.

»Aah,« sukkede han, »kunde man komme hjem endnu engang, faa Lov at gaa ud og grave i sin Have, og det begynder at smaaregne, og de kalder paa En: »Kom ind, du skal spise! kom ind, du bliver vaad.« Og man bliver ved lidt endnu, og saa bare lidt endnu, og endnu et Øjeblik. Kunde man faa Lov at opleve det en Gang til.« Han tog sig til Kinden, som Røntgenstraalerne havde gjort skægløs. »Lykkelig den, der ingen Krop har!« mumlede han paa sit skamferede Maal.

Han naaede hjem til Ryde. Jeg rejste med ham, og vi gik endda, midt om Natten, de 3 km fra Stationen til Skolen. Det varede ikke længe, saa havde han faaet et af sine Ønsker opfyldt. »Lykkelig den, der ingen Krop har!«

Gamle Tante Lange — hvem mon det var? jeg vidste det knap — men hun gik hen og døde og efterlod bl. a. mig 163 Kr. I tyve Aar havde hun spinket og sparet for at opnaa dette Resultat; det var da Synd andet end at gøre Stads af de Penge. Jeg tog en stor Beslutning: de skulde bruges til — ja, hør nu: en Udenlandsrejse. Jeg var sikker paa ikke at komme levende hjem, omtalte mine vilde Planer til ingen, fik med overmaade Besvær et Pas i Orden og slap til Berlin en Aften Kl. 10, ør i Hovedet, men med Øjne som to Verdensrum.

Det blev en vidunderlig Tur. Tænk, at opleve, at det er virkelig sandt, at Tysk tales for Alvor og ikke bare som Fag i en Skoletime. At slaa sine Øjne op om Morgenens og se ud ad Vinduet og alle Reklamer og Skilte er paa Tysk!! Men hvilken Nød, da man kom ud og saa paa Byen! de uhyggelige Invalider om Dagen, de yndige unge Piger paa Gaden om Natten — hvad var mest til at fortvivle over? Og dog havde man saa langt fra Indtryk af et Folk, der var knust. Blot at sidde og lytte til Samtalerne i en Kupe: Deutschland kommt wieder auf, siger en ældre Herre, de andre kan ikke undvære os, snart bliver vi atter et Kongerige, eine Führung müssen wir haben. »Die Habsburger?« foreslaar en — jødisk udseende — Dame og faar til Svar: »Es ist ganz egal; aber — eine Führung muss zu.«

I Berlin saa jeg »Peer Gynt« uden Udbytte og — med des mægtigere Udbytte: en Ballet; det var første Gang, det gik op for mig, hvad en Ballet egentlig er. Tungen er jo en lille Balletdanserinde, der paa Mundens snævre Scene opfører de Solodanse, som løfter Riger op til en Plads i Solen eller styrter Folkeslag i Fordærvelse; men det menneskelige Legeme, saa jeg nu, kan være et Taleinstrument endnu betydeligere end Tungen. Hun kunde have sagt til Herodes, hvad hun vilde, den smaa Frøken Salome, hun havde dog aldrig faaet snakket ham til at udsætte sit halve Rige som Præmie. Musikken er den stærkeste af alle Kunstarter, havde Kroman lært os, det kan ikke nytte at bære et Maleri i Spidsen for en Armé. Nu oplevede jeg, at den stærkeste Musik af alle er den, man kan se. Dansen er jo selve Musikken, der koncentrerer sig og bliver synlig. Lad os altsaa ære vor kgl. Ballet!

Fra Berlin rejste jeg til Wartburg. Her mødte jeg for første Gang de to Aandens Stormænd Luther og Chaplin. Den sidste *gik* i Biografen og kom mig til overdaadigt at le; Chaplin *var* utvivlsomt den Periodes største Kunstner, velfortjent med et Ry som H. C. Andersens; men Danskerens har ikke krympet i Vask. Luther stod støbt i Bronze midt paa Torvet i Eisenach, men var alligevel underlig uden for det hele. Det var Majdag og et Hav af Arbejdere bølgede om Statuen uden at bemærke den. En jødisk Marxist brølte Brandtalen: Fra nu af vil Tyskland 2 Ting: Kampf gegen Kapitalismus og nie mehr Krieg.

Jeg gik bort fra Menneskene og ud i Bjergene. Det var første Gang, jeg saa Bjerge. Klipperne om Wartburg er ikke høje, men for en Mand fra Lolland er de imponerende nok. Overalt kastede skovklædte Kupler sig mod de evigt regnende Skyer. Maaske var det smukt. For mig var det hele til at falde ned af. Jeg søgte atter ned til Byen. Smaa Huse klinede sig op ad Fjeldet. Koner kom vaklende hjem fra Skovene med riesige Kurve vaadt Ved paa Ryggen. Mændene var jo til Møde om nie mehr Krieg og Kampf gegen Kapitalismus. Fregnede Børn tumlede sig i Leg midt i Regnvandet, som havde der aldrig været Katastrofe i Verden. Deres Mødre sad og sladrede for aabne Vinduer. Jeg var som hjemme paa Altanen i Maribo. Siden søgte jeg op til Borgen og var inde og saa den berømte Blækklat. Den havde udspillet sin Rolle, syntes jeg. Djævelen dukkede ganske visst stadigvæk op de utroligste Steder; men der var ingen til at smide ham noget i Ansigtet.

Det er en stor Sorg at have tabt en Verdenskrig, men det kan i Øjeblikket være en endnu større at have kastet et Barberblad bort. Pigen havde indleveret 15 Barberklinger til Slibning; Konen i Butikken havde kun 14 og svor paa, hun ikke havde faaet fler. Manden ledte og ledte, mens han trøstede sig selv og de andre med: Es kann doch nicht fliegen. Konen hulker og smælder, Manden tager hende i Haanden: Anna, du schweigst. Men Anna schweiger aldeles ikke, og han prøver at føre hende ud. Jeg staar og skal betale for 2 Barberblade, men kan ikke faa Lov. »So sind die Frauen,« siger han undskyldende til mig; »aus Bagatellen machen sie Elephanten.« Atter hvæser Konen og Pigen hinanden ind i Ansigtet. »Anna! Anna!« beder han og faar hende endelig ført ud i Køkkenet.

»Wie viel, wie viel?« spørger jeg utaalmodig. »Nun bin ich konfus geworden. So sind die Frauen,« svarer han hjælpeløs. Jeg lo godt af dem, da jeg kom ud paa Gaden. Siden hen har jeg været mest tilbøjelig til noget andet. Hvor mange Sønner er dræbt i Krigen, hvor megen Sult er nedsvælget, hvor megen Skam og Haabløshed har tyndslidt Sindet, før et bortkommet Barberblad kunde gøre gemytlige trivelige sydtyske Familie Schultze konfus?

Jeg forlod det wartburgske Regnvejrs og stak til Dresden og sejlede en Tur ind i Tjekkiet. Klipperne rejste sig over Elben som Giganternes Heste stejlede med Forbenene over Skyerne. Men Sejlturen var langvarig og Pengene dyre i Tjekkiet. Da jeg vilde med Toget hjem fra Bodenbach, nægtede en Kontrollør mig det. »Wann sind Sie angekommen?« Seit — seit — seit einer Stunde. »Wie?« — Wie? — »Ja ja ja, wie sind Sie angekommen?« — Mit Schiff. — »Dann müssen Sie mit Schiff zurückfahren.« Jeg stod raadvild. Folk bagfra trængte sig paa. Saa ihukom jeg et godt Raad fra min Skolebestyrer i Maribo. Jeg gik til. »Ich verbiete —,« lød det, og jeg svarede: »Wenn ich aber doch gehe?« »Das versuchen Sie hoffentlich nicht!« »Det skal jeg vise Dem,« raabte jeg, og dængende ham til med lollandske Skældsord trykkede jeg mig forbi ham og var skjult i Stimlen.

Det kan være gavnligt at huske, at fordi noget er forbudt, kan man jo udmærket gøre det.

Alligevel gjorde det godt at naa tilbage til Tyskland. Og det gjorde bedre 2 Dage efter at naa til Danmark. Tænk, at der var et Land, hvor Folk talte Dansk? hvor alle forstod En! hvor man ikke skulde lede efter Ordene. Tungen stod ikke stille paa En i Kupeen. Og der var København igen! Tivoli og Raadhuspladsen og de store Aviser uden gnidret Skrift og den lille morsomme B. T. med alle Narrestregerversene.

Farvel! nu skal du skydes, Chang.
Det bli'r et større Changement.

Skønt skøn du var som Elefant ej,
bedaarende dog Ellen fandt dig.

At du ikke var nogen ren Umulius
bevises baade af Kaspar og Julius.

Din Snabel var meget længere end Kaspars.
Hans ligner jo nærmest en afskaaren Asparges.

Oh la la! Man var hjemme igen i dette spøgefulde Land!
Og saa naaede dog ogsaa Hvirvelstormen ude i Verden os, om end kun med sin Hale.

Syndikalisterne lavede Optøjer paa Grønttorvet, Studenterne gik ud som Samfundshjælp, jeg blev en Morgen meget tidlig takket være min Hue omringet paa Raadhuspladsen af vrede Strejkere og gjorde ingen heroisk Figur. Jeg glemmer aldrig de onde Øjne, der pludselig var ulmet frem rundt omkring mig, mit første Møde med King Mob. Det var som en sindssygs Syner.

Og Sønderjylland skulde hjem, en underlig Glæde, der blev uendelig forplumret! Til det sidste sang min Studentermor og jeg i vore Hjerter med paa Melodien:

I Tusind Aar var du Danmarks By.
Du Barn af Danmark, bliv dansk paany!

Hele Natten vaagede jeg paa Raadhuspladsen, og bleg og trist kom jeg hjem under Morgen med Resultatet. Sorgen blev til Raseri mod den Regering, der var faldet Danmarks Kernesønner i Ryggen, vore tapre Forposter, som havde baaret al Krigens Møje og Kummer. Maaske den gjorde det af Idealitet, taagede Retfærdighedsbegreber, som bød den at øve Uret imod dens egne; og af Beregning om, at naar vi viser Højsind nu, da Tyskland

har Brug for det, vil Tyskland engang i Fremtiden vise Højsind mod os, naar vi har Brug for det.

I Hundredetal drog unge Studenter ud til Statsministerens Bolig om Aftenen og raabte vor Foragt for ham og hans op mod Vinduet; men da en af os truede med Stokken og raabte Landsforræder, blev det mig for meget, og jeg tyssede: »Nej, nej, ikke det Navn!« Et Øjeblik efter fik jeg Lejlighed til at aflægge Prøve i det Fag, der burde være obligatorisk til Studenterexamen: at kunne løbe saadan, at der altid holdes mindst 1½ Gummistavs Længde mellem sig og nærmeste Betjent. —

Med-et for det gennem Staden, at Kongen havde afskediget Ministeriet. Endelig ske-te der da noget ogsaa hos os. En tre fire af os løb sammen, vi maatte ud til Langelinie-pavillonon og fejre Begivenheden; vi havde ingen Penge, men den maatte fejres alligevel. Desværre viste det sig i de følgende Dage, at Kongen var Landets eneste Mandfolk. En er bedre end ingen, men ikke nok. Mange af dem, der i Dag er blevet saa kongetro, sagde stygge Ting i de Dage. Det er godt, man kan omvende sig. Naar saa bare det holder!

Der var jo ganske visst I. C. Christensen; han vilde tage Stødet strax. Men han opholdt sig i Jylland, og Stødet vilde blive ført i København. Det hele endte med et Ministerium Neergaard, og det var jo altid noget, men unægtelig for lidt. Saa meget betød det i hvert Fald, at »Folket«, som man jo kalder Flertallet for i denne Slags Lande, havde billiget Kongens Handling.

Jeg levede voldsomt med i alt dette — som Tilskuer. En Tid holdt jeg endog »København« for at faa Witzanskys Desperatier mod Regeringen frisk ind ad Døren om Morgen. Udfaldet af Generalstrejke-Affæren og Løsningen af det sønderjydske Spørgsmaal kaldte en ny Angst frem i mig for, at Guds Velsignelse med at holde os uden for Krigen var blevet vort Folk til en Forbandelse. Det dagedes klarere og klarere for mig, at skulde der være Haab om en Fremtid for det tusindaarige danske Folk, maatte der en Sindsforandring til i det. Det, Danmark havde Brug for, var en Profet. Det faldt over mig som noget meget tungt, at hvad jeg havde Evner til at være, var blot Digter.

Hvis jeg da overhovedet havde Evner.

Alt, hvad jeg skrev, blev jo returneret, saa snart det var sendt ind.

Selv en Kronik til Politiken om Luther paa Wartburg i Dag kom tilbage fra Cavling med Besked om, at den var ganske velskrevet, men for speciel. Nej. Sandheden var snarest den, at jeg ikke duede til nogetsomhelst. Der var ikke andet for end igen at klø løs paa Fagstudiet. Jeg indtegnede mig paa Manuduktionshold hos Pastor Ole Larsen; nu gik det løs med Terpen igen; han havde en brøjtidelig Maade at behandle Stoffet paa, »ligesom Djævelen er en brølende Løve, saa skulde ogsaa I vandre i et nyt Levned!« eller »Kristus er født af en Jomfru her ved Universitetet«.

Sommetider fik vi praktisk Undervisning i, hvad det vil sige at være Præst i København: en Dag kommer der en Mand op til Hr. Ole og jamrer sig, han kan ikke længere skaffe Fugls Føde til sig selv, Konen og deres 7 Børn; Præsten underholder sig venligt med ham, spørger om Børnenes Alder og deres Navne og, uden at Manden ser det, noterer han Navnene ned; saa spørger han om hans Profession, og hvorlænge han har været arbejdsløs og en hel Del andet og vender tilbage og begynder at høre ham i Børnenes Navne; men nu kunde han dem ikke og bestod altsaa ikke Examen.

Sommerferien det Aar blev dejlig, dels fordi der var gaaet et Arbejde forud for den, og dels fordi Carl og Nicoline Wested og Ole (16 Aar) og Søster (4) inviterede mig paa en Biltur til Jylland. Med det evige Halstørklæde snoet 2 Gange om Mandlerne, Arven fra Mor, og med Studenterhuen kækt paa det knejsende Hoved sad jeg som nogen vuggende Erobrer paa Bagsædets Fjedre i den aabne Vogn og lagde den ene fynske By bag mig efter den anden.

Da vi naaede over med Færgen til Snoghøj, da jeg for første Gang stod i Hovedlandet, hvor Gorm havde samlet Riget og Tyra bød det, hvor Ansgar havde rejst den første Kirke, hvor Niels Ebbesen havde fældet den kullede, hvor Christiern den Anden Guds Dross havde faaet en Rævemynde, hvor Skipper Clement var lagt paa Stejle og Hjul, Landet med Børglum og Landet med Dybbøl, Søren Kierkegaards og Blichers Land, da bøjede jeg mig ned og kyssede Jyllands Jord. Lidt flov, ganske visst, med en Fornemmelse af det teatraliske, men jeg gjorde det dog og mente med det og følte ved det.

Saa bilede vi nordpaa, med herlige Frokost-Rast i Vejgrøfterne og med Kig op til skovklædte Højder og styrtende Dale ned mod blaa Vande saa stolt og smukt, som jeg aldrig havde troet, det fandtes i Danmark. Vi holdt Andagt ved Jellinge Stenene. For Spøg besteg jeg Granittalerstolen der og lod mig fremtidsfotografere som Folketaler. Videre kørte vi, Grejsdalen, hvor imponerende! et Glimt af alvorlig Hede for vi forbi, smilende Fjorde krydsede vi, saa var vi helt oppe i Hurup, hvor Wested var barnefødt i Kroen, og hvor hans Fars Grav laa paa Als Kirkegaard.

Ja, det var en glansfuld Maade at stifte Bekendtskab med Jylland paa. Bil var jo et sjældent og kostbart Fartøj i de Dage, næsten lige saa sjældent og kostbart som nu. Men naar jeg listede mig ud om Aftenen, snusede den ukendte Duft af Gran og Lyng og Sammenhæng med hele Europa i mig og kiggede op paa Maanen, der havde sat sig til Hvile paa en eller anden fjern Bakkekam, forekom det mig dog, at der var et Par Ufuldkommenheder ved Turen, Bilen skulde alligevel bare have været en Egekæp, og lille blaaøjede, æblekindede, ravlollandsk pludrende Søster var ca. 13 Aar for ung.

Da jeg efter endt Sommerferie dukkede op i Larslei igen, var der nok at fortælle. Studentermor havde heller aldrig været i Jylland, saa hun forvandlede sig til mindst 10.000 Øren. Som Snakken gik allerbedst, lød der et Klimp, der betød, at nu sad der et Brev i min Postkasse. Det viste sig at være Stipendiebestyrelsens Meddelelse om, at jeg havde faaet

Kommunitet og Regensen. Jeg burde jo være sprunget i Luften af Glæde. For trods hvad jeg tjente i Holte og fik hjemmefra, saa sang nu mine Penge paa sidste Linie af deres sidste Vers. Glad blev jeg ogsaa, men noget ked af det ved Siden af.

Jeg boede jo saa studentikost og storartet, som jeg kunde drømme mig til det, der hvor jeg var. Og jeg var bange for de vilde Regensianere, mange Folk nær inde paa Livet af mig, deres Støj og deres landskendte Solderi. Paa den anden Side *var* det en stor Ting at være fri for Næringspekulation fra nu af og lige til den Dag, man var Kandidat. Min gode Skytsfe var endnu mere ked af det end jeg. Og dog var Aftalen, at jeg skulde komme og spise til Middag hos hende hver Dag.

Saa begyndte jeg da at flytte, een Ting om Dagen, og til allersidst, en Nat ved 12-Tiden, gled Kammerat Uglspil og jeg af Sted med Divanen. En Betjent gjorde store Øjne ved at se dette Stykke Indbo paa denne Tid af Døgnet bevæge sig over Frue Plads, en fuld Mand holdt Tale om Degenerationen hos Studenterne, der nu havde drevet det til at tage Divan med til Forelæsningerne, en af Gadens Præstinder holdt en Prædiken om Divaners rette Brug, men endelig gled vi ind gennem Porten i Kannikestræde, og saa — var jeg Regensianer.

XXIX

LIGE SIDEN jeg var en lille Purk, ja vel overhovedet saa længe jeg kan huske, har min Søvn været drømmesvanger. I Tiaarsalderen havde jeg det saadan — De kender dette her med, at i det Øjeblik man slumrer ind, falder man ned, et frygteligt Styrt, og vaagner og er lysvaagen. Jeg begyndte ved den Tid ogsaa at flyve, og den Drøm har holdt sig endnu, om end den kommer sjældnere end dengang: jeg sætter fra til et Hop, og ved at krumme Benene under mig kan jeg blive ved at holde Farten hen over Jorden, det er egentlig ikke at flyve, det er at svæve, men det er en herlig, luftig Fornemmelse pludselig at have faaet foræret en hel ny Maade at bevæge sig paa; nogle mener, at det er Reminiscenser i Sindet fra den Tid, vi var Fugle eller vingede Øgler, men jeg tror snarere, at det er vort fremtidige Avancement til Engle, der forsøgsvis et Øjeblik faar tilbagevirkende Kraft. Hvorfor ler De af det? Aanden er mere end Materien; skulde den ikke have Lov til en sjælden Gang at forestille sig, hvordan det vil føles af den at blive det tunge Stof kvit?

En anden Drøm, der tit kom til mig i mine Barneaar, var ulige ubehageligere; jeg blev overfaldet af 3 rasende og spruttende Katte, som rev mine Øjne ud. Den var saa pinefuld og skrækindjagende, at jeg efterhaanden lærte mig selv til at sige i Søvn: »Det gør ikke noget; for du ved jo godt, det er bare en Drøm.«

De husker mine Mareridt omkring Bedstemors Død. Det gik mig ikke bedre i den spanske Syges Tid. Under et kort Besøg i København blev Adjunkt Garde, hvem jeg vitterlig holdt meget af, smittet og døde i Løbet af faa Dage. Det gjorde et frygteligt Indtryk paa mig. Og i Løbet af kort Tid havde jeg mine Mareridt om Natten.

Jeg kunde staa og tale med en af Skolens Lærere; saa pludselig dukkede Hr. Garde op bag ham. Der for igennem mig en Glæde: »Aah, Gudskelov, saa er han ikke død; saa er det bare noget, jeg har drømt eller hørt.« Men saa kunde jeg se, han gjorde Tegn til mig, at jeg ikke maatte lade den anden vide, han var der, og nu opdagede jeg ogsaa, han var saa utydelig, man kunde halvvejs se igennem ham, og det rislede mig gysende ned ad Ryggen, dette Fortrolighedsforhold mellem den Døde og mig. Nat efter Nat kom den samme Drøm til mig; efterhaanden værredes den; det blev til, at han lige som i sin Tid Bedstemor kom og bad om Varme hos mig.

Drømmen skyldtes ikke blot det, at jeg havde holdt af ham, og at han var den eneste af mine Lærere, jeg havde stadig Brevvexling med; det var ogsaa det, at hans Død følte af mig saa meningsløs. Han var i sin bedste Alder, lykkelig gift, med flere smaa Børn, som han elskede; og han var et Menneske, der aldrig kunde trættes af at udvide sin Viden; hvert Ord, vi stødte paa i Tysken, hvert Egennavn — han slog op i Ordbøger og granskede og forskede og lod sig ikke stille tilfreds, før han havde faaet oplyst alt det om det, han kunde skaffe oplyst; det forekom mig næsten udfordrende af Skæbnen, at denne Hjerne med alle de Skatte, den saa ivrigt havde stuvet i sig, nu pludselig var kastet i Brokkassen. »Til hvad Nytte er saa alt det, jeg har samlet?«

Ja, saadan har jeg drømt. Og endnu er der to Drømme, der hjemsøger mig, den ene et Mareridt, den anden en paradisisk Lystelighed. Den første gaar ud paa, at nu kan jeg ikke forblive i mit Embede længere uden at rejse ind til Universitetet og ogsaa tage II Del af min Embedsexamen. Jeg er ganske ulykkelig; for hvordan skal jeg kunne bestaa, nu da jeg forlængst har glemt alt det, jeg aldrig fik lært?

Men den anden Drøm er dette, at der kommer Skrivelse til mig fra Stipendiebestyrelsen, at jeg maa faa et Værelse paa Regensen igen. I de senere Aar indsniger der sig i Drømmen en Ængstelse for, at jeg vil savne de gamle Kammerater for meget derinde, og for, at jeg er blevet for gammel til rigtig at gøre mig mellem de unge. Men jeg gør mig rede til strax at rejse derind, og en Solrighed har bredt sig i mit Hjerte.

Saa begynder de at forstaa, hvor lunt jeg fik det paa Regensen, men lun var Begyndelsen sandelig ikke. Jeg flyttede ind i det skumleste og koldeste af alle de hundrede Værelser, et Hjørneværelse ud mod Buegangen, hvis eneste Opmuntring var Udsigten til en Jødeslagter og til Arnold Busck, der med passende Mellemrum plejede at nægte mine Bøger Udgivelse og siden er blevet min storartede Forlægger og mit Hjemms Hyggeonkel. Men det vidste jeg jo ikke dengang.

Jeg holdt min Dør omhyggeligt aflaaet baade ved Nat og Dag. Jeg passede mine Forelæsninger, mine faa Timer i Holte og paa Barfoeds Mindeskole, skrev en Smule Vers og var det, der af de »prominente« Regensianere foragtelig kaldtes for Hulebeboer. Men ingen fortrædige mig, og ingen af Gaardens Folk gav jeg mig af med.

Lige idet jeg flyttede ind, var der dog hændt en særpræget Begivenhed: for første Gang i mit Liv havde jeg oplevet midlertidig Dispensation af Ligevægtsevnen. Det var en forræderisk Flaske Tokayer — maaske af Angst for at stamme nøjes jeg med at sige een — der ved Afskedsgildet i Larsleistræde sammen med en Bedsteven bragte ham og mig ud paa Bølgelængder i Verdensrummet, vi ikke før havde befaret. Min elskelige Værtinde, der aldrig havde set noget saadant hos os og ikke tænkt sig det muligt hos Teologer, blev nøjagtig lige saa overrasket som vi. Men da hun som sagt var en Kvinde med Hjerte i Livet, blev hun hverken hysterisk eller gik amok.

Ganske visst forlangte hun bestemt, at vi tog os sammen, men da Kendsgemningerne i et hastigt Opløb viste, at det var talt for døve Øren, og at vi tværtimod stod i Færd med det stikmodsatte, fik den gæve Samaritte os anbragt i to Stole med Front mod hinanden og mellem os anbragt en Genstand, jeg ikke havde benyttet i Nærværelse af en Kvinde siden mine ganske spæde Aar. Den nye Lejer af Værelset, heldigvis en fælles Bekendt af os begge, indfandt sig midt under det hele og oversaa med et Lynblik Situationen. Han er siden blevet navnkundig Discipel af Professor Bohr, og da han allerede paa det Tidspunkt interesserede sig for Atomsprængning, saa han strax, at her var en sjælden Lejlighed til Studier i Marken, alligevel sejrede Kammeraten i ham over Videnskabsmanden, saa at han i Stedet for at afvente vor endegyldige Opdeling i Partikler paatog sig at lodse os hjem.

Først samlede han min Ven sammen til et Hele, saa vidt som det var gørligt, og drog til Stampesgade med samme. Jeg sad ene tilbage og indsaa, at Galilæi havde Ret: den bevæger sig dog. Til andre Tider mente jeg mig hensat til Ringen paa Saturn; det gik taaleligt, hvergang vi skulde op, men det var modbydeligt at rutsje ned. Og saa vidste jeg jo godt, at jeg slet ikke var i Saturns Omgivelser, men bare i det gamle Hus i Larslei. Men der er ogsaa langt fra Trediesalen og helt ned i Kælderen, naar man skal sidde stille i en Stol og tage Turen ned og op ca. 20 Gange i Minuttet.

Endelig kom Lodsens tilbage fra Stampesgade for at give den anden Herre Skyds. Naa, det gjorde godt at komme ned i den friske Luft. Men jeg tænkte: i Morgen vil du være saa skamfuld, at du ikke kan se din Værtinde i Øjnene. Tror De saa, jeg var det? Det søde Menneske kom og besøgte mig og skældte mig slet ikke ud, og jeg laa og følte mig mærkeligt aandelig forløst. Men over min Divan hang et Maleri af 2 Munke, der sidder og pokulerer — det hænger her i Præstegaarden endnu — dem havde jeg meget sværere ved at se paa, især den røde Vædske i Glassene.

Da der var gaaet et halvt Aars Tid paa Gaarden, var jeg naaet saa vidt, at jeg kendte en 3-4 Regensfæller, mine Naboer, hvem jeg mødte i Køkkenet, og hvem jeg laante Ild hos til Kakkelovnen eller hjalp med Ild.

En af dem fik lokket mig med op i Salen, den Aften der skulde være Generalforsamling, og Embedsmændene for det kommende Halvaar skulde vælges.

Embedsmændene er: Klokkeren ☐: Regensianernes Tillidsmand og Formand, Brugsmanden ☐: deres Finansminister, Billetmanden ☐: den, der tager sig af Teaterbilletternes

Fordeling, Bladmanden □: den, der sørger for Avisholdet o. s. fr.

Midt under Generalforsamlingen indfandt sig en gammel Regensianer, frisk hjemkommen fra Selskab, hilst med Jubelraab: Olliver! Olliver! Han trængte sig larmende frem, tilranede sig Dirigentklokken og afsluttede Valgene paa en aldrig før eller senere oplevet Maade: »Hvem vil I have til Bladmand, Kammerater? Dér staar en (han pegede paa mig). Hvem stemmer for eller imod ham? Ingen. Udmærket. Saa erklærer jeg ham for valgt med ingen Stemme imod. Generalforsamlingen er hævet. Saa skal vi have Ø1.«

Jeg tumlede forfærdet ned til mit 3 X 1 (det er udlagt: tredie Gang Nr. et.) Men næste Dag modtog jeg Besøg af den afgaaede Bladmand, der overantvordede mig Protokol og Penge og hvad ved jeg. Jeg var kommet ud at svømme. Uvægerligt inddraget i Regenslivet.

Jeg gik under Englevagt. Af alle de Velgerninger, Gud har gjort mig, har han ikke gjort mig ret mange større. Aldrig havde jeg anet, at Livet var saa rigt, som jeg nu lærte det i disse prægtige Kammeraters Lag. Det værste var jo, at der skulde læses. Det bekendte jeg med et Suk: Hvor var det dejligt at være Student, blot man ikke havde det fordømte Studium. Dog — det var selvfølgelig noget Vrøvl. Hvis der ikke var en Slange i Paradiset, saa var der intet Paradis. Man snakker allerbedst, naar man ved, man skal gaa om 5 Minutter. Regensen var just ikke-til-at-blive-ked-af, fordi man vidste, man skulde gaa om 5 Minutter.

Mon jeg nu kan skrive en Lovsang, der kan interessere alle dem, for hvem Regensen kun er et Navn: ja, ikke bare interessere — det er for lidt — skrive den saadan, at De synger med paa den, skønt De aldrig har været der og ingenting ved om den, uden maaske lidt om Hostrup og Genboerne og Olaf Poulsen? De skulde prøve at kigge indenfor, en Dag De kommer forbi. Det har De Lov til. Indgangen er i Kannikestræde; det kan jo ikke være bedre; Kannikestræde — det er et Navn, der synger, der er Middelalder i det, men det ligger lige ud til Købmagergades Strøg. Porten er værdig, den gaar tungt op. De gaar ind i Forhallen; den lugter lunt af Bøgebrænde, og den har Opslag om alt mellem Himmel og Jord, saa man ikke ved, hvor man er. Er det Pogeskole, er det Marskandiserbutik, er det Teaterkiosk, er det Pastorseminarium, er det — ah, der staar en Lind, midt i Gaarden, paa eengang jomfruelig kysk og saa alligevel vant til i al Uskyldighed at være med paa det værste med Øjnene knebet noget til, purung og dog ærværdig, duftende af Sommer og Svalhed, og derude ligger Købmagergade med det moderne Livs jagende Tummel, men her, bare en halv Snes Skridt derfra, er der Fred, Landsbyfred, ja, ja, næsten — undskyld, Museumsfred, hvad er ogsaa det for nogen Kustoder, der spanker her, slaabrokkede Mumier, nej undskyld, ikke Mumier, nu ser vi Ansigterne, unge, opladte, spillevende, vakre, lang Pibe i Munden, de indøver Amatørkomedie i Nøddebo Præstegaard, nej, de gør ikke, for det er Jura og Medicin og Statsvidenskab, de gaar og læser i, gaar med friske kaade Øjne og læser for fuld Alvor, og Vildvin er der op ad Murene bag dem, og Murene er røde, en historisk Borg, nu slaar Klokken og min Sandten, der er jo Rundetaarn, det har vi aldrig vidst før, at det er en Del af Regensen. Hvad er Rundetaarn for noget? Kransekageringe,

stabet oven paa hinanden, slet ingen Nytte til, ligger nederdrægtigt i Vejen for Trafikken, men ganske uundværligt, bare fordi det er saa sjovt, og Christian den Fjerde har bygget det, og det ligger saadan i Vejen, og Zaren, den store Peter, han red derop og kunde faa hvemsomhelst af sine Undersaatter til at springe ud fra Toppen, hvis han bare vilde, og tror I, det imponerede Dannerkongen? han sagde bare, han kunde gaa ind og sove hos hvem han vilde af alle sine Undersaatter, den kunde Peter ikke give igen paa. Rundetaarn, det var noget med Stjerner engang, og vi tænker paa Tycho Brahe; siden blev det til Carl Lund, der altid overgik sig selv; det var dengang, Stjernerne var blevet Skuespillerinder, nu er det slet ikke noget mer, og Gudskelov for det, for nu er det bare Rundetaarn, vort go'e gamle runde Rundetaarn, vores allesammens, og der var nogen, der vilde sætte det paa Hjul og trille det til Side, pøh, de skulde selv sættes paa Hjul og trilles til en Side, maa vi bede om, at Rundetaarn bliver liggende, hvor det altid laa. »Styr, o Jahve, Tro og Retfærdighed ind i Chr. d. 4des Hjerte,« staar der paa det, og det er da en smuk Bøn. Den kunde Stau-ning ogsaa godt have været bekendt at bede. R F P staar der ogsaa paa det; det betyder Regnum firmat pietas, Fromhed styrker Riget, og det er sandt nok, men Cyklebudene paa Christian den 4des Tid sagde, at det betød, Riget fattes Penge, og det er lige saa eviggyl-dig sandt. Rundetaarn og Regensen, de er Kærestefolk, og det er en sølle Regensianer, der ikke har lagt Mærke til, at den Nat, da det er Lindens Fødselsdag, og dér danses paa Estraden under hendes Skørter, da, henimod de smaa bitte Timer, naar Musikken spiller op til uigenkaldelig allersidste Dans, saa begynder det gamle Taarn at rokke og bukke lidt med den stive Ryg, og Regensen fniser og bliver rød og knixer, og saa tager de to sig skam en Morgenmenuet.

Hvem siger, De skal blive staaende nede i Gaarden? Vi laaner Lykkens Galocher hos »Genboerne« og gaar ind i en af Opgangene. Har De set Mage (kig ind ad Døren, der staar paa Klem); her i den gamle Fløj har Studenten 2 Værelser. Kontubernalsystemet (at 2 skulde bo sammen) er afskaffet, og en ny Fløj opført. Se, der staar en Slaabrokherre og koger bajerske Pølser til sig selv.

Nu leger vi, det er Vinter; vi lister ind bag hans Ryg, Soveværelset først, og saa: se, hvor pænt han har dækket Bordet; der staar min Syv ogsaa en Pilsner; men det faar han nu ikke til Hverdags. Sikke en hyggelig gammel Kakkellovn, Bøgeknuderne buldrer i den, næh, hvor er her rart! Bøgerne ligger opslaaet, Fyren har været flittig i Dag. Om lidt har han spist. Saa skuler han til dem. Men de har mistet Interessen for i Dag. Han maa hen og se, om der ikke er en Ven hjemme paa 3die Gang til en Aftenpassiar. Ellers er der en paa 4de eller 5te eller 6tte eller 7ende. Saa drikker de Kaffe sammen, og saa er der ikke den Ting i Universet, som ikke faar sig en Omgang, Stivkrampebacillerne og Statsminister Zahle og Familieretten og Seedorffs Digtsamling og Regensforeningen Gamles nyeste Skandale og Gamma i Stjernebilledet Orion og Provstens Tjenestemø og Viceprovstens sidste Bog og Prædestinationen og Italienernes Flugt og gamle Danmarks Genrejsning, og hvad man skal stille op med Grethe for at faa hende til at bestemme sig om. Og Klokkeren slaar 12 paa

Regensens Ur, og den slaar 1 og den slaar 2, og man er ung, og Verden er vel ikke større end den eneste Betingelse for, at man kan snakke sig gennem den, er den, at man har en at snakke med. Og der har Regensen det prægtigste Udvalg.

Der er ogsaa noget, der hedder Sold; det kan De ikke faa Lov at overvære, for De har ikke de rigtige Forudsætninger. Et Sold paa Regensen er ikke et Sold, men et Symposion. For at man ikke skal sidde paa Værel-serne og pimpe, maa man, da man er unge Mennesker, engang imellem gøre aabent i Skønhed, hvad der er hæsligt privat. Dengang jeg ledte Soldene, begyndte jeg gerne med en Bøn til Gud, ja naturligvis ikke med Amen og foldede Hænder, men dog med at nævne Guds Navn for at indvie vor unge Glæde til ham og minde hinanden om, at Vinen hørte med til selve Kristendommens Sakramente.

Saa lød da Pastor Hostrups glade Panchesange, saa bares Bollen ind, dens flydende Lue synkedes og steg, Tungerne løstes, Aanden foldede de sammenkrøllede Vinger ud og forsøgte paa Himmelflugt. Lykkedes det? Meget ofte ikke. Men selve Forsøget var en Nydelse, vel værd at overvære. Jeg ved aldrig paa Regenssoldene at have oplevet noget hæsligt eller have hørt om, at de ledte til noget ondt. Naar man stod i Gaarden under Stjerne-erne, og Ens Kammerater var lagt til Senge rundt om, og den store Stilhed rykkede ind efter Sang og Taler, Bravobrøl og Latterorden, kunde en gylden Lykke opfylde Ens Bryst: »Det er din Tid nu; Opdragelsen ligger bag dig, Ansvar foran dig, men i Nat har du faaet Lov til at balancere paa Sorgløshedens Stjernestraale.«

Regensen er intet Jomsborg. Unge Piger havde deres Gang der til Hverdags, Kærester kom og hjalp til med at lave Middagsmad, og ved Ballerne blomstrede Ungdom og Ynde mellem de historiske Mure. Saa gik Dansen i Salen eller paa Gaarden, smaa Selskaber pauserede ved Kaffegilder rundt om paa Værelserne, Helge Rode læste med sin skønne Stemme endnu skønnere Digte, det skønneste af hans Digte svang sig i Tyll og Silke med de prominenteste af Regensens Drengene – og Dagen efter vaagnede man i Vaande og Vilse, for hvordan var det muligt at bestemme sig for een Dejlighed i en Verden, hvor der var saa mange, og indsaa man endelig en Balaften, at der dog var kun een, skulde denne ene naturligvis nok allerede være en andens.

Blev Kærlighedsveen for tung at bære for en enkelt Mand, maatte man liste tværs over Gaarden og op ad Trappen til Viceprovsten. V. P. er Ungkarl og forstaar sig som saadan paa Kærlighed. Han hørte taalmodigt efter, kløede sig i Armhulen og andetsteds og nikkede: »Ja, hun er sød, det ved Gud hun er, det ved den søde Gud hun er, hun er sød, hun er meget sød.« Mere begærede man jo egentlig ikke; men til Overflod fremtog han sin sidste Bog og læste et Kapitel højt; det var ikke om Kærlighed, men om Kristendom, frisk fra Fad, *made* af V. P. himself, og man hørte slet ikke efter og kendte sig betydelig trøstet alligevel, naar man skred.

Nu er V. P.'s Bror Justitsminister. Gud ved, om ikke de to skulde bytte om. Det var maaske Synd for Regensen. Men for Landet — — — V. P. vilde komme til Mikrofonen og læse lidt for os af sit sidste Værk og dulme al Uro til Føje.

I Fastelavnen gik det drønende løs med Masker paa og Katten af Tønden og Kattekongen i Trillebør op til Rundetaarns Tinde og derfra til Universitetstrappens, hvor han sad og mjavede under Vingerne af Ørnen, der skuer mod det himmelske Lys.

Om Sommeren havde vi Skovtur, Mandfolkeskovtur med Middag i det grønne og Taler og Sang og Telegrammer og frisk Humør. Ud paa Aftenen gik vi tavse hjem ad Prinsesestien, og Sanct Hans Orm lyste i Krattet.

Og endelig var der Slaabrokafterne, hvor vi kom i Slaabrok og Morgentoilette, hver med sin Kaffekop i den ene Haand og den lange Pibe i den anden. Saa sled vi igen i Regenssangbogen, sang om Regensen og Danmark, om Sønderjylland og Norden, først og sidst lidt vemodigt lykkeligt om vor egen Ungdom; og saa rejste I. C. Christensen sig og fortalte Minder eller Albert Luther slog Luthens Streng, eller Olfert Ricard lod sit Vid spille og smuglede Jesus med derind.

Voldsomt gik det til i Regenspolitikken. Regensianerne delte sig i De uafhængige og nogle enkelte Foreninger: Gamle, Pip, Uglen. Ved Generalforsamlingerne gjaldt det for hver enkelt Forening om at faa sine Medlemmer ind som Embedsmænd. Forinden diskuteredes der, traffes Aftaler, lavedes Forbund, købsloges, beluxedes, truedes og lokkedes. Det toges med en brændende Alvor. Vældige Debatter fandt Sted paa selve Aftenen. Ved Afstemningen hentedes selv de Dødssyge ud af deres Senge og bragtes op paa Salen for med deres Stemme at faa Vægtskaalen til at vippe. Jeg tør rolig sige, at den, der med Liv og Sjæl havde gennemgaaet Regenspolitikken Skole, var moden til at gaa ind i det parlamentariske Liv paa Rigsdagen med det samme.

Da jeg havde været Bladmand en 3-4 Maaneder, opstod der en svær Strid; de fornemste af Embedsmændene kom en Aften kørende hjem i Bil fra Hotel La reine en Omgang om Linden; vi var klar over, at det var vore Penge, de kørte for, og nogle af os dannede en Sammenslutning X til at rejse Kritik imod dem. Af denne moralske Opstand kom der

nøjagtig det samme som af alle andre lignende; de, der har rejst den, kommer selv til Fadet og er i Løbet af en Tid blevet lige saa umoralske som dem, de skubbede bort. Ja ja, det hjalp nu noget. Jeg husker, vi fik dem til at gaa ind paa, at de vilde tage Hensyn til vore Ønsker, »saavidt som de faktiske Forhold tillod det.« Det var min senere bedste Ven paa Regensen, en Jurist, Lyngby, der fik indføjet den sidste Sætning, og da vi havde erklæret os fuldtud tilfredse, undlod han ikke at tilhviske mig, at det var den Slags smaa Bemærkninger, han satte Pris paa, for i dem laa der nemlig, at alle de store Indrømmelser ingenting betød. Naa, men, som sagt, det er nødvendigt, at Verden faar en Indsprøjtning Moral engang imellem; derved bliver den ved at være lige umoralsk; fik den det ikke, blev den nemlig værre og værre.

Det bedste, der kom ud af Aktionen, sagde man mig, var, at jeg skrev en »Tredie Krønikernes Bog« om den. Den skal endnu ved højtidelige Lejligheder kunne læses højt paa Regensen til Søvnigheds Fordrivelse, fortæller de derinde mig.

Vi havde gratis Læge og gratis Tandlæge. Jeg havde ikke faaet set til mine Tænder, siden jeg i en Latintime i Cathedralskolen fik trukket en obsternasig Kindtand ud. Tandlægen besvor mig om Lov til at plombere den, men nej. Jeg døde jo alligevel, inden jeg blev tyve Aar, saa hvad Udbytte havde jeg i Kisten af en plomberet Tand? Nu fik jeg foretaget et grundigt Eftersyn, og skønt jeg stadig regnede med min dødelige Afgang inden for ganske faa Aar, lod jeg dog nu plombere. Naar jeg den Dag i Dag kan knække haarde Nødder, kan jeg altsaa ogsaa takke Regensen for *det*.

Ja, hvad havde vi ikke gratis! Koner kom og gjorde rent i vore Værelser. Karle bar Bøgebrændet ind til os og kom med Ild til Kakkellovnen om Morgen. Vor Opvask besørgede de samme Karle. Vi satte bare Sagerne ud paa Køkkenbordet, og næste Morgen tog vi dem atter rene ind. Paa fjerde Gang havde vi gamle Holm til Karl. Han var vel op imod de firs, en elskelig gammel Standarius af Undskyld-jeg-existerer-Typen, han forrettede sine Pligter med langvarig Omhu, var bange for at slaa Postelin i Stykker og for ikke at faa gjort det rent nok, hans tynde Skikkelse stod omstændelig bøjet over Baljen med Kopper og Tallerkener i, de rystende Hænder gned og tørrede, og fra Næsen dryppede det sagtmodigt i Opvaskervandet.

Lys havde vi frit, Gas havde vi frit, Penge havde vi frit, og Aviserne laa paa Læsestuen og ventede. Bare springe op om Morgen, Vandet over Gassen og skraas over Gaden til Ismejeriet efter Kryddere, Kaffen lavet og fortæret og saa morgenduelig over og granske de friske Aviser og bagefter studere Klokkerprotokollen, hvad der sidst var anket over, og hvorom det nu trak op til Kamp paa Liv og Blæk.

Unmeldt dukkede Mor op en Dag paa Regensen. Først nu saa mange Aar efter, da jeg skriver det ned, gaar det op for mig, at hun naturligvis kom for at spionere. Hvor jeg blev

lykkelig ved det uventede Besøg. Hvor var jeg stolt af at vise hende mine nye, fornemme Gemakker! Hun havde en Hare med, Far havde skudt; den hængte jeg uden for mit Vindue paa anden Sal. Men inden Aften var den sprunget over i Linden og kravlet helt op i Toppen, vi havde nær aldrig faaet den ned. Men ned kom den, og Studentermor foranstaltede et ypperligt Gilde paa den.

Mor var desværre ikke rask; dog Gudskelov var det ikke Benet, det var galt med, men Tunghørighed, Susen for Ørene og Svimmelhed. Mor gik til Professor Schmiegelow og fik nogle meget haarde og blodige Undersøgelser. Jeg sad i Venteværelset og svedte af Medlidenhed med hende og bad til Gud, om det ikke nok maatte gøre ondt paa mig i Stedet for. Mor holdt den gaaende Vinteren igennem derhjemme. Jeg levede i en hyppig Angst for, at hun skulde svimle paa Kældertrappen og enten slaa sit Ben eller drukne i den vandfyldte Kælder. Stundom drømte jeg om Nætterne, at hun var død. Jeg saa hende i Kisten, og Far og jeg stod og havde ikke noget at sige hinanden. Jeg var saa yderlig ulykkelig, at min Hulken vækkede mig. Hvilken usigelig Lykke at vaagne og — saa havde det bare været en Drøm! Om Sommeren bedredes hendes Tilstand noget, men ordinær Hørelse genvandt hun aldrig mer.

Jeg havde gaaet til Hebraisk hos Kandidat Borella, som var blevet Sognepræst paa Lolland. I Sommerferien bad han mig prædike i sine Kirker. Han skulde ud at rejse. Jeg sagde Ja. Mor lod sig ikke mærke med noget, da jeg fortalte det, Far blev hvid af Forfærdelse. Den Morgen han skulde spænde Ida og Klaus for og køre os til Skovlænge, var han ude af sig selv. Han var saa nervøs, den arme Mand, at han bandede. Til mig turde han ikke sige noget, men til Mor brummede han om »Beskidte Drengestreger! sætte saadan en Knægt op paa det Sted.« Jeg sad i min Studentereksamenskjole og var lidt hed i Kinderne. Min Prædiken var skrevet op, den var ikke saa lidt skrap. Far spændte fra med dirrende Fingre og skummel af Lød. Der var en Del i Kirke. Det hele forløb, som om jeg havde været paa den Galej ofte før. Men jeg følte det ganske visst noget mere som en Examen end som en Gudstjeneste.

Hvor var Far stolt af det, da det var overstaaet. »Der kom En nede fra Østoft og hilste paa mig,« fortalte han gerne, »og spurgte mig om, hvor den unge Mand var fra. Jeg sagde, det var min Søn. Ko's dog! han gik helt bagover, han begyndte at gaa baglæns, og havde jeg ikke grebet fat i ham, var han blevet ved helt ud i Rødby Fjord.«

Vi var til Middag hos Svend, min første Kammerat, og hans Forældre, der nu havde en Proprietærgaard i Gurreby, i hvis Kirke jeg talte om Eftermiddagen.

Saa havde jeg prøvet det ogsaa. I næste Ferie bad Provst Warburg mig om at prædike i Landet Kirke. Det var Søndagen efter Sønderjyllands Hjemkomst, og *det* faldt det da i min Lod at takke Gud for fra en Prædikestol. Det var en meget stor Dag for min Far og Mor.

Fra hin Sommer jeg første Gang betraadte Stolen, mindes jeg en anden Begivenhed. En Søndag Eftermiddag kom der kørende en Gartner fra Rødby paa Besøg; han havde en Niece med sig i Jumben, en 17-18 Aars Pige fra en By paa Fyn, hun havde tit holdt Sommerferie hos ham, og da havde jeg leget et Par Gange med hende som Barn. Mens de gamle snakkede om et eller andet, gik hun og jeg en Tur i Marken; hun var blevet meget nydelig, maaske lidt for fyldig, men med glimtende, hastige Øjne, et Smilehul, der kom og gik, og en Mund, der slet ikke lagde Skjul paa, at den var til at spise med, til at tale med, og vilde man vide mere om den, kunde man gætte. Hun havde en blomstret, luftig Sommerkjole paa, som tydelig fortalte, at den var smuk, og at det inde under den var ikke ringere.

Vi satte os ved Hovedrenden midt i Lollands og Sommerens frodige Blomsterflor. Jeg havde snakket meget, og hun havde lyttet og leet; nu byttede vi Rolle. Jeg blev lidt aandsfraværende, sad og tænkte paa Diskussioner med Kammerater om Kyssets rette Brug. For mig var Kysset et helligt Segl, der kun kunde brydes, naar den Rigtige, den Eneste, var nær. Jeg tænkte ogsaa paa, at nu havde jeg en Chance for at komme til at køre i Sporvogn; jeg havde nemlig strax i København fraadset i Sporvognskøleri, indtil jeg en Dag tog mig sammen og dikterede mig selv, at jeg fra nu af ikke satte mine Ben i et saadant Køretøj, førend enten jeg havde min Embedsexamen eller var blevet forlovet.

Hun brød en Vildrose af en Busk, der hældede sig over Grøften og satte den i mit Knaphul, hun var længe om det, og Chancen for en Merindtægt for Københavns Sporveje var i stadig Stigen. Men — hun var jo ikke den Rigtige, den Eneste... og saa... og Faust og Margrethe... og I. P. Jacobsen sagde jo ogsaa noget.... jeg rejste mig pludselig, og hun rejste sig ogsaa, og vi tog Turen hurtigere hjemad end ud, og hjemme sad de og drak Kaffe, og hvad gør hun: farer hen og giver Onkelen et Smækkys paa Munden, og Onkelen sagde Ah. Jeg stod og smilte dumt og vidste hverken ud eller ind. En hel Nat maatte jeg spekulere over det. Men hen under Morgengry havde jeg Gaadens Løsning saa nogen lunde:

Hvis du vil spille i Hjertets Spil,
søg ikke Raad hos Forstanden.
Tørster du, kære, hæld bare til,
saafremt der er Vin i Kanden.
Kysser du ikke den Pige, der vil,
saa kysser hun flux en anden. —

Tilbage paa Regensen igen fik min Bladvirksomhed en flot Ende i et sjældent smukt Avancement, idet mine Kammerater viste mig den Ære enstemmigt at kaare mig til Klokker. Jeg begyndte min Regering med at udskrive en Skat paa 5 Kr. pr. Hovede, paa det, at jeg kunde have Kapital at arbejde for. Det var jo en uhyre Sum og gav Anledning til noget Kvalm. Ærgerlig nedlagde jeg Klokkeratet og udnævnte derpaa mig selv til Klokker. Det gav Anledning til endnu mere Kvalm, men de 5 Kr. fik jeg, og saa kastede jeg mig ud i Arbejdet. Det var min Idé at være hele Regensens Klokker, d. v. s. at faa alle Regensianerne med i Regenslivet. Jeg havde jo selv af Uforstand siddet og kukkeluret. Nu opsøgte Jeg

Hulebeboerne og gav mig i Snak med dem og fik virkelig trukket de fleste af dem med.

Og jeg startede Slaabrokafterne og fik selve I. C. Christensen til at indvie dem. Jeg mandede mig op, gik op i Rigsdagen, spurgte efter ham, en Rigsdagstjener forsvandt bag en Dør, og lidt efter kom selve the grand old man ud af den, lysende hvidt i Korridorens Mørke fra Slips til Tot. Jeg fremførte mit Ærinde, han und slog sig, jeg blev yderligere høflig og paagaende og fik afpresset ham et Ja. Lykkelig var jeg. Jeg ilede hjem, kaldte paa mine designerede Marchaller, og vi bryggede sammen en stor Aften efter Princippet Paa det jævne, paa det jævne. I. C. kom 5 Minutter i 8, han var venlig og kær, jeg fik ham op paa mit Værelse, mit dejlige Værelse paa 4 Gang anden Sal ud mod Linden, fik ham sat ned og givet Ild paa en Klokkercigar. Saa slog Kl. 8, og for den præcise Mand var der intet, der hed akademisk Kvarter. Han slog Slagene efter med Knoen paa mit Bord, og vi gik op i Salen. Heldigvis var de fleste mødt. Jeg var trukket i nyskabt Slaabrok, som Esra, det gode Menneske, havde syet gratis til mig, endvidere havde jeg iført mig en Fez som Tegn paa min Klokkerværdighed; den hænger nu paa min Væg, men burde være blevet paa Gaarden.

Jeg bød Velkommen. Stemningen var fra første Færd af den bedste. Vi sang, saa det frydede I. C.'s Degneøren. Saa talte han jævnt og tilforladeligt om sin Barndom og sine Ungdomsaar. Jeg takkede og sammenlignede ham med en Eg med Pælerod dybt i Danmarks Muld. Gaardens Forstander, hvis Titel fra ældgammel Tid er Provsten, kom lidt paa Kant med Gæsten om Hedens Opdyrkning og anvendte i Stridens Hede Udtrykket: Jeg tror, Hr. Christensen har en Ræv bag Øret. Vi andre holdt Vejret. Men I. C. smilede bredt. Saa talte Sestoft om Vestjylland, Søren Kierkegaards og I. C. Christensens Land, og paa pegede meget aandrigt Ligheder og Forskelle. Vi drak nu Kaffe og sang en Masse Sange; ogsaa Taler holdtes, bl. a. af den fineste Bordtaler i Danmark, nemlig V. P. Nu gik vi en Runde i Gaarden, Provsten var venlig og bød os indenfor, men da han viste sin skoddede Udgangsdør til Gaden og bemærkede, at han havde to Udgange, hm hm, lige som Ræven, blev det I. C. for morsomt, og han svarede med et Grynt. Saa var vi oppe paa Salen til en Afskedssang, og endelig blev Høvdingen drønet ud af Gaarden med unge begejstrede Hurraer.

Det var en skøn Aften for os unge at faa Lov at være en af Danmarks store Sønner paa saa nært og saa naturligt Hold. Og I. C. Christensen havde det varmet at møde Begejstring og Ungdom og Sang.

Han var mødt med en Forestilling om, at Studenter kunde ikke synge, men han havde lært, at Regensianere kunde i hvert Fald.

Det er selvsagt, at denne Succes havde givet mig Blod paa Tanden, og i den følgende Tid henvendte jeg mig personlig eller med Brev til Texiére, Johs. V. Jensen, H. N. Andersen, og fhv. Indenrigsminister og Almægtig Ove Rode. Den sidste lovede at komme; men da var min Klokkertid udløbet. I Erkendelse af, at til det bedste er det bedste ikke for

godt, fattede jeg dog højere flyvende Planer. Rent ud sagt og kort og godt, jeg skrev til Kongen, om han ikke kunde have Lyst til at være vor Taler ved saadan en Slaabrokaften; kunde det passe sig, engang naar Kong Haakon var paa Besøg herhjemme, skulde Kong Christian værsaagod tage sin Bror med. Jeg omtalte det ikke til et Menneske, for jeg vilde ikke være til Grin. Men i mine egne Tanker vurderede jeg Regensen saa højt, at jeg fandt, den var fuldt ud værdig til en Aften at være Baggrund for Landets Konge, og for mit eget personlige Vedkommende syntes jeg ogsaa, det kunde være ret saa dekorativt at sidde der med Fezzen paa Hovedet mellem de to Konger.

Ak, jeg kendte ikke Verdens Træskhed. Og jeg vidste ikke, at Tjener-skabet altid er finere end Herskabet. En Dag laa der Brev til mig fra Hofmarskallatet. Mit Hjerte slog haardt, da jeg aabnede det. Der stod bare i, at Kongen beklagede o. s. v. Vel! saa begravede vi i Dølgemaal den lysende Idé.

Der stod ikke noget i Brevet om, at den gode Konge havde fornøjet sig over Brevets Naivitet og gerne vilde komme og havde ladet ringe til Provsten, der jo intet vidste og blev forfærdet og fik forpurret det.

Jeg holder meget af Professor Fabricius og takker ham for megen Hjertelighed og mange glade Minder; men den Historie tilgiver jeg ham ikke før engang paa den anden Side Skærsilden. Hvis han da saa kommer samme Sted som jeg.

Kongen *vilde* have sin Regensaften og fik ogsaa Lov at faa den, NB! da jeg var over alle Bjerge. Men der er en Dame, der hedder Nemesidse. Jeg sad i min Præstegaard og erfor, at Majestæten kom paa Klokkeslæt, lige som i sin Tid I. C.; Provsten og de andre gik oppe i Salen og holdt akademisk Kvarter, og Kongen stod ene i Porten og ringede paa hos Portneren og spurgte om der var nogen hjemme her, og Portneren fulgte Kongen op til Salen og bankede, sin Sædvane tro, paa og ventede, til der blev sagt: Kom ind! og lukkede saa op og sagde: Ja, undskyld, men det er bare Kongen og mig.

Saadan begyndte den Aften. Efter den Begyndelse kostede det Sved at hale Successen i Land.

De skulde alligevel have ladet mig.....

— — —

XXX

HERLIG, herlig, herlig var Regensen i Fest. Men dejligst dog til Hverdag. Der sidder vi under Sommersolen i Skjorteærmer og spiser Frokost under det grønne Løv. Vi snakker ikke meget sammen, vi drysser, kigger op i Luften og giver os hen i det: bare at være til. Men om Aftenen kan det ske, en har bjerget en Flaske Vin eller to; saa søger vi sammen under Lindetræet, nogle Stykker, der kan rigtig for Alvor godt sammen, og saa holder vi Tale og synger. »Commiliones!« siger Hjemmedøberen — for her har hver sit Øgenavn — »Commiliones!« han slaar til Lyd med Haanden, og saa holder han en Tale for os. Hvad har han saa sagt? Ved vi det bagefter? Maaske var det Kejserens nye Klæder, men er Kejseren ung og velskabt, kan han saa have noget bedre paa? Det var noget med Dugg og Sol, der ringes i Hav, Kvier, der brøler fredeligt paa fjerne Enge imod de første Stjerner, det var noget med flyvende Sommer, Spindelvæv, der tror, det evigt skal sejle i blaa Luft, men snart rejser Efteraarstormen sig og slaar det ned, og vidste det det, vilde det blot være endnu lykkeligere ved at svæve; det var noget om Sandheden, der ikke vil søges, men naar Bollen er tom, springer den dig leende i Møde, for der, paa Bunden, havde den gemt sig, og kysser du Pigen, saa springer den atter frem fra Bunden af hendes Væsen, men maaske græder den dennegang, og beder du til Gud, saa springer den frem fra Bunden af selve Tilværelsen, men nu hverken ler eller græder den, nu forlanger den, nu kræver den Daad. Hvad talte han om? ved vi det bagefter? Vi ved kun, det var dejligt at lytte.

Og de lange, lange Vinteraftener, der begyndte Kl. 4 og varede til 7 Morgen. Maaske man var i Teater, havde leet sig fordærvet af et fjollet Refræn

(det var gamle Tutankkhamen,
han var ikke falden sa-men,

saadan som vi andre det i hans Sted vel for længe siden havde gjort)

eller faaet sit Bryst slidt i Stykker af et ondt Problem eller en stor Følelse; man gik med Vennen ind for at drøfte det hele igennem en Gang til, og saa kom man til at snakke om noget helt andet, han gav sig til at fortælle Ting, intet Menneske vidste noget om, og man maatte trøste og prøve paa at forstaa og endelig ikke vise Medfølelse – aah, denne guddommelige Ungdoms-Fortrolighed, da man endnu er rig nok til at lade andre se ind i sit Hjerte.

Helligt næsten blev mig Kammeratskabet derinde. Jeg lærte Mennesker at kende, 100 forskellige, og i hver af dem var der 100 forskellige, altsaa 10 Tusind forskellige, og det var

altsammen Livet. Der var Kliker, nogle var Bondestudenter og nogle var »fine« Folk, nogle var jomfrunalske og nogle var Skalpejægere, og den ene Part saa sig gal paa den anden, og jeg begreb det ikke, for mig var de alle forunderlige, Mennesker, Kammerater, lige storartede hver paa sin Façon; hvad de andre kaldte Fejl, kaldte jeg Ejendommeligheder. Og da jeg blev Klokke derinde, da jeg blev deres Konge — jeg vidste, jeg havde naaet det højeste, jeg nogensinde vilde naa her i Livet, jeg stod op Søndag Morgener som den første af dem alle 100, i min Slaabrok og med bart Hoved vandrede jeg ude i Gaarden som fordem Herren i Paradisets Have, og jeg saa, og se, alt var saare godt. Jeg var fuld af Salighed ved at være mig.

Og jeg løftede mit Ansigt til Gud i Himlen og fik en Papirspose fyldt med Vand smidt i Hovedet fra 3die Sal og hørte et Fnis bag en Rude, der hastigt gled i. Det kolde Vand aalede sig isnende ned over Ryg og Bryst, jeg svor Hævn op mod Vinduet, dette var Insurrection, Krænkelser af Embedsmand i Funktion. Saa kom Synderen ned og var en eller anden respektløs Mediciner og gav Morgenkaffe som Bod.

Nu sidder vi da rundt om i Riget, Gutterne derindefra, mine gamle Undersaatter, nu sidder de rundt om og kalder sig Læger og slaar Folk ihjel og kalder sig Jurister og arresterer de fejle og kalder sig Adjunkter og lærer Børn alt hvad som forkert og ligegyldigt er og kalder sig Præster og slaas med deres Degne. Thi det er fællesmenneskeligt at fejle, men tro mig, de Folk fra Regensen fejler mindre end Kollegerne. Og naar jeg kommer ind til hvad for en By det skal være for at holde det Foredrag, der kaldes for Tegn paa Ugæstfrihed, saa stiller altid en eller to af den gamle Garde, Døberen eller Sjasen eller Kammerherren eller ham med det Navn, der var saa uartig, at end ikke jeg tør skrive det ned: »Goddag du, velkommen til vor By, du gaar da hjem med bagefter til Kaffe og hilser paa Konen.« Ja, det ved da Himlen jeg gør. Hvor skulde jeg ellers gaa hen?

Og hvor bor han saa henne? Det skal jeg sige Dem, han bor paa Regensen; saa snart vi kommer inden for Døren, saa er vi hjemme igen, Munden staar ikke paa os, vi behøver slet ikke »drøfte Vejret«, nej Tak, ikke engang at trække det, for det har vi ikke Tid til. Og Konen — enten kender jeg hende fra gamle Dage, eller ogsaa var hun ikke til dengang. Men enten so oder so, som et Visdomsord lyder, alle vi Regensianere fra de Aargange dér har forstaaet at hamstre yndige Koner. Og dygtige. De har Kaffe. Rigtig Kaffe. Naar jeg kommer. Hvad siger De saa?

Og nu har jeg ikke Lov til at trætte Dem med at skrive mere om min Ungdoms røde Gaard. Min højre Haand er ogsaa afkørt nu. Og Klokken gaar imod 12. Vi maa have dette Kapitel færdigt. Men De skal da lige have den om... og den om... og den om... Det gaar mig som Kipling med Mowgli: Jo mer jeg fortæller, des mer bliver der tilbage at fortælle.

Se, vi var ikke Dus inde paa Gaarden. De, der passede sammen til Dus, de blev det, og de andre forblev ved De'et. Ingen Fagforening her. Vi har Raad til at lade Du'et bevare sin kostelige Værdi.

Om Søndagen tager vi i Dyrehaven. Eller højere op i Nordsjælland. Maaske nogen af os er lidt blege efter Lørdagsaftenen. Saa frisker det op at komme ud at trave i Absalon og Esbern Snares Luft.

Hvis en af os har Turnus paa Sanct Hans, tager 3 andre af os ned og besøger ham og sover paa Hotel Prinsen om Natten. Der er en fornøjelig Reservelæge med en henrivende Frue. Vi faar noget Rødvin i Glassene, digre grove Glas; »de kan taale at falde paa Gulvet uden at gaa i Stykker,« siger Reservelægen. »Der kan De se,« siger jeg og skubber til mit; »det gik i Skaar.« »Det plejer de ikke,« svarer han og skubber til sit, »dér kan De se. Det holdt.«

Det er en god Rødvin, og Lægefruen er som sagt henrivende, og der er ogsaa en kvindelig ung Læge med. Vi har det morsomt nu. Et Øjeblik tænkte jeg: »Et Par Takker endnu, saa lukker jeg op for Burene og faar *dem* til at passe paa os.« Ak Ungdom, ak Galskab, ak Uskyld!

Nu er det godt, vi har Prinsen i Baghaanden. Men det var jo ogsaa rart med en Prinsesse. Vi staar paa Hovedgaden og kiger paa en mondæn Butik, der mærkeligt nok holder lyst selv om Natten. »Det er en smuk Kjole,« siger en af os. »Der skulde bare være en smuk Pige i den,« sukker en anden. »Og saa skulde den være a'e,« nikker den tredie som i et Syn. Og et Øjeblik efter snorker vi alle 3 omkap i Hotellets Senge. —

Som Klokker, repræsenterende Regensen, maatte jeg deltage i en Del Sold uden for Regensen, bl. a. engang i Søvavillonen i Sønderjydske Studenters. Disse gæve Landsmænd havde lært, der hvor de kom fra, at stikke paa Dunken med større Asavælde, end vi andre orkede det. Mange Skaaler for Danmark blev udbragt i Nattens Løb. Jeg ser Justitsminister Rytter og Professor Berlin.... eller ogsaa ser jeg dem ikke. For Bordenden sidder Professor Faber, der gennem alle 5 Timer ser ud, som om han er i Kirke. Og Professor I. C. Jacobsen, Teologen, sidder og ligner en jødisk Ypperstepræst til Taffel hos Kong Farao i Ægypten. Paa de smaa Timer gaar Dirigentklokken paa Omgang. Nu er den havnet hos en bred og svulmende underbidsk Mediciner, der hedder Clausen. Jeg hører gennem Larmen Vilhelm Andersen udvikle en Afhandling for sin Sidemand: »Man kan i Virkeligheden bredt og fornøjeligt sige, at Humanismen hos Holberg....« Saa kaster Dirigenten sig frem skringlende med Diktatorklokken imod ham og raaber: »Hold Kæft, Vilhelm Andersen.«

Det var Dagen derpaa, at jeg som altid om Søndagen sad i Ricards Kirke. Ricard talte den Søndag stærkt nationalt. Jeg maa have været aandsfraværende et Par Minutter, for pludselig hører jeg ham sige: »Men alle vi, der elsker Danmark og ærer dets Navn....« Her rejste jeg mig halvt op med Haanden strakt frem. Men da alle andre blev siddende, satte jeg mig atter. —

Omkring den Tid var det, Ricard efter den nye Bispelov, der i Uværdighed og Slethed skriger til Himlen, dumpede til Biskop i Roskilde. Jeg gik op til ham og fandt en fnysende og forbitret Mand. Det var ikke gaaet op for ham, at Valgkabalismen ofte foretrækker Ubetydeligheder til betydende Poster. »Hvorfor tager Vorherre sig ikke af Bispevalg?« beklagede jeg. »Næ« — Ricard løftede Hænderne mod Himlen — »det overlader han til Appel, og naar han saa læser Resultatet i Berlingske Tidende, ryster han paa Hovedet, før han rækker den videre til Englene.«

Vorherre tog sig dog af Bispevalget i Haderslev. Den gode Provst Nissen døde midt under Valget, og kun derved kom Professor Ammundsen ind som Nr. 1. Han sendte mig et Brevkort fra Indsættelsen dernede: det var vidunderligt at staa foran Alteret i Gaar. —

Jeg sad ved mit Vindue og stirrede ud i Regnvejrr over Regenslindens grønne Løv og tænkte paa mit Wartburg-Besøg. Saa kvad jeg en Vise:

Og da jeg kom til Eisenach,
var Verden fuld af Regn;
alligevel betoges jeg
af By og Borg og Egn
og listed rundt i Gader smaa
og klatred om i Fjelde,
mens Regnen stadig øste ned
med uformindsket Vælde.

Det satte dog lidt efter lidt
sit Præg paa mit Humør.
Og da der paa min hele Krop
ej mer en Trævl var tør,
og jeg forgæves søgte mig
mod Kuldens Gys at væрге,
slog Rast jeg i en lille Kro
forputtet mellem Bjerge.

Der vented jeg med traurigt Sind
det meste af en Dag
og lod det gode dunkles Bier
mig være til Behag
og prøved paa med tørret Tøj
lidt Hygge mig at skabe,
fordrev dog ellers megen Tid
med fyrsteligt at gabe.

Og da jeg kom til Eisenach,
var Byen fuld af Regn.
Da svor jeg bittert: »Pokker bo
i denne dumme Egn!«
Og medens Regnen øste ned
med uformindsket Vælde,
jeg styred mine Fødder rask
mod Byens Auskunftstelle

Og da jeg gik i Eisenach,
var Byen fuld af Sol,
paa Wartburg vajed Slottets Flag
og alle Haner gol,
og alle Folk gik rundt og lo
i sommerglade Drømme,
og alle Fugle pipped fro,
og Regnen flød i Strømme.

— — —

og spurgte med fortørnet Røst
og uden noget Smil,
hvordan jeg hurtigst bar mig ad
at slippe væk til Kiel,
og fik til Svar – jeg husker ej
og faar det aldrig klaret.
Jeg ved kun eet og husker eet:
en Pige gav mig Svaret.

Og da jeg tog fra Eisenach,
var Byen fuld af Regn.
Thi aldrig mere skulde jeg
vel gense denne Egn
og aldrig mer mig spørge for
i Byens Auskunftstelle
og finde Sol saa straaleklar
midt i et Regnvejrs Vælde.

Ak, jeg var gerne stukket derned igen. Men jeg havde kun 36 Kr. i Pungen. Det var for lidt. Saa kom min Ven Uglspil. Jeg sad og saa traurig paa et lille Danmarkskort. »Hvor er der mange smaa Øer i Danmark,« siger jeg, »sikke en lille en ud for Slagelse, den har man aldrig vidst om.« Han trak Køreplanen op af sin Lomme og saa i dens Kort. »Der

er ingen,« sagde han. Det blev til Mundhuggeri. Jeg kastede mine 36 Kr. paa Bordet: »Vi tager ned og ser ad.«

Næste Eftermiddag stod vi virkelig paa Mullerup Strand og stirrede ud. »Kan du se, der er ingenting,« fastslog han. En Fisker gik ned til sin Skude. Jeg prajede ham, og vi fik Lov at tage en Tur med ud. En lille Mil fra Land kom vi til en Ø. »Det er Musholm,« sagde Fiskeren. »Sæt os af!« sagde jeg.

Der stod vi paa en øde Ø. Fiskeren sejlede. »Kan du se,« pralede jeg; »her var en Ø.« »Hvordan kommer vi herfra?« skumlede han. »Hovedsagen er, at vi er her,« betydede jeg skarpt.

Vi fandt en Klint, hvor der var lidt Læ, og tændte Baal og stegte os nogle Maageæg. Som altid, naar jeg var i godt Humør, citerede jeg et Vers fra Lolland-Falsters Folketidende:

Moral: vil du fri til en Kvinde
og være for Svaret tryg,
saa skal du gaa hen med hende
til et Sted, hvor der ikke er Myg.

Thi dette: jeg elsker dig vældigt,
oh Elskte, indtil jeg dør,
det lyder jo ikke saa heldigt,
naar man samtidig sidder og klør.

Vi bredte et tyndt Tæppe ud, vi havde med os, og lagde os til Hvile for den kolde Nat. Ophidsede Maager spulede vore Ansigter fra deres Styrbombekast. Vi frøs allerede tænkerhakkende. I Halvmørket stod der pludselig en tynd Mand for os. Vi gav et Vræl. »Mit Navn er Petersen,« antydede Spøgelset; »jeg er Opsynsmand paa denne Ø.« Der var virkelig et Hus i den anden Ende af Øen. Der hilste vi paa Karlen, der ogsaa hed Petersen, og paa Husbestyrerinden, som til en Afvexling hed Frk. Petersen og var frisk exporteret fra Vesterbrogade mellem Kl. 24 og 1.

Vi sov paa Gulvet om Natten, paa det bare Gulv. Karlen paa Sofaen. Næste Formiddag var vi med til at samle Maageæg. Familien behandlede os med stor Gæstfrihed. Men hvordan kom vi herfra? Vi stod og stirrede over mod Sjælland, det forjættede Land, uden Haab.

Det var Søndag, og med-et dukkede der Søndagsgæster op paa Øen. Vor brave Petersen tingede os Hjemskyds hos Skipperen. »Du tager dem gratis med,« sagde han; »du kan faa nogle Maageæg af mig ved Lejlighed, du kan faa nogle Maageæg.« Selv vilde han ingen Betaling have af os. Saa forlod vi det gæstfri Rige, hvor Befolkningen hed Petersen, og Møntfoden var Maageæg. Frk. Petersen, der sikkert var anbragt der paa Prøve, blev ved at vinke og vinke efter os og raabe: »Hils København, hils, hils København!«

Med Foden paa Sjællands faste Jord talte vi vore Penge. Der var ikke nok til Billetterne til København. Vi gav os saa til at marchere og naede langt om længe til en Station saa nær ved Hovedstaden, at vi havde Raad til at tage Resten af Vejen med Toget.

— — —

Kusine Ellen var Husbestyrerinde hos en Fabrikant Lunge. Der pilede jeg af og til ud og fik en Passiar og en Taar Kaffe. Ellen stak tit lidt godt til mig. Det var jo Rationeringens haarde Tider. Engang havde hun puttet $\frac{1}{4}$ Rugbrød i min Taske, og jeg stod lige og skulde gaa, da Hr. Lunge kom hjem. Han var i godt Humør. »Hør, Studenten skal have $\frac{1}{4}$ Rugbrød med hjem,« dekreterede han; »jeg skaffede jo et extra Mærke i Morges.« Jeg undslog mig, og Ellen var lidt sen i Vendingen. Det opildnede kun den gode Mand: »Gør nu, hvad jeg siger. Kom med det kvarte Rugbrød og det med det samme. Studenten kan nok trænge til det.« Ellen turde ikke vægre sig længere; hun adlød, og jeg holdt Minen stram og vandrede ind til mit Regenskøkken med to kvarte Rugbrød i Tasken.

— — —

Naar det blev Lindens Fødselsdag, holdt vi stor Frokost. En Slags Haand med Handske paa fastgjordes paa hendes Stamme. Med Provst, Viceprovst og Klokker i Spidsen gik vi alle frem paa Rad og gav Haand og bød Tillykke. Regenskatten Schrøder saa misfornøjet til. Derefter tog vi Plads om Fællesbordene i Gaarden.

Selveste Kong Christian havde indstiftet et Legat til det Formaal. Naar nogen byder mig Snaps nu, siger jeg »Nej Tak, jeg har drukket al den Brændevin, jeg behøver i mit Liv, paa een Formiddag paa Regensen.« Det gik saadan til. Ved denne Frokost vartede vore Rengøringskoner op. Ogsaa dem stod jeg mig godt med. Og hvergang en Flaske af det Livsens Vand var trekvarttømt, smuglede de den hen til mig. Nu er Sandheden, at jeg hader Smagen af Brændevin, gør det nu, gjorde det dengang og altid har gjort det. Men min Kristendom forbød mig at skuffe de gode Kvinder, der vilde mig det saa vel. Ydermere vilde Vanskæbnen, at Mor havde meldt sin Ankomst til Byen samme Dag ind mod Aften.

Saa snart Frokosten var til Ende, indsaa jeg, at Muligheden for stor Modtagelse paa Banegaarden krævede nogle Timers omgaaende Ro. Jeg boede i Stuen 1 X 1, men entrede Trappen og tog en Kammerats Lejlighed i Besiddelse paa første Sal; han forfulgte mig skrap, men jeg naaede at smække Døren, dreje Nøglen om og sætte denne paa Skraa i Nøglehullet, saa den ikke kunde stødes ud, løb derefter hen til det aabne Vindue og fik smækket det i og haspet det i samme Sekund, som en Brandstige skrabebede mod Muren.

Da jeg vaagnede, var der 8 Minutter til Togets Ankomsttid. Der var ingen Knutzener dengang, saa det var ikke forsinket. Mor stod søgende i Hallen, da jeg skød ind som en Pil. Nu er der det ved tunghøre Folk, at de ofte faar en af de andre Sanser udviklet til Erstatning for Hørelsens Mangelfuldhed. Den anden Sans hos Mor var Lugten, som prompte orienterede hende om den kgl. Legatstifters Succes. Hun blev særdeles ulykkelig, og siden fik jeg et dybt formanende Brev fra hende. Hun troede lige som De, mine Læsere, at jeg var paa Vej til at blive fordrukken. Men Sandheden var, at jeg aldrig har været mere ædruelig, d. v. s. opfattet Tilværelsen klarere, end netop i mine Regensaar. Og jeg kan sige, at mig bekendt var der ikke en eneste af os, der tog Skade paa Legeme eller Sjæl af det lystige Studenterliv paa Gaarden. Regensen forlangte af sine Sønner, at vi, hvad Tilstand vi saa end var i, maatte intet uværdigt begaa. Hun viste os Tillid, og vi satte en Ære i ikke at svinge den Tillid. Vi var Christian den Fjerdes Børn, han, der blev baaret drukken i Seng

og mødte til Messe, naar Klokken var 5 og sled i det tro og samvittighedsfuldt gennem alle Døgnets Timer. Vi havde ikke vor Faders Format, men Regensen lagde noget af hans Aand ind i os, og skønt vi i vor Grønhed ikke var os det alt for bevidst, var det alligevel vort Maal ud i Fremtiden at kunne staa i den Gerning, vort Fædreland vilde betro os, som »Kong Christian stod«.

Men vi var os det for lidt bevidst. Skulde jeg rette nogen Bebrejdelse mod os Regensianere fra dengang, maatte det blive den, at vi levede for meget indendørs; Regensen var os nok. Vi vidste vel, at der foregik noget ude i Danmark og længere ude endnu. Men som det hed i en Revysang derinde:

For i Morgen bli'r Kongen
atter viet i Amerongen.
Ja, men hvad kan det rage Regensen i Nat?

Vi henholdt os til, at vi endnu ikke havde nogen Opgave i Livet, men at vi dygtiggjorde os til en, og saa længe havde vi Lov til at holde os udenfor. Det har da ogsaa vist sig, at vi ikke tog fejl. Paa hvad Flid, Alvor og Løssluppenhed lagde af Grundvold derinde, har mange af os siden præsteret et propert Stykke Daad og gjort Regensens Navn Ære. Men alligevel glæder det mig, at jeg har Indtryk af, at de Unge i Dag lever lige saa regensielt inden for Murene, som vi gjorde, men samtidig dermed har Øjnene rettet udad og Sindet springberedt til at gøre ung vaagen Mands Indsats midt i Nuets Kaos, ogsaa Regensens gamle Navn til Ære og vort Fædreland til Gavn.

Da jeg havde gennemført mit Klokkerat, og vi under sindssyg Udfoldelse af Politik med alle Nerver paa Højkant omsider havde faaet valgt Jubilæumsklokkeren, var min Regensid udløbet. Takket være min Migræne, der faktisk gjorde mig uarbejdsdygtig een Dag om Ugen, opnaaede jeg ½ Aars Forlængelse. Men nu trængte jeg til Ro, Sjelero og Arbejdsro, jeg fik af den medgørlige Stipendiebestyrelse bevilget en Udsættelse af dette halve Aar og lejede mig et Værelse i Buddinge. Slagter Randrup laante mig sin Hest, for at jeg kunde rejse billigt. Min Ven, der sidst havde hjulpet mig med at flytte Divan, tog nu Haand i Hanke med at faa byttet mine Ejendele op paa Slagtervognen, jeg knaldede med Pисken, og vi to kørte nok saa strunk, og det gik godt lige til Farimagsgade, dér faldt Lotte og knak den ene Vognstang. Bom! De to stolte Kuske forvandlede sig til to meget smaa Studenter. Betjent. Opløb. Vognen skubbet til Side. nærmeste Snedker fundet. Ny Vognstang lavet. 20 Kr. Tak. Meget billig Flytning. Jovisst. Siden gik Turen strygende nok til Buddinge, men Glansen var gaaet af den. Og Randrup gik hjemme og begreb ikke, hvor Køretøjet blev af.

Det var klogt af mig at flytte paa Landet. Da $\frac{1}{2}$ Aar saa var gaaet, flyttede jeg ind til Regensen igen. Det var ikke saa klogt. Det er et Sted, man hurtigt dør. Alt for mange kendte Ansigter var forsvundet, alt for mange ukendte dukket op. Og der gik jeg og var forhenværende Klokker og kunde ikke rigtig indstille mig paa, at jeg var traadt tilbage i de Meniges Rækker. Man skal aldrig gentage en Succes; man skal end ikke gøre Forsøg paa det. Dette sidste halve Aar genkalder jeg mig ikke for ofte. Jeg gad vide, om ikke Lazarus sommetider har tænkt: Døden er ligegodt saa stor en Overgang, at man ikke rigtig passer til Livet igen. Der skete en Del Ting i dette halve Aar, jeg helst vilde var ikke sket. Men Mindet om de første $1\frac{1}{2}$ Aar er ufordunkleligt. Uden for Partierne, uafhængig, var jeg i min Ungdoms lykkeligste Aar Regensens kaarede Klokker med alle Kammeraternes Tillid og Hengivenhed. Da jeg gik af, gav de mig et lille billigt Askebæger af Nytin, som altid siden har staaet foran mig. Paa det staaer den ærefulde Indskrift: Fra alle Regensianerne; i det laa en Check paa 200 Kr. Af deres fattige Spareskillinger gav de mig 200 Kr. De Penge er mig som en Relikvie; jeg satte dem strax i en Bankbog, og skønt det mange mange Gange har knebet mig at lade være at røre dem, staaer de der urørt endnu. Det var min øjeblikkelige Beslutning at gemme dem hen saa længe, at de kunde voxe til et passende Klokkerlegat som en Tak til alle mine Kammerater fra dengang for den Lykke og Ære, de gav mig.

XXXI

NU SAD JEG altsaa i Buddinge, og foran mig laa Græsk og Hebraisk, Kirkehistorie og Dogmatik. De var sandt at sige ikke meget brugte, og der var kun ½ Aar til Examens første Del. Ja ja, jeg havde nu altid paa Regensen passet mine Forelæsninger; Studiet var aldrig gaaet i Staa for mig. Men det maa indrømmes, at der var meget i det, der føltes ørkesløst uvedkommende. Dogmatik har jeg altid betragtet som Djævelens Maade at lave Kristendom paa. I Ny Testamente er der visst ligefrem Tradition paa Universitetet for at gøre Studiet aandløst.

Jeg tror, jeg tør sige om Paulus,
at hvad han saa end bedrev
— Epistelen til de Romer
Apostelen aldrig skrev,
saafremt han blot havde anet,
hvad Følgerne deraf blev:
Scat Petersens Ørkenfortolkning
til Paulusses Romerbrev.

Og Digtet, skrevet paa Regensen, fortsætter med stigende Forbitrelse:

Der tærskes Langhalm, der vrides
og vendes paa Tegn og Ord;
der ævles, som sad her selve
Gert Westphaler ved mit Bord;
der prøves fra alle Sider,
der vejres utallige Spor.
Men aldrig en Aandens Luftning
igennem Bladene fo'r.

Der gribes i Blinde i Bunken
af Hypotesernes Væld
og nævnes Doctores, til hvem vi
for intet staar dybt i Gæld.
Naar Texten er ribbet for Mening,
og jeg er død, har med Held
de vist mig med Bogstavers Utal,
at Bogstaven slaar ihjel

Særlig var Talremseriet i Det nye Testamente mig en Pest. I Forvejen har jeg overhovedet ikke Hukommelse for Tal. Og saa at lære sin hellige Bog som en Kryds og tværs

Opgave: Mt. 13¹⁷, Mc. 8⁵, Luc. 24¹², Johs. 1⁷ osv. osv. osv., i Virkeligheden nærmest gudsbespotteligt.

Det kan ogsaa bebrejdes det teologiske Fakultet, at det ikke har moderniseret sig nok. Hvad en Præst faar Brug for i sin Gerning har det intet af i Sammenligning med, hvad det har af, hvad han ikke faar Brug for. Der burde oprettes to nye Docenturer. Der er udmærket Brug for en Docent i Fodbold; de unge Præster skulde have Pligt til at deltage i Ungdommens Idræt. Og der burde ogsaa tilknyttes en Docent i Fritænkeri. Kirkens Stilling er jo ingenlunde længere saadan, at den er en Selvfølgelighed. Derfor burde Studenterne høre Forelæsninger af en Mand, der med Lidenskabens Styrke gik ind for, at Kirkens Budskab var falsk. En Studenterkammerat sagde til mig, at Fordelen ved det teologiske Studium var, at det gjorde En til midlertidig Fritænker, og ingen Voxen kunde eje Troen uden at have været Fritænker en Overgang.

Ja, men jeg var ikke tilfreds med den Maade, det gjorde os til Fritænkere paa. Alt for mange drager ud til Præstegerningen uprøvede. De hinker sig gennem Livet, fordi de kun har set en enbenet Sandhed. Det var jo en af Grundene til, at man ærede Georg Brandes. Manden selv syntes man ikke om, og det, han sagde, var jo nærmest forbryderisk, men der stod en glødende Sjæl bag det, han gjorde dog Kristendommen den Ære at møde den med Lidenskab; og mens den døde Tomme for Tomme inde i Ens Sind ved lunkne opbyggelige Taler, saa kunde man mærke, hvordan den groede og strakte sig mod Lyset, naar der blev slynget Angreb imod den, tænkt som Syre, men virkende som Kunstgødning.

Endelig, endelig aandede man op, naar Edu. Geismar med sin Indlevelsessevne gjorde sig til et med Nietzsche og overfaldt Troen med den store tyske Haders hvæsende Logik. Eja, saa var det Plaser at være Kristen, saa var der da Folk, det var værd at bryde en Lanse med. Her var endelig Tanker, der blev ikke tænkt, men raset til Ende.... og hvor blev man rystet og løftet ved at opleve, at Sindssygen er den sunde Fornuft i dennes yderste Konsekvens.

Kirkehistorien var i Ammundsens Hænder, og der blev den til et roligt og myndigt Fag. Jeg var glad for at gaa til hans Forelæsninger, følte mig jo i et Historiefag paa fortrolig Grund. Men op paa Siden af Kirkehistorien kom det gamle Testamentes sønderrevne og storslagne Poesi. Alene at have Lov til at læse det hebraiske Sprog højt for sig selv var en Lykke. At finde de klingende Udtryk paa Dansk for det læste var en digterisk dyb Tilfredsstillelse. Der oplevede vi den forkælede Davids Optugtelse gennem Synden til at naa til tragisk Storhed, der hviskede Salomo sin Elskede den østerlandske Nats hemmeligste Ord i Øret, der vendte han sig led af Livet, dets Rigdom og Skuffelser, til Alforkastelsens eviggyldige Klageraab: Forfængelighed, Forfængelighed, alt er Tomhed og Jagt efter Vind.

Det var velgørende at havne i Buddinges landlige Fred. Naa, saa det tror De! Nej, det var lige, hvad det ikke var. Borte var Kammeraterne, det glade Liv, den udvendige Sysselsættelse. Jeg var pludselig dumpet tilbage i Tiden til Dagene i Gl.-Skolen foran Studenterexamen. Jeg maatte selv lave al min Mad; naar Pakkerne hjemmefra slap op, bestod

Menuen af Spejlæg og Kartoffler, Hviden var Sovs og Blommen Kød. Siden Buddingetiden er der Usympati mellem Spejlæg og mig.

Og nu gik det løs med at terpe, og Stoffet var ikke til at skræve over, saafremt da Skridtet skulde holde, og Modløsheden faldt over mig: aldrig tog jeg den Examen, aldrig klarede jeg alt det Huskestof. En af mine Venner paa Regensen, der lige havde fuldført sin statsvidenskabelige Examen, døde pludselig fra sin unge Kæreste og den Stilling, der just var tilbudt ham. Strax havde jeg, foruden Sorgen, de natlige Mareridt med den Døde, der kom til mig i Jordeklæder, plettet af levret Blod og lugtende af Forraadnelse, og bad om Varme og laa hos mig i Sengen.

Dagens Mareridt var ikke meget skaansommere. Spørgsmaalene om Livets Ubarmhertigheder, Tilværelsens Meningsløshed, Dødens Gru, alle mine gamle Plageaander havde blot været hengemt i Køleskab; de vaagnede nu til nyt Liv, sprang frem og slog Gribbeklørerne i mig og rystede mig. Naar jeg gik mine ensomme Skumringsture langs Bagsværd Sø med Hjernen boblende efter Dagens Slid, forlangte jeg at finde Hensigten med det hele, at løse Livsgaaden. Jeg manede Krigens Ansigt frem for mig og saa den ind i Øjnene, Inkquisitionens, Fattigdommens, Sygdommens, den hastige Døds, jeg spurgte mig selv, om Mennesket havde nogetsomhelst at sætte op imod Tilværelsen undtagen den ranke og rasende Vilje.

Jeg tog ind til København og gik ud til den katolske Kirke i Stenosgade, hvor jeg saa ofte havde søgt hen i mine første Aar. Jeg lod Vievandet svale min hede Pande, jeg lod mine Øjne dysses til af den røde Ampel for Alteret, Verden blev saa fjern for mig, jeg var igen den lille Purk ved min dødsmærkede Mors Side i Polakkernes Kirke i Maribo, og Madonna kom til mig i min unge Mors Skikkelse, en Landsbypige, der talte Lollandsk, spinklere end Mor, men mild og dygtig og lige ud ad Landevejen som hun. Madonna kom til mig og sagde: Godhed er Livets Nøgle. Hun lo sin friske Latter: Tro aldrig paa det ormstukne, hvor meget det saa krør sig — og hun gav mig sit Smil og sin Fred.

Næste Dag sad jeg atter bøjet over Bøgerne med Examenens Angst i mit Blod. Jeg havde prøvet at skrive en Salme, da jeg kom hjem, men Madonnas Ansigt var blegnet for mig, saa snart jeg saa Dogmatikken. Det var i det hele taget ikke blevet til meget med Skriveriet paa Regensen. Nogle enkelte Digte, en Revy til den aarlige Fest med baade Handling og Sange i, og et lille 4-Akts-Syngestykke, Regensprovsten havde en Datter, der var indsendt til Folketeatret og kommen tilbage fra Direktør Friederichsen med Besked om, at han var villig til - og det var jo allerede overmaade meget, at der var en Teaterdirektør, der var villig — at han var villig til at læse Stykket, hvis jeg vilde skrive det af og indsende det igen med læselig Skrift, og endelig en Roman paa Vers, indsendt til Gyldendal og atter returneret med den Oplysning, at Forlaget kunde ikke paatage sig Udgivelsen af Romanen, da den i saavel Form som Indhold var blottet for Værdi, en Begrundelse, der i og for sig maatte kaldes fyldestgørende.

Det eneste haandgribelige, jeg havde faaet ud af mit Digteri i disse Aar, var, at Oscar Geismar og jeg paa en eller anden Maade igen havde fundet hinanden i et Venskab, der siden trods Rystelser har holdt sig urokket, ikke mindst takket været Geismar. Han havde vist mig ud til Niels Møller, hvem han havde ladet læse min *Samson*. Niels Møller modtog mig hjerteligt, men havde Hovedpine. Dertil kom følgende: Geismars Syn havde paa det Tidspunkt svigtet. Der var Fare for, han skulde blive blind. »Strengt!« mente Niels Møller. »Strengere,« svarede jeg, »hvis han ikke kendte Gud. Nu faar han Styrke til at bære det.« — Niels Møller gav et haardt Grynt. Vi skiltes med et hjerteligt Paa Gensyn fra ham, men jeg opsøgte ham aldrig mere.

Nu sad jeg altsaa i Buddinge med Examen et Par smaa Maaneder foran mig og reperedede Buhls Det jødiske Folks Historie og læste om Herodes den Store og stødte paa en parentetisk Beklagelse af, at Shakespeare ikke var faldet over dette Stof. Det gav et Ryk i mig. Det var, som om en Pegefinger løftede sig ud af Bogens Parentes og strakte sig mod mig i et: Du er Manden. Jeg sprang op og løb op og ned ad Gulvet, jeg satte mig, smed Bøgerne til Side, inden Aften stod første Akt paa Papiret, og jeg var inde i anden Akt. Den stakkels Smed og hans altid forekomne Kone, der sov i Værelset ved Siden af, fik ikke megen Søvn den Nat. Thi kun adskilt fra dem ved en tynd Væg krummede Herodes sig i Støvet i Kamp for sit Liv, haanlo Ægyptens Dronning, brovtede Junkeren Antonius, skreg den ulykkelige Mariamme, mens Svøben hvinede over hendes skrøbelige, fine Ryg. Og Dagen derefter — det fik ikke hjælpe, om saa Mor og Far og Stipendiebestyrelsen og Professorerne og den danske Folkekirke og Vorherre selv forlangte den Examen af mig og forlangte den nu. Herodes den Store var kommen paa Besøg, og saa fik Examen og Mor og Danmark og Gud selv vente, til jeg var færdig med at gøre Opvartning for min kongelige Gæst.

Jeg blev ikke færdig. Da 5 Dage var gaaet, og 8 Akter forelaa, maatte jeg ind til København og have fat i en eller anden Kammerat for at læse det skrevne for ham. Han blev rystet, dybt rystet, dog maaske mere over, hvad Tiden var anvendt til, end over Dramaet. Hans Forfærdelse var saa umiddelbar, at den forplantede sig til mig, saa jeg ikke turde lade Bøgerne uænsede, da han var draget af Gaarde. Det kneb mig imidlertid umaadeligt at komme i Gang igen med at trække Nitter i det nytestamentlige Tallotteri.

Da forbarmede Kusine Ida sig over mig; Pinseferien var nær, og den henlagde hun til Buddinge. Jeg blev kaad som en Tiaarsknægt ved at faa Besøg i min Ensomhed. Vi begyndte med Latter og Larm, men snart sad vi paa hver sin Side af Bordet, jeg med Græsken foran mig, hun med den danske Oversættelse. Saa sled vi i det, Time efter Time, og i Skumringen gik vi skønne Ture langs Lyngby Sø og talte om Gud og om Døden, om Synd og om Kald, om Examen og Herodes den Store.

Jeg havde formedelst 10 Kr. købt mig en brugt Cykel, en Hamlet, med et Stel, der var passende for en Giraf. Det lod sig gøre at bestige den, den førte mod Maalet om end uden dogmatisk Tro paa, at den nærmeste Vej mellem 2 Punkter er den lige Linie, men det spændende var altid, hvordan i Alverden man skulde bære sig ad med at slippe af. Dog, det lykkedes mig som oftest. Kun en enkelt Gang blev jeg deroppe.

Paa dette Fabeldyr tog jeg Tur ind til København og satte mig mellem svedende Teologer i Teologisk Laboratorium og slugte en nødvendig Bog, jeg ikke havde i min private Samling. En Dag, jeg kom derind, sagde en Teolog til mig: »Bryder De Dem om at faa at vide, hvad den skriftlige Opgave i Etik vil hedde?« Jeg maabede: »Har det staaet i B. T.?« »Ikke endnu.« — »Hvor ved De det saa fra?« »Det skal jeg saamænd ærligt sige Dem: Jeg ved tilfældigvis, at Konsistorium har Møde i Dag om Fastlæggelse af Opgaverne. For et Kvarter siden kom Geismar farende ind i Laboratoriet, hvor jeg stod ved en Reol, løb hen og rev en Bog ned af Hylden, slog op i den og bladede, satte den op og løb igen. Jeg sagde til mig selv: Han er inde for at se, om den Opgave, de har bestemt, hører til det Stof, han har tilladt os at springe over. Jeg gik hen, tog Bogen ned og fandt det Sted, jeg skønnede var omtrent der i Bogen, hvor han selv havde set efter. Det var Afsnittet om Underet. Som kristenkærlig Sjæl gaar jeg nu og delagtiggør mine Kammerater i mit Sherlock Holmeseri. Opgaven vil komme til at hedde Underet i etisk Belysning.«

Det hele forekom mig for fantastisk. Men en Opgave om Underet skulde være mig meget kærkommen. Underet havde jeg kredset om, fra jeg var 5 Aar gammel. Jeg mindedes Peder Emmiche, jeg mindedes Oscar Geismars Fortælling om Kroman, den, der egentlig mere end andet havde bestemt mig til at vælge ham til min Filosofiprofessor: en ung Student var kommen til ham og havde sagt: Alt det med evigt Liv og med Gud og den Slags Ting i Kristendommen kan jeg gaa med til; men det med Mirakler kan jeg ikke tro paa. Dertil svarede Kroman: »Hvad vil De med en Gud, der ikke gør Mirakler. Alt det andet kan vi jo selv gøre.« Og jeg tænkte paa de 10.000 Gange, jeg havde bedt min Bøn. Forudsætningen for hver eneste Bøn var dog Miraklets Mulighed.

For en Sikkerheds Skyld læste jeg de 20 Sider igennem hos Geismar. Saa besteg jeg Hamlet. Den vemodige danske Prins med de mange Indskydelser førte mig uvant direkte ind til skriftlig Examen. Opgaven hed: Hvilke Vanskeligheder bereder den videnskabelige Opfattelse for Antagelsen af Undere, og hvorvidt kan disse Vanskeligheder overvindes?

Det blev en bastant Opgave, jeg afleverede. Universitetet har siden brændt den; det er Synd; den vilde have interesseret Dem gloende at læse. Jeg husker den byggede paa Navne, som strakte sig fra Tertullian og Schleiermacher til Kipling og Conan Doyle.

Og saa naaede vi frem til den Dag, da jeg atter drog i Studenterexamenens Kjølesæt. Nu gælder det, Hr. Ole. Denne Dag er det dit Waterloo eller dit Austerlitz.

Øjnene skinner i Feber, Halsen gør Synkebevægelser, Spyttet er blevet Cement. Der sidder Censorerne, et Gruppébillede fra Panoptikon, Nr. 1 er en Storinkvisitor fra Højkatolicismens Spanien uden een menneskelig Følelse i sit Ansigt, Nr. 2 er Ramses den Anden. Og der sidder Ammundsen, nej, det er sandt, han er Biskop i Sønderjylland, der er kommen i Stedet for ham en pæn beskeden Yngling, som hedder Nørregaard, han spørger En ud om Irenæus, og Irenæus var en Gentleman, han er vel værd at tale om. Saa det bliver et laud. Saa sidder Jacobsen der, rank og retsindig, med et Hjerte af Guld bag det vældende lyse Skæg og det stakkels ydre Antræk af ubehjælpssom Professordistraktion. Det er mit kære gamle Testamente, den dybe, rungende Salme 90, gendigtet af Grundtvig som For dig, o Herre, som Dage kun. Det bliver ogsaa til laud. Saa sidder Torm der, man læser et Stykke nytestamentelig Græsk op, man oversætter det fejlfrit, han spørger om et Par Skriftsteder, mærker, at Grunden ikke er sikker og spørger fra nu af udelukkende om Skriftsteder. Hvor staar saa det og det, han venter, ser venligt paa En, venter, pudser Brillen, venter, kigger til Siden, venter, han er blid som en Smørklat i Tordenluft, aldrig har nogen Kattepote føjet sig kælner om Musen. Jeg sidder og tænker paa, hvad man kan bruge ham til i et Skue-spil, mærkeligt nok bliver det til en Skomager, jeg vilde kalde ham Skomageren Kratimos i Antiokia i det tredie Aarhundrede, han begynder med at komme til at slaa sig en Pløk i Fingeren, men i Stedet for at bande siger han sødfromt: »Der fik jeg en Torn i Kødets, Romerbrevet Kapitel dit, Vers dat.« Det blev til secund.

Saa gik der ½ Aar, og atter sad jeg paa Pinebænken. Det var en af de sidste Dage i Januar 1924. Dogmatik og Etik. Edu. Geismar i begge Fag. Der er 12 augsburgske Artikler, der skal kunnes udenad paa Dansk og Latin. Deraf havde jeg faaet lært de 7, men kun paa Dansk. Om Resten vidste jeg overhovedet intet. Geismar begynder: »Vi vil tale sammen om en af de augsburgske Artikler.« Der for igennem mit Hovede: Far døde af Hjerteslag. »Vi kan tage —« — almægtige Gud! — »Artikel 7. Vil De nævne den?« Eja, Halleluja, den kunde jeg altsaa; men saa stor havde Spændingen været, at min Hjerne var blevet fuldstændig tom. »De maa gerne sige den paa Dansk.« Pause, lang Pause. Saa endelig kom den. Og saa gik det godt. Men pludselig begynder Geismar — Jemini: ogsaa han! — paa Skriftsteder. Saa blev det til secund.

Og vi gik over til Etikken. Nu havde Geismar lært at vare sig. Ikke eet Skriftsted mere spurgte han om. Saa blev det laud.

Kaj Munk var cand. teol.

Med en Examen lige saa himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt som han selv.

XXXII

MEN der var sket mange Ting, inden jeg var naaet saa vidt. Regensen havde haft 350-Aars-Jubilæum, der fejredes med en værdig og munter og vellykket Fest under Linden. Digteren Weltzer, der som stud. mag. lige var flyttet ind, skrev et dybsindigt lille Spil, som Regensianere opførte i et Hjørne af Gaarden, jeg oplæste en Kantate og fik Kong Christians Haandtryk for den, og jeg oplevede mit Livs eneste Ordensbehængning, idet »Gamles« Ypperstepræst Peter de Hemmer Gudme udnævnte mig til Ridder af det gyldne Svin og hængte mig Papkæden med Grisen i om Halsen; den hænger paa samme Søm som Fezzen i mit Studereværelse nu.

Men noget andet var hændt af næsten lige saa indgribende Betydning for mig: Jeg havde faaet Præstekald. Hvadbehar? Før Examen! Nej, hør nu lidt. Ja, hør nu lidt: Det var gaaet saadan til, at jeg havde besluttet, at jeg ikke vilde være Præst. Saa snart som Examen var ovre, vilde jeg prøve at komme ind paa en Skole. Jeg var taget en Tur op til Rektor Skovgaard-Petersen i Rungsted og var blevet vel modtaget af denne mærkelige Mand.

— Mest havde jeg været angst for, hvilken uhyre Skuffelse det vilde blive Mor. Men Mor tog meget roligt paa det og svarede: »Det skal du selv afgøre.«

Nu sad jeg en Dag paa Regensens Læsestue og læste i Kristeligt Dagblad, at Vedersø Præsteembede i Ribe Stift var opslaaet ledigt for anden Gang. Og pludselig groede Pegefingeren atter op mellem Bogstaverne og rettede sig mod mig med et: Du er Manden.

Jeg gik op til Aagaard, en af mine allerbedste Venner og min nærmeste Genbo. »Kender du noget til den Egn derovre?« Der tændtes Lys i hans Øjne. »Om jeg gør! Jeg har en Søster, der er gift paa de Kanter. Det er spe den kønneste Del af hele Danmark, man kan ikke komme noget pragtfuldere Sted hen, der er en Masse Himmel derovre, og der er en Masse Jord, og der er en Masse Vand, og der er næsten ingen Mennesker. Og de, der er, det er gammeldags gudfrygtige Folk, og saa vil de handle om alt muligt. Og prutte. Naar Bønderne sidder en Aften og drikker Kaffe sammen, saa handler de, om deres Støtkæppe, og deres Piber, og til sidst om Hunden henne ved Kakkellovnen.«

Jeg gik ind til mig selv og spiste Frokost. Det med at de handlede, var mig ligegyldigt; men det andet lød afgørende godt. Jeg satte mig hen til Skrivebordet, min Konfirmationsgave, og skrev til Menighedsraadets Formand derovre i det ukendte Land. Jeg skrev, at jeg hed det og det og var stud. teol., men haabede i Løbet af halvanden Maaned at have min Examen; nu vilde jeg gerne bede ham meddele mig, om der var en firelænget Præstegaard; thi i saa Tilfælde kunde jeg tænke mig at søge Embedet.

3 Dage efter fik jeg Brev fra gamle Købmand Skytte, at paa Grund af, at der var solgt en Del Jord fra Præstegaarden, var der brækket noget af den ene Længe ned, men i Stedet

for var der opført en Brandmur, saa Præstegaarden maatte siges stadig at være firelænget. Om jeg kunde tænke mig at komme derover og prøveprædike for dem?

Der skyllede en hed Glæde igennem mig. Jeg pressede Haanden mod Hjertet, løftede mine Øjne mod Loftet og sagde Gud inderlig Tak. Endnu et Par Breve vexledes mellem Skytte og mig. Saa var det aftalt, at jeg skulde rejse derover og prædike for Menigheden Nytaarsdag.

Intet i Verden kommer, som vi har regnet med. Det, vi har ventet os den største Glæde af, falder ud til den bitreste Skuffelse. Nu havde Far og Mor Aar efter Aar stridt og savnet og slidt, og nu, nu, endelig nu stod vi foran Maalet. Jeg kom hjem til Juleferien, og om en Maaned var jeg Kandidat. Og saa kom jeg og fortalte dem, at jeg vilde være Præst i Jylland! Hvad var Jylland? Det kunde lige saa godt være Afrika. For Far og Mor bestod Danmark af Lolland og — engang imellem — lidt af København. Jylland — der er Folk forfærdelig langt tilbage i Tiden, mente Mor og saa ud, som forsøgte hun at erindre sin Oldemor; Jylland — der fik de Karle fra til at passe Roerne ligesom i sin Tid fra Polen. »Og saa bliver de boende herovre,« misbilligede Mor; »hvad skal Jyder og Polakker have vore Gaarde for?« Far skar Tænder af Vrede: »Er der ikke Embeder nok paa Lolland. Det maa jo være for at træde os. Ko's dog! naar du kommer derover, ser vi dig aldrig mer.« Jeg hyssede paa dem. »I skal nok blive glade for det. Nu bliver det jo jer, der skal komme og holde Ferie hos mig.« Han saa paa mig med en drukkendes Blik. Aldrig, sagde han, aldrig kommer jeg derover. Jeg forstod, han optog det, som om jeg vilde lokke ham ud paa en hasarderet Expedition til Mars, og nøjedes med at smile. Og saa holdt vi en trist Jul.

Kusine Ida, der var paa Julebesøg hos sin Far, kom ud til os og prøvede at sætte Humøret lidt op. Men det gjorde kun ondt værre. Midt i Julen brød jeg saa op, og efter en Rejse, der var saa lang, som om den virkelig var til Afrika eller bedre Alaska, stod jeg i Mulm og Kulde paa Ulfborg Hotel. Jeg fik en Kop Te og kravlede i Seng. Skyttes Søn vilde næste Morgen hente mig i Bil.

Jeg stod tidlig op og gik lidt uden for Byen, alt var sneplettet, graat og trist. Smaa Bidder karrig Hede, golde, fægtende Fyrretræer, lidt forkommen Agerjord indimellem omkring et gudsforbarmeligt Hus! Unge Skytte kom med sin Stolthed: Bilen, den lige anskaffede Bil. Vi kørte af Sted ud ad den sjælløse, frostblæsende Landevej. Alt var sneplettet, graat og trist. Smaa Bidder karrig Hede, golde, fægtende Fyrretræer; lidt forkommen Agerjord indimellem omkring et gudsforbarmeligt Hus. Hvad var det for et Land, jeg var havnet i? hvad var det for en Skæbne, jeg var ved at sælge mig selv til? Jeg forbandede min usalige Impulsivitet.

Saa kører vi ind i Vedersø, sagde min Mand ved Rattet. Men hvad var det? Landskabet havde jo forandret sig. Velholdte, brede, rolige Gaarde laa fast og værdigt paa en venlig

Jord. Og forude stak der Løvtræer op, en hel lille Lund. Det er Præstegaarden, sagde min Mand, *Deres* Præstegaard. Det lød helt underligt. Lad mig nu se, mente jeg.

Saa var vi hos to elskværdige Lærerfolk i en helt ny Skole. Læreren var Fynbo, hørte jeg strax, saa eet Væsen i Retning af et Menneske var her dog altsaa i Sognet. Nu kom der en Del Folk, der blev forestillet for mig som Menighedsraad; rare og hjertelige Ansigter, men de talte et Sprog, som vi ikke havde lært i Skolen, og som jeg forstod mindre af end Hebraisk, selv om det lød efter Engelsk.

En Kirkeklokke begyndte at kalde paa engang bønligt og befalende; og se, der laa jo den vældige Valdemarskirke lige uden for Vinduet. Alle Veje var sorte af Folk; de kom saa sindigt; det var let at se paa dem, at det var ikke første Gang, de adlød den Kalden. Kirken var fuld til sidste Plads, Hoveder strakte sig, og dog, nej, det gjorde de ikke, Vestjyder er værdige, det er simpelt at vise sine Følelser, selv saa sublime som Nysgerrighed, de har fuldtrænet Evnen til at opfange alt uden at røre paa sig eller med en Mine forraade, de opfanger nogetsomhelst, men De kan tro, de opfangede mig og tænkte et lille Herregud i deres Hjerter; Denne blege, tynde, dukkede unge Mand, har han virkelig Lyst til at sætte Livet til ude ved vos?

To Salmer lød med inderlig Kraft gennem Rummet. Og saa stod jeg paa Stolen under Duens udbredte Vinger, saa en Runde hen over alle disse opadvendte Ansigter, løftede Øjnene og bad:

Ræk du mig, Herre, din stærke Haand
og giv mig Mod til at bede,
at sende du vil din Helligaand
din ringe Tjener at lede.

Ja, ræk mig, Fader, din gode Haand
og giv mig Tro til at tale,
om dog en Flig af dit Klædebond
det undtes dit Barn at male.

Og saa talte jeg. Hvad jeg sagde, ved ingen nu. Det var sikkert ikke meget bevendt. Mest Æstetik og Skønvirke er jeg bange for. De første Gange en ung Prædikant optræder, kan det, som jeg før har sagt, ikke blive til meget med Gudstjeneste; det bliver mest til Examen. Men Folk i Stolene lyttede — og nu har jeg talt til de Folk i 18 Aar, men endnu ved jeg ikke, hvor meget de lytter, og hvor meget de lader, som om de lytter — for mod vestjydske Bønder er Det kgl. Teaters Skuespillere det rene Vand — men jeg følte nu, at de lyttede, som jeg aldrig havde oplevet blot tilnærmelsesvist nogen Forsamling lytte, og midt i min Fremsigelse af det udenadlærte greb det mig om Hjertet, at det var disse prøvede og erfarne Mennesker, jeg, Dreng, nu maaske skulde til at hjælpe med at leve og med at dø.

Efter Gudstjenesten gik vi atter over til Hovedskolen. En islagt Rende voldte mit Fald. Men jeg rejste mig atter. Saa kørte vi op til Præstegaarden, som laa en Fjerdingsvej fra Kirken; den var ubeboet og virkede skummelagtig og øde; under den strakte en islagt Sø sig livløs og mørk. Haven var snedænget, forkrøblede Træer mørknede ind i Stuerne; paa

Forespørgsel bekræftedes det dog, at der ogsaa var Frugtræer derude, »som kunde bære godt.« Derfra gik Turen ned til Anton Halkjærs statelige Gaard med Varme i alle Stuer. Og her klappede Saxen. Købmand Skytte stillede mig det Fældespørgsmaal, om jeg, hvis ved Sogneafstemningen i Morgen et Flertal udtalte sig til Gunst for mig, vilde modtage Præsteembedet. Før jeg vidste, hvad jeg gjorde, havde jeg svaret Ja.

Det forholdt sig saadan med Vedersø, at Embedet havde staaet ledigt en 4 Aar, fordi der var Præstemangel i Danmark dengang, grundet paa den sønderjydske Genforening med Moderlandet. Der var for Tiden 3 Ikke-Teologer, der søgte Embedet, og en teologisk Student, nemlig ham, som nu gik i Seng i et lille hyggeligt opvarmet Værelse paa en Gaard paa Ydersiden af Danmark, omlullet af Vesterhavets Rullen, med en Følelse af at have vovet sig ind i en Labyrinth uden nogen Ariadne til i Tide at have forsynet ham med en Traad, saa han kunde finde Vejen tilbage. Han sov godt, blev vækket i Buldermørke, sat til et Morgenbord med Pilsner og speget Gaasebryst og duftende Kaffe — og saa var det endda Husfruens Fødselsdag. Manden ledsagede ham i en Morgenstund, frostklar og stille og dog gennemduret af det evige Hav, op til Rutebilen, og saa gik Turen til Ulfborg. Paa Regensen traf ham to Dage efter Brevet fra Vedersø: med kun 4 Stemmer imod havde Menighedens overvældende Flertal ønsket ham til sin Præst.

Han var fortabt.

Og gennem Landets Blade løb der en Notits om, »teologiske *Studenter* foretrækkes for Ikke-Teologer.«

Jeg satte mig ned ved Vinduet og saa ud paa Linden i sort Humør. I kulsort Humør. Hvad var det for Vanvid, jeg havde kastet mig ud i?

Det lystige Regensliv, de fortrolige Kammerater, den ubundne, ansvarsløse Tilværelse, Hjemmet paa Lolland, Far og Mor, min Kusinesøster i Døjringe, Farvel til dem alle, til det hele, og af Sted til et vildfremmed Land, saa forskelligt fra alt det tilvante som bare muligt, til fjerne, fjerne Mennesker, hvem man ikke engang forstod Sproget hos, og til en Gerning som — ja, som i Alvor og Ansvar var den skæbnetungeste af alle:

Havde jeg overhovedet Ret til at blive Præst?

Ja, havde jeg Ret til at lade være?

Digter og Præst, var det ikke de to Traade, der havde slynget sig om hinanden gennem min Tilværelses Snor lige fra min første Mors Dage og til denne Stund, Digter eller Præst, Præst eller Digter, jeg havde vaklet mellem de to Muligheder, atter og atter og atter. Var ikke Tiden nu inde til, ikke længere at vakle imellem dem, men vælge dem begge i eet?

Var jeg troende nok til at være Præst? var jeg dydig nok? Jeg vidste det ikke. Jeg ejede ikke Metermaalene. I det ene Øjeblik syntes jeg det afgjort ikke, ja, det stod for mig som helt utilstedeligt: jeg som Præst. I næste Øjeblik tænkte jeg paa Herrens Apostle, paa Tvivleren Thomas, paa Fornægteren Peter, paa Paulus, den alle Dyders og Lasters Mand, det var ikke for deres Tros Skyld eller for deres Syndsfriheds Skyld, at disse Mennesker blev Apostle, det var, fordi han kaldede dem.

Havde han da kaldet mig?

Turde jeg svare Nej? Var ikke alle mine Veje ført saadan, at jeg nu stod foran Døren til Præsteembedet, ja, Døren var endda lukket op. Vovede jeg at tyde dette paa nogen anden Maade, end at Gud havde Brug for mig?

Havde jeg Ret til at blive Præst?

Havde jeg Ret til at lade være?

Jeg saa for mig alle de opadvendte Ansigter i Vedersø Kirke. De var sømmeligt udtryksløse, som Johs. V. Jensen kalder *sine* Bønders. Og dog — Nej. Der var en Venten i dem. Disse Skikkelser i Kirkestaderne sad med en fremstrakt Haand. Ikke som Tiggere, der haabede paa en Almisse. Men som Venner, der af en god Ven har faaet Løftet paa en Gave, noget, de rigtig har Brug for og glæder sig til at faa. Jævne nøjsomme rolige Ansigter. Og dog mærket af den Strid, der hedder Livet. Af Svigten, andres og egen, af Saar, Skæbnen har slaaet, af Prøvelser under den Vældiges Haand, af Dødens første Skygge. Jeg var det Postbud, der skulde gaa med Brev fra Gud til Menneskene paa dette lille Distrikt af Danmark, bringe dem de Guds Ord, deres Sjæle just havde Brug for, til Tugt og Opvækelse, til Trøst og Bestyrkelse, til Hjælp i Liv og til Sejr over Død. Kendte jeg de Ord? Kun maadeligt. Men jeg kendte dem dog. Det vidste jeg. Det følte jeg. Havde jeg saa Ret til at lade være at bruge dem? Havde jeg Ret til at lade Mennesker leve uden at høre de Ord?

Men jeg var jo livelig led ved at skulle til det?

Var det Grund til at lade være? Skal Svømmeren lade Mennesker drukne, fordi han synes, Vandet er for koldt?

Alle disse kønne Overvejelser, — var det Juristen i mig, der byggede sit Defensorat op formedelst 3800 Kr. aarlig: et Præsteembedes Løn?

Hvad vidste jeg, hvad kunde jeg hitte ud af? Var jeg en Judas, der solgte Sandheden for aarligt tredve Hundred Sekler Sølv?

Tjener man Kristus bedst ved at støtte hans Kirke eller ved at slaa den ned?

Kierkegaard og Brandes og Grundtvig og Nietzsche og Morten Madsvend, hvem af de 5 har vel Ret?

Jeg kan sidde her og stirre ud i Lindens sorte Grene paa denne graa Januar dag og blive 1000 Aar i Timen og ikke komme af Stedet, mens Linie 14 trofast bliver ved at gaa over Nørrevold. Springe ud i Daad, lade noget ske, det er Vejen. Fingeren var jo kommen frem af Skyen og havde peget for mig paa Vedersø. Saa er Sagen jo afgjort. Beslutningens medfødte Ungdomsrødme skal ikke henvisne i gustent Overlæg og et Foretagende med Marv og Kraft skal ikke bortvende sine Strømme ved denne Tænken og miste Navn af Gerning. Op! til Daad!

Men jeg stod ikke op. Jeg følte mig saa lille og syg og bespændt. Saa støttede jeg Panden mod Vindueskarmen. Det første Billede i min Barndoms Billedbibel, den lille Samuel paa Knæ i Nattens Mørke, med det himmelske Lys vældende ned over sit lokkede Hovede, tegnede sig for mit indre Blik. Længe sad jeg med Panden mod Vindueskarmen; det støjede et Sted dernede; jeg vidste snart ikke, om det var Kammeraternes Tummel eller Havets Brum. — — —

Jeg maatte gøre Forsøget. Et Aar eller to. Saa kunde jeg holde op igen, gaa til Skolen, gaa til Journalistikken, der var jo nok at tage fat paa.

Men jeg maatte begynde her, hvor det faldt sværest.

Jeg maatte tage dette Job paa mig. Jeg maatte gaa ud i Skyttegravnen.

Tal, Herre! din Tjener hører!

Saa snart jeg havde taget min teologiske Embedsexamen, laante jeg Penge til en Parisertur. Jeg havde været i Tyskland flere Gange, saa det var ikke noget nyt for mig at rejse udenlands. Min anden Tysklandstur havde jeg kun med stort Besvær skrabet Penge sammen til. V. P. kom og saa mine Støvler, lige som jeg stod parat med Kufferten og skulde ud ad Porten. »Vil De rejse til Tyskland med de Støvler paa?« spurgte han. »Jeg har et Par til, men de er ringere endnu,« mente jeg og kigede lidt mistrøstigt ned til de gabende Saaler i de forfodenværende. V. P. var pludselig trisset af. Jeg funderede: Han blev gal og tænkte, at det var bedre at blive hjemme og købe sig et Par Støvler end at føjte udenlands. Men der stod V. P. igen og havde et Par af sine bedste egne i Haanden. Saadan er V. P. Det blev den Tysklandsturs Oplevelse. Og saa at se Helene Thiemig som Jeanne d'Arc.

Paris blev øjeblikkelig ogsaa for mig Byernes By. Er det Snobberi? Hvis det var det, saa kan en Snob føle oprigtigt. Jeg tabte mit Hjerte til Staden med det samme, og jeg har aldrig siden rigtig fundet det. Ja, i Dag vover jeg ikke at tænke paa Paris. Og jeg er ikke sikker paa, at jeg bryder mig om at komme der nogensinde mere. For mit Paris var det mellem de to Krige, det sejrige Paris, Paris Gloire. Clemenceaus Paris. D. v. s. efterhaanden, hen imod det sidste, gik det op for mig, at det ikke var hans, men det Paris, der vragede ham og i Stedet kaarede denne — Hr. Deschanel. Men den lange, lykkelige Tid, da jeg vandrede rundt paa dens Boulevarder i den Illusion, at dette var Paris Étoile, Byen, der var steget ned fra Himlen for at lyse for Jorden, og hvis Ild var saa evig som Flammen under Triumfbuen, ja, da kunde jeg stundom føle det, som om jeg havde fundet Maribo igen. For noget af det mest forførende ved Paris's Koketteri er jo dette, at hvor meget Verdensstad den end har drevet det til at blive, har den aldrig glemt, at den var en lille By. Den er fræk nok til at staa Nøgenmodel for Alverdens Malere, den er pengegrisk nok til at optræde som Mannequin for Jordens Stormagasiner, men naar den er hjemme hos Mor, glemmer den sit vilde Liv og sin raffinerede Prangen og bliver til den sødeste Provinsbypige langt, langt ude paa Landet. Overvældende er den med sine Butiksudstillinger, sine Modediktater, sin Babelsforvirring, man kan tilbringe Timer paa Operapladsen med at maabe sig bort i Trængslen, man kan gøre sig sommerferieensom ved at dykke ned i Boulevardernes Havstrømme, opslugt slentrer man ad Avenuer, daser paa Fortovskafeer, imponeres i lige høj Grad af Revyernes flittrende Døgnflueliv og Notre Dames historiske Vælde — og disse Sten i Mur og i Brolægning, røgsværtede, blodplettede, der er Fundamentet for Europas Kultur. Men det er altsammen ingenting mod Fiskerne langs Seinen og mod de smaa Gader i den indre By, hvor Provinsidyllen er saa ægte som 1000 Mile borte, hvor man kan finde et kroget

Hjørne at staa og drømme paa eller en lille Kirke at sætte sig ind i og give sig Evigheden i Vold. Og Paris's Beboere — aah, hvilken Vederkvægelse at være henne et Sted i Verden, hvor der ikke var noget, der hed Jøde eller Græker, men hvor Menneskeligheden var alt i alle.

Babylon var en Skøge, sagde Profeterne.

Var Paris ogsaa saadan en slem en, saa var det en, hvis Sjæl var ren.

Men nu — naa — naa — lad det fare — — —

Da jeg kom hjem igen, gik det løs med Afskedsgilder paa Regensen. Saa blev Møblerne pakket sammen og sendt af Sted til Vedersø, skønt Kaldelsen stadig udeblev. Der stod jeg nu i mit tomme Værelse og gispede efter Luft:

Jeg har noget at sige dig, gamle Regens,
 og maaske kan jeg sige det nu,
 da min Kærligheds Haabløshed staar mig saa klart,
 som den aldrig har staaet mig før;
 for nu kommer de til mig — og de nænner det, du,
 og du selv staar alvorlig og taus —
 — vi forstaar dets Nødvendighed — oh, men hvor haardt! —
 for nu kommer de til mig og siger mig kort,
 jeg skal rejse — skal skilles fra dig.

De vil lukke mig ude, du gamle Regens,
 i Dagliglivs Graavejr og Pligt,
 de vil gi' mig et Embed — betale mig med
 en tre Tusind Penge pr. Aar.
 Men *din* klangrene Latter, dit sejrrige Smil,
 din hvert Hensyn forglemmende Skæmt,
 din fortrolige Pludren, strengt søgende Flid,
 uregerlige Lune, fornøjede Strid
 er for mig nu forbi, kun forbi.

For du er mig saa ung jo, du gamle Regens,
saa ung som den fejreste Mø,
og jeg som en Bejler, *for* blufærdig og sky
til at røbe dig Tanke og Traa.
Dog gad jeg mig nærme en stjerneklar Nat,
naar jeg vidste for Vidner mig fri,
din i Mindernes Fjernhed fordybede Lind
og dér med Ærbødigheds Andagt i Sind
blot kysse en skælvende Kvist.

Thi du har fortalt mig, du gamle Regens,
hvad spotsk jeg betvivlede før,
at Ungdommen er i sig selv en Værdi
af *uendelig* Skønhed og Lyst,
at Tanker, der vexles med jævnbyrdig Vid,
kan eje en lægende Kraft,
at et Haandtryk kan skænke en sejrssikker Fred,
og at en spontan og forvissningsfuld Ed
kan virke befriende godt.

I Kammerets Hygge har, gamle Regens,
mens Fortid og Fremtid blev eet,
du vist mig Sekundets af Evigheds Mund
beaandede, duggede Spejl;
thi *evig* var Duften af Kaffen, der blev
mig rakt af den skæreste Haand,
og *evig* min Fryd ved en Stemmes Musik
og Anelsens Lyst i det skælmskeste Blik
og det lønlige Smil om en Mund.

Hvis En i sin elskedes Arm, o Regens,
Lyksaligheds Fryd havde lært
og blev i sin Elskov ved voldelig Haand
slæbt bort uden Gensynets Haab,
han glemte visst hurtigt sin knejsende Gang,
sin Agt for det kække og kry;
ved Trælledont trægt for ham Aarene gik,
til Døden slog brustent det sløvede Blik
og sønder den bøjede Ryg.

Og nu skal jeg spændes, du gamle Regens,
 for Gazafilistrenes Kværn,
 og mine to Øjne, du lærte at le
 ved Synet af Friskhed og Liv,
 dem stikker de ud, og de krummer min Ryg
 i Mørke bag Slaa under Aag
 og tvinger mig, skønt de visst ikke *vil* ondt,
 til Aar efter Aar at gaa rundt og gaa rundt
 for at male for Kone og Børn.

Men det skal du vide, du gamle Regens,
 du stolte, du skønne, du fro,
 min Kærlighed til dig er stærk som den Vens,
 der ved sig for Evighed tro,
 og naar jeg forbenet og nøgtern og graa
 fortrolig med Vanheld og Savn
 har hugget en Hæl og har klippet en Taa
 for Avancementer og Kone at faa,
 forbliver dog helligt *dit* Navn.

X.

Jeg rejste ned til Lolland. Far og Mor gjorde Gilde i Anledning af, at jeg havde naaet Examenen. Naboerne var samlet, og Præsten var der og Lærer Wested og hans unge Frue; vi havde en smuk Fest sammen. Men da Mor og jeg næste Dag hyggeligt sad ved Formiddagsteen, gav hun sig til at græde, som jeg aldrig før havde set det. »Men Mor da, men lille Mor da! Hvad er der dog.« »Jeg græder over, du har faaet din Examen,« fremstønnede hun. »Jamen Mor dog, det er jo da kun godt; det er det, du har savnet og slidt for; du skal se, hvor godt det bliver.« Men Mor blev ved at hulke: »Nej, nu er det forbi, du har hidtil været min Dreng, du er kommen her i Ferierne, du har hørt til her hos os; men nu — nu har vi naaet Maalet, saa har jeg ikke mere at leve for, nej, nej, nu er det forbi.« Taarerne dryppede ned i Teen og paa Dugfligen, der var bredt over Hjørnet af Bordet, og jeg sad tavs og vidste ikke mer, hvad jeg skulde svare. — Dagene gik. Udnævnelsen kom ikke. Tiden begyndte at falde mig lang i mit Barndomshjem. Jeg længtes efter at komme i Gang med Fremtiden. Jeg fik et Vikariat ved Nakskov kommunale Skole, det varede kun 8 Dage, men efterlod et varigt Minde hos mig af Udisciplinens Tummelum.

Siden besøgte jeg Anna, min Veninde fra 6-Aars-Tiden, og hendes Far og Mor. Christensen var forlængst ophørt med Sadelmageriet. Han sad nu paa en stor Gaard et Par km uden for Nakskov, en stejl Karakter med selvstændige Meninger, vel værd at drøfte Livet og Troen og Chilesalpeteret med. Dette Besøg fik gevaldig Betydning; for han tog sin gamle rustne Tolver ned af Væggen, og saa skød vi til Maals. Far havde jo aldrig vovet at lade mig røre Bøssen. Nu fik jeg styret min Lyst, fik nogen ordentlige Bagslag paa Skulderen,

men lærte ogsaa at ramme. Christensen blev saaledes den første, der førte mig hen imod Jagtens blodplettede og soloverstraaede Sti.

Endelig kom Udnævnelserne, 15. April 1924, underskrevet endnu af Appel. Et Par Dage senere havde det været af Dahl.

Men altsaa nu var jeg udnævnt og skulde ordineres i Ribe, vilde dog uendelig gerne have den Højtidelighed henlagt til min Daabskirke, Domkirken i Maribo, hvorfra ogsaa begge min Forældre var jordede. Biskop Olesen i Ribe var ligeglad, men Biskop Ammundsen i Nykøbing stillede sig meget afvisende. Vor Sognepræst, Præsten i Landet, ivrede for at faa den usædvanlige Begivenhed opført i *sin* Kirke; han og Menighedsraadsformanden og jeg tog til Nykøbing for igen at bombardere Biskoppen. Alle Argumenter prellede af undtagen det ene, at Mor ikke var rask og maaske ikke kunde tage med til Jylland. Det gjorde efterhaanden sig selv til Hovedargument, for hvilket Biskoppen langt om længe bøjede sig. Men nu vilde jeg have det i Maribo, de andre i Landet, altsaa blev det — meningsløst nok — i Landet Kirke i Stedet for Domkirken. Naar jeg gav efter, var det vel en Del for Fars Skyld. For ham var det jo en stor Trumf at sidde midt i sit eget Sogn og se sin Søn blive kronraget.

Bispeexamenen i Nykøbing Bispegaard forløb helt hyggeligt. Desværre var den gode Biskop Enkemand efter en Balslev — jeg savnede en Balslevs runde Hygge i Hjemmet. Biskop Ammundsen var en meget betydelig Mand. Med hvilket Udbytte havde jeg ikke hørt ham i mine Studenteraar. Nu erfor jeg, at han ogsaa var en højst vittig Mand med et umiskendeligt Skuespillertalent. Men naar Bifaldslatteren skyllede imod ham efter Anekdoterne — og en Anekdote er altid bedst, naar den fortælles af en Biskop, god af en Provst, lader sig høre af en Præst, men egentlig under Lavmaalet af en Kapellan — kunde han pludselig strunke sig op og blive alvorsbetonet, paa det, at vi dog ikke skulde glemme, Stedet, vi var paa, var hellig Grund. Jeg fik det Indtryk, at han fik det Indtryk, jeg var meget begavet og meget indbildsk; begge Dele, som De forlængst har bemærket, min kære Læser, ganske fejlagtigt. Vi fik os en hed Debat om Præsteeden, som jeg, i den Form den har, finder og fandt skulde have en Møllesten om Halsen og sænkes i Havet. Jeg skrev ikke under, før jeg havde Biskoppens Ord for, at den faktisk kun betød, at jeg vilde tjene som Præst paa luthersk Grund i Overensstemmelse med min Samvittighed.

Naa, saa mødtes Højærværdigheden og Omegnens Gejstlighed i Huset under Kastaniernerne til Frokost. Samværet begyndte med, at Biskoppen venligt sagde til Far; »Naa, Munk, tager De saa med Deres Søn til Vedersø og faar ham indsat?« hvortil Far svarede med et

afværgende Armudsving: »Nøj, jæ jønne, men mi Koen jø,« det er udlagt: »Nej, ikke jeg, men min Kone.« Der blev en ejendommelig Stilhed, jeg sankede en Serviet op under Bordet, Præsten rømmede sig, og Menighedsraadsformanden begyndte i Distraktion at nynne Melodien til »Han som har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter«.

Hvad der nu var Skyld i det, det ene med det andet, Biskop Ammundsen var ikke i Stødet den Dag. Hvad der gjorde mest Indtryk paa mig paa Ordinationsdagen, var det Smæld, hvormed han udfoldede sin høje Hat. Noget saadant havde jeg ikke oplevet før. Jeg selv var i Fars høje Hat fra hans Bryllupsdag. Den passede mig lige, naar der blev lagt et Haandklæde inden for Svederemmen. Men den kunde jo ikke smælde. Og saa var jeg i den dyre, dyre lange sorte fine Kjole, mine gode Forældre havde foræret mig. — Biskop Ammundsen havde Dagen i Forvejen ved Bispexamenen fortalt mig, at kun een Gang i sit Liv var han gaaet i Staa, aldeles i Baglaas, i en Prædiken. Maaske derfor indtraf anden Gang nu under Ordinationsprædikenen. Han stod foran Alteret, jeg uden for Alterskranken belæsset med alt det tunge uvante Tøj, det var en lang, lang Prædiken, som han altsaa knækkede over midt i, saa han maatte hjælpe sig videre ved at oplede Manuskriptet, og denne Begivenhed var egentlig det eneste oplivende Moment for mig. For jeg fik sandelig baade læst og paaskrevet, at Begavelse alene gjorde det ikke i en Præstegerning osv. osv. Jeg var til sidst segne- og sprængfærdig, det ene af Træthed, det andet af Harme.

Næste Dag mødte jeg frem hos Kongen for at takke for Embede; og saa var han syg; forkølet. Det var Kronprinsen. Hvem i Danmark kan ikke lide Kronprinsen? Jeg kender ingen. Men jeg vilde rigtignok gerne, at det havde været Far selv, der havde expederet mig vestpaa i Retning af England. Jeg, der trængte til et »Ord med paa Vejen«, som kunde give mig Kraft og Frimodighed til det svære, jeg gik ind til, maatte nu nøjes med mig selv og saa Gud.

XXXIII

DEN 1. JUNI 1924 blev jeg indsat som Præst i Vedersø. Mor havde taalt Rejsen godt; hendes Ankomst til Præstegaarden var alle Pengene værd. Jeg førte hende, Bagvejen ind. I Køkkengangen var der Cementgulv med store Sprækker i. Hun skar en Grimace. Jo, det var tydeligt, hun var kommen til Sibirien; en saadan Præstegaard vilde Lollikerne aldrig have budt en gejstlig Mand. Men da vi saa kom ind i Stuerne, da jeg lukkede Dørene op paa Rad gennem Bygningens hele Længde, saa vi kunde staa i dens inderste Rum og se gennem 1, 2, 3, 4, 5 Værelser gennem Havestuens Dobbeldør over den frodige Have med myldrende Køkkensager og tætløvede Træer ud mod den smilende blaa Sø, ja, da forandredes hendes Ansigt, hun slog ud med Haanden i den gamle Simuleren Besvimelse, og jeg tror, at hun fra den Stund af var forligt med Vedersø.

Da vi kom ud i Haven, og 10-12 forskellige Sangfuglerøster bragte os deres Velkomstkvad, og mægtige Kroner af Bøg, Eg, Birk, Elm, El viftede os deres Hilsen i Møde, og Kornet gyngede over frodige Marker rundt om Haven mod Fjord og mod Sø, da følte vi os som hjemme, og jeg slog Hænderne sammen i Betagelse og hviskede:

Hvad er det dog for en Gammen,
du fører mig Stakkel til.

Hvor vi kom i Sognet, blev vi modtaget ja, som gamle Bekendte, kan jeg næsten sige. Og Indsættelsen formede sig meget skøn. Atter havde Menigheden flokket sig trindt og tæt, og den høje, kraftige, lidt ludende Provst Kristensen talte saa varmt og ydmygt, at jeg takker ham endnu den Dag i Dag i hans Grav eller hellere i hans Himmel.

Skin over Vang
som en Morgen med Sang,
Morgen i Maj, naar det grønnes!
Lifligheds Magt
gøre Dorskhed opvakt,
saa paa Guds Naade der skønnes!
Tonerne dybe i Gry og Kvæld
røre selv Hjertet saa haardt som Fjeld.

Det var Grundtvigs blideste Helligaandssalme, den, der er som Morgensol og Sommervind, som Lærkesang ved Løvspringstid, det var dens Løvsal, han byggede sin Tales Rede i. Især Ordene om Lifligheds Magt, der skal gøre Dorskhed opvakt. Han bad Præsten aldrig blive træt af at bruge Liflighedens Magt mod den Dorskhed, der vil indsnige sig i enhver Menighed, og han bad Menigheden om aldrig at blive træt af at møde op i Kirken med glad Forventning i Sindet; sker det saa, at jer Præst engang imellem møder op med

Træthed og Mismod i Sindet, da skal ogsaa Lifligheds Magt gøre hans Dorskhed opvakt. Ja, det var en Tale, der var rig i Øjeblikket, og hvis Rigdom usvækket og ufalmet har kunnet holde sig gennem 18 Aar, ja egentlig bliver aktuellere for hvert Aar, der gaar.

Bagefter samlede alle om Kaffebordene i Forsamlingshuset, der var nydeligt pyntet med Flag og Løv. Paa Væggen var Blomster ordnet til et *Tak* til Stadil Præst for de 5 Aar, han havde passet Vedersø som Gæst, og et *Velkommen* til Sognets egen nye Mand. Hvad der ved denne enkle Højtidelighed gjorde stærkest Indtryk paa mig, var den dybe, varme Kraft i Salmesangen og den Opmærksomhed, hvormed der lyttedes, da Pastor Schaarup læste et opbyggeligt Stykke efter Kaffen. Jeg tænkte: Jamen de sidder jo og hører efter, som om det var noget, der kom dem ved. Og atter tænkte jeg: Her bliver det nemt at være Præst; her er Menigheden Gudværeløvet mere kristen end Præsten.

Blev det saa nemt? Jeg vil ikke i denne Bog fortælle meget om den Gerning, hvori jeg stadig staar.

½ Aar efter flyttede Pastor Schaarup fra Stadil; saa blev det min Tur til ogsaa at være Gæst i Nabosognet; i 2 Aar var jeg Præst for baade Stadil og Vedersø, indtil Stadil fik sin egen.

Deroppe mødte jeg hyppigt min gamle Ven fra Regensen J. C. Christensen, naar han kom til Begravelser og Sølvbryllupper hos de Venner, han engang havde været Degn for. Det var prægtigt at være sammen med ham, og det prægtigste var, at han lignede alle de andre. Formatet var noget større naturligvis; men han var Kød og Blod og Ben og Aand af samme Stof som de andre deroppe, tydeligt made in *England*, nej, om Forladelse, det er England, der er *made* her. Han havde oplevet sin Katastrophe med Alberti, da han stod paa sit Degnelivs utrolige Højdepunkt som Danskekongens Højrehaand, daglig Omgangsfælle med Europas Fyrster. Kun en Mand af den Herkomst kunde have gjort, hvad han da gjorde. Ogsaa andre Folk har været styrtet dybt og har rejst sig igen, men saa i saa hektisk et Tempo, at de kun atter maatte falde. Men J. C. Christensen, der laa knust der i Bunden af Kløften, laa stille et Stykke Tid, fik saa samlet sig lidt og nummereret Knoglerne og lagt dem paa Plads og begyndte sin Opstigning saa sindigt og sejt, at da han anden Gang stod deroppe, var han ufældelig. Hvordan kunde han det? For mig er der ingen Tvivl om, hvad Grunden var. Jeg læste det i hans Øjne eller snarere i hans Skikkelses Ro, naar han sad under min Prædikestol i Stadil Kirke: han troede paa Gud.

Mine to første Præsteaar, det var ikke mine to lykkeligste — langt fra, langt fra. Men det var mine to rigeste, langt, langt de værdifuldeste i mit Liv, værdifulde for mig selv i indre Væxt, værdifulde i, hvad jeg gav andre.

Udadtil aabnede de Verdener for mig.

Jeg blev flyttet ud af Studerekammeret, og det med Fynd og Klem. Jeg blev et Friluftsmenneske. Den storslagne vestjydske Natur tog mig ligesom Onkel Jacob, da jeg var en lille Dreng, om Hovedet med begge Hænder og løftede mig op og satte mig svimmel og lykkelig ned. Ud med dig! — sagde den, ud at stange Aal paa Søen, ud at trave dig Lungerne op i Halsen i Klitter og Heder, ud og lad Storm og Hav fylde dine Sanser med Uforgængelighed, ud og lad Stjernerne i de høje Nætter skænke dig af deres Fred. Den trykkede mig Bøssen i Haanden, lod Harer og Ræve og Agerhøns til min Opbyggelse passere vildt Revy og gav mig et straalende Bundt Kammerater af begede Fiskere, skraatobaksdrivende Husmænd, benzindrøgende Mejerister og Hunde. I mange Aar havde jeg (fraset Migrænen) haft et forstokket Helbred, som jeg kunde byde, hvad det skulde være, og nu gjorde strabadsøse Veje (lange og skandaløst plørede — brug æ Pløjemark, den er bedre, Hr. Pastor) og hvinende Storm, piskende Hagl, Sommerkulde og Havgus det bare endnu bedre.

Botanik, Zoologi, alt det Skidt, der havde trættet og pint En i Skolen, nu lærte Naturen mig det selv med sit barske Smil. Jeg, der opvokset blandt Christianssædeskovene endnu ikke kendte Træernes Navne, fik nu lært dem i min vindpiskede Have. Og Dyrene, der blev mine Kammerater nu til Erstatning for Regensfællerne, Gulbug og Munk og Havesanger og Korsnæb og Sivsanger, flokkedes i og ved min Lund, der var det eneste virkelige Tilflugtssted for dem i Miles Omkreds. Paa Engen opviste Horsgummen med Solnedgangen som Baggrund sin Fabelgymnastik, Viber og Kobbersnepe kastede sig i Slyng og Sving mod den sejlene Kærhøg, Brushanen konkurrerede min Præstekrave sønder og sammen, Rylerne dannede Baand i Luften, Girik, Girik, sagde Agerhønen og gik i Seng; et Aar gik det saa vidt, at Plantagen havde faaet anskaffet sig en Grammofonplade med Skovdue paa, og det er siden blevet til mange; ude i Fjordens Urskove af Rør og Siv slog Rørdrummen sin Tamtam; i Søen sloges Blishøns, Lappedykkerne sejlede med deres Unger paa Ryggen, Kile efter Kile af Gæs og Ænder strøg En over Hovedet i Efteraarets gyldenklare Aftener, naar Kirkeklokken havde ringet Solen i Hav. Var man meget nedslaaet, kom der ogsaa en Svane og trøstede En.

Men frem for alt var der Havet, det evige, altid ens og bestandigt foranderlige, det, der bag en Bræmme af vigende og ubesejreligt Sand skænker det lille Danmark dets Storhed.

Ensomt kunde her være. Ingen Antonius i Ørkenen kan have oplevet dybere Ensomhed. En Tid holdt jeg ikke engang Husholderske. Ene sad jeg ved Vintertide i et lille Kammer midt i Huset med alle de uopvarmede og ubenyttede Stuers Iskulde om mig ved Kakkelovnen med de halvgode Tørv i og ved den summende Petroleumslampe, bøjet over Manuskriptet til de sidste Scener i En Idealist, mens Rævene skreg i Elskovskampe uden for mine Vinduer i den øde Haves Sne. Grænseløst ene kunde jeg føle mig, og skummel kunde den venlige Præstegaard modtage mig, naar jeg kom fra Klitten og af mine djærve

Fiskere var blevet fyldt til Sjælens Rand med Beretninger om sære Hændelser, Forvarsler, Ligtog og Spøgelse.

Saa var det dejligt, naar Kusine Ida kom paa Besøg. Snakken gik baade Dag og Nat, og blev der ikke snakket, lød hendes Sang over hele Huset, den svævede ned ad Trapperne, den hang i Gardinerne, den trillede ned ad Havegangen og fik, var det Sommer, Gøgen til at le.

Og Studentermor kom herover, og vi roede paa Søen og var ved at drukne i Tordenvej og maatte vade i Land gennem Vand over Maven.

Og Far og Mor kom. Det lykkedes dog at faa Far derover, men stundesløs var han, længtes efter Hestene, efter Hjemmet, var ikke helt tilpas, før han atter havde sit Livs eneste Par Snørestøvler paa Lollands Jord.

Og Kammerater kom. Og Drengene fra Barfoeds Mindeskole. Og Esra og Lisbeth kom. Der var Liv og glade Dage.

Men naar de saa rejste, hvilken Gletscher af Ensomhed rullede der ikke ned over mig og mit store Hus! Da var det *vel*, at jeg havde Havet at ty til. Det var saa salt som min Forladtheds Taarer, men altid havde det de Ord, der kunde dulme og styrke. Og paa Hjemturen gled man ind hos Poul Bank eller Peder Sand; den Gæstfrihed og Kaffe, man der oplevede, varmede i lige Grad Hjerte og Mave. »Havet er den danske Naturs eneste pædagogiske Replik,« sagde min Nabopræst i Husby, Aastrup, ung som jeg, ufærdig som jeg, og Gud være lovet, Skakspiller som jeg. Det med Havet havde han Ret i. Et Aar kom Kusine Ida ikke til Jul; mine Forældre rejste som sædvanlig 4.-5. Juledag. Nytaarsaften varmede jeg selv min Grønlangkaal, gik ene omkring Juletræet, og ved Midnatstid begav jeg mig til Havs. Underlig bevæget stod jeg i selve Aarsskiftetunden paa den højeste Klit med Havet mumlende bag mig som ud af et Breviar og Stjernernes Alterlys over mig, saa løftede jeg mine Arme over mine to Sogne Vedersø og Stadil og lyste Herrens Velsignelse over dem for det nye Aar.

Ja, skønne var Udenværkerne. Men det bedste var Gerningen. Jeg fattede næsten øjeblikkelig en inderlig Hengivenhed for de Mennesker i Vedersø og Stadil, som jeg var blevet Tyende hos. Thi saadan betragtede jeg mig; som et Stykke Tyende i to store Gaarde.

Bønderne i Vestjylland bærer mange Steder ikke deres eget Navn, men Gaardens, de ejer. Naar jeg stod ved Siden af Stadil Apostel-sirede Altertavle, hvis gamle Guld flammer i den mørke Kirke, og saa Kvinderne træde ind ad den ene Dør og Mændene ad den anden, da syntes jeg sommetider, at det var selve Gaardene, der kom i Kirke; om det var Jens eller Peter eller Jens igen, det var ligemeget, det var Slægten, det var Gaarden, der kom, ikke det skiftende Menneskeelement, men det blivende, Gaarden, og de klædte hinanden, den

og Kirken, de var lige gamle, Fostbrødre, og jeg var ikke mig, men bare en Del af Kirken, jeg var Kirkens Tunge, og det var nemt for mig at raabe Gaarden op, Venner som vi var.

Og stod jeg paa Vedersø Prædikestol — jeg begyndte at kende disse Mennesker, deres Sorger og Stræb, deres Ærgerrighed og Modgang, og jeg spændte min yderste Evne for at finde det Evangeliets Ord, der havde Bud til hver enkelt, saa ingen skulde gaa skuffet fra sin Kirke og fra sin Gud. Jeg prøvede at vise dem den Naturens Herlighed, de var født i og derfor ikke saa, jeg prøvede at tænde ikke bare deres Glæde, men deres Taknemmelighed over Hjem og Mage og Børn, som er Guds lifligste Gaver til os Mennesker. Var der noget galt et Sted, stræbte jeg efter, saa taktfuldt som muligt, at røre ved det og faa det i bedre Gænge. Og i Sorg og i Ulykke frydede jeg mig midt i Skælven og egen Armod over det Evangeliums Rigdom, jeg havde at bringe.

Jeg saa alt for romantisk paa mine jævne Jyder og paa mig selv og min Gerning. Og hvor vilde, hvor vilde, hvor vilde jeg gerne, jeg gjorde det endnu! Det gav mig den dybe Medlidenhed med dem, den rene Hengivenhed for dem, den ureserverede Tillid, der skænkede mig deres Tillid igen. Flora-danica-Sølvskær forærede de mig i Vedersø, da jeg fyldte 30; og ved Afskeden i Stadil, efter blot 2 Aars Tjeneste, skænkede de mig et Guldur, der endnu daglig taler til mig paa Tidens Sprog, og hvis Indskrift *Fra Venner i Stadil 1924-25* ikke for intet bæres tæt under mit Hjerte. Jeg var rørt over disse Gaver, men den bedste Tak, jeg fik fra mine Folk, var deres Trofasthed til at møde, naar jeg kaldte.

En sjælden Gang kunde Takken finde Udtryk i de Ord, der falder Vestjyden saa besværligt; »Jeg har mange Gange været saadan, naar jeg gik hjem fra Kirke hos Dem,« sagde en ældre Mand til mig, »at jeg gik og sang.«

Men oftest var det blot et Blik, et Haandtryk, en Kaffetaar og frem for alt det, at de brugte mig, at jeg altid var velkommen, overalt, hos den største Gaardmand, hos den mindste Husmand, og tøvede jeg for længe med at komme, gik der Bud til mig; en gammel Mand laa for Døden af Kræft; en ung Pige plagedes af Tungsind, som om hun var dæmonbesat, et Menneske havde indviklet sig i Affærer, det ikke selv vidste Vej ud af. Jeg kom. Synge kunde jeg ikke; det var mig en Tort og Plage, selv om jeg godt forstod, hvorfor Gud havde nægtet mig den Gave: for at spærre Stemningernes farlige Vej for mig; for havde jeg kunnet synge i de Aar, havde jeg sprængt Himmeldækket i Smaastykker og formastet mig til at ville storme Himlen. Men bede kunde jeg; Bachevold og Edu. Geismar havde lært mig det, og det er ikke faa, hvis Haand jeg har holdt mellem mine, mens Foden famlede sig de første Trin ind i det Mørke, bag hvilket Kristus er Lys.

Kirkens 1100 Aars Fest faldt i de Dage, og Vedersø og Stadil holdt en stor Fællesgudstjeneste. Ved saadanne Lejligheder, paa Højtiderne, ved de store stille Altergænge var jeg selv saa grebet af det, jeg fik Lov at være med i og føre an i, at jeg ofte daarligt nok kunde faa Ordene frem.

Nu er det længe siden, alt er paa det jævne nu, en uendeligt ringere Præst er jeg nu end dengang, men mere rutineret er jeg dog ikke, end at det stadig er Højtid for mig at staa ved Daabsfonten ved et lille Barn, at give Konfirmanden Haandtryk og Løfte fra Herren og bede om den lille Menneskehaand til Gengæld, at være Vært for de enfoldigt knælende

om Alterbordet, at gøre det festligt for to unge, der har Lyst til at blive Mand og Kone og vil blive det her i Slægternes urgamle Hus. Endnu er det min Lykke at føre an i Leg og Alvor hos de Unge eller føle, der er Brug for mig hos en, det er gaaet ilde, eller som lider ilde. Og der saas ikke paa Stengrund her. Naar Københavnerne ikke forstaar, at en Menighed kan holde af sin Præst, fordi han er Præst for den, men tror, det er for Skats og for Penges Skyld, viser det kun, til hvilket Maal af materialistisk Pjattethed Kulturcentrets Børn kan drive det; den maa de virkelig gaa længere ind i Byen med. Og Løgner om min proppede Vinkælder og alle lignende Fantasier har jeg Raad til at smile af, saa længe jeg endnu har bevaret Tillid og Tro hos mine egne.

XXXIV

DET ER KLART, at disse nye Verdener, der aabnede sig for mig, beslaglagde min Tid, saa jeg ikke foreløbig kunde komme i Gang med den afbrudte Herodes. Men hvergang jeg aabnede en bestemt Skrivebordsskuffe, glammede Stemmerne mig i Møde dernede fra: Digter, hvad bliver vi til? Ud paa Efteraaret fik jeg endelig samlet mig saa meget, at jeg i Vedersø kunde tage fat, hvor jeg i Buddinge slap. Det skred langsomt nu. Men endelig en Dag stod det der, som jeg vilde det skulde. Og under paataget Navn gled det hastigt derefter ind til Det kgl. Teater. Jeg tror, jeg tør sige, at jeg ikke længere ventede mig noget. Jeg vidste, jeg havde ydet mit ypperste. Og jeg havde foldet mine Hænder over Manuskriptet, inden det forsvandt i den gule Konvolut, og bedt ham, der er Skaberen over os alle og hvert Aandedræts Inspiration, om at give sin Velsignelse med det og lade det faa den Skæbne, som det fortjente.

Maaned gik efter Maaned; der kom ingen Besked. Det var noget ganske nyt. Skulde det have noget at betyde? Tør i Halsen gled jeg hver Morgen ud til Margarinekassen, der er slaaet op bag Køkkenentredøren, og samlede Posten ind; af og til var der et Brev, men aldrig det, alt mit Sind stod til. Stadig under paataget Navn skrev jeg ind og forespurgte, hvad det blev til. Svaret kom, at med et Stykke af de Dimensioner maatte en Antagelse kræve Tid, da mange skulde spørges, ogsaa de ledende Kunstnere. Var det muligt? Ikke blank Forkastelse? Begyndte Chancen at nærme sig? Mit Hjerte bankede, som havde jeg faaet Brev fra en Kvinde.

Og atter slæbte Maaneder sig hen. Jeg stod foran Alteret, jeg stangede Aal, jeg besøgte Syge, jeg vandrede i Klitterne, jeg tog ned til Sir Lyngbjerg til Mejeriet der, hvor Aagaards Søster boede og var gift med Bestyreren, der var et prægtigt Mandfolk, som øvede mig i Bøssens rette Brug. Ak, jeg var i et Hjem, søde Børn kom med Tøjsko til mig, varmet paa Radiatorerne, og kaldte mig Munk, og Fru Rasmussen diskuterede jeg Grundtvigianisme med, saa Mejeriskorstenen slog Revner. Atter gik Turen tilbage til den ensomme Præstegaard. Om der var kommet Breve i Mellemtiden? Ja, der laa et Brev fra et Teater.

Jeg styrtede ind. Hvor? hvor? Jo, der. Ak, det var et stort, tykt Brev. Jeg vidste, hvad den Slags Breve indeholdt. Et kasseret Manuscript.

Jeg lod det ligge et Par Dage. Pakkede saa ud. Rigtigt. Der var det. Direktøren skrev, at Stykket havde interesseret, men var jo ud over al Dimension. Hvis jeg vilde nedskrive det til knap det halve, var Teatret villigt til at se paa det igen.

Jeg blev ør af Sorg. Og af Forbitrelse. Jeg vidste, hvad de Udflugter betød. Havde Teatret saa forpligtet sig! Men dette: villigt til at se paa det igen!! Haha! Det skulde Pokker

takke Teatret for. Jeg skar Tænder for ikke at hulke. Det var det stiveste, der var budt mig endnu. Saa nær ved Maalet og saa fjernere end nogensinde. Det var jo simpelthen en Forhaanelse. Villig til at se paa det igen!! Jeg sendte Stykket tilbage med et fnysende Brev, at jeg fandt mig selv ude af Stand til at genoptage det fuldførte Arbejde, men da der ikke forelaa et Skuespil med regelrette Akter, men »nogle Indtryk af en Konges Liv«, maatte Teatret jo selv kunne udfinde, hvilke af disse Indtryk det kunde spille paa en Aften. Ellers kunde man jo spille det paa to. Eller tre.

Men jeg sendte ikke Brevet af Sted. En alforsagende Træthed sneg sig over mig. Der var ikke noget at gøre mere. Meningen var klar: Jeg skulde ikke være Digter. Det Livskald, jeg havde fastholdt Troen paa fra mine mindste Aar, til sidst i et sammenbidt Trods-alt, formaaede jeg ikke længere at klynge mig til. Det maatte høre op med at bilde mig selv noget ind. Der maatte gøres rent Bord. Jeg trak mine Skuffer ud; der laa de, Manuscripterne, fra mine tidligste Aar til nu, Digte, Romaner, Noveller, Skuespil, Artikler, yderst forskellige, men med een Lighed: brændemærkede med Stemplet *kasseret*, alle som een.

Jeg tændte op i Kakkelovnen og begyndte at fodre den. Min første Barndoms ubehjælpssomme Skrift, Skoleaarenes, der bar Præg af anvendt Umage, Ungdommens stundesløst nedrablede, det blev til Ild altsammen; jeg havde engang troet, det skulde varme Menneskehjerter, og Varme viste det sig dog nu, der var i det, men det var en Varme, der gjorde mit Hjerte til Is.

Det kunde ske, noget faldt mig i Haanden, jeg ikke nænnede at sige Farvel til — endnu. Det maatte gemmes — til en anden Dag. Men det var ikke store Sager, der blev tilbage — en halv Skuffefuld højest.

Jeg sad og saa ind i Asken, Børn gik fra Skole derinde, nu var de kun et Par tilbage, nu et, nu ingen, nu kom et igen og lukkede Døren. Saa var det forbi.

Kære Herre Jesus, lad fra nu af alle Ideer om mig selv være ryddet ud af mit Hoved, gør mig til din ydmyge og brændende Tjener, og lad det ene være mit Liv.

Saa tog jeg Konvolutten med En Idealist. Anden Gang tændte jeg op i Kakkelovnen. Men jeg kunde ikke. Jeg hverken kunde eller turde. Næste Dag lod jeg det gaa med Posten i Stedet for.

Og begyndte saa ganske hjælpeløs paa Ventetiden igen. Uge efter Uge. Maaned efter Maaned. Ikke et Brev kom til mig derindefra, Forbindelser havde jeg ingen af, ikke et Rygte, ikke en Lyd.

Hvad var Guds Vilje? Var det Djævelen, der havde fristet mig til at brænde Stykket hin Aften? Eller var det ham, der fristede mig til at sende det af Sted? Jeg følte det, som var jeg ved at blive gal. Jeg kunde kaste mig ned paa den bare Mark og stønne.

Da jeg ikke kunde holde Spændingen ud længere, rejste jeg til København og opsøgte Teatrets Censor. Jeg blev lukket ind i en Villa i Hellerup, en Mand kom mig i Møde, der saa mig ud som en Blanding af en Landsbydegn og en af Oldtidens romerske Cæsarer. Han lagde sig, saa lang han var, i en Slags Flugtstol; jeg sad kejtet og skævt og begyndte at forklare: Ja, det var angaaende et Stykke, et Drama — det var indleveret — ja, altsaa til Teatret — ja, altsaa — Det kgl. jo da.

Der kom et Grynt fra Flugstolen.

Ja, det hed En Idealist.

Nok et Grynt.

Sagen er jo den, Hr. Professor, at — det er jeg æh Far til.

Der lød et Bump. Det var Landsbydeggen, der faldt paa Gulvet, men Cæsaren sad ret op i Lænestolen. Det rettede ogsaa kolossalt paa mig. Og saadan mødtes vi to, jeg og Hans Brix, der skulde blive min Kunsts trofaste Værge, min uselviske nænsomme og myndige Vejleder, Tilretteviser og Bestyrker. Men foreløbig var der intet andet at gøre, mente Professoren, end at vente. »Tante Agathe kan ikke vente, men Tante Agathe maa vente,« fastslog han et Par Gange.

»Jeg kan ikke vente mer,« modsagde jeg. »Bestil noget, mens De venter!« foreslog han! »vi har ingen Stykker, der tager Bønder alvorligt. Kan De skrive saadan et?« Jeg stod et Øjeblik og tænkte mig om; saa nikkede jeg: »Ja, det kan jeg.« »Saa send mig det, naar det er færdigt,« afsluttede han Besøget.

Jeg tog hjem og skrev »Ordet« paa 6 Dage og sendte ham. Jeg regnede ikke det Stykke for noget videre, men ventede saa igen paa Besked om mit Mesterdrama. Der kom ingen. Jeg tog igen paa Besøg i Sir Lyngbjerg. Der vidste de igennem en Pige, som tjente hos Fru Clara Pontoppidan, at hun havde faaet til Gennemlæsning et historisk Stykke af en jydsk Præst, et, der havde begejstret hende overmaade, ja, hun havde brugt Udtryk som Fornyelse af Danmarks dramatiske Kunst. Det satte mit Mod overdaadigt op.

Da jeg kom hjem, var jeg sikker paa, der skulde ligge Brev til mig. Og der gjorde det. Jeg rev det op. Det var en Opfordring fra en københavnsk Boghandler til at tage en Lotteriseddel.

Saa endelig tog jeg mig sammen og holdt op med at interessere mig for Sagen. Tvang mig til at være ligeglad. Kigede ikke efter Posten. Inviterede Gæster til Sommerferien. Nogle af mine gamle Drengene fra Barfoeds Mindeskole kom. Og en Morgen, da jeg sad ved Morgenbordet sammen med Holger og Poul og Hans Christian

Jeg havde Husbestyrerinde dengang. Hun hed Petrine. Hun kom ind den Morgen med Aviser og 3 Breve. Jeg kastede et stjaalent Blik til dem. Det ene var fra Det kgl. Teater.

Jeg rejste mig roligt, tog det og gik ind i Stuen ved Siden af, mit Soveværelse. Jeg stod med det lille pæne hvide haandskrevne Brev i Haanden ved det aabne Vindue. Den gamle, gule fornemme Rose ved Muren uden for kastede sin Duft ind til mig, Bierne summede fra deres Bo i Muren, Fuglene næsten tordnede deres Jubel ind over mig. Saa brød jeg det, læste det, puttede det tilbage i Konvolutten og stak den ind i inderste Vestelomme, den, der vender indad mod Hjertet. Jeg sagde til mig selv: Far døde af Hjerteslag. Jeg pressede Haanden mod mit Hjerte. Det jublede højere end Fuglene uden for. Begge mine Kinder flammede og var vaade. Og jeg blev ved at hviske: Tak, Gud, Tak, Gud, Tak.

Saa gik jeg helt rolig ind til Drengene. »Sørens nok,« sagde jeg, »I maa rejse i Dag, jeg har faaet Brev. Jeg skal til Lolland. Med Aftentoget. Der gaar ingen før.«

Jeg havde Bil dengang af Hensyn til Stadil; den stoppede jeg dem ind i og gav dem en Tur til Havet. Op til Thorsminde. Om Aftenen var jeg inviteret til Lærerens sammen med de unge Købmandsfolk. Jeg tog derop, men maatte give Undskyldning for, at jeg snart maatte gaa, da jeg pludselig var kaldt til Lolland. De saa undersøgende, mistroiske paa mit Ansigt. De mærkede, der var noget fordægtigt, og troede, jeg vilde ud at søge nyt Embede.

Den lange Nat red jeg lykkelig paa en tredie Klasses haarde Sæde, tumlede ud i Morgengysset paa de vaade Færger, fik mig en Smule Søvn i Næstved og igen om Bord paa en Færge. Falster. Nykøbing. Gl.-Skolen i Thoreby. Der var *Pilatus* fra. Det var dengang. Da naaede jeg Maallinien paa et Par smaa Maaneder. Men Maallinien tog det mig en streng halv Snes Aar at naa over. Maribo. Der stod der Plads aaben til mit Navn paa et udgaet Træ. Far og Mor sov under det. Goddag, Mathilde, truer du med Pegefingeren ad mig nu? Og Far, lille Far, jeg aldrig fik Lov at kende, er du stolt af din Dreng i Dag?

Ryde. Eg og Bøg og Spor af Raa og Ræv. Ida er ikke efter os ved Stationen, for ingen ved, vi kommer. I Dag behøver vi ingen Befordring. Vi bærer paa et Budskab, der bærer os.

Christianssædeslottet. Det var det, jeg vilde købe som Dreng til Far og Mor. Kanhænde jeg gør det nu.

Huset med Kastanierne. Goddag, Kastanier. Ser I mig? kender I mig ikke? jamen — jamen — hvad er det? De bliver saa utydelige for mig — det er, som om de bøjer sig til Hilsen.

Det er ikke saa let, dette her. Det er sværere, end jeg troede. Jeg kan ikke klare den at gaa ind nu. Det maa vente lidt. Jeg gaar en Tur i Haven først. Goddag, Tjørnehæk! Goddag, Spilketræer! Goddag, Blommetræ og Æbletræer og Pæretræ ved Fjælledaden. Hvorfor siger I ikke noget? Kender I mig ikke? »Jo, det gør vi da. Goddag, Kaj,« siger de saa paa Lollandsk; »vi ved bare ikke rigtig —« Saa tier de. Men Blommetræet fortsætter: »Vi ved bare ikke, om det gaar an at sige Kaj mer. Men det var da ellers i mig, du sad og læste Lektier.«

Jeg maa hen og klappe det og holde mig ved Stammen. Nu kan jeg slet ingenting se mer. Saa siger Pæretræet: »For du forstaar jo nok, at vi er stolte af dig. Det er bare det.«

Men da kommer jeg til en Guldregn, som jeg egentlig aldrig har været rigtig Venner med. Og den siger indædt: »Jeg er revnende ligeglad.«

Det var det, jeg trængte til. Det er ikke rigtigt, hvis der ikke ogsaa er saadan en Stemme med. Jeg kommer til at le og tørrer Øjnene og nikker til dem alle og skynder mig ind.

Far og Mor er i Køkkenet. »Jamen Ko's dog!« faar Far sagt. Saa afbryder jeg: »Far og Mor, jeg er kommen til jer som de første, I skal vide før alle andre, at det er mit Livs største Dag.«

Op af Hjertelommen trækker jeg et lille hvidt Brev; det er meget uanseeligt. Der staar kun nogle faa Linier i det. Saadan ser det ud:

Adm. Direktør.

pr. Græsted 20/VII 1926

Hr. Pastor K. Munk,

herved tillader jeg mig at meddele, at Deres indsendte Arbejde 'En Idealist' er antaget til Opførelse paa det kgl. Teater.

Deres ærbødige

Wm. Norrie